

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MÆND I SORTE KAPPE

DEL 1 I RÆK AF MODSTANDSBEVÆGELSENS HISTORIE I FAABORG OG OMEG
FORORD AF JØRGEN HÆSTRU
FRANTS JØRGEN HVASS

MÆND I SORTE KAPPER

FRANTS JØRGEN HVASS
MÆND I SORTE KAPPER

TRÆK AF
MODSTANDSBEVÆGELSENS HISTORIE
I FAABORG OG OMEGN
1943-45

FORORD AF
JØRGEN HÆSTRUP

KARL STYRBÆKS FORLAG
FAABORG

Omslag: Tegnet af Svend Hvass

Skrift: Garamond

Klicheer: Unigrafia, Odense

Papir: Matglattet Specialtryk 603

Omslagskarton: Overfladelimet Offsetkarton

Tryk: Karl Styrbæks Bogtrykkeri, Faaborg

FORORD

For beættelsestidens historie gælder det, at lokalhistoriske arbejder er af særlig stor betydning. Aarsagen hertil er en dobbelt. Dels forholder det sig jo saaledes, at kampen mod den tyske okkupationsmagt blev ført ikke paa fast fikserede valpladser eller til tidspunkter, der lader sig nøje fastlægge, men rundt om i alle landets byer og sogne, dag for dag og nat for nat, og at en fuldstændig fremstilling af denne kamp derfor nødvendigvis ogsaa maa fremstaa paa grundlag af lokalhistoriske skildringer af, hvad der gennem maaneder og aar foregik rundt om i hele landet. Dels — og navnlig — er forholdet jo det, at den rigshistoriske udvikling ikke som under normale omstændigheder i væsentlig grad afgjordes i forhandlinger paa regeringsplan, på Christiansborg, Amalienborg eller i København, men at landets politiske udvikling i helt unormal grad hvilede paa stemninger og handlinger ude i landet. Det var alle centralisationsbestræbelser til trods den almindelige befolknings holdning og beslutninger, der paa trods af alle kompetente organer kom til at være bestemmende for, hvorledes den kamp mod besættelsesmagten, der gradvis udviklede sig, kom til at forløbe. Af disse grunde maa man hilse ethvert kvalificeret lokalhistorisk arbejde velkommen. Det var fra et historisk synspunkt ønskeligt, om dygtigt gennemførte lokalhistoriske arbejder forelaa fra alle landets egne.

Man maa derfor betragte det med glæde, at retsassessor F. J. Hvass har udarbejdet dette lokalhistoriske skrift for Faaborg-omraadets vedkommende. Særlig værdifuldt er det, at forfatteren har kunnet gøre brug af samtidige notater, der af datidens nød er nedfældet i kryptisk form og derfor kun har kunnet tolkes af ham selv. En yderligere værdi forekommer det at være, at forfatteren selv har taget del i en række af de aktiviteter, hans skrift beskæftiger sig med.

Man maa ønske bogen den størst mulige udbredelse, ikke blot lokalt, men ogsaa i andre egne af landet. Den er et værdifuldt bidrag til besættelsestidens historie.

Sct. Klemens, den 23/10 1968.

Jørgen Hæstrup.

INDLEDNING

Dette lille skrift er fortrinsvis udarbejdet til oplysning for dem, der interesserer sig for Fåborg-området lokal- og personalhistorie. Det, der berettes, er kun træk af modstandsbevægelsens historie i den lille by og gør ikke krav på at være andet end nogle enkelte brikker i den mosaik af oplysninger og skrifter, der tilsammen belyser modstandsbevægelsens historie i de bevægede krigsår.

Fåborg er ikke nogen stor eller central by, og på forhånd kunne det måske af den grund betvivles, at der overhovedet kunne udføres modstandsarbejde her. Det følgende vil dog nok kunne vise, at der blev udrettet noget af de implicerede fra by og land, og at der opnåedes resultater. At arbejdet ikke var ufarligt, og at det generede fjenden, fremgår tilfulde af de omstændigheder, at én deltager blev henrettet af tyskerne, at adskillige blev anholdt og ført til Frøslev, og at en halv snes ejendomme i Fåborg og omegn blev sprængt i luften af fjenden som hævnforanstaltninger.

Kilderne til det foreliggende skrift er dels en række beretninger og breve (se oversigt bag i bogen), som blev skrevet kort efter besættelsens ophør, fortrinsvis i 1945 og 1946, dels en »krigsdagbog«, som jeg efter aftale med Toftager, i en slags kode og i stor hemmelighed førte under den sidste del af besættelsen, altså samtidig med begivenhederne, og som også — for størstedelen — blev renskrevet kort efter besættelsens ophør, medens »koden« endnu kunne huskes. Desuden har jeg gennemgået Fyns Regionens arkiv.

Det var fra begyndelsen meningen, at dagbogen skulle referere hele Fåborg-modstandsarbejdet, men det lod sig ikke fuldtud gøre, og dagbogen fik derved nogen slagside i retning af en »jeg-beretning«. Man må tilgive mig, hvis dette giver sig for meget udslag i det følgende.

Skriftet indeholder en lang række navne, og da det vil være svært at »præsentere« dem efterhånden i teksten, har jeg valgt at gøre det i et personregister i bogens slutning.

Jeg retter en tak til de mange, der i sin tid afgav de beretninger m.v., der ligger til grund for arbejdet. Ligeledes takker jeg direktør J. F. Busk-Rasmussen og direktør Hans Muus, Odense, for tilladelse til at gennemgå og benytte stof fra Fyns ledelsens arkiv og de mange, der på forskellig vis har hjulpet mig med oplysninger, herunder de forskellige folkeregistre og særligt »Sjællænderen«, fuldmægtig Johannes Nielsen, Fåborg.

Sidst, men ikke mindst, takker jeg dr. phil. Jørgen Hæstrup for opmuntrende hjælp ved arbejdets afslutning og Fåborg kommune, der har garanteret for udgifterne ved trykningen af bogen.

Nyborg i november 1968.

J. Hvass.

Den niende april 1940 blev i Fåborg som i hele det øvrige land en meget alvorlig oplevelse. Vel fandt der ingen kampe sted i byen, og man så ingen tyskere før et stykke tid senere, men fjendens flyvemaskiner drønedede ind over Fåborg og de grønne løbesedler med det famøse »Oprop« flagrede ned over vor by som over alle andre danske byer. Ingen alvorligt tænkende kunne undgå at mærke dagens dybe alvor, eller se væk fra dens ydmygelse.

I tiden straks efter stod man i Fåborg som vist de fleste andre steder i landet, modløs og rådløs, uden aktiv indsats af nogen art overfor det tyske overgreb. Mange havde sikkert lyst til at begynde et arbejde, men hvordan? Man kendte ikke hinanden tilstrækkeligt, og besættelsen lagde sit tunge åg over sindene.

De første i Fåborg, der fik udløsning for trangen til at gøre et arbejde, var såvidt jeg kan se kvinderne, da de allerede i foråret 1940 (april eller maj), startede D.K.B., Danske Kvinders Beredskab. Det var noget af det rigtige, en samling af kræfter, der ønskede at gøre en aktiv indsats for at afværge skader, der kunne tænkes at ville indtræffe navnlig som følger af luftangreb. Senere fulgte luftværnsforeningen — stiftet 12. marts 1941 — efter med et stort arbejde, for at vise befolkningen, at det var hver enkelt dansker, situationen angik. Den stødte på en del passiv modstand, men jeg tror, den var medvirkende til at vække folk op af dvalen og passiviteten.

T E R R Æ N S P O R T

Efterhånden modnedes imidlertid tanken om at påbegynde et arbejde med det udtrykkelige formål: »at få tyskerne smidt ud«. Det første resultat var oprettelsen af »Terrainsportsafdelingen for Faaborg og omegn«.

Det er sagt — og ikke med urette — at terrainsportsafdelingen var begyndelsen til det aktive modstandsarbejde. Om dette er rigtigt for

andre byers vedkommende, ved jeg ikke, men det er utvivlsomt rigtigt, hvad Fåborg angår, og da der dengang — og måske endnu — rådede stor uvidenhed om og uklarhed over, hvad terrænsportsarbejdet gik ud på — nogle mente endog, at vi var nazister! — vil det være på sin plads i hovedtræk at gøre rede for dette arbejde.

Terrænsportsbevægelsen havde en rent dansk og en udpræget national baggrund. Der blev udgivet en pjece (den er ikke dateret, men er fra før november 1941), og i denne angives det under terrænsportens motto: »Tjen og værn« at formålet er: »Gennem legemlig træning og åndelig opdragelse i troskab mod vort folks livsværdier at give dansk ungdom vilje og evne til at tjene og værne land og folk«.

Der opstilles derefter en række krav til ungdommen i et sprog, der i vore dage nok lyder lidt overeksponeret. Men meningen var god nok. Tilmed var det ikke uden risiko dengang at sige den slags ting — end-sige sætte dem på tryk!

Til gengæld var den praktiske side af sagen særdeles jordnær. Pjecen angiver øvelserne: terrænlære og kortlære, iagttagelsesøvelser og skitse-tegning, orienteringsløb og -kørsel, forhindringsløb, afstandsbedømmelse, signalering og meldetjeneste, lejr-sport, samt skydning med tilhørende våbenlære og teori.

Landet over blev der dannet terrænsportsforeninger, der samledes under et terrænsportsråd, hvis formand var civilingeniør Johs. Hansen, København, og hvis praktiske arbejde blev ledet af kaptajn G. B. Mackeprang, Vintervej 3, Charlottenlund, der senere — den 4. marts 1944 — for sit nationale arbejdes skyld, blev myrdet af tyskerne.

Bevægelsen nåede til Fåborg gennem en artikel i Sct. Georgsgildets medlemsblad for november 1941, skrevet af kaptajn Mackeprang.

Den 12. februar 1942 holdt lærer Toftager Hansen et foredrag i Gildet om terrænsport, og den 12. marts 1942 samledes en lille kreds (bestående af kaptajn Ramming, dommerfuldmægtig Michelsen, journalist Hastrup, løjtnant Zehngraaff Iversen, lærer Toftager Hansen og mig) i mit hjem, Dosseringen 7, til en indledende drøftelse. Den 27. februar 1942 besøgte jeg kaptajn Mackeprang i Charlottenlund. Jeg husker hans optimistiske bemærkning: »Vi skal nok få Fåborg startet!« Den 30. marts holdtes derefter et stiftende møde på Rasmussens hotel, hvor der nedsattes et udvalg til at arbejde videre. Udvalget bestod af: Ramming, stadsingeniør Knud Sørensen, Toftager Hansen, lærer R. H. Junker, der den 1. februar var kommet til byen, og mig, der fungerede som formand de facto. Junker havde i efteråret 1940 deltaget i et 9 ugers kursus i

terrænspor, ledet af daværende kaptajn Otto Olsen, i hvilket der bl.a. deltog mange yngre befalingsmænd fra hæren og luftvåbnet, og det blev her antydningvist — men stærkt — fremhævet, at terrænsporten kunne få stor betydning i den nærmeste fremtid.

Der påbegyndtes derefter en gruppeføreruddannelse, som med en kort sommerpause varede til slutningen af september, og hvorunder der med Junker som instruktør holdtes en del indendørs instruktionsaftener og en omfattende og overmåde interessant række terrænløb og øvelser i omegnen. Deltagerne i uddannelsen var: Junker, Toftager, Hvass, Knud Sørensen, Hastrup, Michelsen, Serritzlev-Petersen, Brandrup Sørensen, Duus, Edmund Larsen, Skands, Jørgen Andersen, J. Egmosen-Hansen, Hans Mortensen, N. J. Mortensen, Hammer-Hansen, Lejf Larsen, Nymark Larsen, Erling Andersen og Einar Frederiksen.

Den 1. september 1942 holdt Mackeprang først et foredrag i en for- ening i Fåborg, og om aftenen et instruktionsmøde for terrænsports- afdelingens medlemmer. Den 30. september valgtes Michelsen til for- mand på en generalforsamling på hovedskolen til afløsning af den mid- lertidige tilstand og den 14. oktober holdtes der et offentligt møde, hvor kaptajn Bartholdy talte, hvorefter der åbnedes for almindelig tilgang til afdelingens arbejde. Der meldte sig dog kun ca. 30 unge fra byen, og adskillige af de i foråret og sommeren uddannede gruppeførere faldt fra, så arbejdet fik ikke helt det omfang og den betydning, man fra først af havde håbet. En af årsagerne hertil var måske, at man af hen- syn til tyskerne måtte gå stille med dørene ved omtalen af terrænsportens formål. Arbejdet fortsattes dog med Junker som afdelingsleder og med Hans Mortensen og mig som delingsførere og med ugentlige under- visningsaftener og udgående øvelser hveranden søndag.

I november 1942 blev garnisonen fra Sønderborg, 2. regiment, forlagt til Fåborg, og med bistand fra regimentschefen, oberst Have, indledtes et samarbejde med regimentet, der bl.a. stillede premierløjtnanterne Tor- ben Hansen og P. O. W. Thorsen til rådighed som instruktører og som udsatte en vandrepræmie — der iøvrigt de fleste gange blev vundet af terrænsportsafdelingen og som havnede hos formanden, da regimentet blev opløst den 29. august 1943.

Der holdtes foruden med garnisonen også fællesøvelser med Assens terrænsportsafdeling den 17. januar 1943 i Assens (hvor to Fåborg- grupper, Toftager Hansens og min besatte 1. og anden pladserne) og med Ringe-afdelingen i terrænet omkring Hågerup den 4. april 1943.

I påsken 1943 holdtes i dagene 22.-24. april et stævne for alle landets

afdelinger på Brahetrolleborg, hvor Lennart Ahlefeldt da var forvalter. De ledende personer fra terrænsporstrådet var tilstede, og Fåborg-formanden, Michelsen, havde et stort arbejde med tilrettelæggelsen af det omfattende arrangement. Fåborg-afdelingen placerede sig som nr. 11 af de 21 deltagende hold. En af aftenerne holdt jeg et lokalhistorisk foredrag om Brahetrolleborg-egnen.

Ved en generalforsamling den 19. maj 1943 valgtes Toftager til formand, idet Michelsen ikke ønskede at fortsætte. Det var meningen, at der i løbet af efteråret skulle sættes en del ind på skydeundervisning, men begivenhederne den 29. august standsede dette arbejde, der lededes af officiant Lundvang, efter kun to skydedage. Skydningen fortsattes dog om foråret, idet fabrikant Paulsen havde skænket foreningen et godt luftgevær. (!)

Efter at garnisonens internering på Hindsgaul var afsluttet, trådte premierløjtnant Thorsen igen i funktion som instruktør. I januar 1944 afholdtes et stævne ved Finstrup kro for afdelingerne fra Odense, Svendborg, Assens, Ringe og Fåborg. D.K.B. sørgede for forplejningen.

I 1944 var modstandsarbejdet ved at blive sat i scene, og dette indvirkede på foreningens ledelse. Junker og jeg måtte efter ordre fra modstandsbevægelsens leder, fabrikant Paulsen, afslå valg til bestyrelsen. Toftager, der var foreslået som formand, nægtede af samme grund at modtage dette valg, men fortsatte dog som medlem af bestyrelsen. Som formand valgtes derefter lagerforvalter Jacobsen.

Når jeg så forholdsvis udførligt har omtalt terrænsporafdelingens historie, er det fordi den, som foran nævnt, spillede en stor rolle for det senere — eller samtidige — arbejde med opbygningen af modstandsstyrkerne. (Terrænsporsten er »fader til modstandsbevægelsen« og dermed »bedstefader til hjemneværnet«!) De ledende fra terrænsporarbejdet blev for en dels vedkommende også de ledende i modstandsarbejdet. Deres kendskab til de enkelte medlemmers evne og vilje til at gøre en indsats, til terrænet omkring Fåborg — som kendtes både ved dag og ved nat — og den øvelse, terrænsporarbejdet gav i tilrettelæggelse af foretagender, der krævede manges medvirken, kom dem i høj grad til nytte.¹⁾

ILLEGALE BLADE

Terrænsporarbejdets folk var dog — heldigvis — ikke de eneste, der tænkte på at modarbejde besættelsesmagten. En mindre kreds, fortrinsvis vistnok Michelsen, Edmund Larsen, Ole Bager og Junker, men muligt mange andre, gik i begyndelsen af 1943 i gang med et bladarbejde, idet man dupligerede og fordelte de såkaldte illegale blade, der efterhånden kom til at spille en stor rolle.

I løbet af efteråret 1943 kom der mere system i arbejdet. Man fabrikerede 4-500 eksemplarer af »Frit Danmark«, hver gang det kom til byen, og det blev fordelt gennem venner og bekendte. Også »Niels Jydes breve«, »Studenternes efterretningstjeneste«, »De frie Danske« og »Land og folk« m.fl. blev mangfoldiggjort og sendt ud. Det foregik på den måde, at de enkelte deltagere efter tur rejste til andre byer (Odense, Svendborg, Ringe eller Nyborg) og afsendte brevene derfra, for at de ikke skulle spores til Fåborg. — Undertiden var dog rejsen omsonst, idet håndskriften på konvolutterne var let genkendelig!

Omkostningerne ved arbejdet dækkedes i begyndelsen af deltagerne selv, senere ved indsamling af frivillige bidrag, såvel i byen som på landet.

HJÆLP TIL FLYVERE

Sideløbende med terrænsporten og bladvirksomheden kom der i løbet af foråret 1943 et alvorligere og mere risikabelt arbejde i gang. Modstandsbevægelsens Fyns-ledelse²⁾ i Odense havde planer om at etablere en hjælpetjeneste til fordel for nødstedte allierede flyvere, og denne hjælpetjeneste skulle også fungere i Fåborg. Forbindelsen mellem Odense og Fåborg formidledes gennem personlige bekendtskaber: Edmund Larsen deltog i foråret 1943 i Odense-spejdernes forårsturnering som kampdommer, og kom her i kontakt med en gildebrotter, Bassøe, med hvem han dog blot drøftede krigen i al almindelighed. Nogle dage senere blev Edmund Larsen, kaldet Skatte-Larsen, imidlertid opsøgt af Bassøe, der havde en vis forbindelse med Fyns-ledelsen. Han og Skatte-Larsen mødtes på »Færggården« og Bassøe bad Larsen om at skaffe 3 deltagere i Fåborg, der ville være med til et arbejde, der navnlig skulle gå ud på, når lejlighed gaves, at hjælpe faldskærmsfolk og nødlandede allierede flyvere, dels med rationeringskort, dels med at klare sig udenom

tyskerne og eventuelt komme til Sverige. Larsen ville selv deltage, og rettede henvendelse til Ole Bager og Michelsen, der ligeledes begge straks erklærede sig villige. Fåborg-gruppen skulle være et gennemgangsled ved transporten af flyvere, navnlig fordi overførslen over Storebælt var risikabel, hvorfor man blandt andet ønskede at benytte sejlads fra og til Dyreborg.

Larsen og Michelsen rejste efter den første kontakt skiftevis nogle gange til Odense, men chefen for foretagendet, »Knud Larsen«, (major Peter Carlsen), havde travlt, og først hen på sommeren kom der instruktioner om, hvordan man skulle forholde sig overfor allierede flyvere, der trængte til hjælp. Det var fra ledelsens side stillet som betingelse, at deltagerne ikke gav sig af med blodvirksomhed, for at de ikke skulle løbe nogen risiko for at blive taget på et sådant — i forhold til det andet — underordnet arbejde. Forbindelsen til medlemmerne i Fåborg kunne kun etableres ved hjælp af en kode, der skiftede fra måned til måned. I et tilfælde, hvor der kom en kurer fra Odense til Skatte-Larsen, havde kureren glemt koden. De sad og kiggede på hinanden i en time, men Skatte-Larsen gav sig ikke tilkende. Nogle dage senere kom kureren tilbage og undskyldte sin glemsomhed.

Om nogle tilfælde, hvor der blev brug for denne del af modstandsbevægelsens organisation, foreligger der beretninger fra Skatte-Larsen og fra Junker.

Den 15. februar 1944 kl. 19,58 styrtede en canadisk bombeflyvemaskine ned ganske tæt ved Fåborg. Dens vrug splintredes i 4 store dele, og de faldt over ca. 2 kvadratkilometer, men heldigvis for Fåborg, lige udenfor byen dels på arealet »Grevens eng« dels på »Sundet«. Bomberne detonerede med enorme brag, og ca. 100 store butiksruder i byen blev sprængt. Det var — som nævnt — om aftenen, og byens borgere var forsamlet på Rasmussens hotel for at se en »Oldtidsfilm«. Alle, der havde med luftværnet at gøre, forlod hotellet. Skatte-Larsen gik til sin post på brandstationen. Han beskriver i sin beretning de overmåde stærke eksplosioner og fortsætter:

»I et øjeblik, hvor jeg er udenfor vagten og ser op i luften, ser jeg et par faldskærme, der hænger og svæver i luften. Det ser mærkeligt ud at se denne store hvide skærm mod den sorte himmel og oplyst nedefra af bålet fra flyvemaskinen«.

Skatte-Larsen ringede nu til kommandocentralen. Der blev givet

ordre til at sende folk ud efter eventuelle sårede og døde, men netop som sanitetsvognen skulle til at køre ud, blev den standset af tyskerne. Først da der blev sendt en politibetjent ud til dem, fik de lov at køre. Men tyskerne havde afspærret området, hvor den nedstyrtede maskine lå, så politiet blev af politimesteren trukket tilbage.

4 mand af besætningen blev fundet næste dag som lig på »Sundet«. (De blev uden ceremonier begravet af tyskerne, men byens borgere sendte et væld af blomster, og lørdag holdt provst Madsen en mindehøjtidelighed på kirkegården, overværet af et stort antal mennesker. Hverken provsten eller følget lod sig afficere af, at der samtidig blæstes luftalarm).

En af faldskærmene dalede ned i sygehusets have, og manden blev indlagt formentlig med chock, men vist uden ydre skader. Han blev — naturligvis — beværtet på det bedste, og tyskerne opdagede først næste dag, hvor han var. De var yderst ophidsede mod overlægen og sygehusinspektøren.

En anden af faldskærmene faldt ned på Horne land. Af Skatte-Larsens beretning fremgår det, at landmanden, på hvis mark han landede, så ham pakke faldskærmen sammen, men derefter forsvandt han.

Torsdag aften ringede Ingrid Isaksen til Skatte-Larsen. Godsejer Clausen havde bedt hende skaffe en sprogkyndig mand til Hvedholm, og Larsen tog afsted. Clausen meddelte ham, at hans lille datter havde set en engelsk flyver i skoven og bedt faderen hjælpe ham. Da han ikke selv talte engelsk, havde han derfor ringet efter bistand. Skatte-Larsen var helt à jour med, hvad der krævedes af ham. Han havde netop dagen efter, at maskinen var faldet ned, haft besøg af »Aage« fra Odense, der blandt andet havde instrueret ham om at være meget forsigtig, da tyskerne var begyndt at kaste Gestapo-folk ned med faldskærm og i engelske uniformer, for på denne måde at få oplysninger om undergrundsbevægelsen. Fik man fat i en flyver, skulle han isoleres, og han skulle oplyse eget navn m.v., førerens navn, maskinens nummer, og give oplysninger om sin nærmeste familie, navne på den øvrige besætning, klokkeslet for starten fra England, togtets mål o.s.v. Oplysningerne ville derefter gå til England, og inden 24 timer kunne man få at vide, om manden var god nok. Var det en tysker, var der ingen anden udvej end at skyde ham ned med det samme.

Clausen og Skatte-Larsen vandrede nu rundt i skoven i ca. 2 timer, mens Skatte-Larsen ind imellem råbte på engelsk og lyste på sig selv, for at flyveren kunne blive klar over, at det var venner. Men der skete

intet, og de gik hjem for at drikke kaffe. De lod døren til loen stå åben og lagde en madpakke på hovedtrappen og gik påny, men igen forgæves rundt i 2 timer.

Næste dag bad Skatte-Larsen Junker om at rekognoscere på Horne land. Junker tog en cykletur og fandt også spor af flyveren. Første nat havde han ligget under en båd ved »Knold« og næste nat i et sommerhus ved Dyreborg, og han havde sagt til nogle folk, at han ville gå mod Odense eller Nyborg. Fiskerne i Dyreborg¹⁹) havde givet besked til nogle fiskere i Nyborg om at tage imod ham.

Junker beretter, at flyveren var en 24-årig skotte, og at han ikke ville reddes af vore folk, men i nødtørftig påklædning — kun med en civil jakke i stedet for flyverjakken — begav han sig til fods nordpå. Også Junker fik sendt meddelelse til Odense og Nyborg om at holde udkig med ham, og mener, at Nyborg-afdelingen fik ham sendt i sikkerhed.

Næste tilfælde indtraf kort efter og refereres efter Junkers og Skatte-Larsens beretninger:

Den 26. februar 1944⁴) blev Junker vækket mellem kl. 1 og 2 om natten ved kraftig hamren på gadedøren (Bøjestræde 9). Det var hans halvkusine, tidligere privatsygeplejerske i Fåborg, nu i Brenderup, Inger Nøsted, der kom med en amerikansk flyver (radiooperatør), der havde måttet forlade sin maskine (en »flyvende fæstning«), der var kommet i brand i ca. 10 km's højde over Nordfyn dagen før.

Inger Nøsted fortæller om, hvad der var sket (beretning herom er givet af Skatte-Larsen). Hun havde ved middagstid på sin bopæl i Harndrup hørt motorlarm fra luften og skyderi, og var gået ud for at se, hvad det kunne være. Her så hun så 8-9 faldskærme hænge i luften på vej mod jorden. Hun tog sin overfrakke på og gik i retning af faldskærmene. I skoven mødte hun en mand i engelsk flyveruniform. Hun fik ham puttet ind i skoven og ad små stier ført til et hus, hvor hun kendte folkene. Hun fik ham til at tage uniformen af, og fik skaffet ham noget civilt tøj, så han var klar over, at han var kommet i de rigtige hænder. Men det kneb lidt med humøret. Han havde fået et chock over det, der var sket. Hun fik ham nu med hjem og lavede mad til ham — han var godt sulten og spiste med lethed to store bøffer. Derefter fik hun fat i et par »gode mænd«, som lovede hende at hjælpe med at skjule flyveren. Der var nu kommet tysk militær til byen, og de afpatruljerede veje og marker, men kom ikke til hendes hus. Da det blev mørkt, recognosceredes vejen, og da tyskerne nu var væk, tog hun

med toget til Odense med flyveren, der var instrueret om at agere døvstum. Hun havde møje med at »holde masken« i toget, hvor alle talte om, hvad der var sket om eftermiddagen. Ved banegården i Odense tog hun en lillebil til Fåborg, betalte chaufføren på torvet og gik ad en omvej til Junkers bopæl.

Junker tog nu flyveren i forhør, men i hans chokerede tilstand kunne han kun besvare de personlige private spørgsmål angående familie o.l., men kunne⁴) ikke give militære oplysninger om flyveplads, bombemål, zero-hour m.m. Junker var noget nervøs for, om han havde fået fat i en tysk spion, og han cyklede derfor ved to-tiden om natten ud til Skatte-Larsen på Parkvej.

Skatte-Larsen, der endnu havde den første flyvers tilfælde i frisk erindring, sagde til Junker: fik du ham? Nej, svarede Junker, men en anden!

Også Skatte-Larsen var inde på spørgsmålet, om det nu ikke var en tysk spion. Han anmodede Junker om at få alle nødvendige oplysninger ud af flyveren inden kl. 6 om morgenen, hvorefter han uden at give sig til kende overfor flyveren eller frøken Nøsted, ville tage til Odense, for at få vished for om manden var »ægte«. Indtil beskeden forelå, måtte flyveren ikke vise sig, og han skulle være låset inde.

Planen lykkedes. Kl. 6 sad Skatte-Larsen i toget, efter gennem Thorsen at have sendt fornøden forfaldsmelding til sit kontor. I sidste øjeblik ankom frk. Nøsted, og da Skatte-Larsen efter signalementet var klar over, at det var den rigtige »kusine«, præsenterede han sig under navnet Jensen og fik også den aftalte legitimation. Skatte-Larsen opsøgte nu sine kontakter i Odense, der lovede at tage sig af flyveren og senere på dagen kunne han meddele Junker, at der skulle blive givet besked på onsdag. Junkers var ikke glade for situationen, navnlig da deres unge pige »gik med tyskere«.

Onsdag ankom »Vilfred« fra Odense til Skatte-Larsen: flyveren var god nok. Begge tog hen til Junker og meddelte, at de gerne ville have flyveren med på en køretur. »Et øjeblik efter kommer vor ven ind i stuen, en rigtig amerikaner, godt med kartofler i munden«. Skatte-Larsen ønskede ham til lykke med redningen og håbede for ham, at han snart igen måtte være tilbage i England og ønskede ham god rejse.

HJÆLP TIL JØDER

I Horne sogn opholdt der sig tid efter anden forskellige unge jøder for at lære landvæsen. Jens Holm og Stoffer Hansen fortæller i deres beretninger, at »disse unge mennesker havde en hel anden indstilling end vore egne unge. De var faktisk blevet ældet før tiden«. De vidste, hvad jødeforfølgelser betød. Baller og den slags deltog de aldrig i, og de brød sig ikke meget om legemligt arbejde. Men de læste meget, navnlig sprog og særligt hebraisk, og de samledes en gang om ugen til en slags efterskole. De havde næsten alle gået i højere skoler og fået en god opdragelse. Beretningerne anfører: »Deres tro på Gud og på mennesker var ikke stor. De var fra små vant til at klare sig ved egen hjælp og uden andres medlidenhed«, og de fortalte lidenskabsløst om deres og deres forældres skæbne. En fortalte således, at hans forældre havde været ejere af et millionforetagende i Wien, men at nazisterne tog alt fra dem og sendte dem til Auschwitz. En andens forældre var havnet i jødegettoen i Polen. Han hørte ikke fra dem og regnede dem for døde.

I oktober 1943, da jødeforfølgelsen blev indledt herhjemme, tog et par af de ledende jøder fra Horne til København for at prøve, om der kunne skaffes skibsløjlighed til Sverige. De andre jøder fra sognet forsvandt, og kun ganske enkelte kendte deres opholdssted. De fleste samledes i et afsides beliggende sommerhus på »Næsset«, — helt inde i skoven — tilhørende pastor Fabricius.

En af jøderne havde boet hos gårdejer Poul Jensen, Horne Egsmark, og dennes fodermester, Anders Jacobsen, som jøderne kendte som en ældre, retsindig og pålidelig mand, blev den, der formidlede transporten af fødemidler til dem. Han havde ikke selv husholdning og kunne derfor ikke købe ind. Men Stoffer Hansen fik en dag et brev med rationeringsmærker til smør, brød og havregryn, og da han nok kunne regne ud, hvad meningen var, købte han varerne ind (ved hjælp af børn, der gjorde små indkøb hos en række handlende for ikke at vække opmærksomhed), og så hentede Anders Jacobsen sagerne og bragte dem til de unge jøder. Det kneb med at skaffe havregryn, men Stoffer Hansen ringede til en grosserer i Fåborg, om at sende ham 10 kg havregryn. Den pågældende anede, hvad de skulle bruges til (ellers havde Stoffer ikke fået dem, sagde han efter krigen).

Pastor Fabricius havde bedt gårdejer Jens Jacobsen, Sønderhjørne, om at føre lidt tilsyn med sommerhuset i hans fraværelse, og da Jacobsen »syntes, han havde set nogen pusle ved huset«, låsede han bagdøren

op — »og så ind i 17 forskræmte ansigter«. — Han beroligede dem og hjalp dem, og fortalte først langt senere, hvad han havde oplevet.

Som dagene gik, blev jøderne imidlertid bange for at deres opholdssted skulle blive røbet for tyskerne, og en nat skaffede de sig forbindelse til omverdenen. Ifølge beretningerne gik forbindelsen til pastor Andersen i Vester Åby og derfra til lægekredse i Odense. De blev afhentet i lægebiler, kom til Bispebjerg hospital i København og derfra til Sverige. — Så vidt man ved, kom alle jøderne fra Horne velbeholdne gennem krigen.

DET EGENTLIGE MODSTANDSARBEJDE

1. afsnit: Under Michelsens ledelse.

Hen mod slutningen af året 1943 begyndte forberedelserne til det egentlige modstandsarbejde at tage fart. Det skete på den sædvanlige måde — ved henvendelser under stor stilfærdighed fra mand til mand.

Det første skridt blev taget, da Skatte-Larsen blev ringet op af politiassistent Clemens Petersen, Højby, der gerne ville til Fåborg for at hilse på ham. Senere på dagen ankom han ledsaget af en mand, der blev præsenteret som »Ole«. Det viste sig senere, at samme Ole var identisk med premierløjtnant Justesen fra Odense.

Skatte-Larsen skriver om Ole: »Denne Justesen er et mandfolk, og havde den danske hær haft mange af hans slags, ja, så havde meget set helt anderledes ud. Inden tyskerne afvæbnede det danske militær, havde Justesen været med til arbejdet i rækkerne og havde været med til meget: modtagelse af sprængstoffer fra luften, tilrettelæggelse af sabotage og meget andet. Den 29. august gik Ole under jorden med 100 % og gik for alvor i gang med sabotage«.

Den første samtale endte negativt. Justesen ventede, at Skatte-Larsen havde en besked til ham, men det var ikke tilfældet, og heller ikke Michelsen, som de tog ud til, havde nogen ordrer.

Skatte-Larsen lavede ham et falsk legitimationskort og efter nogle dages forløb kom Justesen igen. Han havde sabotage-opgaver, der vedrørte færgeljerne i Nyborg og skibsværfterne i Svendborg, og Michelsen, hos hvem han tog ophold, gik i gang med at skaffe forbindelser i Svendborg.

Michelsen skriver:

»Jeg henvendte mig uden betænkning til Lennart (Ablefeldt), der atter satte mig i forbindelse med sin bror Axel. De kendte ikke nogen, de fuldt ud turde anbefale, men begge var parat til selv at bistå, hvor de kunne. Axel anviste således en gammel møllebygning ved søen, hvor vi opbevarede sprængstof. Den aften, hvor sobotagen på et skibsværft og andre steder i Svendborg fandt sted, skulle Axel efter aftale have stået på post og have modtaget nogle af deltagernes revolvere, så de uden risiko kunne gennemgå en visitation på vejen fra stedet hjem til Svendborg. I sidste øjeblik blev han forhindret, og der skulle sendes en anden mand. . . .«

Michelsen fik fat på Lennart, der uden betænkning drog afsted — skønt det var et modbydeligt vejr med regn og blæst, og skønt det drejede sig om en cykletur på ca. 50 km efter en lang arbejdsdag. Affæren forløb programmæssigt, bortset fra det beklagelige, at de mange brandbomber, der med stor omhu blev placeret af deltagerne, ikke virkede, hvorimod sprængstoffet havde god effekt.

Pistolerne havde iøvrigt Michelsen (iflg. Junkers beretning) fået gennem oberst Have, der igen havde dem fra Junker, der opbevarede dem, efter at de var skaffet ud fra 2. regiments depoter i Fåborg efter den 29. august 1943. Jeg husker, at Michelsen demonstrerede dem for mig på dommerkontoret.

Tyverierne fra civilbefolkningens side fra regimentets depoter var i denne tid ret talrige (kapper, cykler, cykeldæk m.v.), og skete trods tyskerne bevogtning af stederne. Til terrænsportsafdelingen blev der iøvrigt stjålet en god samling kort, der lå på grundskolen efter 29. august.

Et af depoterne var anbragt i et skur på »Lillestrand«, og det fortælt (erindring 1968), at Ras Christoffersen havde befundet sig på dette depots loft, da en tysk vagtpost ankom. Ras ventede en tid, men sprang så ned i hovedet på vagten og fik givet ham et kæbestød, inden han stak af. Affæren indbragte ham en reprimande fra terrænsportsafdelingen, fordi den bevirkede, at han kom for sent til en øvelse. Den tilbagekaldtes senere, da man hørte om årsagen!

I begyndelsen af 1944 fik Michelsen anmodning om at søge at organisere modstandsgrupper i Fåborg og omegn. Han rettede derfor henvendelse til forskellige designerede gruppeførere. På en enkelt undtagelse nær, var de alle villige, og fik som deres første opgave hver at danne en gruppe.

Opbygningen af organisationen foregik i største hemmelighedsfuldhed, idet princippet af hensyn til tyskerne og til stikkere, måtte være, at den enkelte kun vidste besked om sin nærmeste overordnede, og der pålagdes gruppeførerne den dybeste tavhedspligt. End ikke konerne måtte vide besked. Ved hvervningen⁵⁾ blev det meddelt, at man måtte stille sig til rådighed, at det kunne være farligt arbejde, og at man ikke måtte fortælle noget til nogen. Overtrædelse af dette forbud kunne medføre intet ringere end dødsstraf. Der fortaltes tillige eksempler på, hvorledes stikkere var blevet henrettet og liget skaffet af vejen ved drukning.

De gruppeførere, Michelsen fik fat på, var: Lennart Ahlefeldt, Jacob Andersen, Toftager og mig. Hver for sig dannede vi derefter en gruppe på 4-5 mand, hvis navne Michelsen ikke kendte og som ej heller kendte hinandens deltagelse, idet grupperne først måtte samles, når der blev givet ordre hertil.

Deltagerne i grupperne var: hos Ahlefeldt: Heie Petersen (der i et brev til mig af april 1967 har oplyst, at de øvrige medlemmer i gruppen var: Thyge Hansen, Chr. Kruse, Hans Rasmussen og Peder Fredtoft Jensen).

Hos Jacob Andersen var det: (iflg. oplysning af 26. november 1965): Ejner Sørensen, Ebbe Nielsen, Herluf Larsen, Ejgild Carlsen og Valdemar Hansen.

Hos Toftager indtrådte: Jørgen Kragh, Helmuth Jensen, Henry Sørensen og Høgh, og hos mig var det: Gerhard Poulsen, Bielefeldt, Jacob Jacobsen (den senere Thorkild) og Ras Jensen.

Michelsens overordnede var — naturligvis ukendt for alle andre deltagere: daværende sagfører Bent Poulsen, Svendborg. Michelsen førte desuden en del forhandlinger med en repræsentant for hæren for at få deltagere derfra, men forhandlingerne førte ikke til noget resultat, idet man fra hærens side ikke på det daværende tidspunkt ønskede at være med til bekæmpelse af tyskerne, men kun til at varetage bevogtningsopgaver og opretholdelse af ro og orden, når tyskerne var væk. Det var et standpunkt, som dybt skuffede dem, der hørte om det.

2. afsnit: Under Paulsens ledelse.

I marts måned 1944 blev Michelsen konstitueret som landsdommer i Viborg fra 1. april 1944, og måtte således opgive at videreføre arbejdet

for modstandsbevægelsen i Fåborg. Han rettede derfor henvendelse til fabrikant Hans Paulsen, Fåborg Jernstøberi, der indvilligede i at blive hans efterfølger i »firmaet«.

En af de første handlinger, Paulsen foretog sig, var at samle de 4 gruppeførere. Vi havde et møde på hans kontor i begyndelsen af april 1944, under hvilket han meddelte os, at hans ordrer fra oven lød på: "lay low." Man ventede af os, at vi forberedte os på den store endelige afgørelse, men vi måtte nøjes med et forberedende arbejde og bære os yderst forsigtigt ad, for at organisationen ikke skulle udsættes for at blive revet op.

Noget af det, der skete på mødet, var, at der blev tildelt os dæknavne. Af hensyn til de forhold, der eventuelt kunne opstå under en invasion fra allieret side, blev der lagt vægt på, at navnene kunne udtales både på engelsk og tysk. Chefen, Paulsen, tog navnet »Peter«, Ahlefeldt blev kaldt »Walther«, Toftager: »Richard«, Andersen: »Herbert« og jeg: »Albert«. Endvidere blev der fordelt opgaver blandt grupperne. Den værste, sabotagen, påtog Richard sig, Herbert skulle tage sig af, hvad der havde med motorkøretøjer at gøre, Walther skulle tage sig af grupperne på landet, og jeg skulle varetage en teknisk tjeneste, herunder navnlig de opgaver, der kunne komme til at foreligge m.h.t. undersøgelse af telefonnettet, og eventuelle afbrydelser af dette.⁶⁾

Selvom Skatte-Larsen, der blev kaldt Robert — udtalt på engelsk, — og Junker, der fik dæknavnet Thomas, ikke var med til mødet, var de dog også med i Peters organisation. Junker skulle fortsat tage sig af flyver-hjælpen og fortsætte med terrænspporten. Han var blevet opsøgt af lederen af kommunisterne i Fåborg, og efter aftale med Paulsen blev han mellemmand mellem dem og firmaet. Han virkede i denne egenskab flere gange. Men i juni 1944 viste det sig, at hans navn var kendt af tyskerne på Husmandsskolen — Gestapos hovedkvarter ved Odense, — og der kom bud fra Odense til Isaksen⁷⁾, at Junker nu måtte gå under jorden. Isaksen vidste, at Junker på dette tidspunkt var i Jylland, og han fik derfor fat i Toftager og Skatte-Larsen. Toftager rejste til Jylland og fik fat i Junker, der derefter den 30. juni 1944 gik under jorden, først i Bogense, senere i Odense og flere andre steder. Medens han var i Bogense, blev jeg sendt op som kurer til ham. Jeg henvendte mig til hans slægtning, overlæge Holm, hvor han boede, men det viste sig, at han netop var flyttet til Odense, hvor jeg derefter fandt ham. Turen tog dengang en hel dag med toget.

Fra Odense havde man på dette tidspunkt fået en del sprængstof,

som Michelsen havde opbevaret i en frugtkasse på skovridergården »Egelund«, hvor han da boede. Dette stof transporteredes efter hans afrejse til Fåborg, hvor det deponeredes hos Peter. Det var for mit vedkommende første gang, jeg var ude med sprængstof, og jeg cyklede ad omveje fra Egelund med sprængstoffet — mellem 5 og 10 kg — i hånden, idet jeg så småt ventede at springe i luften, hvis jeg tabte det.

Sprængstoffet blev først anbragt på Peters lager, men da det her var udsat for opdagelse, fik han lavet en metalbeholder, som Richard og Walther gravede ned i en skov mellem Korinth og Fåborg, uden at Peter vidste, hvor det var. Men det var af betydning, at vi fik et godt sted, da man havde lovet os mere sprængstof og flere våben.

Forøvrigt kunne Walther ikke nær sig, da han havde fået fat i sprængstoffet, han måtte prøve det. Heie Petersen har fortalt, at Walther en dag sendte bud, om at han havde noget engelsk sprængstof, der gerne skulle prøves af. Det var en vanskelig og farlig opgave, da det jo ikke gerne skulle rygtes, men der var jo den mulighed, at man kunne sprænge nogle gamle trærodde på marken. Walther spurgte bestyrer Mourier ud om forskellige tekniske enkeltheder m.h.t. sådanne sprængninger. Derefter forsvandt han, og kort efter — fortæller bestyrer Mourier — lød der et dommedagsbrag ude fra marken. Da Mourier kort efter gik en tur, blev han fra forskellig side spurgt, om han havde hørt det vældige knald? Ja, svarede han, det var da skytten, der havde skudt en hund henne i alleen. Det var da ikke noget at snakke om. Et af svarene lød: Så har det også været en gevaldig riffel, han har brugt. —

Forsigtigheden var iøvrigt gennemført. Når man skulle møde chefen, måtte det bestandig være under et eller andet bestemt påskud, som var af troværdig karakter, så ingen kunne fatte mistanke. Når jeg besøgte ham, var det som regel for at spørge efter mine drenge, der legede med hans børn, når Richard skulle tale med ham, drejede det sig altid om forsikring o.s.v. Telefon og brevskrivning var banlyst, og når han ville tale med en af os, lagde han en bog i et bestemt vindue i sit kontor som tegn. Jeg tror ikke, der var nogen, der lagde noget videre mærke til forholdet, og ialt fald hørte vi ikke nogen snak i byen om det.

Som eksempel på, hvor strengt man så på uforsigtighed, nævnes følgende afsnit af Peters beretning:

»En måneds tid senere (d.v.s. efter at beholderen var gravet ned), fik jeg ad omveje at vide, at en ung dame i Korinth havde talt om, at hun godt vidste noget om Walthers arbejde. Man ville vide, at Walther

havde taget bemeldte unge dame med op i skoven, da han skulle tilse depotet; ligeledes skulle han have haft den unge dame med mod Hårby, da han søgte dannet en gruppe der.

Jeg talte med Richard om denne alvorlige sag, da Walther sorterede under ham. Sammen tog vi op til Korinth, hvortil vi kom ved 2-tiden. Vi masede lige ind i Walthers kammer på Brahetrolleborg alvsgård. Han gjorde store øjne.

Jeg forelagde ham første sag. Han indrømmede straks, at han havde haft den unge dame med, men hun havde ikke set, hvor gemmestedet var. Vi spurgte så om andre tilfælde, hvor han havde haft damen med. Han nævnte selv turen til Hårby, hvilket vi fandt var et undskyldende moment, skønt de to forseelser var af så alvorlig karakter, at ihvertfald en udelukkelse fra frihedsarbejdet burde være straffen. Ja, dengang så man ovenfra så strengt på slig en forseelse, at man talte om elimination. Han havde gjort det i sin ungdoms letsind, så Richard og jeg besluttede at give ham en chance.

Nu var vi jo spændt på reaktionen. Han var meget ked af det og nedslået, da vi forlod ham. Dagen derpå var han rasende på os, for på andendagen at gå helt i sig selv og overfor Richard indrømme, at han selvfølgelig havde handlet helt forkert. Der var senere i den tid, jeg havde med ham at gøre, ikke det mindste at udsætte på ham«.

Den forsigtighed, der blev indprentet os af Peter, var os til stor gavn, og firmaets opbygning senere var præget af den. Efterhånden som antallet af deltagere voksede, blev det dog sværere og sværere at indpode de nye den rette ånd i så henseende, og navnlig var det for mange svært at forstå, at man skulle afholde sig fra nysgerrighed m.h.t., hvad andre i firmaet foretog sig, og for åbenmundethed overfor sine kammerater m.h.t., hvad man selv foretog sig. Forsigtighed og tillukkethed i så henseende gav ved flere lejligheder anledning til fortrydelighed hos dem, der »blev holdt udenfor«, og som altså ikke forstod det gode ved princippet, at den der ikke vidste besked, ej heller kunne røbe hemmeligheder, hvis han blev taget af tyskerne og mishandlet, en risiko, vi alle var inde under.

At Gestapo i sommeren 1944 har haft sin opmærksomhed henvendt på, hvad der foregik i Fåborg, viser følgende beretning, der er et uddrag af en politirapport, optaget i april 1946 af kriminalpolitiet i Fåborg (Aage Vett Larsen):

»Under afhøring i Esbjerg i anledning af anden sag, har fængslede

Hans Erik Munk, f. 9/8 1915, Fredericia, forklaret, at han før han blev tolk for Gestapo i Esbjerg, havde været ansat i den tyske efterretningstjeneste, der havde hovedkontor i København, og andre kontorer i Odense, Ålborg og Århus. Afhørtes chefer har været oberleutnant Bluhme, von Crone og Schilling, der var på hovedkontoret i København.

Leder af kontoret i Odense var en mand, der gik under navnet Petersen, og denne mand . . . havde kontor på hjørnet af Alykke Allé og Rugårds Landvej i Odense, og han ernærede sig officielt ved opkøb af guld og sølv.

Engang i 1944 — afhørte siger, at det var omkring strejkedagene, altså muligt i juni, juli eller august måned — havde han sammen med Petersen været i Fåborg i anledning af eftersøgning af en faldskærmsjæger. De havde fået et tip, hvorfra erindrer han ikke, om at faldskærmsjægeren muligt var identisk med en dommerfuldmægtig i Fåborg, eller også at fuldmægtigen skulle have kendskab til pågældende faldskærmsjæger.

De havde signalementet af faldskærmsjægeren, og da de med toget var ankommet til Fåborg, var de taget ud til dommerkantoret, hvor de ved middagstid havde taget opstilling for, når personalet tog til middag, at få konstateret, om signalementet på faldskærmsjægeren kunne passe på en af dem. Det havde ikke givet noget resultat, og samme dag havde afhørte forladt Fåborg uden at foretage sig videre«.

Senere i rapporten viser det sig, at den omtalte leder hed Ejnar Kresten Bach Petersen, født 6. august 1904, og at han var fængslet i København. Han forklarer til rapporten, at der vistnok omkring midten af august var kommet en mand fra København til ham i Odense, og denne mand havde ordre, vistnok fra Schilling, til at afhørte skulle tage med ham til Fåborg, hvor pågældende mand havde et hverv, vistnok m.h.t. eftersøgning af en faldskærmsjæger. Afhørte påstår bestemt, at han ingen andel havde i dette hverv, og han havde indtryk af, at han kun skulle tage med til Fåborg som vejleder og støtte for den pågældende mand . . . Ved ankomsten til Fåborg var de gået et stykke ud ad vejen mod Svendborg; her havde de stået udenfor et kontor eller lignende, der lå i nærheden af et anlæg. Han siger, at da der ikke kom nogen ud fra kontoret, var de gået tilbage til Fåborg, hvor de på Rasmussens hotel havde spist sammen, og samme dag var de påny taget tilbage til Odense.

Dette lyder i det nøgterne rapportspræg og i tyskernes neddæmpede og ydmyge fremtræden (efter besættelsen!) meget tilforladeligt: små mænd beordret ud på en eftersøgning, som de ikke gør meget ud af.

Men Munck hørte ikke til de bedste børn, måske knapt nok til de næstbedste: Ved højesterets dom af 11. marts 1948 (Ugeskrift for retsvæsen 1948, side 693) blev han dødsdømt for tjeneste ved det tyske sikkerhedspoliti, angiveri, mishandling af fanger og forsøg på drab. Ifølge en avisnotits blev han henrettet i maj 1948.

Da eftersøgningen drejede sig om en faldskærmsmand, har det nok været en af Michelsens logerende, der har været anledning til aktionen; men Michelsen boede ikke denne sommer i Fåborg, og var nogen gået i fælden, havde det været mig. Jeg er glad for, at jeg altid benyttede bagudgangen fra dommerkontoret.

PRAKTISKE ØVELSER

Peter var udpræget forsigtig, hvad hans ordrer jo også lød på. Men forsigtigheden var kombineret med handlekraft og intern aktivitet. Han planlagde foruden uddannelse af gruppeførere også en udvidelse af styrkerne, og han forberedte sabotagehandlinger mod forskellige virksomheder i og omkring Fåborg, der arbejdede for tyskerne.

Men efterhånden fandt Peter, at det ikke var nok med den teoretiske forberedelse til den endelige kamp, og han fremhævede overfor sine overordnede, at vi måtte have nogle »praktiske øvelser«. Efter nogen snak, fik han det fornødne samtykke til at foretage nogle sabotager mod virksomheder i omegnen, der var på vores sorte liste.

Den gruppe, der skulle i aktion første gang, lededes af Richard og startede fra Høbbet i en lastbil, og man kørte — formentlig for at holde det ikke skulle spores til Fåborg — gennem Korinth og Hågerup, på hvilken strækning Lennart Ahlefeldt, Walther, kom med — og over Hillerslev korsvejen. Her gik lastbilen imidlertid i stykker — materiellet var jo ikke altid lige godt dengang! — og selvom Walther fik fat i en mekaniker i nærheden, som han kendte (men ikke ville give sig til kende overfor, hvorfor han råbte ham frem med fordrejet stemme), kunne vognen ikke køre ordentligt, så turen blev opgivet for denne gang.

En aktion mod et savværk og en muremestervirksomhed i to forskel-

lige sogne i Fåborg retskreds blev foretaget den 26. august 1944. Opgaven var tildelt Walther og Ole (Henry Sørensen). De aftalte at mødes ved Kistrup, hvor vejen drejer fra den ny Odense landevej mod Gærup.

Henry Sørensen fortæller:

»Den, der kom først, skulle gå ind i krattet og vente. Jeg kom ved 22,30-tiden og fløjtede lidt, men der kom ingen. Da jeg havde ventet et stykke tid, gik jeg så ind i krattet, og der lå Walther og sov! Utroligt, at han kunne sove! Han var kommet en time for tidligt. Vi startede så mod det første mål, men 1 km længere henne punkterede jeg på baghjulet. Vi bandede og skældte over at måtte stå og lappe en halv time. Dækket måtte bindes med isolerbånd — som var med til brug ved bombernes anbringelse — men det gik heldigvis. Ved ca. 1,30-tiden kørte vi ind i landsbyen, kørte om bag stationen og stillede cyklerne fra os. Vi var temmelig spændt på hvor mange døre, der var åbne i virksomheden, men heldigvis var døren ind til dampmaskinen ikke låst. Her gik vi så inde i ca. 10 minutter og snakkede om, hvor det var bedst at anbringe bomben. Resultatet blev, at vi lagde den i glideren, og at vi gav den en sprængblyant på 1/4 time. Vi kunne se, at der var lys i huset overfor, og længere nede bagved virksomheden var der nogen, der tærskede. De blev ikke advarede, men Walther råbte til ham, der ejede huset lige overfor: »Kan De høre, hvad jeg siger?« Manden svarede ja, og Walther råbte tilbage: »Så ud af huset og søg dækning. Fabrikken bliver sprængt i luften!« Manden havde åndsnærværelse nok til at spørge, hvor lang tid, der var, og det fik han at vide. Og så kørte vi videre mod næste sted. Oppe på en bakketop så vi nu, hvordan det skete. Først et mægtigt ildglimt og derpå et ordentligt brag. Så begyndte der noget, vi ikke var så glade for, idet der lød små knald dernedefra. Vi kunne ikke regne ud, hvad det var, og jeg er endnu den dag i dag ikke i stand til at forklare det.

Snart efter opdagede vi, at det brændte dernede; der var et stærkt brandskær på himlen i retning af byen. Jeg husker tydeligt, at Walther sagde: Nu beder jeg til, at ingen mennesker er kommet noget til«.

I den næste by skulle der dels antændes en bygning, og dels sprænges nogle cementblandemaskiner. Da de nu kom i nærheden, blev de enige om, at det var bedst, at der var god gang i ildebranden, inden sprængningen af blandemaskinerne fandt sted. De tændte derfor brandbomberne, der havde en forsinkelse på en halv time. Begge mente at være

lige i nærheden af landsbyen, men da de havde cyklet et lille stykke, gik det pludselig op for dem, at de havde været galt orienteret, og at der var langt, til de kom til den! »Så skal jeg love for, at der kom fart på. Vi lagde brandbomberne i cyklekurven og spurtede afsted. Vi havde glemte at se på uret, hvornår vi havde antændt dem!«

Imidlertid nåede de rettidigt frem og fik brandbomberne anbragt, hvorefter de kørte væk fra stedet.

Herunder indtraf et intermezzo: En karl fra landet kom cyklende imod dem. De ville standse ham for at stille ham på post for at stoppe vejfarende, der senere kunne komme forbi, men »mage til dumt mandfolk, skulle man lede længe efter —.« De råbte ham an, men han hørte videre, og da de kørte efter ham, vendte han pludselig om og kørte imod dem, så hans lygte nok så nydeligt oplyste dem, og næsten blændede dem. Så blev Walther gal i hovedet og rev karlen af cyklen og ned i grøften, hvor han så instruerede ham om at standse de forbipasserende. Walther var meget stærk.

De to sammensvorne cyklede derefter videre mod Hvidkilde. Noget senere på vejen så de pludselig en masse forskelligt farvede raketter stige op på begge sider af vejen, men alligevel et stykke væk. De kørte derfor resten af vejen med pistolerne skudklare. Kl. ca. 3,30 var de hjemme hos Walther på Lehnshus, godt trætte. »Der var stillet et mægtig godt foder frem til os, øl, tykmælk, brød og pålæg i massevis; kaffe var der også. Efter måltidet gik vi i seng«.

HENNINGS EKSPEDITION

Den forbindelse, der først blev etableret til Fåborg fra andre kredse i modstandsarbejdet, gik som foran nævnt, over Odense, hvortil Skatte-Larsen havde skaffet vej. Peters forbindelse gik imidlertid over Svendborg, hvor lederen, som foran nævnt, var sagfører Bent Poulsen, der blev anholdt af Gestapo i august 1944⁶).

Peter havde en del møder med ham, men de kom efterhånden til den anskuelse, at det var for farligt. Forbindelsen skulle derefter gå pr. kurer. Peter havde forbindelse med »Henning« (Pontoppidan, Fåborg), der var villig til at påtage sig dette arbejde.

Peter har i sin beretning (som han skrev under sit senere ophold i Sverige), fortalt udførligt om begivenhederne i Fåborg omkring tids-

punktet for Bent Poulsens anholdelse. I beretningen har jeg »oversat« en del fingerede navne til de rigtige.

Han fortæller, at Henning stillede hos ham om fredagen den 12. august 1944, for at få de sidste instruktioner. »Han var ivrig efter at tage fat og sad og hoppede utålmodigt på stolen. Hans ellers så brede grin var — men så er muligt — endnu bredere! Intet under, at han efterhånden var blevet utålmodig, da hans udnævnelse til kurer havde ladet vente længe på sig. Men nu skulle det altså være«.

Næste dag, altså om lørdagen, skulle Henning mødes med Christian, altså Bent Poulsen, i Svendborg, mødetid kl. 14, mødested hotel NN, næstsidste bord t. v. i restauranten, introduktion: Henning Christensen — Christian Pedersen. Henning havde strenge ordrer til ikke at forsøge at trænge igennem Christians incognito.

»Følgende punkter var på hans huskeseddel, som han memorerede og ødelagde, før han forlod mig:

- 1. Få oplyst, hvor værktøjet blev af.⁹⁾*
- 2. Drikkevarer var også tiltrængt.*

Depoterne var klar til at tage dem.

- 3. Så var der rottegiften, som skulle suppleres op.*
- 4. Finde ud af nødvendige kvantiteter ved specielle planlagte opgaver.*
- 5. Få opklaret den mystiske forbindelse gennem Ammerup.*
- 6. Få definitive retningslinjer vedr. forbindelsen opefter. Odense generede os ved at omgå Svendborg. Enten eller, Odense eller Svendborg. Vi kan ikke tjene to herrer. Dette var det vigtigste punkt.*

Langsomt gennemgik jeg ordren punkt for punkt. Uddybede og forklarede, hvor nødvendigt. Henning gentog den efterhånden ordret. Kvik hjerne.

Derefter kom vi til den officielle årsag til hans møde med Christian: Han skulle forsøge at sælge ham en bil. Christian havde ringet ham op og bedt ham komme med tilbud. Det drejede sig om en bil, Henning havde på lager. Om denne sag skulle der tales i mindst 5 minutter og med et resultat. Deres udsagn måtte i tilfælde af forhør være absolut samstemmende.

Henning rullede så næste dag mod Svendborg. Ved 17-tiden kom han tilbage. Christian var ikke mødt op. Henning ventede et kvarter, men turde så ikke blive længere. Min fejl, at jeg ikke havde instrueret ham om, at der ikke indenfor firmaet er noget, der hedder ventetid.

Jeg blev ærlig talt lidt urolig. Hvad var nu det? Der havde været

megen uro i Svendborg i den senere tid, så Christian og dermed også jeg var meget udsat. På den anden side var det hændt èn gang før, at Christian havde glemte et møde (utilgiveligt).

Det var såmænd nok dette, der var sket. Christian var week-end menneske, så han var velsagtens blevet opslugt af sportsinteresser, eller han var taget til stranden med sin familie.

Efterhånden slog jeg mig til ro. Ringe til ham kunne jeg ikke før om mandagen. Jeg kendte ham ikke godt nok til at kunne ringe til hans hjem. Skulle der være sket ham noget, ville hans telefon uden tvivl være under aflytning.

Jeg talte med Gerda om det; hun mente som jeg, at han nok havde glemte det.

Henning var noget nedslået over at have gjort så dårlig en begyndelse, men hvad — det var jo ikke hans skyld. Jeg bad ham holde sig klar om mandagen. Jeg ville sende bud til ham«.

PETER I FAREZONEN

»Om søndagen den 14. august var Gerda og jeg til barnedåb hos Albert og Ingrid.¹⁰⁾

Fru Michelsen og Michelsen var også med. Jeg må indrømme, at jeg under festen ikke skænkede Bent Poulsen en tanke. Som vi senere skal se, hang Damokles' sværd over vore hoveder, og det havde det gjort lige siden fredag morgen tidlig.

Mandag morgen ved 9-tiden fik jeg fat i Bent Poulsens kontor. Det var én af de unge damer, der svarede:

Det er sagfører Poulsens kontor.

Ja, det er Peter Christensen fra Svendborg; må jeg tale med Bent Poulsen?

Nej, det kan desværre ikke lade sig gøre. Sagfører Poulsen er her ikke i disse dage.

Det var også pokkers. De ved vel ikke, om han har en pris på de lokaler, jeg har tænkt at leje i Svendborg? Hvor er han? Kan jeg ikke ringe til ham?

Nej, det kan De ikke, for han sidder ude på husmandsskolen.

Nå da, hvad gør han der?

Ja, det kan vi ikke svare på —.

Tableau!!

Det stod mig straks klart, at jeg var i farezonen. Der var ikke langt fra Bent Poulsen til mig. Måske var min samtale til hans kontor blevet aflyttet. Jeg var jo den eneste i Fåborg, der havde forbindelse med ham.

Tilfældigvis kom fru Michelsen og Michelsen netop på en lille formiddagsvisit; Michelsen, som var min forgænger i embedet, var hjemme på sommerferie. Indirekte var han også truet.

Jeg besluttede straks at tilbringe natten på min dækadresse hos lærer Westergård i Ny Stenderup (Oskar).

I sin videre beretning anfører Peter, at nogle enkelte medarbejdere i »firmaet« — dels i Fåborg, dels i Odense — havde haft de fornødne oplysninger til at kunne advare ham allerede om fredagen, men muligheden blev ikke udnyttet, hvad han — med rette — betegner som hårræjsende. »Her havde jeg og dermed vor brave lille organisation, været i største fare, fredag, lørdag, søndag til mandag morgen«.

Den følgende del af Peters beretning gengives udførligt, dels fordi den giver et godt indtryk af, hvad en mand følte og tænkte, når han pludselig vidste sig eftersøgt af Gestapo, dels for dens eksempler på den til det yderste hjælpsomme, aktive og risikable og tillige frygtfornægtende gæstfrihed, som mange danske i disse år udviste. Modstandsbevægelsens på andre områder aktive deltagere står i stor taknemmeligheds-gæld til sådanne værter.

Peter fortsætter:

»Jeg tog så sent på eftermiddagen op til lærer Westergård. Det blev aftalt med Gerda, at vi skulle mødes kl. 8,30 næste morgen i Bakkerne, såfremt Gestapo ikke havde været der i løbet af natten eller tidlig morgen.

Hos Westergård blev jeg modtaget med åbne arme. Jeg ringede først derop som aftalt for at melde min ankomst. Samtalen var aftalt som følger:

»Hallo, er det Oscar? Har du fået fat i de bøger, du talte om for nogen tid siden?«

»Ikke dem allesammen, Peter, men du kan få dem, jeg har. Kommer du op og henter dem? Det er jo fint vejr«. Ja, jeg har netop tænkt at komme i aften. Vil det passe dig?« »Ja, du er velkommen«.

Jeg nåede derop ved 22,30-tiden. Fruen og børnene (2 drenge) var allerede gået til køjs. Westergård blev sat ind i det nødvendigeste. Han var mere end villig til at hjælpe, hvor han kunne. Foreløbig trængte jeg til at sove, så jeg rykkede ind i deres gæsteværelse ovenpå.

Næste morgen gik turen sydpå igen for at mødes som aftalt. Alt havde været roligt om natten, og Gerda var smilende og morgenfrisk. Begivenhederne havde hidtil ikke berørt hende i mindste måde. Imidlertid blev vi enige om, at jeg skulle tage mig en lille ferie, indtil den umiddelbare fare var overstået.

Vi cyklede så sammen mod Fåborg, og i løbet af dagen afviklede jeg de meste presserende forretninger. På fabrikken måtte jo ingen vide noget om tingenes rette sammenhæng. Officielt skulle jeg blot ud på en lille, hårdt tiltrængt ferie.

Richard kunne jeg ikke få fat på. Han var på Sjælland. Albert blev informeret. De eneste, der fik noget at vide om mit opholdssted under ferien, var Gerda og Arthur (bankfuldmægtig Vilhelm Andersen). Denne skulle telegrafere følgende til mig, såfremt Gestapo søgte efter mig:

»Bygherren nægter godkende transporten.

Arthur Hansen«.

Skulle dette telegram komme, ville jeg straks lægge mig ind hos Westergård, og der afvente nærmere fra Vilhelm Andersen. Gerda skulle kun i yderste nødsfald, og da med stor forsigtighed, sætte sig i forbindelse med mig; efter al sandsynlighed ville hun blive skygget.

Ved 14-tiden tirsdag rullede jeg så nordpå. Lige inden afrejsen fik jeg hilst på Robert, og afleverede nogle penge til ham. Vi blev enige om at indgive anmeldelse vedrørende en stikker i Sønderby.

Mit besøg gjaldt Jacob og Marna Ravn (kaldet Adam og Karla) i Vejle. Da min taxi kørte frem foran deres havelåge, stod de begge sammen med en gæst nede i haven. Forbavselsen var stor.

Karla udbrød: »Jeg troede minsandten, det var Gestapo«.

»Det er noget i den retning«, hviskede jeg til hende.

Et par ord om sagen klarede op. Med stor beredvillighed åbnede de deres hjem for mig. Det vakte lidt uro hos dem, at deres gæst var af tysk fødsel, men de mente, hun var rigtig nok.

Vi tilbragte en hyggelig aften sammen; den forstyrredes dog noget af gæstens mange tyske ord.

Næste dag, onsdag, var vi netop blevet færdige med en god lunch, da telegrammet kom. Jacob havde trukket sin lunch-hour lidt ud, og vi havde netop fået ild på en god cigar.

Et er at vide sig truet af Gestapo indirekte, fordi en af firmaet er taget; et helt andet er, at være eftersøgt af dem.

Da jeg havde læst telegrammet, var jeg stum. Det var altså et chock. Hvad tænker man i et sådant øjeblik? Ja, de første sekunder var jeg tom, fuldstændig tom. At dette skulle hælde én selv, havde jeg slet ikke holdt for muligt. Min allerførste tanke gjaldt Gerda. Var hun taget? Havde de forhørt hende? Dernæst firmaets ordrer. Og vor lille organisations sikkerhed. Længere kom jeg ikke i min tankegang, thi vitale handlekraftige Karla for frem som en stormvind.

»Du skal ha' dit skæg af!«

»Kom her, lad mig få det telegram, det skal brændes!«

Jeg virrede lidt med hovedet, og fik mig samlet til at redde telegrammet.

»Hov, stop lidt, Karla, jeg må se, hvor det er sendt fra, og om ordlyden er rigtig.«

Der var en lille uoverensstemmelse. Der stod »underskrive« i stedet for »godkende«. Spørgsmålet var, om det havde noget at sige. Senere viste det sig, at denne lille forskydning skyldtes en huskefejl.

Karla sendte Adam efter en taxi. Der var ingen tid at spille, hvis jeg skulle kunne nå eftermiddagstoget til Fredericia. I en fart fik jeg mine få ejendele pakket sammen, og knapt var jeg blevet færdig med at rive skægget af (det gjorde forøvrigt nederdrægtig ondt), før Adam var der med taxien.

Karla havde i mellemtiden fået flere mistænkelige papirer brændt og asken fjernet. Pigen var forinden gennet ud i køkkenet, hvor hun fik ordre til at blive indtil videre. Karla nød situationen. Hendes aktivitet skyldtes slet ikke frygt for sig selv eller sine. Jeg tror, det var eventyrlyst, der lige pludselig dukkede op i hende, mens den ellers så livlige Adam blev stille. Det er to pragtfulde mennesker«.

EN LILLE GRÅ Y-VOGN

»Efter et hastigt »vi ses efter krigen«, gik det i susende fart sydpå, hvor jeg lige netop nåede toget i Fredericia. Efter et kvarters tid nåede jeg over broen til Middelfart. Herfra var det så meningen at køre videre med rutebil til Assens. Der var en times ventetid.

Jeg tør nok sige, det var en mærkelig timestid, da jeg vandrede rundt på Middelfarts gader. Pludselig var jeg alene. I Vejle, i taxien, i toget,

havde jeg været sammen med andre mennesker, så de havde spredt de tanker, som trængte sig på.

Men nu var jeg alene.

Og straks blæstes dette, at Gestapo var efter mig, op til en altoverskyggende begivenhed. Nu bagefter ser jeg, hvor latterligt det var: at jeg virkelig kunne forestille mig, at hele Gestapo over det ganske land var mobiliseret for at finde storsabotøren Peter Christensen. (Jeg havde ikke været med til en eneste sabotage).

Nu må jeg sige, at min egen sikkerhed ikke lå øverst, ej heller Gerdas. Det var Richard, Albert, Herbert, Walthor og alle deres folk, jeg tænkte på; thi kunne en så stærk mand som Bent Poulsen tvinges til at røbe mig, ville jeg ikke garantere for absolut tavshed, hvis de fik mig under behandling.

Det var spørgsmål som disse, der for gennem min hjerne: Hvor meget havde Bent Poulsen røbet? Havde de fået noget ud af ham om højden?¹¹ (Hvis så, var det alvorligt). Havde man fået fat i et billede af mig? Var Gestapo-kontorerne i kystbyerne underrettet? Det var alle sammen spørgsmål, der ledte ind i en blindgyde.

"Safety first" var dog firmaets motto. Så det var vel ikke helt galt, at jeg så en Gestapo-mand i hver af de forbipasserende på Middelfarts gader.

Jeg fik en kop kaffe på en fluefyldt snakke. Efterhånden kom jeg til det resultat, at jeg hellere måtte tage en bil til Assens. Langt om længe fandt jeg en mand, der ville tage den lange tur.

Midtvejs mellem Middelfart og Assens havde vi en punktering på en af bagringene. Mens chaufføren satte reservehjulet på, stod jeg udenfor for at røre benene. Lidt efter kom der en lille grå benzindrevet Y-vogn i susende fart mod Assens.

»Det var Gestapo!« sagde chaufføren. Lige efter at den havde passeret os, sagtnede den farten. Manden på bagsædet så sig tilbage, men så gjorde han tegn til at køre videre. Senere fik jeg at vide, at det var den selvsamme bil, der havde været efter mig tidligt om morgenen i Fåborg!

Nu ville jeg nødigt komme op til Westergård, før det var mørket, altså ved 22,30-tiden, og da jeg kom til Assens kl. 19, var der lang ventetid. Jeg gik en lang tur ud af byen og fik ved tilbagekomsten fat i en bil, som kl. 21,30 kørte mod sydøst. I Hårby måtte jeg dog over i en anden bil, da Assens-manden ikke turde køre udover de tilladte 40 km. Westergårds var gået til ro, men de kom straks på benene og sørgede for mad

og drikke. Selvom situationen nu var betydeligt mere alvorlig, var de lige hjertelige med deres tilbud om husly.

For mig var der ikke andet at gøre end at vente på nyt fra Fåborg. Jeg regnede bestemt med, at man allerede samme aften ville sætte sig i forbindelse med mig, men der blev jeg skuffet. Ej heller den følgende dag, torsdag, skete der noget. Det meste af fredagen gik, før der kom et livstegn.

Nu må det huskes, at jeg kun havde fået det kortfattede telegram, som kun fortalte mig, at Gestapo havde været efter mig. Der dukkede atter mange spørgsmål op. Var Gerda taget? Var der tilstødt Vilhelm Andersen noget, siden han ikke lod høre fra sig? Det var jo dog en aftale, at han skulle sætte sig i forbindelse med mig. Og så et næsten mere urovækkende spørgsmål. Havde man fået min dækadresse ud af Bent Poulsen? Hvis det var tilfældet, kunne Gestapo dukke op når som helst. Om dette sidste spørgsmål talte jeg indgående med Westergård. Jeg så helst, at jeg flyttede til en anden dækadresse, altså fik en sluse til. Fat i mig måtte de ikke få, thi så ville hele vor lille skare blive rullet op. Fik jeg et andet opholdssted, og Gestapo skulle komme til Oskar, kunne han med god grund sige: »Han er rejst, jeg ved ikke hvorhen«.

Den første, han foreslog, var N.N. fra en landsby i nærheden. Westergård tog derover torsdag eftermiddag, men kom tilbage med uforrettet sag. N.N. turde ikke for sin kone. Hun var af den slags, der sagde: »Lad andre om det!«, skønt han var mere end villig selv.

Fredag morgen, da der stadig ikke viste sig noget livstegn fra Fåborg, blev slusespørgsmålet atter drøftet. Westergård foreslog nu Hansen, Trente mølle. Han var villig, men havde ikke plads hjemme. Han henviste til den ubeboede Østrupgård, som han bestyrede. Adskillige løse fugle havde boet der i den senere tid. Westergård og jeg gik derover om eftermiddagen, men lokaliteterne var så uhyggelige, at jeg foretrak at løbe faren hos Westergaard.

Det var både rolige og urolige dage. Omgivelserne var ideelle til en lille ferie, men til gengæld fik ensomheden tanker til at arbejde. Kun til måltiderne og om natten var jeg i huset. Tidligt om morgenen efter davren drev jeg over i skoven, hvor jeg slog tiden ihjel med læsning. Jeg lagde i disse dage også sidste hånd på manuskriptet til mit store nye katalog. Fra skoven havde jeg udsigt over Westergaards hus, så jeg kunne se, om Gestapo eventuelt skulle dukke op. Så snart jeg hørte motoren fra en forbigående bil, var jeg på vagt. Stadig havde jeg den mulighed for øje, at Bent Poulsen havde røbet min dækadresse. Lærer

Westergaard var fredag formiddag en lille rekognosceringstur i Fåborg. Han skulle se at få lidt at vide om, hvad der var sket. Hos slagter og købmand bragte han mit tilfælde på bane. Gerda var i behold. Byen svirrede med rygter. Henning skulle være taget af Gestapo, og jeg var i Sverige. Noget konkret fik han dog ikke fat i.

Først fredag sent på eftermiddagen skete der noget. Jeg havde lige spist og var på vej over mod min post i skoven. En mand på cykel kørte forbi nede på vejen. Det var Michelsen.

Nu fik jeg endelig lidt at vide om, hvad der var foregået».

GERDAS BERETNING

Vi vender nu nogle dage tilbage og hører, hvordan det gik, da Gestapo var i Fåborg for at anholde Peter. Hans kone, Gerda, beretter:

»Tirsdag nat lukkede jeg ikke et øje. Hele tiden lå jeg og lyttede efter den bil, jeg ventede ville komme. Og nu var jeg alene. I alle de måneder, vi havde arbejdet sammen, var Peter der altid, når jeg lagde mig til ro, men nu var han der ikke.

Ganske tidligt om morgenen, onsdag, hørte jeg en bil køre rundt i kvarteret. Klokkeren var vel halv seks. Et kvarters tid efter, da fru Petersen lukkede porten op, var den der igen. Og nu standsede den foran huset. Da jeg kiggede ud ad vinduet og så tre mand kravle ud af den lille vogn, vidste jeg, hvad klokken var slået.

Jeg havde næppe fået en slåbrok på, før det ringede på døren. Hvorledes jeg kom ned ad trappen og siden op ad den, husker jeg knapt. Hjertet sad mig i halsen. Men jeg måtte jo tage mig sammen.

Jeg stod et øjeblik stille foran den låste dør, tog så den uskyldigste mine på, lukkede døren op, — så forbavset på de to mænd og smilte til dem (Gud, hvor de ikke fortjente det).

Den ene mand stod lige udenfor døren. Han talte dansk. Han havde lyst opstrøget hår og var middelhøj. Han havde blågrå øjne og en bleg teint. Han havde højre hånd i lommen.

Den anden mand stod nedenfor trappen. Og hvor var han grim. Også han havde højre hånd i jakkelommen.

Den tredje mand så jeg kun et glimt af. Han stod ude i gården til højre. Han bevogtede køkkendøren og bagsiden af huset. Han holdt sin

skyder på gangstervis i jakkelommen. Der udspandt sig nu følgende samtale:

Den lyshårede sagde:

»Træffer jeg fabrikant Paulsen?«

»Nej, det gør De ikke, han er på forretningsrejse«.

»Hvor er han henne?«

»Han er rejst til Jylland, til Århus, Vejle og Horsens«. (Jeg nævnte disse byer for at give dem noget konkret og dermed bluffe dem).

Den mørkeblonde nedenfor trappen sagde så til den lyse:

»Spørg hende, hvornår han kommer hjem«.

Da jeg hørte dette, svarede jeg straks:

»Han kommer hjem i slutningen af ugen«, og jeg føjede til, for nu var jeg herre over situationen, og fuldkommen rolig. Jeg spillede komedie, idet jeg gav dem det bestemte indtryk, at jeg ikke vidste, hvem jeg havde for mig. Jeg behandlede dem, som om de var kommet i forretningsøjemed:

»Kan jeg ikke tage mod besked? (Lidt irriteret) hvem er De? Og hvilket firma kommer De fra?«

Denne salve syntes at rokke dem. Den gjorde dem usikre. De så flygtigt, måske lidt beundrende på min fine lange slåbrok, som Peter i sin tid havde med hjem fra New York. Trods mangel på søvn, havde jeg sørget for at mit ydre var i orden. Kanske jeg med den mørke entre som baggrund indgød dem nogen respekt.

Så sagde den lyse efter at have set ned på den mørkeblonde:

»Deres mand venter os. Vi kommer fra Odense. Vi kommer igen senere«.

Jeg forblev i rollen og sagde:

»Ja, kontoret åbner klokken 9, og så kommer ingeniør Carstensen«.

Jeg er sikker på, at de med det blik, de udvekslede, bestemte sig til ikke at undersøge huset.

Vi sagde så pænt farvel til hinanden. De vinkede til den tredje mand, gik ud til bilen og kørte mod Vesterport.

Det var en lille grå benzindrevet »Y« vogn.

Efter at have lukket døren, stod jeg atter stille et øjeblik og trak et lettelsens suk.

Jeg slæbte mig op ad trappen, satte mig på sofaen og så ud i luften. Så vågnede børnene og husets pligter kaldte.

Noget senere fik jeg lidt at vide om den lille vogns bevægelser, før den standsede op ved fabrikkens port. De tre Gestapo-mænd var kom-

met til Fåborg allerede ved 5,30-tiden. En tømrermester blev spurgt, hvor Peter boede. Han svarede:

»Jeg er ikke kendt her i kvarteret«.

Selvom han var klar over, hvem han havde for sig, foretog han sig ikke noget. Havde Peter været hjemme, kunne hans advarsel have betydet redning.

Vognen rullede videre. Noget senere blev den set udenfor en bestemt forretning, hvis store spejlglasruder netop var blevet sprængt om natten. Indehaveren stod og talte med dem i nogle minutter, og jeg formoder, at de hos ham har fået de ønskede oplysninger. Så kørte de lidt rundt i byen, var bl.a. også nede ved skibsværftet, indtil fabriksporten blev lukket op af fru Petersen ved 6,45-tiden.

De to store børn, Grethe og Anton, gik i skole, hvorpå jeg fulgte den lille (Svend) over til Albert og Ingrid. De lå endnu i sengen. Jeg bad den unge pige om at komme til at tale med Albert.

Han kom straks ud, og jeg fortalte ham om det skete. Han tog det meget roligt. Jeg bad så om at måtte låne telefonen. Peter havde instrueret mig om, at jeg for det tilfælde, at Gestapo skulle indfinde sig, skulle ringe til Vilhelm Andersen og sige:

»Det er Karen Christensen. Er den check fra Odense honoreret?«

Andersen vidste straks besked og sendte Henning pr. bil til Svendborg for at sende telegram til Peter.

Jeg gik så med Svend og Alberts lille dreng, Erik, til børnehaven.

På vejen hjem derfra, blev jeg nok standset af 17 forskellige mennesker, som alle spurgte: »Er det sandt?«

»Passer det, at Gestapo har været efter Deres mand?«, hvilket jeg uden tøven besvarede med:

»Nej, det ved jeg ikke noget om«.

Albert og jeg var blevet enige om at fortie Gestapos besøg så længe som muligt, i hvert fald så længe Peter var i byens nærhed. Der var jo absolut ingen grund til at folk skulle forsøge at snage i »firmaet«s forhold.

Jeg fik senere at vide, at denne dyssen-ned-kampagne var en ordre fra gruppeførerne til alle firmaets folk.

Jeg må imidlertid have set noget medtaget ud, for en dame, der så mig fra første sal, gik ind til sin mand og spurgte:

»Hvad mon der kan være i vejen med Gerda?«

Da jeg kom hjem, stod Svend på kontortrappen og råbte:

»Nå, nu kan vi da få at vide, om det er sandt«.

Atter benægtede jeg det.

Inde på kontoret stod hele personalet og talte sammen. Jeg sagde til dem:

»Hvis der kommer nogen, så er der ingen, der ved noget.«

Det var de indforstået med.

Opad formiddagen kom fru tømmerhandler Rasmussen (Elisabeth). Hende betroede jeg, at Gestapo havde været der, men bad hende ikke at omtale det til nogen, da det eventuelt kunne skade Peter.

Ved 12-tiden kom hendes mand, Niels, (kaldet Anders) let opbragt og tilbød at sende en mand, som kendte Peter af udseende, Danmark rundt for at finde ham og advare ham. Jeg kunne jo ikke fortælle ham, at Peters forretningsrejse var i sin bedste orden. Jeg kunne blot afslå hans venlige tilbud, og berolige ham med, at Peter klarede sig nok.

Han tilbød også at hjælpe med forretningen, ja, han ville hjælpe med, hvad det skulle være.

Da følte jeg, at Elisabeth og Anders var vore venner.

Der skete ikke mere denne dag, men den var som et mareridt. Utal-lige tanker og bekymringer røg gennem min hjerne. Ustandselig spurgte jeg:

»Har Peter fået telegrammet?«

»Mon telegrammet er gået tabt?«

»Hvad nu, hvis han ikke bliver advaret?«

Der var intet svar. De blev opslugt i et intet. Jeg anede jo ikke, hvor Peter var nu. Men gik alt efter beregningen, skulle Peter være hos Westergaards allerede samme aften, senest aftenen derpå, men indtil da, den dræbende usikkerhed. Tale med nogen fra firmaet turde jeg ikke, ordren lød jo på, at Peter nu havde søgelyset på sig, og helt skulle isoleres. Det ene store måtte ikke tabes af syne: Organisationen skal bestå. Vor telefon blev rimeligvis aflyttet. Og dersom jeg viste mig på gaden, ville jeg uden tvivl blive skygget«.

Peter måtte nu til Sverige. Han var for kompromitteret til at kunne fortsætte herhjemme. Han og Gerda boede — efter de første dage hos lærer Westergaard — en tid hos Michelsen. Men inden de kom afsted, sørgede han, som den gode leder, han var, for at udnævne sin efterfølger. Det skete ved et møde på det såkaldte punkt 89, en skovklædt bakke i det vestlige udløb af Svanninge bakker, hvor terrænsportsafdelingen havde holdt en del øvelser, og bl.a. havde etableret en forhindringsløbebane.¹²⁾ På mødet, der afholdtes en meget mørk nat, blev

Peters forslag om valg af Toftager som sin efterfølger, enstemmigt tiltrådt af gruppeførerne.

Peter og hans kone Gerda kom — efter en besværlig og dramatisk rejse — til Sverige, hvorfra de vendte hjem i maj-dagene 1945, Peter som officer i Brigaden (ingeniør ved materialforvaltningen).

3. afsnit: Under Toftagers ledelse.

RAZZIA I SEPTEMBER

I begyndelsen af september 1944 begyndte begivenhederne at tage fart og blive af dramatisk indhold. Richard havde overtaget ledelsen og søndag den 3. fik han et brev fra Fynsledelsen. Det lå og ventede på ham om aftenen, da han kl. 23,45 kom hjem fra Odense. Det var anonymt og maskinskrevet: »Aktion mod terrænsportsafdelingerne vil blive indledt. Muligvis tirsdag den 5te. Underret lederne og fjern kartotekerne«. ¹³⁾ Richard tilintetgjorde brevet og kom ud til mig på Fiona, hvor han vækkede mig. Vi blev enige om, hvem der skulle alarmeres, og han gik. Jeg aftalte med min kone, Ingrid, at hun næste dag skulle tage til København med vor yngste søn, mens de større kunne anbringes hos »Moster« (fru Egmosse Hansen). Jeg mødtes derefter med Richard 1/2 time senere. Han havde i mellemtiden prøvet at alarmere Henry Sørensen, men han var ikke hjemme. Han forsøgte derefter at alarmere Hans Mortensen, mens jeg tog ud til lagerforvalter Jacobsen, der som tidligere nævnt, var formand for terrænsportsforeningen, og satte ham ind i situationen. Richard kom til igen, og vi gik til Isaksens sommerhus. Han blev banket op, og vi gik alle til hans villa på Parkvej, hvor Richard og jeg derefter overnattede.

Mandag morgen var alt normalt. Jeg var tidligt hjemme, og fandt min kone igang med forberedelserne til afrejsen. Hun havde fået fat på Moster, der beredvilligt hjalp hende, og ved 10-tiden rejste hun i samme tog som Richards kone med datteren Bente, og fru Jacobsen — med gravhunden Grog. At stemningen var noget nervøs, viste sig f.eks. ved, at Ingrid følte sig noget utilpas ved højt at blive tiltalt med sit navn — hun foretrak at være så ubemærket som muligt.

Richard var på arbejde i skolen til kl. 15. I et frikvarter var han på kommunekontoret for at fjerne Roberts forskellige papirlapper fra hans

skrivebord, og efter kl. 15 fik han forbindelse med Henning (Pontoppidan) og Henry Sørensen og fik advaret stadsingeniør Sørensen og Thorsen. Stadsingeniøren gik »under jorden« og forsvandt dermed fra Fåborg. Sammen med Henry kørte Richard nu til Odense, hvor han gennem kureranløbsstedet fik forbindelse med en mand ved navn Knudsen; derimod kunne han ikke finde Svend (Hecht-Johansen), hvorfor han i bil tog ud til adjunkt Andersen, som han traf udenfor sit hus på gaden. Andersen, der så en fremmed bil køre langsomt op på siden af sig, fik sig en forskrækkelse, idet han troede, det var Gestapo. Hos Andersen fik Richard bekræftet meddelelsens rigtighed og tog i Hennings bil tilbage til Fåborg, hvortil han ankom ca. kl. 23.

Selv var jeg om mandagen på arbejde på kontoret til kl. ca. 17,50. Jeg meddelte dommeren, at det var muligt, at jeg måtte blive borte fra kontoret i nogle dage.

Jeg spiste hos Moster, og om aftenen var jeg hos Ole Bager, hos Thorkild og i Isaksens sommerhus, for at få at vide, om de havde hørt noget. Derpå gik jeg i seng i Isaksens villa. Thorkild overnattede, som det senere viste sig, hos isenkræmmer Jens Jensen i Mellemgade. Kl. 23,30 ankom Richard. Vi snakkede lidt og sov derefter.

Så kom tirsdag. Jeg vågnede tidligt om morgenen, ved at telefonen ringede — længe og vedholdende — nedenunder. Den blev ved, mens jeg tog lidt tøj på og famlede mig ned ad den mørklagte trappe. — Det var Thorkild, der fra Jensens hjørnevindue havde observeret razziaen i fuld gang. Gestapos bil holdt i øjeblikket i Vestergade, og der havde været en mand inde i Spøhrs gård (hvor Richard boede). Vi var hermed klar over, at Richard var eftersøgt. Thorkild kom ud til os, og sammen med ham gik vi over til Isaksens sommerhus. Richard var hos lærer Arne Jørgensen, og bad ham tage til byen for at rekognoscere, bl.a. hos bademesteren, der måtte antages at vide besked med, hvad der foregik. Også Isaksen tog til byen for at undersøge, hvad der skete, og han skulle komme tilbage straks efter. Da det imidlertid trak ud, tog vi afsted på cykler, idet fru Isaksen ville sende sin mand efter os. Richard tog ind hos lærer Hansen i Katterød for at ringe til lærer Arne Jørgensen, og vi ventede på Isaksen ved Pipstorn og ved huset på bakken. Fru Jørgensen var meget nervøs over situationen. — Lærer Hansen stillede 500 kr. til disposition. Isaksen ankom ledsaget af Frits Rasmussen, »Pianisten«, hvem Gestapo havde eftersøgt på hans bopæl, formentlig på grund af bladvirksomhed.

Vi tog videre mod Egelund, hvor vi ventede på Isaksen, der påny var

taget til byen for at rekognoscere. (Senere kom det frem, at Gestapo var kørt forbi vejen til Egelund, antagelig mens vi ventede der, og formodentlig på vej for at få fat på Michelsen, skønt han jo var flyttet. Men vejen til Egelund er heldigvis svær at finde).

Pianisten blev nu sendt til magister Langballe i Pejrup for at høre, om vi kunne være der et stykke tid. Fru Langballe tog straks til Fåborg for at høre, hvad der var foregået, og pianisten hentede os andre, hvorefter vi var hos »Skjalden«, Langballe, et par timer, hvorunder der blev ringet til Walter og til fru Ramming, idet der efterhånden var klarhed over, hvad der var foregået i Fåborg om morgenen, navnlig at tyskerne havde anholdt kaptajn Ramming, lærer Daubjerg og lærervikar J. P. A. Jørgensen. Det viste sig senere, at tyskerne ved forhørene navnlig interesserede sig for oplysninger om stadsingeniør Sørensen, Toftager og mig.

Fru Langballe ankom med mad til os, og vi forlod huset ad vejen gennem skoven, efter at have efterladt besked til Isaksen om mødested ved vejen i nærheden af »Tangkrog«. Pianisten tog til Ærø, hvor han havde familie, og forbindelse til ham aftaltes. Thorkild, Richard og jeg cyklede derefter ad små skovveje gennem Grønnerup til Brændegård sø, hvor vi holdt hvil og påny fik forbindelse med Isaksen. Efter nogle behagelige timer tog Isaksen og Thorkild til Grønnerup, hvorfra de senere kom tilbage med invitation fra gårdejer Skovhøj, hvor vi derefter blev beværtede med kaffe. Der telefoneredes til Hermansen og Jørgen Kragh om forskellige ting, vi havde brug for, bl.a. nogle kort over Fyn. Hermansen ankom nogen tid senere og havde talt med Svend, der tilfældigvis havde været i byen, og han meddelte, at Gestapo fremdeles var i Fåborg. Jørgen Kragh havde aftensmad med til os, som vi spiste i skoven i nærheden af Silkehuset (Thorkild, Richard, Isaksen og jeg). Thorkild tog derefter til Odense, hvor han havde nogle venner, og Richard og jeg mødtes med Herbert på et aftalt sted. Herbert var optimist og spurgte, hvorfor vi dog rakkede sådan rundt og mente, at vi roligt kunne komme hjem. På vejen mod Fåborg blev det et øsende regnvejr, og vi blev gennemblødt på et øjeblik, hvorfor vi holdt ind hos lærer Oscar Nielsen i Vester Åby, som jeg kendte fra Sct. Georgsgildet. Her fik vi tørt tøj på og blev beværtet med kaffe. Richard benyttede som sædvanlig telefonen og ringede til overlærer Christophersen, hvor han ville være velkommen. Herbert var straks taget videre, og efter et kortere ophold, fortsatte også Richard og jeg mod byen. Vi ville tale med Isaksen, men ved indgangen til hans sommerhushave havde vi en mærkelig oplevelse: en høj mørk mand kom ud af lågen og spurgte huf-

ligt — og med jydsk accent, om vi vidste, hvor der boede en købmand Wedel? Han havde været der engang før, men det var ikke let at finde. Han skulle bo i en stor villa ved en lille skov. Vi kendte ingen af det navn, og manden trak sig tilbage. Det viste sig, at han ikke havde henvendt sig til fru Isaksen, der var alene hjemme. Det er aldrig blevet opklaret, hvem det var.

Richard tog nu ud til overlæreren, og jeg gik i seng i Isaksens hus på Parkvej. Da Richard noget senere ankom, blev vi enige om, at huset måske var et noget udsat sted, dels da Isaksen selv var impliceret i »firmaet«, dels på grund af den mystiske mand ved havelågen, der jo kunne være en Gestapo-mand. Vi stod derfor op igen og cyklede til Vester Åby, hvor vi vækkede Oscar Nielsen — småsten på ruden — og gik i seng i hans gæsteværelse.

Næste dag, onsdag den 6. september, cyklede vi lidt op af formiddagen til Stenstrup, hvor vi holdt ind hos læge Spøhr for muligvis at træffe Thorsen (eller Ole Bager). Vi blev vel modtaget — frokost og snaps — og det viste sig, at terrænsportsmanden Hasselmann (adjunkt i Odense, søn af den motorsagkyndige i Fåborg), opholdt sig illegalt i Stenstrup. Han blev tilkaldt, og vi fik et interview med ham om situationen i Odense. Vi tog derefter med toget til Odense — men stod af i Fruens Bøge, da vi regnede med, at der muligt ville være vagter, og måske eftersyn ved banegårdene inde i byen. Richard talte med »Erik« (?) og henvendte sig derefter i forsikringsselskabet »Danmark«, mens jeg ventede på pladsen foran domkirken, der udmærkede sig ved ikke at have en eneste bænk. Herunder traf jeg min kollega Jerris fra Assens, hvor der også havde været razzia. Richard kom tilbage, og vi mødte godsforvalter Rasmussen fra Brahetrolleborg, hvem vi instruerede om »ikke at have mødt os«, og med hvem vi sendte bud til Walther. Richard henvendte sig nu på anløbsstedet, og jeg ventede påny en time på domkirkepladsen. Richard havde truffet aftale om at møde Svend om aftenen, og vi tog derefter ud til Thorkilds adresse. Han blev en del forskrækket over at se os komme i bil. Vi kunne ikke være der om aftenen, og Thorkild ringede derfor for mig til min kollega og gamle ven, Dyreborg, at Jørgen og en til ville komme til aftensmad hos dem. Hvem det var, der ringede? Jo, det er Thorkild. Esther Dyreborg havde dog regnet ud, at det var mig, og beværtede os på det bedste.

Da det nu var refereret til os, at terrænsportsfolkene i Fåborg var nervøse, anmodede vi Gerhard Poulsen om at komme til Ringe. I toget traf vi både Poulsen og Jørgen Kragh. I toget »kendte vi ikke hinan-

den«, men på cykleturen mod Fåborg refererede de stemningen blandt terrænsportsfolkene, der var noget opskræmte, og ville have besked om, hvad de skulle gøre. Det var navnlig de terrænsportsfolk, der ikke tillige var med i modstandsbevægelsen, der følte sig ladt i stikken. — Ledelsen var stukket af fra det hele. Det blev forklaret dem, at vi til stadighed havde holdt os underrettet om situationen i Fåborg, og at der ikke var nogen fare for de menige medlemmer. Herfra dannede dog kaptajn Ramming en undtagelse. Han var ikke blevet advaret, og Richard havde nogle skruller derover. Man han var ikke medlem af bestyrelsen, og havde — bortset fra de allerførste dage — efter egen anmodning ikke spillet nogen rolle i afdelingen.¹⁴⁾

I Stenstrup havde vi så småt ventet at kunne overnatte hos den flinke læge, men han blev forskrækket over, at vi ringede på om natten, idet han troede det var Gestapo. Det var nok heller ikke så godt, navnlig da vi kom 4 mand høj — de andre stod ved garagen, mens jeg ringede på, men vi var nødt til det, da vi skulle have vore cykler, som han havde anbragt et sted, hvor vi ikke kunne finde dem. Og på denne tid var razziaer endnu ikke så almindelige, at vi tog i betænkning at ringe på.

Fra Stenstrup cyklede vi til Vester Åby, hvor vi overnattede hos Oscar Nielsen.

Dagen efter meddelte jeg dommer Waage Jensen pr. telefon, at jeg nok kom igen en af dagene. Der var tillige telefonforbindelse til Isaksen. Vi cyklede derefter til Oure, hvor Richards moster, fru kreaturhandler Jørgensen, var en venlig værtinde. Vi boede i deres sommerhus ved stranden og tilbragte næste dag i ro.

Endnu nogle dage tilbragte Richard og jeg »under jorden«. En af dagene hørte vi fra Fåborg, at der den 5. september var sket en sabotage mod en tyskvenlig virksomhed i Fåborg. Vi blev noget ærgerlige over, at der således foretoges sprængninger udenom vores firma, og vi spekulerede en del over, hvem det kunne være. Der var en vis mistanke om, at det var Walther, men vi troede dog ikke på det. Richard kørte derfor en dag til Korinth og spurgte ham, om han kunne tænke sig, hvem der kunne have lavet det? Walther trak på skuldrene, og vred sig noget over det, men sagde så: Ja, jeg er s'gu meget ked af det, men det var mig! Da Richard foreholdt ham, at det var imod ordre, forklarede han: Jo, forstår du. Jeg var på vej ind til Fåborg for at tale med dig, men så hørte jeg, at du var taget af tyskerne. Så tænkte jeg: Så skal de s'gu ha' et knald derude. Han var derefter taget til Fåborg med en del af det

sprængstof, han havde liggende i en halmhjælm bag gården, og havde anbragt et halvt kilogram i ovnene i virksomheden, efter at være kommet ind i huset gennem et vindue. Han turde ikke anbringe mere, af frygt for at husene på den anden side af gaden skulle tage skade.

Walther fik tilgivelse for sprængningen.¹⁵⁾

En anden dag var vi en tur på Lyø med en motorbåd sejlet af en fisker fra Sinebjerg — og på Avernakø, sejlede med Peter Christensen og hans kompagnon. Vi havde god lejlighed til at iagttage den dygtighed, hvormed garn og ruser blev røgtet. På begge øer havde Richard forsikringer at ordne. — Vi vendte imidlertid tilbage til Fåborg, og livet normaliseredes, idet arbejdet på kontor og skole blev genoptaget. Men vi sov ikke mere i vore hjem af frygt for natlige razziaer.

DA WALTHER GIK UNDER JORDEN

I begyndelsen af oktober måtte Walther gå under jorden. Han havde længe været forberedt på muligheden for, at Gestapo ville eftersøge ham. Det fortælles således, at Richard en dag sammen med Thorsen kom kørende i bil til Brahetrolleborg for at tale med ham. På afstand så de Walther komme kørende på cykle. Richard udbrød: Jamen, der har vi ham jo. Walther holdt spændt øje med vognen, men kunne ikke se, hvem det var, og da nu Richard stak hånden ud og vinkede til ham, vendte han cyklen og forsvandt i fuld fart gennem avlsgården og ind i parken — hvorefter det varede længe, inden de fik forbindelse med ham. Han havde også aftaler med forskellige om bistand »i en bestemt situation«, og havde anbragt noget tøj og andre nødvendige ting i nærheden hos bekendte.

Gestapo kom efter ham lørdag den 8. oktober 1944. De var nogle stykker i en bil, og henvendte sig til bestyrer Mourier, hos hvem han boede. Walthers mor, grevinde Ahlefeldt, har fortalt mig, at Walther kom lidt senere, og at han var nået ind i køkkengangen, før fru Mourier fik advaret ham. Han gik over gårdspladsen og løb derefter sydpå. Han kom til Brændegård, hvor han traf en premierløjtnant, der var undløbet fra tyskerne på Rødkilde. Han var derefter på Fagstedgård hos Bang, der tidligere havde været forvalter på Brahetrolleborg, og hvor Walther havde deponeret sin rygsæk med rationeringskort, penge, forbindssager og tøj.

En af dem, der hjalp ham, var dyrlæge Rothe i Korinth, og han har om denne sin medvirken fortalt mig følgende:

Han var kommet hjem fra praksis den pågældende dag ved 12-1-tiden og hørte da, at Gestapo var på avlsgården, og at de ville have fat på grev Ahlefeldt. Han kørte derfor derop for at se, hvad der var på færde. Ved sin ankomst blev han og bilen undersøgt af Gestapo-folkene, der endnu var tilstede, og han fik kun lejlighed til at veksle nogle få bemærkninger med bestyrer Mourier, idet Gestapo-folkene hele tiden overvågede deres samtale »med truende miner«. Dyrlægen tog hjem igen og ud i praksis. Da han kom hjem herfra ved 16-tiden, blev der telefoneret til ham fra Brændelydinge mejeri, om han ville komme derover med det samme, for der var en ko, der havde fået trommesyge. Dyrlægen forstod ikke straks, hvad der var på færde, og spurgte forbavset mejeribestyreren, om han havde fået køer. Der blev hertil svaret, at han bare skulle holde sin mund, og komme derover, hvilket han så gjorde.

På mejeriet opholdt grev Ahlefeldt sig i maskinrummet og havde tilbragt en del tid i tørverummet. Han havde formodentlig henvendt sig til bestyrer Mortensen, fordi dyrlægen for længere tid siden havde anvist ham det, da Ahlefeldt havde spurgt ham, om han kunne sige ham et godt sted »i en bestemt situation«.

Ahlefeldt bad nu dyrlægen, om han ville hjælpe ham med at skaffe ham noget tøj, hans barbermaskine, og hans falske legitimationskort, der lå i ryggen på en bog i hans værelse, og dyrlægen tog derfor tilbage, fik fat i fodermesteren, Fredtoft, og da Gestapo nu var gået, fik de sammen fat i Ahlefeldts ting og fyldte dem i dyrlægens bil, hvorefter han kørte hjem og ventede der, til det var så mørkt, at han kunne køre tilbage til mejeriet. Ahlefeldt, der var synlig nervøs, klædte sig om, og de kørte derefter sammen til Sallingelunde, hvor dyrlægen mente, at Ahlefeldt kunne få husly hos gårdejer Kristiansen, om hvis søn han vidste, at han var sabotør i Sønderjylland. Undervejs var Ahlefeldt stadig nervøs, men samtidig meget glad, oprømt og i godt humør. Særlig nervøs var han, da de mødte en modgående bil.

Ved ankomsten til gårdejer Kristiansens gård, viste det sig, at der var selskab, og gården var på trods af mørklægningsbestemmelserne fuldt oplyst. Gårdejer Kristiansen kom ud, og var straks klar over, at det ikke var værd, at andre fik noget at vide om gæsten, hvorfor han blev lodset op på et gæsteværelse ad bagtrappen. Herefter kørte dyrlægen hjem.

Om ankomsten til Ålegården har datteren i huset, frøken Marie Kristiansen, meddelt mig en del enkeltheder:

»Lørdag den 21. oktober¹⁶⁾ 1944 først på aftenen kom dyrlæge Rothe, Korinth, med grev Lennart. Først blev vi noget forbausede over at se dyrlægen på denne tid af dagen, og dernæst over at se en fremmed komme nærmest springende ind ad døren. Præsentationen kom så hurtigt, at hverken greven eller mine forældre var rigtig klar over navnet. Han blev vist op på et af gæsteværelserne, og vi fik redt en seng op og fik sat et bord ind. Lennart, som havde været forfulgt hele dagen, var meget træt og forkommen. Han lagde sig på en sofa i værelset og sov med det samme. Mor og jeg fik set efter noget aftensmad, og far fik sin snaps frem. Den var vist lige på sin plads den aften. Der blev ikke talt så meget den første aften, da »Walther«, som vi altid kaldte ham, det var jo hans dæknavn, var bedst tilpas ved at komme til ro. Mor fortalte os, at han var noget nervøs, men mor, som var en ret rolig og stærk kvinde, talte med ham og trøstede ham. Lennart var kommet til at spekulere på, om hans mor ville bebrejde sig selv, at hun havde lært sine børn at være danske. Mor kunne med rolig samvittighed sige, at det ville en mor aldrig kunne bebrejde sig selv. Tværtimod, måtte hun være stolt over at have en søn, der kæmpede for sit land og folk. »Jeg har selv min store dreng, der er med. Det giver mig måske megen ængstelse, men skal jeg virkelig miste min dreng, vil jeg takke Gud for, hvad han har givet mig, og takke for at min dreng havde lært at elske sit land og folk. Og det ved jeg også, at din mor vil gøre«.

Mor og far var meget optaget af Lennart. Det var næsten ligesom de betragtede ham som noget af det nærmeste af familien. De kunne tydeligt mærke og høre på Lennart, at han var nær knyttet til sit hjem og til sin familie. Han lærte mor det signal, som hans far havde lært ham som lille, og som de benyttede, når de var i skoven.

Lennart tog afsted ved 8-9-tiden om søndagen. Mine forældre havde givet ham lov til at blive så længe som muligt og til at komme, så tit han ville. Han kom igen næste aften ved midnat. De havde aftalt, at han skulle banke på vinduet og kalde på »Frederik«, som min far hed. Så mente vi ikke, at folkene kunne opdage noget mystisk ved det. Vi havde bestemt os til at sige, at det var vores fætter, hvis nogen skulle spørge. Søndag morgen havde Lennart et større arbejde med at få sit navn pillet af sit tøj. Han blev også barberet, hvad han trængte til, da der var gået flere dage, siden han var blevet det sidst.

Grev Lennart skrev et brev, som han sendte med til stationsforstanderen, som så skulle aflevere det til hans forældre. Lennart fortalte mor,

at han havde skrevet, at han var hos nogle flinke mennesker, og at han havde været så morderlig heldig.

Det indtryk, vi fik af Lennart fra den første dag, var godt. Vi mærkede, hvor sundt og stærkt, han gik op i sit arbejde. Da han mandag morgen eller formiddag tog afsted, vinkede han til os hele vejen op ad alleen. Det var næsten, ligesom vi tog afsked med en bror.

Lennart havde i den korte tid, han var her, ligesom sat skub i os. Vi fik ligesom mere lyst og energi til at hjælpe undergrundsbevægelsen. Han lærte os, at der ikke er noget at være bange for, når man kæmper med åben pande«.

(Brevet, der er dateret x gård d. 11/11 44, er opbevaret. »Af en eller anden grund er tyskerne efter mig — de kom lørdag på Trolleborg; men jeg opdagede dem og stak af. Har det glimrende — har tøj, penge, mærker, barbermaskine, sæbe etc. og ikke mindst husly hos prægtige mennesker . . .«

»P.S. Drager videre i dag — Ærligheden i højsædet; var nem at købe igår og sov uroligt, men det skyldes nu snarest et solidt sent aftensmåltid med hjemmebryg etc.

Har nu atter mod på livet! . . .«)

Om mandagen¹⁷⁾ var Holger på Lehnshus hos forældrene og vendte — forsigtigt — tilbage til Brahetrolleborg for at hente sit sprængstof. Derefter var han hos smeden i Hågerup, hvor han havde deponeret en cykle — med nye dæk.

En af de første aftener efter, at Walther, der nu tog navneforandring til Holger, var gået under jorden, var han på Hanneslund. Man sad og spiste smørrebrød, da han kom dumpende ind til dem, og han kom til at sidde ved siden af skovejer Sporon-Fiedler. Denne blev klar over, hvordan situationen var, kneb ham i benet, blinkede med øjet og sagde til Holger, at han var vel klar over, at han, Sporon-Fiedler, boede meget afsides.

Tak, svarede Holger, så kommer jeg i morgen. Næste dag kom han og havde derefter med mellemrum af forskellig længde tilholdssted hos Sporon-Fiedler lige til jul, da han igen holdt op at komme der, fordi Gestapo havde spurgt om Sporon-Fiedlers forhold, da de anholdt komtesse Ella Bille Brahe Selby.

Fra 4. november 1944 til 25. februar 1945 boede Holger tillige hos landsretssagfører Waldorffs. Fru Waldorff fortæller, at han en dag tele-

fonerede til hende fra Odense: Har De fået mit brev? Nå, så kommer det nok senere. Jeg ville bare sige, at hvis De har tænkt på at flytte Deres tørv ned i kælderen, så vent til jeg kommer, for jeg vil gerne hjælpe til med det. I første øjeblik var fru Waldorff ikke klar over, hvad meningen var, men det gik hurtigt op for hende, at han havde sine våben liggende i deres tørvestak i gården. Ved en senere lejlighed, hvor han måtte hurtigt afsted, skrev han en seddel til dem: Husk tørvene! — så blev hans våben anbragt der.

For den følgende tid indtil den 28. oktober har jeg ikke ført dagbogen.

Der skete imidlertid i september den vigtige ting, at det lykkedes Richard at få et samarbejde etableret med de militære grupper under ledelse af premierløjtnant Thorsen. Der blev tillige skabt kontakt med »Ringen«, der lededes af malermester H. P. Hansen (»Kunstneren«), og styrken var nu kommet op på omkring 60 mand.

I begyndelsen af oktober blev det bestemt ved en aftale mellem Richard og ingeniør Frandsen i Odense, at Fåborg-afsnittet skulle have sin første våbenmodtagelse fra luften. Hidtil havde vi kun haft 5 maskinpistoler og 5 karabiner, der var kommet fra Odense, så våbenlageret trængte stærkt til at blive suppleret. Efter rekognoscering blev en modtageplads ved Holstenshus godkendt og ventetiden begyndte. Til akkompagnement af — den i mine øren temmelig uhyggelige — Prins Jørgens march og V-tegnet lyttedes der hver aften i den engelske radio, B.B.C., efter vores særmelding: hilsen til Vera. Ventetiden blev lang, men den blev udnyttet.

P Å T Y V E T O G T !

Den 10. oktober (datoen har jeg fra Aksel Høghs beretning), havde vi en lille aktion i Fåborg. I de tider var det meget vanskeligt at skaffe sig gode cykler og tilbehør — navnlig dæk og slanger. Vi bestemte os derfor i firmaet, da cykler var absolut livsvigtige for os og vores virksomhed, til at angribe politiets lager af hittegodscykler. Gennem en forbindelse fik vi fra politistationen fat i nøglen til lageret og om aftenen brød vi ind i Poul Kinafarers gård, hvor det befandt sig. Holger og jeg stod på vagt udenfor, mens Richard og Thorkild gennemgik cyklerne og forsynede sig med, hvad vi manglede, — lygter og dæk m.m.

I betragtning af at politiet var væk og af, at der antagelig ikke har været nogen, der har savnet tingene, var affæren uskyldig. Men i betragtning af min og de andre deltageres beskæftigelser i det civile liv, var det os dog en særegen fornemmelse at være med på den side af plankeværket.

RICHARD PRÆSENTERER SIG FOR GESTAPO

Omkring 15. oktober var Richard i Odense for at opnå forbindelser, men da det mislykkedes på det sædvanlige sted, henvendte han sig på kaptajn Buchs bopæl. Han gik op og ringede på. Der blev lukket op af en ubekendt mandsperson, og Richard spurgte efter kaptajnen, idet han præsenterede sig: Toftager Hansen. Manden forsvandt, men kom lidt efter tilbage og spurgte: Er De lærer? Det måtte Toftager jo erkende og sagde, at hvis kaptajnen ikke var hjemme, måtte han hellere komme igen en anden dag, hvorpå han uantastet gik ned af trappen. Han skyndte sig derefter hen til Odense-ledelsen, der blev chokeret, da man hørte, at han kom fra kaptajn Buchs bopæl. For der sad Gestapo og ventede på fangst!¹⁸⁾

Det var altså en Gestapo-mand, Toftager havde hilst på! Medvirkende til at han fik lov at gå, var det nu nok i høj grad, at han havde fundet på at holde begge hænder i jakkelommen, med pegefingeren fremad, så tyskerhåndlangeren har formodentlig troet, at han havde en pistol i hver hånd.

Efter dette besøg var Richard nødt til at gå helt under jorden, men han vedblev at lede firmaet.

TILDRAGELSE PÅ DYREBORG

I slutningen af oktober var jeg med ved ordningen af en sag fra Dyreborg. Peter Christensen¹⁹⁾ havde »fundet« en politibetjent i et sommerhus på Drejet, og Peter havde ham boende hos sig. Da Odense-ledelsen skulle bruge Peters hus som evakueringssted, ville den ikke tillade, at

han havde nogen boende. Jeg tog derover den 28. oktober, da det var mørkt, men Peter bad for betjenten. Han var så flink, og han manglede et sted at være. Og nu havde han hugget sig i fingeren ved roearbejde og var noget elendig. Jeg lovede at lade hans forbøn gå videre.

Næste morgen, søndag, da jeg kom hjem, hørte jeg en fremmed stemme i stuen. Et øjeblik troede jeg, at det var tyskere — Gestapo-nervøsitet, — men der lød tillige tilfredse stemmer fra Ingrid og drenge. Det var Lorenzen fra Dyreborg, som jeg på dette tidspunkt ikke kendte nærmere til, hvorfor jeg blev noget nervøs over, at han vidste, at jeg havde været på Dyreborg aftenen før. — Men han var medlem af firmaet og godt inde i sagerne. Han bad også for betjenten, og stillede sit eget hjem til disposition for evakueringer. Jeg lovede at lade spørgsmålet gå videre. Nogle dage senere ringede Peter (i en aftalt kode, hvorefter retssagen enten var henlagt, eller der var gået dom i den), at sagen var stillet i bero.

STENOGRAFIUNDERVISNING

I de første aftener i november blev der givet styrkerne i Fåborg »stenografiundervisning«, d.v.s. undervisning i brug af en »sten-gun«. Den 2. november således på Thorkilds og mit fælles tilholdssted i sagfører Møllers gæsteværelse på torvet.

Morgenen efter sov jeg over mig, og blev vistnok observeret af bankfolkene, da jeg forlod ejendommen.

Den 5. november havde Richard besøg af Svend, og den 6. november var der stenografiundervisning igen, denne gang — meget apropos — hos Sten (Gerhard Poulsen), hvor Thorkild og jeg underviste Bielefeldt, Sten og Herbert. Wagner udeblev, som det senere viste sig, fordi han var blevet kulilteforgiftet! (udeblivelse uden melding var en af døds synderne, men her var altså en acceptabel grund). En del af aftenen stod jeg vagt udenfor Stens værksted, og blev her observeret af Stens søster, der derved blev klar over, at der foregik noget mystisk i værkstedet. Forretningen blev forlagt til sagfører Møllers værelse, hvor det lykkedes Thorkild at skille en US karabin ad i alle dens mange enkeltheder, et temmelig indviklet arbejde, der efter sigende var mislykkedes for vore kolleger i Assens.

Næste aften var der igen stenografiundervisning i Stens værksted, og

denne gang med den særlige kolorit, at der var observeret en tysk soldat som vagtpost — med bajonet påsat — ved jernbaneoverskæringen, ca. 100 meter henne ad gaden. Hvad meningen var med denne post, der var helt usædvanlig, blev ikke opklaret.

Om en anden stenografiaften — og om Holger, der underviste — fortæller Bielefeldt:

»Den allerførste gang, jeg så Holger, var en aften, der var møde i Isaksens sommerhus, og der stod jeg vagt sammen med Jørgen Kragh, sålænge mødet varede. Der så jeg ham komme slæbende på en stor papæske og gå ned til huset, men jeg vidste ikke, hvem han var.

I begyndelsen af november 1944 begyndte grupperne at få instruktion i brugen af maskinpistoler. Jeg husker tydeligt, at det var en onsdag aften, og mine folk havde fået besked på at møde i min fars sommerhus. Jeg selv skulle hente en instruktør inde hos Thorkild. Jeg gik ind i stuen og blev her præsenteret for Holger, d.v.s. jeg fik ikke at vide, hvad han hed.

Vi cyklede så sammen ud til sommerhuset, hvor de allesammen var mødt undtagen én. Vi lukkede os ind og gik ovenpå og tændte lys i det mørklagte værelse. Da vi havde været der et øjeblik, blev der banket på døren, og jeg gik ned og lukkede den sidste mand ind. Da vi kom ovenpå, gik han hen til Holger og sagde: »Godaften, mit navn er Poul Pau-stian«. »Godaften«, svarede Holger, og mumlede samtidig noget uforståeligt, som skulle gøre det ud for et navn, han skulle ikke røbe sig. Et andet eksempel på hans altid forsigtige, men alligevel friske måde at være på, fik vi lidt efter. Jeg viste mine gruppekammerater, hvorledes man skilte en »Sten« ad og samlede den igen, hvorefter de allesammen efter tur måtte prøve selv. Bagefter tømte jeg et magasin og viste dem, hvordan man brugte et ladeapparat. Så sagde jeg til Holger: »Jeg kan vel lige så godt tømme magasinerne, så vi kan prøve at fylde dem igen«. »Næh, lad os hellere nøjes med ét, for de andre er rare at ha', hvis der skulle komme gæster«, svarede Holger.

Da vi var færdige med maskinpistolen, trak Holger sin »Pistol 11« op af lommen, idet han sagde: »Denne her skal I ikke kende; men jeg viser jer den nu, vi er i gang«. Vi fik nu en længere diskussion om våben, og Holger fortalte, at han havde været lærer i våbenbrug ved hæren, og da vi ikke anede, hvad han hed, kaldte vi ham i lange tider ikke andet end »Skydelæreren«.

Senere har jeg truffet Holger mange gange på gaden ganske tilfældigt

og om natten under arbejdet. Når jeg mødte ham på gaden, og der var folk i nærheden, lod vi som om vi ikke kendte hinanden; men var vi alene, hilste han altid«.

Den 8. november indfandt adjunkt Andersen fra Odense — som jeg kendte fra et terrænsportsstævne på Snoghøj — sig på dommerkontoret. Han ville snakke terrænsport, og da jeg skulle til Svendborg for at tale med amtmanden om kredskontoret, fulgtes vi ad. (Da politiets arbejde blev standset den 19. september, fortsattes efter en pause dets »civile« arbejde af nyoprettede kredskontorer i hver retskreds. Jeg fik ledelsen af kontoret for Fåborg retskreds). Han havde til opgave at besøge de fynske afdelinger for at høre, om de arbejdede såvel legalt som illegalt, idet det var rådets mening, at afdelingernes mandskab i så vidt omfang som muligt, blev inddraget i modstandsgrupperne. Jeg kunne berolige ham i denne henseende, idet de allerfleste af afdelingens medlemmer allerede gjorde tjeneste i det »underjordiske«. Derimod var afdelingens officielle arbejde på dette tidspunkt gået i stå, og han opfordrede os ivrigt til som afdelingerne i de øvrige byer, at komme igang igen, så vi kunne stå stærkt efter krigen.

Hvervningen af nyt mandskab gik i øvrigt sin gang, og på et møde den 9. november mellem Richard, Thorkild og mig, opstilledes der en styrkeliste, hvorefter der nu var over 100 mand. Richard nævnte desuden, at der skulle oprettes en ny stilling som observatør af nazister, værnemagere, stikkere og andre, mod hvem der kunne blive tale om at rejse tiltale efter krigen. Richard spurgte mig, om jeg kunne tænke mig at overtage denne stilling, hvilket ville medføre, at jeg måtte gå ud af arbejdet i den egentlige styrke. Jeg spekulerede lidt over det, men kom til det resultat, at jeg dels manglede forudsætninger for dette arbejde, dels hellere ville blive i det, jeg var igang med. Jeg foreslog, at man i stedet antog kriminalbetjent Aage Vett Larsen — min barndoms klasse-kammerat, — hvilket Richard tiltrådte.

Det drøftedes endvidere at sende en hilsen til Peter i Sverige: at hans gode ven Richards hønseri gik godt, at han allerede havde over 100 høns, og at han ventede snart at få en god korntildeling. Meldingen gik senere til »Auntie«, Gerdas tante, der hjalp med at passe hans børn, og vi hørte, at den nåede Peter i Sverige.

Senere samme aften var Richard inde i skolen for at hente et papir på lærerværelset. For ikke at blive set, måtte han vente et stykke tid — i en lyskasse i Grønnegade, mens nogle mennesker gik forbi.

Den 10. november fik vi besked om, at der ikke længere kunne ventes våbenedkastninger, og jeg gav besked herom til gruppeførerne og til Ras Jensen og Gerhard Poulsen. Om aftenen kom Thorkild ud til mig på Fiona, og vi transportede i fællesskab en sten-gun ud til det lille sommerhus, som ingeniør Frederiksen fra Fiona havde liggende på en strandgrund ved Svendborg landevej. Det var et depot, der en overgang blev benyttet meget, og det lå også godt, kun med den særlige risiko, at en kendt nazist var den umiddelbare nabo. Der skulle derfor listes langs hans have, for at han og hans hund ikke skulle ane uråd. Sommerhuset var på et tidspunkt fuldt af sprængstof, der opbevaredes sammen med detonatorer, hvilket var forbudt. Endvidere lå der politihjelme og gevær-89-låse.

Den 11. november holdt jeg fri fra kontoret, og var på »udflugt« med Richard og Thorkild. Fra Thorkilds hus kørte han og jeg med Bejerholm i hans Falck-bil til vejen i nærheden af Katterød, hvor vi mødtes med Richard, der kom fra Oure i en lille grå vogn, der fik benzin hældt på af Bejerholm, der i øvrigt gav tilsagn om hjælp, hvis det måtte behøves. Derpå kørte Richard, Thorkild og jeg videre — en hel ny fornemmelse på den tid, at køre i en rigtig benzin-bil! til skoven ved Høbbet, hvor Thorkild lånte telefonen hos Brorsen (der skyndsomst forlod huset ad bagvejen, da han på dette tidspunkt endnu ikke kendte Thorkild, og ikke kunne se, hvem der ellers var i bilen; historien blev først opklaret senere). Thorkild ville blot advisere Brønner, der derefter viste os sin garage, der lå godt i skjul i skoven i Svanninge bakker, bekvemt og afsides til opbevaring af illegale ting. Det aftaltes, at der skulle gemmes en sending våben der, og Brønner ville tilmure en port, så der ikke kunne ses noget udefra. Stedet blev i øvrigt senere, uden at jeg ved hvorfor, kun brugt til opbevaring af faldskærme, hvilket dog var nok til, at Brønner blev taget af tyskerne og sendt til Frøslev.

V A S K E T Ø J

Om aftenen den 11. gik jeg tidligt i seng, men efter en times forløb kom Thorkild og havde brug for hjælp. På vaskeriet i Hospitalstræde, opbevaredes en del drejlstøj, som regimentet havde efterladt, og Thorkild havde erfaret, at der af og til blev hentet noget af det af forskellige befalingsmænd, der kom rejsende fra Odense. Thorkild mente, at

vi kunne få bedre brug for drejlsuniformerne til iklædning af mandskabet ved en åben kamp ,og vi bar derfor kassen med tøjet, der var tungt, afsted i det buldrende mørke, der opstod, da der meget bekvemt blev blændet ned for gadelygterne på grund af forvarsel. I Bøjestræde måtte vi vente på, at Ole Bager fulgte sin mor hjem, og lidt senere måtte vi vente på, at en mand, der havde omgang med tyskerne, lukkede sine gæster ud. Vi agtede os ned til pakhuset ved havnen, hvor vi havde mange gode ting liggende, men da vi nåede til Chr. IX vej, lød der en mærkelig summen forude. Thorkild gik i forvejen og konstaterede, at et tysk marinefartøj var ved at lægge til i havnen lige ved siden af vores pakhus!

Vi måtte altså vende om. Men nu skete der det højst uheldige, at forvarslet var forbi, og lygterne blændede op igen. Der stod vi med vores mistænkelige kasse i fuldt lys! Men heldigvis var der ingen mennesker på gaden, og vi fik kassen anbragt i Isaksens cykleskur i Tårnstræde.

Hvad der senere blev af drejlstøjet, ved jeg forøvrigt ikke.

Den 12. november indtrådte nedkastningsalarmtilstanden igen, hvilket blev meddelt af Svend, der kom på besøg i byen.

DEN GO'E STRIKKETRØJE

En af firmaets opgaver var at få ødelagt en transformatorstation i »Vænget« på Horne land, hvor tyskerne i sommeren 1943 havde opført en marinestation.²⁰⁾ Dens formål var ukendt, og man gættede på u-bådsbase, forsøgsstation og meget andet.

Transformatortårnet var allerede i Peters tid, sommeren 1944, blevet udspioneret med Junker som mellemmand, blandt andet af vore kommunister, der havde arbejde derovre (i øvrigt efter anmodning fra firmaet), og jeg havde også selv, efter opfordring af Peter, anvendt et par eftermiddage under min ferie på Dyreborg, til at cykle derover for at sondere terrænet.

Jeg luskede gennem skoven og stod i skovbrynet, da et selskab af marineofficerer kom anstigende for at inspicere transformatortårnet. Da de var gået, gik jeg over marken, helt ned til den anden side af det hegn, der skilte mig fra den mark, hvorpå tårnet var anbragt, og stod ikke 10 meter fra det. Ingen forhindrede mig deri, men der var på det tidspunkt heller ikke anbragt noget i tårnet. Stedet kendte jeg i øvrigt fra

den foregående sommer, hvor jeg som delingsfører i terrænspor­tsaf­delingen havde tilrettelagt en øvelse på Horne land, i hvilken der indgik en skjult fremrykning til en post, som netop var anbragt i den såkaldte Dureds Skanse, der lå umiddelbart på den anden side af tårnet. — Det var før, tyskerne kom der. Jeg indprentede mig nu tårnets beliggenhed, så jeg ved hjemkomsten kunne tegne en skitse af det og dets omgivelser. Nogen tid efter var jeg igen derude, men ved denne lejlighed var jeg så uheldig at møde en tysk soldat på min hjemvej gennem krattet. Jeg blev så forbløffet over hans pludselige tilsynkomst, at jeg — vel også på grund af min »dårlige« samvittighed — sagde »goddaw« til ham.

Senere havde Holger kig på tårnet, idet han ved mødet på punkt 89 spurgte mig, om jeg ikke havde et sommerhus, hvorfra man kunne observere lejren, så han var — antagelig af Peter — blevet sat ud på det.

I de seneste dage — altså omkring den 10.-12. november 1944 — var der nu, efter hvad der var blevet oplyst for os, ankommet en transformator til Fåborg. Det var blevet rapporteret til Fyns-ledelsen, der imidlertid af en eller anden mærkelig grund ikke ville tillade, at der blev foretaget noget overfor den. Der blev, såvidt jeg ved, rettet adskillige henvendelser til Fyns-ledelsen om den, og om at den lå gunstigt for en ødelæggelse ved havnen, men uden resultat. Der var kun en enkelt vagtpost ved den, og han kunne antagelig være holdt op med mindre risiko, end der ville være ved først at skulle i lag med den, når den var kommet ud på Vænget. Navnlig var Holger stærkt ærgerlig over, at der ikke måtte gøres noget ved den, og han udkastede mange planer om, hvordan vi kunne nærme os den, f.eks. som fuld mand under ledsagelse af nogle kammerater. Kort efter at transformatoren var kommet til havnen, fik vi melding om, at den pr. hest og vogn skulle transporteres til Vænget. Der blev sat post ved havnen for at observere afgang­en, og Holger og Kragh lagde sig i baghold ved Hvedholm, for evt. at knalde den der. Imidlertid viste det sig, at den blev transporteret under en efter omstændighederne meget stærk eskorte, så de måtte opgive at gøre noget ved den. Jeg så selv transporten, da jeg kørte hjem fra kontoret; der var 7-8 mand, alle stærkt bevæbnede og atgpågivende under anførsel af en officer. Den blev kørt på en almindelig lille flad vogn med en enkelt lille hest for, og de havde besvær med at holde balance i apparatet.

Den 15. november var der selskab hos Isaksens (gåsesteg!) og herunder fortalte Richard mig i fortrolighed, at han samme eftermiddag havde været på rekognoscering i motorbåd forbi Vænget. Ingen havde fundet det mærkeligt at se en fiskerbåd i farvandet udfor lejren, og han

havde været temmelig nær inde under land. Han havde også været på et »kunstinteresseret« besøg hos en kunstmaler, der i »Kaprifoliehuset« var nabo til tyskerlejren.

Om aftenen den 17. november kom Richard på besøg hos mig kl. 18,30, og Thorsen blev tilkaldt, idet det var Richards mening, at han nu ville ud til Skansen. Han fik noget mad med sig, og jeg fik et bud til hans værtinde, der dog ikke var hjemme, hvorefter jeg tog ud til Thorkild, hvor nu Richard og Holger befandt sig, og hvor de vistnok havde lavet bomben, der var på 11 kg. Holger havde spist til aften hos forsikringsinspektør Christoffersens. Det var et sted, hvor han jævnligt kom, og hvor man også holdt meget af ham.

Fru Christoffersen fortæller:

»Vi vidste, når han var nervøs om aftenen, skulle han ud på et stort job. Aftenen før sprængningen af transformatorstationen kom han hen og fik mad og var lidt langt nede og nervøs. Da han havde spist, bad han om papir og blæk og skrev et afskedsbrev til sine forældre; kom han intet til, skulle det brændes.

Vi havde den nat stor bekymring for ham. Jeg vågnede ofte og for ud. Jeg havde drømt, at han lå ude på trappen ude af stand til at hjælpe sig selv. Vi havde også en opvarmet seng parat til ham, hvis det var blevet nødvendigt«.

Fra Thorkilds hus tog jeg i byen for at hente en maskinpistol hos Duus. Jeg ventede et stykke tid i hans hus, hvorefter vi hentede den i Mellemgade, hvor han havde gemt den bag sin butik. Imens var Thorkild i sommerhuset efter forskellige ting, der skulle bruges. Vi drak derefter kaffe hos Thorkild, og tog så op til værelset på torvet hos sagfører Møller, hvor Holger og Richard nu befandt sig. Richard fandt, at det var det rigtige, at vi trods det noget sene tidspunkt — kl. var over 12 — underrettede kunstsneren. Jeg cyklede derfor ud til ham ved korsvejen, og var så heldig at træffe ham, idet han og hans kone lige var kommet hjem fra selskab. Han var glad for meddelelsen om, at transformatoren ville ryge i nat.

Da jeg kom tilbage til værelset, lå Holger og Richard og sov. Holger havde trods mit tilbud derom, absolut ikke villet benytte min seng, men lå på divanen, der var altfor kort til ham og højst umagelig. Ved min ankomst vågnede de, og vi tog afsked med dem. Vi var alle noget betænkelige ved affæren, der jo også var i høj grad alvorlig. En af Thor-

sens bemærkninger tidligere på aftenen lød: Så må I jo være forberedt på håndgranater.

Det var deres plan at sejle til et sted i nærheden af Skansen, og at snige sig derop efter at være gået i land et stykke fra den. Nogle af de brændende spørgsmål var, om der var anbragt landminer, om der var vagtpost ved tårnet, og om der var pigtråd omkring det, hvilket alt sammen ikke var opklaret under de sidste rekognosceringer. Richard var bevæbnet med sin 11 mm pistol, og Holger havde den maskinpistol, jeg havde hentet. Desuden var han udrustet med sin rygsæk, hvori bomben var anbragt med tilbehør. Richard fortæller, at Holger ved arbejdet med tilberedning af bomben hævdede, at detonatorerne skulle anbringes med hulheden på en bestemt måde. Holger fik støtte af en af de andre, men Richard, der vidste, at anbringelsen skulle ske modsat, løste konflikten ved først at fastslå, at det var ham, der havde kommandoen og derefter diplomatisk at anordne, at de to detonatorer skulle anbringes på den ene måde, og de to på den anden måde!

Høgh fortæller, at han nogle aftener i forvejen havde fået anmodning om at indfinde sig hos Thorkild. En forestående aktion mod den tyske marinestation blev meget ivrigt drøftet, og han blev indviet i planen, som skulle udføres af to mand. Et forslag fra ham om at anbringe sprængstoffet på en bestemt måde (på et stillads for at få det op i den rigtige højde) blev vist praktiseret.

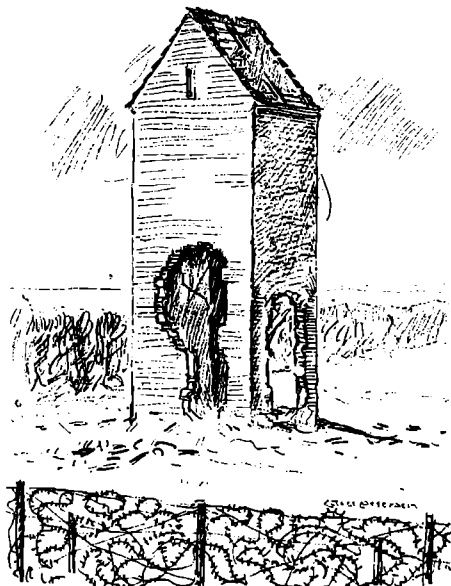
Den følgende beretning stammer direkte fra Richard:

Han og Holger tog afsted fra værelset hos sagfører Møller. De var på cykle og havde aftalt med Lorentzen (Cementkogereren) og Peter Christensen at mødes ved Bjerne skole, idet det var meningen, at der skulle sejles eller roes til stedet fra Sinebjerg. Det viste sig imidlertid, at det ikke kunne lade sig gøre at komme ad søvejen, fordi det blæste så stærkt, at man ikke kunne lægge til med båden på åben strand, uden at den ville kæntre.

De to hjælpere fik derfor anmodning om at hjælpe med at bære opkningen og følge med til et sted i nærheden af transformatoren. Holger var noget nervøs over turen, hvilket for en gangs skyld ytrede sig i et lidt dårligt humør. Bl.a. skældte han ud over, at de ikke kunne finde vej. Imidlertid lykkedes dette alligevel, og man ankom til gården »Lysemosegård«, hvorfra man gik ned til stranden og gjorde holdt et stykke længere henad mod Vænget på et sted, hvor en bæk løber ud til havet gennem en lille kløft. Her blev bomben gjort klar, og pistolerne ladt. Holger skældte påny ud, denne gang med god grund, idet Peter ganske

ugenert gav sig til at tænde sin pibe! Richard og Holger havde beregnet, at de ville nærme sig transformatoren mellem kl. halv og hel, idet man regnede med, at der var vagtskifte på de hele klokkeslet. Det var vistnok hveranden time, men man vidste ikke på hvilke klokkeslet. Når vagten var skiftet, regnede man med, at den gik en runde, og at denne ville vare en halv times tid, hvorefter der skulle være fred ved transformatoren mellem halv og hel. Lorentzen og Peter blev nu efterladt ved bækken, og Richard og Holger bevægede sig forsigtigt langs stranden til en afstand af et hundrede meter fra tårnet, der tegnede sin silhouet mod nattehimmelen. De mavede sig herefter det sidste stykke fremad, Richard forrest med maskinpistolen og Holger et stykke bagefter med bomben klar. Sprængblyanterne var trykket sammen ved bækken, og de havde en forsinkelse på ca. 20 minutter, således at der efter beregning skulle være ca. 10 minutter til at komme væk i. Richard sneg sig stadig i vandret stilling og absolut lydløst, op ad en trappe, der var indrettet op ad klinten lige under tårnet. Ved toppen af skrænten fandt han et lille stykke cementmur, bag hvilken han gik i stilling med skudretning mod tyskerne lejr, hvorefter han vinkede Holger, der var blevet liggende nedenfor, op til sig. Holger kom nu også op og kravlede hen til transformatoren — afstanden var ikke ret mange meter — og fik i knælende stilling anbragt bomben på det stillads, som de havde bragt med. Når han var på dette sted, kunne han ikke ses fra lejren. Der var et mindre pigtrådshegn på den ene side af transformatoren og på skræntens øverste kant, undtagen på det sted, hvor trappen kom op; det var tydeligt, at tyskerne benyttede trappen, når de skulle ned til stranden. Om der var anbragt landminer, vidste man ikke, men der var i alt fald anbragt advarselsskilte herimod. Det var det dejligste måneskin, og da bomben var anbragt, konstaterede de, at den kunne ses ret tydeligt. Richard og Holger var ikke længere fra hinanden, end de kunne hviske sammen. Holger hviskede: »Den lyser s'gu noget«. Richard svarede tilbage: »Har vi ikke noget mod det?« »Jeg tager min trøje og sætter den på«, sagde Holger, hvilket han derefter gjorde, medens Richard sagde: »Så kan vi hente den i morgen!« Det var tanken, at bomben ikke skulle falde for meget i øjnene, hvis vagten kom forbi, inden den sprang.

Da det hele var vel anbragt, kravlede Holger ned ad trappen, og da han var helt nede, kravlede Richard efter ham, hvorefter de rejste sig og gik væk langs stranden. Herunder slog Richard hul på sit ene knæ. Et øjeblik efter kom de til stedet, hvor de to andre ventede, og Richard ville have dem til at vente, indtil sprængningen var sket, for at se resul-

Kort efter sprængningen nedrev tyskerne transformatorårnet.
Forinden blev det tegnet af Axel Petersen, Hornevænge.

tatet, men de andre ville afsted. De gik derfor videre, og efter ca. 10 minutters gang gennem markerne, så de et mægtig lysglimt, hvorimod de ikke hørte noget brag, da vinden bar fra.

Efter eksplosionen sagde Holger: »Det var s'gu synd for den go'e strikketrøje«.

Man løb derefter til Bjerne skole, hvor de to fra Dyreborg gik fra, medens Holger og Richard fortsatte pr. cykle til Fåborg. Undervejs mødte de i nærheden af Hørkildgård et par cyklister, og da der kunne være mulighed for, at det var tyskere — de gik og svingede med cykellygterne — smed de to sig ind til siden på maven i pløjemarken. Ved ankomsten til Fåborg blev cyklerne sat ind i Christoffersens garage, hvorefter de bevægede sig langs stranden gennem Binggelis have til villa Niben, hvor de gik op til vejen og gennem van Tolls have kom ud på sygehusstien. Derfra gik de ud på Sundet og op gennem Fionas bagter-ræn og over markedspladsen gennem Klostergade til sagfører Møllers værelse. Undervejs faldt de forøvrigt i en af Sundrenderne — hvilket ikke lugtede godt.

På værelset hos sagfører Møller sov Thorkild og jeg nogle timer, hvorefter Richard og Holger vendte hjem kl. ca. 5 om morgenen. De var

våde, men velfornøjede og ekspeditionen var lykkedes over forventning. Kl. 8 stod jeg op og hentede et par bøger og noget morgenmad fra Ingrid til Richard og Holger. Kl. ca. 13 var jeg igen sammen med Thorsen oppe med mad fra Ingrid. Det foregik gennem Møllers lejlighed, og vi blev smuglet igennem, mens pigen, der ikke vidste besked med vor eksistens, vendte ryggen til. (Fru Møller gjorde selv rent på værelserne!)

Bagefter overbragte jeg Richards hilsen til hans kone, og telefonerede til kunstneren, som dog ikke var hjemme, hvorefter jeg var hos Isaksen for at »købe« et par bukser til Holger, hvis eneste par var blevet noget medtagne på Skansen. På kontorerne (dommerkontoret og kredskontoret) spurgte jeg, om der var nogen rygter, men der var endnu intet nået frem. Derimod var der et falsk rygte om en Gestapo-bil i byen. Det var en værnemagtsbil, som jeg selv havde set, da Thorsen og jeg var på vej til værelset.

Søndag den 19. var kunstneren på besøg hos mig og fortalte om sabotagen. Han havde talt med maleren i »Kaprifoliehuset«, og denne var kisteglad over, hvad der var sket. Taget var røget af transformatoren og der var hul i siden. En tysk ingeniør havde sagt, at det var 3 eller 4 sabotører fra Fåborg, der havde været på færde. Vi regnede ud, at det måtte være fodspor i marken, der havde røbet dette for ham.

Der var iøvrigt sket det sørgelige, at en ung mand, der ikke var standset ved tyskernes tilråb, var blevet skudt. Ingeniøren havde været dybt bedrøvet over dette, og havde fordømt soldaten, der havde gjort det. Kunstneren havde iøvrigt hørt, at en mand med et mærkeligt øgenavn havde vidst i 4 dage, at transformatoren skulle sprænges. Maleren i »Kaprifoliehuset« havde kendt Richard af udseende, idet han havde snakket med ham på en udstilling i Odense, og han havde været fuldstændig klar over hans ærinde forleden dag, da Richard var derovre for at rekognoscere, men heldigvis var han også klar over, at det var folk, der kom fra Odense. Manden med øgenavnet var også klar over, at det var Odense-folk.

Nogen tid efter kom historien i den engelske radio, og i modsætning til sædvanlige pressemeddelelser var den nogenlunde rigtig. Bl.a. var historien om det medbragte stativ kommet med.

DRABET I VÆNGET

Den sørgelige begivenhed, der medførte den unge landmand Niels Karl Petersens død den 19. november, blev rapporteret til kreds-kontoret i Fåborg den 21. november 1944 af faderen, gårdejer Hans Peter Petersen, Geskemosegård i Horne.

Han forklarede, at der til hans gård hører en skovlod i »Vænget« og en agerlod mellem Vænget og stranden. Han plejede hver søndag at gå en tur til stranden og således også om søndagen den 19. Da hans egen grund var pløjet, gik han på naboen Hans Højby Lunds grund, der var udlagt i græsmark og ligger parallelt med hegnet mod tyskerne-lejr. Han gik turen sammen med sine to sønner, handelslærling Rasmus Verner Petersen, 19 år gl., og Niels Karl Petersen, 15 år gl., der skulle være landmand.

De kom til klinten ned mod stranden i nærheden af transformator-tårnet, der stod ca. 30 alen fra det sted, hvor de befandt sig, og som de iagttog i anledning af, at det fornylig var blevet sprængt. De gik hen til et afspærringsskilt, der stod i hegnet ind til tårnet. De stod lidt og så på det, og ville derfter til at gå igen. — Pludselig dukkede 10-12 tyskere frem på den mark, hvor transformatoren stod. De havde geværer med og råbte og skreg i munden på hinanden og løb hen mod gårdejer Petersen ovre fra lejren. Petersen rakte hænderne i vejret. »Åh, tag lige at gå for at vise, at vi respekterer dem. Så skal I gå ud herfra«, sagde han til drengene. Sønnen småtravede væk et stykke inde fra klintens øverste skrænt, skråt opad. Petersen gik bagefter og råbte til tyskerne: »Åh, lad dog være. I kender os jo godt«. Den ældste dreng rakte også hænderne i vejret. Men da nu tyskerne sigtede på ham, løb han, hvorefter skuddene begyndte at knalde. Petersen så, at den yngste søn faldt, kun 10 meter fra ham. Den anden søn løb endnu, medens projektilerne slog ned i jorden om ham. Da han sprang over et hegn, blev han ramt i hånden, og et projektil gik gennem det en bukseben. Han lagde sig ned bag hegnet, og tyskerne holdt op med at skyde, hvorefter han påny rejste sig op. Tyskerne omringede nu Petersen og den ældste søn og ville føre dem over til barakkerne. »Ja, det vil vi gerne, men De kender os jo godt«, sagde han.

Der var en officer med, og Petersen måtte ikke gå hen til sønnen, hvis lig tyskerne lod blive liggende på marken. Han var ramt af et skud i nakken.

Petersen og sønnen blev nu spærret inde i en barak fra kl. ca. 9 til

henad 12. Der blev ringet efter tysk politi fra Odense, og da de ankom, kiggede politifolkene ind til dem, men sagde intet.

Senere kom gårdejer Petersen og sønnen dog i forhør, ved hvilket der var en tolk tilstede. De blev spurgt, hvorfor de var gået derned, hvorledes det var gået til o.s.v. Derefter blev de løsladt. Han fik den døde søns ur og lommekniv overladt, medens liget først blev udleveret ved 15,30-tiden.

Petersen bemærker særligt, at der ikke ved den pågældende lejlighed var foretaget afspærring eller udstillet vagtposter i nærheden af transformatorårnet.

DEN SYGE MAND

En lille historie far »det daglige illegale liv« kan genopfriskes her:

Den 23. november kom kunstneren på besøg hos mig med melding om, at de 2 i Dyreborg var syge! Det var en absolut foruroligende melding, idet den efter sædvanlig underjordisk terminologi, kun kunne betyde, at de var sat fast af Gestapo. Det gjaldt nu om at få fat i Richard. Vi ringede til Isaksen, men der var han ikke. Vi cyklede ud til Thorkild, der endnu ikke havde fået telefon, men der var han heller ikke. Vi tog så tilbage til Isaksen på Parkvej, og her kom Richard et øjeblik efter. (Det skete på den måde, at da jeg ringede på Isaksens dør, havde kunstneren fjernet sig. I det øjeblik, døren åbnedes, kom han tilbage, og jeg vendte mig ikke om, men spurgte Isaksen, hvor Richard var henne? Isaksen så forbavset på mig, for det var Richard, der nu stod bagved mig). Vi ringede nu til Peter på Dyreborg, der meddelte, at Lorenzen var syg! Vi cyklede med bange anelser til kunstnerens bopæl og fortsatte i en lastbil, han havde til maling, og i stærk tåge til Dyreborg, hvor vor ankomst vakte stor opmærksomhed. Fru Lorenzen tændte lyset foran indgangsdøren, så vi stod i fuld belysning, hvad der ikke passede os så godt. I det samme kom Peter. Jo, Lorenzen var virkelig syg og lå i sengen! Det undrede ham noget, at vi slog en høj latter op!

Vi trak os nu lettede tilbage til et hus ved stranden, hvor vi dækkede os, mens alle Dyreborgs husmødre vendte hjem fra et møde, og Peter fortalte, hvordan det var gået, da Holger havde været derovre på en skræmmeaktion (overfor folk, der snakkede for meget).

HILSEN TIL VERA

Den 26. november talte jeg med Auntie, der lovede at sende meldingen til Peter i Sverige om hønsene og tildelingen af korn. — Samme aften kom tildelingen.²¹⁾

Det begyndte med, at særmeldingen kom i den engelske aftenradio. Kun nogle få af os kendte koden: navnet Vera kom sammen med en hel række andre navne, der sædvanligvis blev givet i særmeldingerne. Vi havde nu hver eneste aften gennem lang tid lyttet efter særmeldingerne, og havde næsten opgivet at tro på realiteten i sagen. Men endelig kom den altså: Hilsen til Vera!

Jeg husker endnu det chock, jeg fik, da jeg hørte navnet.

Alarmeringen gik straks i gang. Nissen Hansen var på søndagsbesøg hos os. Ras Jensen blev tilkaldt pr. telefon. Han blev instrueret om alarmeringens gang og sendt afsted. Planen gik ud på, at han først skulle alarmere gruppeførerne, der derefter hver for sig skulle alarmere sine folk. Jeg klædte mig om og hentede alarmeringssedlerne, der var gemt bag en hanebjælke på sagfører Møllers værelse. Imens ankom Thorkild til min bopæl og jeg tog ud på min runde, på hvilken det var min opgave at instruere grupperne om foretagendet. Første omgang var ikke så god. Gerhard Poulsen var ikke hjemme, Duus var ikke kommet hen til Herbert, og Wagner var heller ikke på det aftalte sted. Isaksen traf jeg, men han havde vanskeligheder med at få Skovhøj til at stille med hestene, idet han havde gæster. Hos Bielefeldt manglede der en mand, men de øvrige blev instrueret. Hos Isaksen traf jeg Holger, der tog med til Jørgen Kragh, hvor der også blev instrueret. Holger var ked af, at han ikke måtte tage sin pistol med på ekspeditionen. (Men det var forbudt at medbringe våben og lygter. Det første for at en eventuel visitation kunne klares, det sidste for at for megen lysten op skulle kunne røbe os. Man kunne regne med at alle deltagerne var vant til at færdes i mørket). På hjemvejen lykkedes det mig dog at finde både Gerhard Poulsen, der var i sit værksted med sin gruppe, og Wagner, der var i et beskyttelsesrum på Jernstøberiet.

Instruktionen til grupperne gik ud på følgende:

For det første fik de at vide, hvad der forestod. De havde til nu ikke været klar over, hvorfor de holdtes i alarmberedskab. Dernæst meddeltes det hvilken vej, der skulle benyttes til nedkastningsstedet. Hver gruppe fik sin rute opgivet forskellig fra de andres, for at der ikke skulle blive for megen og opsigtsvækkende trafik på vejene, og de måtte

højest køre 3 sammen. Endvidere blev faresignalet bekendtgjort: 3 stød i en fløjte var signal til, at tyskerne var i nærheden, og at hver enkelt måtte forsvinde i skovene. Dernæst blev mødekoden indskærpet: Spørgsmål: Min cykle er punkteret, har du lappesager med? Svar: Nej, men jeg har en pumpe! Tavshedspligt blev indskærpet, og det pålagdes deltagerne at have en historie parat, hvis de skulle blive standset af tyskerne. Til sidst blev det pålagt grupperne at brænde de små sedler, de fik udleveret, og mødestedet indprentedes gruppeførerne på et kort.

Efter instruktionen²²⁾ cyklede jeg sammen med Ras Jensen til Holstenshus. Undervejs derfra til stillestedet mødte vi en mand, der ikke kunne give det rigtige svar på spørgsmålet om den punkterede cykle. Det gjorde et pinligt indtryk på os, og vi holdt os på afstand af ham. Men et øjeblik efter viste det sig, at det var Lorenzen, som vi ikke havde kunnet kende i mørket. Det opklaredes at hele den del af folkene, der ikke kom fra Fåborg by, havde fået opgivet en anden kode, hvilket naturligvis var noget forvirrende.

Høgh fortæller om sin Vera-aftens begyndelse:

»Søndag den 26. november kom det endelig. Jeg blev ringet op ved 7-tiden af Richard og blev inviteret på aftenkaffe. Da jeg hængte røret på, havde jeg den samme følelse, som jeg havde de første gange, jeg var til gymnastikopvisning eller eksamen, men det varede ikke længe. — Nu var spørgsmålet kun, hvorledes jeg skulle stikke af på det ret sene tidspunkt, uden at det ville vække opsigt. Det klarede jeg med tre breve, som jeg ville køre på stationen med for at få dem lidt tidligere til bestemmelsesstedet. Efter at have ventet i 5-10 minutter, så jeg Richard komme — mørklagt —, og vi kørte via Finstrup og Holstenshus ad Pejrupvejen til Enemærkeskoven, hvor vi traf flere »skumle« personer«.

Mødestedet var fastsat til det sted, hvor vejen fra Holstenshus fortsætter gennem skoven Enemærket, og folkene, der nu ankom — i et antal af ca. 50 — blev anbragt ca. 200 meter væk fra vejen inde i skoven. Cyklerne blev gemt, og ventetiden begyndte. Maskinens ankomst var averteret til at kunne ske fra kl. 23 og kl. 22 var mødetiden. Kort efter kl. 22 ankom de to lastvogne. Det forekom mig, at de lavede et spektakel, der måtte kunne høres milevidt, men i virkeligheden kørte de vist meget stille. De bakkede ind på skovvejen lidt længere henne og ventede der.

Høgh fortæller om lastvognene:

»Kort efter kom en lastvogn kørende og blev parkeret på et sidespor;

men da der skulle være kommet to, blev jeg sendt til Finstrup for at se, om der holdt nogen der, og i bekræftende fald få den med tilbage. Jeg kørte derop og fandt ganske rigtigt en lastvogn holdende i siden af vejen ca. 100 m fra Finstrup og to mænd stående bagved — det var Harry og Thorkild, og vi kørte straks til flyvepladsen«.

Folkene blev inddelt i bæregupper og instrueret om, hvordan man frigør containere fra faldskærmen: karabinhagerne frigøres, man tager faldskærmen i toppen og løber baglæns, mens man svinger den rundt. — Lysgruppen²³) blev udstillet på selve marken: tre mand med hver sin lygte i hånden, anbragt med en afstand af 100 meter, stående i en ret linje i vindretningen. Nogle meter ud til siden fra manden i vindsiden anbragtes en mand med en rød lygte. Flyveren kunne herefter orientere sig, når der morsesedes et på forhånd aftalt bogstav til ham. Vagtposter udstilledes.

Lederen af modtagelserne på Fyn, Frandsen, var tilstede for at inspicere — sammen med Uffe Klausen fra Ringe.

Høgh fortæller om afspærringen og vagtposterne:

»Efter at have været med Richard ude og instruere landingslysene på pladsen, blev jeg sendt op mod Holstenshus for sammen med en anden, der senere viste sig at være Ras Jensen, at afspærre vejen (våben: sten). Jeg skulle dog først hente de to »direktører« ved Finstrup, men de var der nu ikke til den aftalte tid. Kort efter at jeg var kommet tilbage til Ras Jensen, kom direktør 2, som blev holdt op, men selvfølgelig fik lov at passere. Kun 5 minutter efter kom Richard og Hvass sammen med direktør 2, som skulle afløse mig«.

Henad kl. 23 blev hele mandskabets opstilling flyttet til vejen udfor modtagelsesmarken. Undervejs kom en hestevogn forbi, og vi måtte dække os. Det var dog vor egen — Skovhøj. Richard kom nu i tanker om, at der vistnok boede en nazist i nærheden, og at det derfor var bedre, at vi fik afbrudt telefonen fra Holstenshussiden. Han bad mig om at få ordnet dette. Det var jo fra tidligere tid en opgave for min gruppe, og Ras Jensen havde da også de fornødne tænger med. Jeg fik fat i Høgh, og vi begav os afsted. (Det var en fejl, at jeg gik fra stedet, da jeg havde den direkte kommando over folkene, så denne manglede, da maskinen kom. Det bevirkede, at alle så faldskærmene komme, men ingen gjorde i de første øjeblikke mine til at gå ud for at hente dem,

Stedet, hvor vi modtog „Vera“ – og ventede forgæves på „Claus“. Vera-beholderne faldt på marken lige over spidsen af den store skovtrekant til venstre i billedet. I baggrunden ses Bjørnø, Knold og Lyø.

hvilket undrede Frandsen, der spurgte:²⁴) »Skal I ikke have dem hentet ind?«)

Da Høgh og jeg gik henad vejen mod Holstenshus, hørte vi motorstøj, og da motortoget fra Korinth fløjtede i det samme, regnede vi med, at det var toget, der støjede. Men det var maskinen, der kom, næsten for præcist! Høgh og jeg løb forbi afspærringen og vendte os af og til om for at holde øje med maskinen, der kom ind over pladsen i lav højde og med en — syntes jeg — kæmpemæssig larm. Den sås som en sort silhouet mod nattehimlen og lige, da vi var nået til alleen, kastede den skærmene, som vi så folde sig ud. Et meget smukt syn.

Høgh skriver om faldskærmene:

»I det samme kom maskinen, gik direkte over pladsen og kastede containerne med det samme og så tæt, at enkelte stødte sammen, idet de blev kastet. Det var et pragtfuldt syn, at se de 24 skærme udfolde sig under kæmpefuglen — vejret var jo vidunderligt — stille, let frost og fuldmåne. Men desværre havde vi ikke tid til at nyde synet af de dalende skærme. »Telefonen kaldte«. Samtidig hørte vi, at der blev givet forvarsel i Fåborg, og kunne ikke lade være med at smile«.

(Alle, der har været med til en modtagelse af våben fra luften, er nok

enige om at berømme synet af faldskærmene, der dalede mod jorden fra den mørke maskine, se således Hæstrup: Hilsen til Vera, side 11, med henvisninger. En mere prosaisk — men meget malende — beskrivelse gav Peter Christensen efter Vera-modtagelsen, da han på uforfalsket Dyreborg-mål fortalte: Joh, ser du: Maskinen kom flyvije som en må'e på stivv vinger! — Og lige med ét — put —, så ske' han!)

Imidlertid var folk på Holstenshus blevet opmærksomme på, at der foregik noget, så vi måtte skynde os videre. Først ved vejgaflen, hvor vejen til Diernæs og Katterød går fra, kunne vi få ro til arbejdet. Høgh smed frakken og klatrede op ad telefonmasten, medens jeg lagde skulder til og støttede ham, så langt jeg kunne (han var en ferm gymnast). Siddende i toppen af masten, klippede han derefter en for en de vistnok 6 tråde, der faldt til jorden med en morsom summende og ret høj lyd. Vi skyndte os derefter over markerne og gennem parken tilbage til pladsen for at deltage i opsamlingen. Undervejs kom vi forbi Brorsen og Ras Jensen, der som vagtposter havde standset en hestevogn og 3-4 cyklistere, der blev holdt op med maskinpistoler. En dame på vognen siges at være blevet så forskrækket, at hun ikke kunne holde sig tør. Det var Ras, der råbte dem an: Holdt, idet Brorsen, der havde kommandoen, nødtigt ville bruge sin stemme, der var let kendelig. Ras henvendte sig derefter høfligt til de pågældende og meddelte, at »De bliver nødt til at vente her«. Nogle gjorde vrøvl og ville videre, men måtte respektere maskinpistolen. Brorsen var så barsk, at han også holdt Frandsen og Klausen tilbage, da de ville tage hjem, efter at affæren var overstået. De har mange gange senere moret sig over hændelsen. Men Brorsen kendte dem ikke dengang, og handlede fuldstændig rigtigt.

Da Høgh og jeg kom tilbage, var opsamlingen i fuld gang. Beholderne var faldet heldigt, men der var sket det beklagelige, at marken var blevet pløjet dagen før modtagelsen, hvorfor en del af transporten til biler og vogn var temmelig besværlig. Containerne, 24 i alt, viste sig at være særdeles tunge, tungest i den ende, der havde vendt nedad, og de var kun forsynet med temmelig tynde håndtag, så det var et hårdt arbejde at slæbe dem. Hestevognen gjorde god nytte, idet den kunne komme nærmere end bilerne, og vi hørte bagefter, at Odense-ledelsen havde været glad for denne »opfindelse«, der ikke havde været set andre steder.

Opsamlingen gik alligevel rask fra hånden og containerne var snart læsset på vognene. Hele opsamlingen m.v. tog ca. 35 minutter. Efter en kort »parade« — mandskabet stillede op på 2 geledde, og Toftager

takkede for vel udført arbejde — kørte vi hver til sit, ad de samme spredte og små veje som på udturen, medens lastbilerne kørte til udlæsningsstederne. Thorsen, Trolle (Nissen Hansen) og jeg fulgtes ad hjem gennem skovene.²⁵⁾

Lastbilerne kørte ad biveje til Østrupgård. Det var aftalt, at den ene skulle holde sig lige bag den anden, men undervejs kom de et stykke fra hinanden og herunder kørte bil nr. 1 en lille omvej, hvorved bil nr. 2 kom forrest, og da bil nr. 1 lidt efter var ved at indhente den, troede mandskabet på den, at de blev forfulgt af en fremmed bil. De lå på læsset parat med skyderne, men heldigvis opklaredes mystikken. På det sted, hvor køretøjerne nødvendigvis måtte passere den farlige hovedlandevej, var der i forvejen udstillet vagtposter, der skulle observere, om vejen var klar.

Om lastbiltransporten beretter Ras Jensen: Efter at have deltaget i bevogtningen sammen med Brorsen, var han med i den ene af lastbilerne. Den førtes af Harry Andersen med Thorkild ved siden af i førerhuset. De øvrige var: Brorsen, Wagner og Ras. De kørte fra Holstenshus forbi Kongehøjen, Rødeledshuset, Skarntydemølle, gennem Gærup, forbi Sollerup nordpå gennem Gl. Stenderup, ud til Trentemølle og derfra til den lille smedie ved Østrupgård. Ved Kistrup skole var kunstneren på vagt, og man standsede her for at snakke med ham og få at vide, at den første bil ikke var kommet. Der var passeret en bil på vejen, og kunstneren gav ordre til den største forsigtighed.

I det samme observeredes lys fra en bil, der kom bagfra. Det var den første bil, der nu kom, men det vidste man ikke; man var parat til at skyde på den, og kørte straks videre ad landevejen.

Også Høgh var med på en af lastbilerne. Han skriver:

»Det blev en pragtfuld køretur, omend noget kold — det var jo frostvejr, og farten var god, der blev kørt med benzin. — Det var et pragtfuldt syn fra landevejen at se udover Arreskov sø med de omliggende skove og marker, der lå badet i månelys, og man nød det dobbelt fra den position, man havde — liggende i skydestilling med front fremefter ovenpå en meget værdifuld last af våben og ammunition, parat til at sende en salve fremefter, hvis hunnerne kom. — Da vi kørte gennem Diernæs, havde jeg en vældig lyst til at brænde en ordentlig salve af, for at vække mine bekendte der, som på det tidspunkt lå i deres søde søvn, og dermed fortælle dem, at der var F.-galemig krig i det lille Danmark. Men den lyst var nu ikke svær at styre.«

Da bilerne ankom til smedjen, om hvilken de fornødne aftaler naturligvis var truffet med Trentemølleren, læssede man containerne af og fik dem båret ind i smedjen.

Richard opdagede, at han havde tabt sit kørekort, og der blev ledt efter det ved smedjen, men forgæves.

Da arbejdet var overstået — det varede det meste af natten — kørte Ras med Harry til Horne og tog derfra hjem til Fåborg på Harrys cykle. Sin egen havde han måtte efterlade i Holstenshus, og det var på dette tidspunkt allerede lyst. Ras' cykel blev om morgenen hentet af Holger, der havde fået den særlige opgave at inspicere stedet, når det blev lyst for at se, om noget var glemt og om tyskerne var kommet til stedet.

Richard og Thorkild fulgtes hjemad med Høgh, der fortæller:

»Hjemturen fra Østrupgård gik til fods sammen med Richard og Thorkild, og vi måtte en enkelt gang om bag en roekule, for ikke at løbe nogen risiko med en personbil. I Millinge skiltes jeg fra mine to ledsagere, og gik eller delvis løb resten ad vejen hjem til »Munkebo«, som jeg via Finstrup, hvor min cykle stod, nåede kl. ca. 5 — dødtræt, men lykkelig«.

Richard og Thorkild kom hjem til værelset hos sagfører Møller kl. ca. 5, og Nissen Hansen, der skulle med det tidlige tog til Ringe, stod nu op, og Thorkild gik i hans seng.

D A G E N E E F T E R V E R A

Næste aften tog Richard, Thorsen, Thorkild og jeg — i koldt regnvej — på cykle op til smedjen for at pakke ud. De tre arbejdede inde i huset, mens jeg det meste af tiden stod vagt udenfor. Mens jeg stod der, kom en mand forbi på cykle på vejen. Han standsede lidt efter og kom tilbage, og jeg gav advarselssignal ved banken på døren. Manden kom langsomt nærmere, og jeg skulle til at holde ham op, da det viste sig at være Trentemølleren. Han kom efter aftale med en af de andre for at hjælpe til med udpakningen og for at se, om der kunne ses noget udefra. Da beholderne var tømte, blev de anbragt i den ene ende af rummet, og vi fik nu en dejlig natmad hos Trentemølleren og fortsatte arbejdet et stykke tid. Thorsen og jeg tog hjem ved 2-tiden og de andre lidt senere.

De 24 containere indeholdt: 150 karabiner, 53 sten-guns, 8 Bren-guns, 4 bazookaer (56 raketter), 15 tromlepistoler 9mm., 5 mag. 1»Eureka«.

Dagen efter holdt jeg delvis fri fra kontorerne og efter aftale med kunstneren, holdt jeg et »møde« med Lorenzen på vejen til Dyreborg (formentlig om aflæsning af containerne). Som dækning fik jeg en dejlig krukke marmelade med hjem til Ingrid.

Senere på dagen var jeg på visit hos direktør Rasch, der i løbet af få dage havde samlet ikke mindre end 1800 kr. sammen. Derefter var jeg hos Thorsen, og vi transporterede i fællesskab en stor papkasse med mad over på sagfører Møllers værelse til Richard.

Om aftenen var der sammenkomst hos mig, og kl. 19-19,30 cyklede vi igen op til smedjen, hvor vi ankom ca. kl. 21. Godset blev nu sorteret i sække, og containerne blev båret udenfor. Neldeberg var med, og noget senere kom også Trentemølleren. Henad midnat kom en lastvogn, der skulle transportere containerne væk. Det var Harry, der kom listende med den store vogn, uden lys og med næsten lydløs motor. Lorenzen var med.

Containerner blev nu læsset på vognen, og Harry, Lorenzen og jeg kørte til Dyreborg med dem. Det var meningen, at de skulle have været sejlet ud fra Sinebjerg, men det var blevet stormvejr. Lorenzen stod af ved Jussis' (Hørkild Nielsens) smedje og cyklede til Sinebjerg, hvor Wagners gruppe ventede efter tilsigelse. Harry og jeg fortsatte til »Algårds krog«, hvor Dyreborg-gruppen ventede med en båd. Lidt senere kom også Wagners gruppe. I øsende regnvejr og storm blev derefter containerne læsset af og roet ud til båden, hvori de sejledes længere ud og blev druknet på dybt vand. Harry og jeg fortsatte uden uheld tilbage — ad biveje — til smedjen, hvor de andre arbejdede med udpakningen. Desværre for Harry og mig var smørrebrødet allerede sat til livs!

Der var nu del arbejde med optælling af det udpakkede, og da det var tilside, læssedes bilen med kasser med det sorterede og indpakkede gods. Det var et temmelig anstrængende arbejde, men det blev da overstået. Vi fik cyklerne op på vognen, og med Thorsen, Thorkild og mig på ladet og forsynet med sten-guns og med Harry som chauffør og Richard og kunstneren ved siden af, tog vi afsted for at fordele godset.

Det første sted, vi ankom, var i Falsled, hvor Hans Storm fik en aflevering. Derfra fortsattes til landevejen fra Horne til Bøjden, hvor Rud skulle vente med en hestevogn. Hesten var imidlertid sendt hjem, da den ikke havde godt af at vente i kulden, men Rud og hans hjælper

traf vi, og de fik deres andel læsset af omtrent midt på landevejen. Hjælperen gik efter hesten, og vi fortsatte et stykke ud ad vejen for at vende et sted, hvor sporene af lastbilen ikke kom til at vise ned til Ruds ejendom. Vi fortsatte derefter til en anden gård (Johannes Greve), der havde stillet sit ensomt beliggende motorhus til disposition. Han havde gravet et stort hul under gulvet og udforet det med tagpap, så det var velegnet til opbevaringen. — (Nogen tid senere skulle de pågældende våben sendes et andet sted hen, og de måtte derfor graves op igen. Ejeren var noget ærgerlig derover, da de nu lå så godt, men da de blev gravet op, viste det sig, at hullet var løbet fuldt af vand!)

Vi havde nu fået det meste af godset anbragt, men det viste sig, at der ikke var lagt plan for anbringelsen af resten. Den største del af natten var gået, og vi var trætte. Heldigvis kom kunstneren i tanke om en god mand i nærheden. (Det var Peter Clausen, Grubbemøllegården). Han blev banket op, og vi anbragte en del i et fårehus, der stod på marken i nærheden af vejen. Strækningen derind var ét ælte, og det gik ovenind af skoene — støvlerne var blevet våde natten før. Fårehuset blev fuldt, men der var endnu noget tilbage. Det blev besluttet at anbringe det i ingeniør Frederiksens sommerhus. Vi kørte derfor gennem Fåborg — stadig på ladet med maskinpistolerne, og der var en del folk på benene allerede. På nabogården til marken, hvor huset lå, var folkene i gang med morgenmalkningen, og lyset skinnede ud på os. Enkelte cyklister færdedes på landevejen, men vi fik læsset af i en fart ind på marken, og efter at bilen var vendt lidt længere henne og kørt videre med de sidste stykker, bar Richard, Thorkild og jeg sagerne ned over marken til sommerhuset, hvorefter vi cyklede hjem. Kl. var da 6. Thorsen og jeg kørte hjem til mig på Fiona; Ingrid gav os morgenmad, og jeg fik klædt mig om.

Der indtraf her en episode: Af gammel vane havde jeg låst Fionas port efter mig. Noget senere bemærkede jeg en summen af stemmer, og det viste sig, at alle arbejderne, der skulle ind på Fiona, var lukket ude. Jeg måtte ned og lukke op, og de så forbavsede på mig! Fyrbøderen havde i god tid lukket porten op, og overfor ham måtte jeg forklare, at jeg havde fulgt en gæst til det tidlige morgentog, og derefter i distraktion låst porten. Jeg sov en times tid og var på kontoret kl. 9.

Ved middagstid telefonerede kunstneren, at der skulle bruges folk til at flytte våbnene fra det midlertidige sted ved Grubbemøllegården til et sikrere sted. Bielefeldts gruppe blev mobiliseret til det, og Richard telefonerede senere, at sagen var i orden, så der ikke blev brug for Thor-

kildes og min hjælp. Jeg gik derfor for en gangs skyld tidligt i seng kl. 22, søvniq og træt.

Onsdag den 29. rapporteredes det, at der var en enkelt, der havde snakket om modtagelsen. På kreds-kontoret var politimesteren, der opholdt sig hjemme, og af og til kiggede til kontorets arbejde, i færd med at gøre vrøvl over at et par prøveskilte, der havde været udlånt et stykke tid, ikke var kommet tilbage. Da jeg i enrum forklarede ham, at nummerpladerne, som Toftager benyttede, gjorde god illegal tjeneste, var han straks med, og bebrejdede sig selv, at han nær »var gået i vandet«.

Sent på eftermiddagen kom Richard kørende med en bil fuld af papirposer med faldskærme fra modtagelsen. (Hvor havde de været i mellemtiden?) Thorkild, Thorsen og jeg var tilstede i hans lejlighed, og fik de ret store og uhåndterlige poser ud af bilen og op i lejligheden i rekordfart, og vist uden at nogen så det.

Den 30. november rapporterede Bielefeldt, at en kontrol-assistent i Diernæs og to karle på Holstenshus havde snakket om modtagelsen med nøjagtig angivelse af stedet, hvor modtagelsen var foregået. Meddelelsen gik videre til Richard.

Om aftenen den 1. december gik jeg påny tidligt i seng. Men knap en halv time senere kom Richard og Thorkild. Jeg stod op, og vi gik hen til Richards lejlighed, hvor faldskærmene var blevet tørret af Valborg Toftager og fru Jacobsen. Thorkild havde skaffet nogle trætønder, hvori skærmene blev anbragt, og det var Thorkilds mening, at de straks skulle have været båret ned i pakhuset. Men det var altfor lyst, og det blev ikke til noget. Det ville også have vakt altfor megen opmærksomhed. I stedet kom de væk næste dag i bil.

I løbet af dagen havde jeg givet en besked videre til Ras Jensen om et gruppeføremøde og om en tryksag, der skulle uddeles. Den begyndte med ordene: Tiden nærmer sig! og indeholdt en indgående beskrivelse af nærkamp og gadekamp, bl.a. om hvordan man bedst skar halsen over på en modstander! Endvidere indeholdt den en indtrængende opfordring til tavshed om arbejdet.

JENS FAABORG

I løbet af den 1. december havde jeg fået en henvendelse fra Odense. Der var tidligere aftalt en kode om en hilsen (fra dommeren i Odense),

der skulle overbringes af nogle folk, der ville komme på besøg. Det skulle nu ske i morgen. Det drejede sig om det foran omtalte arbejde med efterforskning²⁶) med hensyn til nazister, stikkere og andre lignende personer. Jeg var efter aftale anløbssted for de folk fra Odense, der skulle give Aage Vett-Larsen den fornødne instruktion. Om lørdagen den 2. december ankom så hr. Jørgensen og hr. Frandsen på kontoret og hilste fra dommeren i Odense. Jeg snakkede lidt »forretning« med dem, og de gik ud ad Svendborg landevej, hvor jeg lidt efter indhentede dem. Aage blev døbt Jens, hvilket var et fællesnavn for alle denne polititjenestes agenter i de forskellige byer. (Jens Faaborg, Jens Bogense o.s.v.). Jeg forstod, at Jørgensen og Frandsen selv var politimænd. — Nogen tid efter kapitulationen blev jeg på Lehnshus præsenteret for kriminalkommissær P. D. Rasmussen. Da jeg sagde mit navn, slog han en høj latter op og spurgte, om jeg ikke kunne kende ham? Det var Jørgensen, der havde forandret sig uden overskæg og briller.

Søndag den 3. december var jeg et vend henne hos Thorsen for at hente et par strømper (der var undertiden andet end våben i containerne) fra våbensendingen, som jeg havde fået løfte om. Det viste sig, at E. H. Jensen (ingeniøren, jernkæben)²⁷) var på besøg. Der var en del af de andre tilstede, og der blev snakket om en ny sending samt om en formodet stikker, som Jens gav forklaring om, og ingeniøren meddelte, at man ventede en razzia fra husmandsskolen, idet der blev trukket mandskab og vogne til. Endvidere blev der truffet aftale om et nyt møde næste søndag, hvor de nye våben ville blive demonstreret. Jeg gav besked videre til Thorkild, der skulle bringe våbnene ind til demonstrationslokalet. Privat havde jeg besøg af Trolle (Nissen Hansen), og vi besøgte en udstilling i Poul Kinafarers gård.

Om mandagen var pastor Lind, Svanninge, på besøg på kreds-kontoret for at tale om lærer Rasmussen, som han mente, var blevet stukket af en mand fra Svanninge. Ras Jensen var ligeledes på visit hos mig for at meddele, at han manglede kontakt med Kolumbine (kommunistgruppen). Dog var det ham bekendt, at de ønskede instruktion af Holger. Lorenzen ringede med den samme anmodning. På vejen til kontoret var jeg et vend inde i politistationens lokaler, hvor jeg talte med overbetjent Gunnar Larsen, der gerne ville have forbindelse med illegale kredse. Jeg tog nu ud til Thorkild, hvor jeg traf Holger, og vi fulgtes ad til Isaksens hus, hvor vi hentede 5 sten, og havde dem med til udlevering til gruppeførererne i Gerhard Poulsens værksted. Derefter gik Holger og jeg

op på Møllers værelse for at hente hans rygsæk, der lå der. På vejen op blev vi opholdt af lys på sagfører Møllers trappegang, men ved at løbe undgik vi at blive bemærket. Jeg gik derefter hjem og ringede til Lorenzen, at Holger ville komme kl. 7,45. Om aftenen gik jeg igen til Møllers værelse for at sove, men der var selskab hos sagføreren, så jeg måtte gå en tur. På denne traf jeg igen Holger, og vi morede os over hele tiden at træffe hinanden. Da jeg kom tilbage, var der stadig gæster, men jeg smuttede forbi i en pause.

Den 5. december aflagde jeg besøg hos direktør Rasmussen i tømmerhandelen for at få ham til at levere brædder til ammunitions- og våbenkasser, hvilket han erklærede sig villig til. Endvidere havde jeg besøg af adjunkt Andersen fra Odense, der snakkede om terrænspporten. Richard telefonerede og meddelte bl.a., at »alle kartoflerne skal afleveres«, d.v.s. vi skulle aflevere alle de modtagne våben m.m. Han havde også nyheder fra Odense, bl.a. Frihedsrådets communiqué, samt noget om vore opgaver m.h.t. jernbanesabotage og m.h.t. marinestationen i Horne vænget.

I de næste dage passerede intet særligt. Den 7. havde Thorkild en »Heureca«²⁸) med på værelset, hvor vi prøvede den. Jeg fik anmodning om at give Ras Jensens gruppe stenografiundervisning og om at få snakket med Oscar Nielsen i V. Åby, der mentes at være i stand til at danne en gruppe. Den 8. fik jeg snakket med Ras Jensen, og fik noget ammunition af Thorkild til fordeling til Herbert, Jesper og Gerhard Poulsen. Fra kredskontoret korresponderedes med udenrigsministeriet om en mand ved navn Knudsen, om hvem ministeriet ikke vidste, om han var fri eller taget af tyskerne. I radioen blev det meddelt, at min skolekammerat kaptajnløjtnant Dam, der en tid havde boet i Fåborg, var blevet taget af tyskerne. Den 9. december var jeg hos frøken Christiansen (kl. Stjane) med kufferten, hvori Heurecaen var emballeret. Wagner var på kontoret, hvor han fik besked om at skaffe 5 mand til. På gaden mødte jeg Jørgen Kragh, der efter ordre blev udnævnt til gruppefører (han havde hidtil været i Ras Jensens gruppe), og han fik ligeledes besked på at se at finde 5 mand til. Det skulle for begges vedkommende foregå på den måde, at de regnede ud, hvem de kunne tænke sig, ville være egnede og villige, hvorefter de, uden at sige noget til de pågældende, skulle meddele mig deres navne, hvorefter jeg skulle undersøge deres forhold og almindelige omdømme, for derefter at træffe bestemmelse om, hvem der skulle kapres. Richard ringede til kontoret, at han ville komme om aftenen, og om jeg ville tage uret med. Uret var en

lille kodeløser, som Richard nogen tid i forvejen havde fået fra Odense. Det var en lille celluloidskive med bogstaver i kanten og forsynet med en lidt mindre skive, der kunne drejes i forhold til den større skive, således at bogstaverne på hver skive kunne drejes i et bestemt forhold til hinanden, hvorved man kunne løse en kodetekst, når man i forvejen havde en anden kodetekst til hjælp. Da kodeteksten ikke fremgik af kodeløseren, og da denne kunne ændres, hvornår det skulle være, var kodeteksten absolut ulæselig for de uindviede. I vores tilfælde var kodeteksten at læse i Soyas bog: Min farmors hus, på side 89 f.o. Jeg fik fat i dette udmærkede værk og gik i gang med at udkode den meddelelse, Richard havde fået. Det viste sig meget besværligt, indtil jeg fandt ud af, at det var, fordi jeg havde stavet ordet »ikke« med 3 k'er!

I løbet af dagen hørte jeg historien om Thorsens køretur med en kaptajn, der ville have fat på den benzin, som med møje og besvær var samlet sammen forskellige steder fra og gemt hen til senere og bedre brug. Han var aldeles uforstående overfor foretagendet og ville have, at den blev anbragt således, at politiet og hæren til sin tid vidste, hvor den var at finde, og han overså aldeles, at tyskerne i så fald også ville vide, hvor den var, og at det ikke var sikkert, at de lod den ligge til brug efter krigen!

Om aftenen underviste Thorkild og jeg — eller jeg alene? Jespers gruppe i stenografiens mysterier. Det foregik i jernstøberiets beskyttelsesrum, og gruppens medlemmer var særdeles interesserede. Senere på aftenen udviklede Richard for Thorkild og mig, hvordan planen var lagt for en samlet organisation. Richard og Tom skulle have ledelsen, Thorkild skulle være lagermand, og jeg skulle have ledelsen af delingerne.

MØDE DEN 10. DECEMBER

Den 10. december afholdtes et vigtigt møde i firmaets historie.

Jeg havde om eftermiddagen, da det blev mørkt, været en cykletur i Vester Åby hos Oscar Nielsen, der var villig til at danne en gruppe og som mente, at han kunne skaffe 10 mand. Kl. 18,30 var jeg hjemme igen og tog sammen med Nissen Hansen, der var på besøg, ud til Isaksens sommerhus, hvor i alt ca. 15 af de ledende var samlet under forsæde af kaptajn Jensen. Ifølge generalrapporten var det på denne dag, der blev

truffet bestemmelse om sammenslutning af de tre organisationer: Vores firma, militærgrupperne og »Ringene«.

Kaptajn Jensen redegjorde for udnævnelserne: Richard, Thorsen og H. P. Hansen udgjorde byledelsen, Thorkild blev depotforvalter, jeg fik ledelsen af hvervningen af nyt mandskab, Duus og Holger blev instruktører i våbenlære, og til delingsførere udnævntes: Fischer, Høgh, Hans Mortensen, Gunnar Larsen, Arne Andersen og Gunni Rud.

Mødet sluttede med, at kaptajnen instruerede i forskellige våbens brug, og vi fik bl.a. for første gang en bazooka at se. Kaptajnen havde nogle granater til den med, og forklarede os omhyggeligt, mens han stod og vippede med en granat i hænderne, at hvis man tabte den, ville det været tvivlsomt, om nogen af os overlevede det ret længe. (En god gammel militær vittighed).

I de følgende dage drøftedes hvervningen. Wagner havde 5 emner, mens Kragh havde svært ved at finde nogen. Han meddelte, at han dagen før havde observeret 3 Gestapo-biler i byen — og fik på hovedet, fordi han ikke havde meddelt det straks! En af Gerhard Poulsens folk havde snakket over sig, og jeg var en aften hos Poulsen for at få klaret sagen.

HVEM RINGEDE KLOKKEN FOR?

Om aftenen den 14. december var der aftalt et møde på værelset hos sagfører Møller. Jeg kom kl. 21,30, men de øvrige deltagere: Richard, Thorkild og Holger kom 20 minutter for sent, idet der var observeret en mistænkelig bil i nærheden. Da vi havde forhandlet en kort tid om organisationens forhold, blev vi afbrudt ved, at det ringede kraftigt på døren imod Tårnstræde. Da det havde været lidt, stak fru Møller hovedet ud af sin dør på 1. sal og råbte op til os, at det måtte være til os, for de ventede ingen. Holger gik ned for at høre, hvad det var, men han kom straks springende op: Det er tyskere. Vi blev noget nervøse, idet vi straks troede, at Gestapo havde fået underretning om vort møde, og vi løb alle ned gennem sagfører Møllers lejlighed for at komme ud gennem hans hoveddør, der vendte ud mod Østergade. Undervejs kom jeg i tanker om vore papirer og skrivemaskinen, der stod i værelset, og da de jo nødtigt skulle falde i tyskernes hænder, løb jeg tilbage og fik

samlet papirerne sammen — klokken ringede næsten uden ophold — og fik maskinen anbragt på Møllers kontor. Udenfor Møllers hoveddør traf jeg en tysk marinesoldat, men han gjorde ingen fortræd, og jeg nåede de andre i Bøjestræde. Vi gik nu, ivrigt diskuterende affæren, til Lagonisminde, hvor vi blev standset af vagtværnet, der fandt os mærkeligt påklædt. Vi var kommet afsted uden overtøj trods den stærke kulde, men da de så, hvem det var, kunne vi gå videre. Det var meningen, at vi ville hjem til mig (Fiona), men i porten stod der et kærestepar, der hindrede dette. Thorkild gik nu ind til vagtværnet på Falckstationen, og mens han var her, ringede sagfører Møller for at bede dem tage affære. Vi gik med hen til torvet og nåede at se vagtværnet gøre forsøg på at overtale en fuld tysk marinesoldat til at gå hjem til sit skib. Det blev opklaret, at det var ham, der havde ringet så ivrigt og voldsomt på i den tro, at der boede en pige, han kendte.

Vi morede os — nu — over historien og gik påny op på værelset hos Møller. Vi glædede os over, at sagfører Møller og fru Møller, der ikke vidste, hvem der boede på værelset udover mig, havde taget det så roligt. Richard kom i tanker om, at da han gik gennem deres lejlighed, havde han gået og viftet med sin store 11mm pistol, som han instinktmæssigt havde taget frem.

Vi havde imidlertid knapt siddet der i 5 minutter, før ringningen begyndte igen. Den fulde tysker kimedede påny, og det i ca. 1 time, tildels i morsemeldinger, som vi desværre ikke forstod, men som sikkert ikke har været kedelige. Vi kunne ikke få ledningen afbrudt, så vi måtte finde os i spektaklet, og da vi havde snakket færdig, gik vi i seng.

Lørdag den 16. december flyttede Niels Isaksen ind i sin nye lejlighed i Vester Mølle og spiste i den anledning til aften hos os. Senere trak jeg som notarius hans julelotteri på kæmnerkontoret, og kl. 22,30 var der konference hos Thorkild, hvor Richard, Holger og jeg var tilstede. Thorkilds gravhund var interesseret i de rare gæster, men da Holger trak sin pistol frem, krøb den ind under sofaen. — Komtesse Ella Bille Brahe Selby havde været væk et stykke tid, og tilfældet diskuteredes. Bielefeldt havde været på færde i går og hans gruppe havde væltet nogle tyske spil²⁹⁾ fra Vænget i havnen. De havde fået på hattepulden, fordi de havde gjort det uden aftale. — Kl. 24 var Thorkild og jeg i ingeniør Frederiksens sommerhus efter noget sprængstof, som vi derefter anbragte i kælderen til pakhuset ved havnen.

PONTONERNE

Søndag den 17. december var der møde hos Thorsen, hvor ingeniøren var tilstede. Han holdt et foredrag om organisationens arbejde, hvorunder han bl.a. fremhævede, at der nødigt gaves ordrer, men kun uddeltes opfordringer, som man så kunne efterkomme. Vi fik en overhaling, fordi der i en aflevering havde manglet nogle kasser ammunition eller noget andet, skønt der var fastsat en bestemt mængde til aflevering. Vi fik også ros for et eller andet. Det blev omtalt for ham, at der ved havnen lå nogle metalpontoner eller pramme, der var trukket på land efter at have været brugt ved anlægget i Vænget på Horne land, og han mente, at det nok var værd at få dem sprængt. Men — der blev ikke givet nogen ordre!

Der aftaltes et møde om aftenen hos mig. Bielefeldt blev hentet ved biografen af Ras Jensen og kom anstigende efter at have »parkeret« sin veninde et stykke fra Fionas port, så han fik besked om at komme igen kl. 23. Jesper var tilsagt, og noget hen på aftenen hentede Holger og jeg noget af sprængstoffet fra pakhuset ved havnen. Vi måtte vente noget på at komme ind, da nattevagten først skulle være færdig med sin runde. Vi tog så hjem igen, og ved 11-tiden gik jeg ned for at få Bielefeldt lodset uset op. Det viste sig vanskeligt, for der stod igen et kærestepar i porten, og det varede noget, inden de lod sig fordrive ved min idelige færden frem og tilbage i porten. Det kunne naturligvis (af firmaforsigtighedsgrunde) ikke lade sig gøre at sige noget til dem, men endelig blev de da fornærmede og forlagde residensen til en anden port. Nu var imidlertid nattevagten nået til Fiona og efter at være rendt på ham, fik jeg endelig Bielefeldt med op. Holger måtte afsted efter mere sprængstof, da der ikke var nok i det, vi havde hentet tidligere på aftenen.

Det var meningen, at pontonerne skulle sprænges midt over, og der blev derfor lavet en »perlekæde« af bomber. Kæden holdtes sammen af den hvide tændsnor og af sejl garn. Jeg havde et nøgle af gammel kvalitet, som jeg lagde til, og som jeg forgæves opfordrede de andre til at spare på (godt sejl garn var ikke til at opdrive under krigen). Ved to-tiden var bomberne færdige, og vi begav os afsted ad forskellige veje. Jeg gik først op på værelset for at hente Thorkild, der skulle have fornøjelsen at være med, og vi gik derefter ned til havnen. Først kom der lidt kludder i planerne, idet Thorkild vidste at fortælle, at der boede to tyskere i et skur ved siden af I. I. Larsens pakhuis, og dem måtte vi

omgås med lidt forsigtighed. Mens Holger, Bielefeldt og jeg ventede ved kulkompagniets kontorbygning, kom der en cyklist, og vi stillede os ind i skyggen for at lade ham køre forbi.

Men det var nattevagten igen! Han lyste på os med sin lygte og spurgte forbavset, hvad vi lavede der? Vi meddelte ham, at vi slikkede solskin, og at det ikke var noget, han skulle bryde sig om, hvorefter vi gik et andet sted hen. Vi overvejede at holde ham op, når han kom igen, men det gjorde han ikke, og nu kunne vi ikke finde ham. Mens vi ventede og holdt vagt med »sagførerne«, d.v.s. pistolerne, parate, ordnede Bielefeldt, Wagner og Thorkild bomberne, og da de var færdige, spurgte Richard mig, om jeg »var for« at gå hen og advare Herskinds, der boede lige overfor pontonernes plads. Jeg ringede på, og da han stak hovedet ud af vinduet, anbefalede jeg ham at lukke vinduerne op (for at de ikke skulle sprænges), og gå ind i stuerne til den anden side. Et øjeblik efter blev lunterne tændt, og vi løb i dækning i bunkerne overfor slagteriet. Herfra hørte vi den første detonation — den var meget kraftig og lød som om, der var flere efter hinanden. Vi regnede derfor med, at det var overstået, og gik frem fra dækningen. Thorkild og jeg fulgtes ad, og vi var nået helt hen til bager Jacobsens ejendom, da den næste eksplosion — som vi troede var overstået — indtraf. Det var vores mening at gå til vort logi hos sagfører Møller, men vi havde begået den fejl ikke at regne med at eksplosionerne — som tilfældet var — kaldte folk til vinduerne og på gaden. Ligeledes var vi — af tyskerne i skuret — forhindret i at forlade havneterrænet ad vejen forbi færgeløbet og roklubben, hvor vi kunne være forblevet ubemærkede. Vi gik over torvet, men blev enige om for alle tilfældes skyld at komme ud af byen. I Tårnstræde stak en søvrig mand hovedet ud af et vindue og spurgte, om der var luftalarm. Det benægtede jeg, men jeg troede nok, der havde været et eller andet, der knaldede. Jeg gik nu ud ad Kildetoften og over sygehusstien til sygehusinspektør Egmoses Hansens hus, til hvilket jeg havde nøglen, og gik i seng der.

Næste dag fik jeg af fru Møller at vide, at genboerne havde observeret, at der efter knaldene fra havnen var kommet nogle »mænd i sorte kapper«, der var gået op ad trappen til Møllers værelse uden at tænde lyset.³⁰) Man var klar over, at der var noget mystisk ved det foretagende.

Bankdirektør Christiansen, hvem historien også var kommet for øre, så derfor helst, at residensen forlagdes til et andet sted, for selvom han sympatiserede med det passerende, var der dog i den tid, hvor tyskerne

brugte at sprænge de bygninger i luften, der havde huset sabotører, risiko for bankbygningen, om beboelsen fortsatte. Der var ikke noget at sige til det; jeg beklagede vor ubetænksomhed, og samme aften blev vore sager flyttet. Emanuel Petersen hjalp bl.a. til med at bortskaffe nogle danske og engelske uniformer, der havde ligget på værelset.

På havnepladsen var pontonerne sprængt omtrent midtover, og begivenheden var byens samtaleemne. Der var sprængt et utal af vinduer i de tilstødende gader, og også hos Herskind var der sket skader. Bl.a. var en del store jernsplinter trængt ind i deres møbler. Det betvivledes, at sprængningen havde haft et fornuftigt formål, da pontonerne jo allerede var brugt i Vænget, og nu blot skulle tilbage. Men efter kapitulationen opklaredes det, at den noget senere ødelæggelse af jernstøberiet var en hævn for pontonerne, så tyskerne havde åbenbart været ramt føleligt. I indberetningen til fynsledelsen anføres som begrundelse for pontonsprængningen: De blev benyttet i tysk tjeneste, de var tysk ejendom og skulle nu bruges et andet sted.

Den 21. december var historien nået til den engelske radio, hvor den blev overdrevet. De sprængte pontoner skulle have været stopfyldt med vigtige instrumenter og andre ting, der skulle have været brugt i marinestationen i Vænget. Måske har det haft en særlig mission med en sådan forvrængning af sandheden, måske har det kun været sædvanlig journalistevne til at gøre meget ud af lidt. Men vi andre fik en lidt flov smag i munden over det, og spekulerede på om også de andre beretninger, vi daglig hørte i radioen, var ligeså overdrevne.

VÅBENTRANSPORTER

Dagen efter pontonsprængningen blev der foretaget en særlig ekspedition. Ras Jensen har berettet om den: Han kørte sammen med Thorsen og Jørgen Aaderup i købmand Wilmars vogn og med Thorsen som chauffør. Man var ubevæbnet og officielt ude i et C.B.- eller luftværnsanliggende. Ras og Aaderup skulle sidde med kort og finde vej. Ved Grubbemølle skulle man møde en lastvogn, der var lastet med våben o.lign., der skulle afleveres i Assens og Middelfart, og som kørtes af Neldeberg med Holger som passager. Meget præcis mødtes man på det aftalte sted, og der kørtes derefter med personvognen forrest som observatør ad landevejen til Damsbo, derfra over Strandby, Sarup, Skårup,

Snave, Frederiksgave, Sønderby, Saltofte og Thorø huse til Assens. Det viste sig, at våbnene skulle afleveres i en ejendom midt på hovedgaden, og da man ankom til det i forvejen aftalte mødested, var der fuldt af folk på gaden. Personbilen blev holdende lidt længere oppe ad gaden, og Neldeberg og Holger læssede af; de blev modtaget af en ung dame. Der var vistnok 6 kasser, der var mærkede med røde bogstaver, og som var vore egne. De så tilforladelige ud og blev båret ind i en baggård. Man fortsatte derefter turen over Brahesborg til Gamtofte. Her opdagede Neldeberg, at han havde tabt det ene af sine reservehjul (de var uerstatelige dengang), så han måtte køre tilbage. Heldigvis fandt han det ved Brahesborg. Man fortsatte derefter fortrinsvis ad biveje over Turup og Ejby til Kauslunde og Avlby til Staurby, hvor resten af godset blev afleveret. Ras var undervejs blevet flyttet til lastvognen, for at han kunne hjælpe til ved aflæsningen. Man ankom meget præcist kl. 13,30 til bestemmelsesstedet og læssede af i en garage. Folkene, der tog imod, havde imødeset de gode sager med længsel!

På hjemvejen, der også foregik ad biveje, kørte Neldeberg alene og Holger var med i personbilen. Uheldigvis løb den tør for benzin, men ved at henvise til Neldeberg, lykkedes det i Sdr. Broby at få en ny forsyning.

Den 19. december var der en konference på min bopæl, hvor bl.a. Holger, Richard, Thorkild og Høgh deltog. Det har nok været dette møde, Høgh omtaler i sin beretning:

»En aften før jul var jeg til møde hos Anders (Hvass) og fik overdraget at tage mig af grupperne i Korinth og Vester Åby. En ny modtagelse blev planlagt, men da den temmelig sikkert ville blive realiseret mellem jul og nytår, kunne jeg ikke regne med at komme til at medvirke, p.gr. af bortrejse til 2. januar«.

Der taltes om, at pontonerne ikke var blevet sprængt helt, og Thorkild fremkom med det forslag at hælde syre i dem. Holger skaffede i de følgende dage noget syre og hældte det i ved nattetide. — Holger var iøvrigt dagen efter sprængningen ved havnen og blandede sig i mængden, der kiggede på pontonerne for at høre, hvad der blev sagt. Men da en eller anden spurgte, om det ikke var forvalteren fra Brahetrolleborg, måtte han forsvinde.

Meldingerne i radioen var i denne tid negative hver aften, og vi havde fået at vide, at der ikke ville komme nogen modtagelse juleaften, 1. og

2. juledag, nytårsaften og 1. nytårsdag. Juleaften tilbragte jeg hos overlæge Christensens af frygt for razziaer, der meget vel kunne tænkes på helligdagene, der ikke var hellige for tyskerne. Den 26. foretog jeg en cykletur gennem skovene for at blive fortrolig med den nye flyveplads ved Brændegårdsø, hvor jeg igen skulle have kommandoen over folkene og derfor måtte være godt orienteret på stedet.

SPRÆNGNINGEN AF JERNSTØBERIET

Den 30. december skete sprængningen af jernstøberiet i Fåborg. Den foretoges efter ordre af den berygtede Söhnlein, og udførtes af den ligeså berygtede Bothilsen Nielsen. Om fremgangsmåden gives følgende citat af en politirapport, optaget den 16. august 1945 af Københavns opdagelsespoliti (overbetjent K. Bramsgård):

»Arrestanten Kaj Henning Bothilsen Nielsen. Forhold CCXII. (212!)

Han tilstår, at han tillige med de i sidste forhold (Forhold CCXI, sabotage i Kertemindes hovedgade) nævnte medskyldige, nemlig: Poul Lensing, »Den lange« og »Johan« har forøvet sabotage i Fåborg jernstøberi og maskinfabrik, Fåborg, og det skete efter sabotagen var forøvet i Kerteminde, altså den 29. december 1944, og han vil mene, at klokken var ca. 4,30.

Som anført i forhold CCXI var det Söhnlein, der havde udpeget jernstøberiet som objekt til sabotage, som hævn for sabotage, som modstandsbevægelsen havde foretaget ved at sprænge en flydedok i Fåborg havn i luften.

Efter at have forøvet sabotagen i Kerteminde, kørte arrestanten og hans medskyldige i gruppens motorvogn, en blå »Opel Kaptajn«, til Fåborg og de kørte til jernstøberiet og blev holdende udenfor porten.

Der var ikke portvagt, og porten var uaflåset. Poul Lensing blev siddende i bilen, mens arrestanten og de to andre medskyldige gik ind gennem porten. De medbragte 2 sække med ialt 18 kg sprængstof, »P.E.2«. Arrestanten blev ved porten som dækmand, og »Johan« og »Den lange« gik med sprængstoffet ind mellem nogle bygninger ved støberiet. Nærmere kan arrestanten ikke benævne stedet. Han ved heller ikke, hvor sprængstoffet blev anbragt, men det blev anbragt i en bygning på en eller anden måde, og det blev antændt ved hjælp af en

langsomt brændende tændsnor, og eksplosionen indtraf ca. 5 minutter senere.

Arrestanten overværede dog ikke eksplosionen på nært hold, idet han og hans medskyldige straks forlod stedet, efter at sprængstoffet var anbragt, og kørte bort med bilen. De hørte eksplosionen, da bilen var ved byens udkørsel mod Odense.

Arrestanten bemærker, at der stod en lænkehund, nemlig en schæferhund, på støberiets grund i nærheden af beboelsesejendommen.

Nærmere detaljer kan han ikke angive.

Han tegner på opfordring et rids af støberiet, som han har opfattet det. Ridset vedlægges.

Læst og godkendt.

Sign. Kaj Nielsen.

K. Bramsgaard,
overbetjent«.

Ridset er en ret nøjagtig gengivelse af området. Det er underskrevet: Perle, 14-8-45, og Perles opholdssted under affæren er angivet ved et kryds indenfor porten og et par meter fra hjørnet af beboelsesbygningen. Det formentlige sprængsted er angivet i et hjørne i den forreste del af gården i hjørnet ved værkstedsbygningen. Bilen er aftegnet nedenfor hovedbygningen med front mod Odense.

Da jeg om natten boede hos overlægen, hørte jeg ikke knaldet fra sprængningen, men Ingrid havde i nogen grad hørt det fra vores lejlighed i »Fiona« skråt overfor støberiet. Og Poulsens børn, der havde sovet i huset, var noget chokerede over historien!

Der var i byen ikke klarhed over, hvorfor netop støberiet var blevet ramt. Man snakkede om, at det havde arbejdet for tyskerne (!) o.lign. Det var ikke mange, der på det tidspunkt kendte Peters indsats i begyndelsen af arbejdet, og de skulle nok være sig for snak. Men Wagner, ansat på støberiet, kom op til mig for at blive beroliget m.h.t. hvem der havde været på færde.

NYTÅRSAFTEN

Den 31. december 1944, nytårsaften, skulle efter parolen være friaften, og det var ganske rart engang imellem at have fri for at have muligheden for hurtigt udrykning hængende over hovedet lige til kl. 18,30.

Af allerede gammel vane satte jeg mig alligevel til at høre radioen og særmeldingen. Min overraskelse var stor, da vores alarmkode: hilsen til Thorkild, kom alligevel!

Herbert sad hos mig for at høre, om han kunne komme afsted til et eller andet, han skulle til. Det blev der ikke noget af. Alarmeringen begyndte, selvom vi måtte forudse, at det ville støde på vanskeligheder, da folkene havde fået besked om, at der ikke ville komme noget. Richard ringede fra Oure, at han nok skulle møde op og deltage i vores nytårgilde. Jeg ringede efter Ras, men han var ikke hjemme, og i stedet fik jeg fat i Henry Sørensen. Han kom og blev sendt afsted for at finde Ras Jensen og Jørgen Aaderup. Jeg telefonerede for en sikkerheds skyld til Thorsen, som jeg vidste var hos Aaderups, og han havde ikke hørt meldingen. Henry tog afsted igen for at få fat i Thorkild m.fl. Direktør 1 (Fischer) ringede fra Skårup, at han også nok skulle komme til nytårgildet. Holger ankom, og Ras Jensen viste sig. Han kom fra et sted, hvor han endnu ikke havde fået noget at spise, og Ingrid måtte i gang med at lave ham noget aftensmad.

Efter nogen tids forløb ankom Thorsen dekoreret med en nytårsorden. Han var ikke soldat for ingenting, og gav ordre til at det hele skulle aflyses. Det var en bestemt ordre fra Odense, at man ikke måtte tage imod denne aften. Det var for farligt, fordi det vakte for stor opmærksomhed, når folk gik fra deres selskaber. Vi andre var stærkt imod at aflyse forestillingen, nu da den netop var ved at blive sat i scene, og vi nøjedes med at ringe til kunstneren, at han skulle udsætte sin del af alarmeringen, til han hørte nærmere. Holger var rasende på Thorsen, og bølgerne krusedes. Holger og jeg var enige om, at Richard nok skulle vise sig at være enig med os, når han kom, og jeg fremhævede, at vi ikke kunne lade de flyvere i stikken, der nu var undervejs til os. — I ventetiden holdt familien Hvass nytårsaften i spisestuen med børnene — nytårsbord med knallerter m.m. Endelig kom Richard fra Oure, og straks glattedes uenighederne ud! Alle blev enige om, at vi ikke kunne være bekendt at undlade at modtage fra de flyvere, der satte livet i vove for vores skyld. Alarmeringen gennemførtes.³¹⁾ I løbet af aftenen var jeg hos Isaksen, hvor det åbenbares, at der havde været en kurer med ændrede tider, hvilket han ikke havde fået meddelt videre. Det bevirkede dog kun, at der blev bedre tid, idet flyveren først kunne ventes kl. 1. Jeg tog afsted sammen med Ras Jensen til stillepladsen, medens Thorsen, Richard, kunstneren og Thorkild kørte i bil sammen med Isaksen, hvis cykel ikke var i orden. Undervejs hentede

de vistnok Skovhøj i Grønnerup. I alt fald mødte Ras og jeg dem i Grønnerup, hvor de først foruroligede os ved deres tilsynekomst. Bilen kunne jo være fjendtlig!

Samlingsstedet var ved det sted, hvor vejen fra Storskoven (fra Tangkrog forbi gården Sølund) går ud af skoven. Her traf jeg Holger, med hvem jeg tilbragte ventetiden i den mørke skov. Han var yderst glad og veltilfreds, og, hvad jeg var glad for — han roste mig for mit standpunkt i debatten tidligere på aftenen. En del af de andre deltagere var ankommet, og jeg fik dem anbragt lidt mere afsides, ca. 100 à 200 m ned ad en skovsti i nærheden. Bilerne ankom ligeledes og blev anbragt på skovvejen. Holger forsvandt straks efter, idet der var tildelt ham en særlig opgave: man var nervøs for, at en tysk orienteret mand i Korinth skulle observere flyveren og alarmere tyskerne. Derfor skulle Holger holde centralbestyreren i Korinth op og sørge for at samtaler til tyskerne ikke gik igennem. Hans oplevelser i den anledning refereres nedenfor.

Efter at der var holdt mandtal på skovvejen, og de nødvendige instrukser var givet, tog Ras Jensen og jeg ud på en recognosceringstur. Det var månelyst og frostvejr og derfor ikke vanskeligt at finde vej fra stillestedet til modtagepladsen. Vi gik tværs over mosen ad en rute, der førte udenom al bebyggelse, og vi nåede uden vanskeligheder de ca. 2 km til pladsen: umiddelbart nord for Brændegård sø (marken ligger øst for den nord-syd gående vej fra Brændegård til vejgaflen sydvest for Nørresø). Marken hørte til Brændegårds jord, og forpagter Klindt Jørgensen var medlem af firmaet og på forhånd indviet i planerne. Vi tog tilbage til stillepladsen, og da kl. var 12, ønskede vi hinanden et godt nytår. Den ejendommeligste nytårsaften jeg har oplevet.

Ventetiden var forbi, og jeg førte folkene i enkeltkolonne samme vej til pladsen, hvor de blev anbragt ved et lille hus, vistnok et fisker-redskabshus i krattet mellem søen og vejen. Og her var de fuldkommen skjult. De to biler ankom nu og blev anbragt på marken nord for vejen. Vagtposter var udstillet. Thorkild opholdt sig midt på flyvepladsen med Heuricaen, som han skulle administrere under opsigt af ingeniøren, E. H. Jensen, der nu var med. Thorsen og Richard opholdt sig forskellige steder, optaget af at stille vagtposter og lysgruppe m.v. ud. En hestevogn var ligeledes kommet. Den kom kørende med lys på og fik — vist lidt barskt — at vide, at det ikke var velset. Men vagtværnet i Korinth var nidkært overfor så alvorlige forseelser.

Afspærringen af området skulle træde i kraft kl. 1, således at uvedkommende, der derefter kom ind i området, skulle holdes op. Da klok-

ken endnu var et par minutter i et, stod jeg på vejen ved bilerne, da der lød en mærkelig støj. Det var en punkteret cyklist, der kom kørende nordfra, en yngre landbo med papirshat på hovedet, lige fra et nytårs-gilde. Da bilerne var kørt frem, kunne jeg ikke lade ham passere, og han blev spurgt, hvad klokken var (det var den aftalte kode). Da han ikke kunne svare rigtigt, men begyndte at hale et urværk op af lommen, holdt jeg ham op (iøvrigt med en Nefa-cyklelygte, der illuderede godt som pistol), og Harry og Neldeberg anbragte ham hos den sydlige vagt, der lededes af Herbert, og som tog hans legitimationskort i forvaring og udmalede hvilke ulykker, der ville ske ham, hvis han snakkede over sig dagen efter. Han skal have været betydelig forskrækket. Ved denne lille affære opdagedes det, at vagterne ikke havde fået deres masker udleveret, hvilket derfor ordnedes med bistand af Wagner.

Da maskinen ankom, fløj den først en gang hen over pladsen og forsvandt for kort efter at komme igen fra sydvest. Anden gang over pladsen smed den lasten i så ringe en højde, at vi, der stod ved foden af bakken, ikke så faldskærmene, der først foldede sig ud, da de var nede bag bakken! Da maskinen nærmede sig, var folkene kaldt frem for at se den, og da den havde udløst skærmene, gik det i løb op over bakken. Godset var faldet meget heldigt (fortræffeligt kast, se side 91), omtrent samlet og som beregnet inde på græsmarken, således at bilerne, der startede straks, da maskinen havde kastet, kunne køre helt hen til det. En af beholderne var dog gået i stykker ved faldet, og dens indhold af ammunition var spredt over et mindre areal. Da alt øvrigt³²⁾ var samlet ind, blev alle folkene sat til at pille ammunition op, og det lykkedes at få det hele samlet og anbragt på bilerne, klar til afgang kun 11 minutter efter kastet. Det viste sig senere at være fynsk rekord i hurtighed.³³⁾

Da arbejdet var færdigt, trådte mandskabet an på stribe, Jernkæben takkede for hurtigt arbejde, og vi tog hjemad. Jeg førte dem samme vej tilbage over mosen udenom husene på samlingspladsen, og herfra cyklede de hjem ad de forskellige veje, der var anvist dem, og ad hvilke de var kommet. Jeg fulgtes med Brandrup Sørensen, og vi kørte ind i byen over Sundstien til Klostergade, bagom den tyske kaserne i grundskolen. Hjemme nappede jeg lidt natmad og var i seng kl. 4.

HOLGERS NYTÅRSAFTEN

Om Holgers oplevelser nytårsaften foreligger der særskilte optegnelser. Han havde den aften, som foran nævnt, den særlige opgave at hindre telefoneringer til tyskerne fra centralen i Korinth.

Centralbestyreren, fru Holding Madsen, har fortalt mig følgende: Hun kendte Holger fra den tid, han var forvalter på Brahetrolleborg, og hun og hendes mand havde altid sat stor pris på ham. Ofte ringede han lige ved lukketid og sagde: »Åh, lille søde fru Madsen, jeg skal lige have talt med min mor«. »Og om jeg så skulle brække centralen ned, skulle han have Svendborg 600«. Han var også almindelig afholdt i Korinth, og dette beroede ikke på hans grevelige stand, men på hans smukke menneskelige egenskaber. Der gik i Korinth den historie, at han den dag, han måtte gå under jorden, gik ganske roligt, og at han end også, da han kom til de huse, der kaldes lille København, havde tid til at stå stille og tale med en mor til et par tvillinger: for de tvillinger er dog noget af det kønneste, jeg har set.³⁴⁾

Nytårsaften 1944 var fru Madsen og hendes mand til selskab på Korinth kro, og da der tidligere havde været tilfælde, hvor fremmede var kommet ind på centralen, bl.a. en gang et par mandfolk, som udgav sig for danske politibetjente, men som ganske sikkert var i tysk tjeneste — havde fru Madsen indtalt den unge pige, der skulle passe centralen, at hun under ingen omstændigheder måtte lukke nogen ind. Nogen tid før kl. 12 bankede det imidlertid på døren, og på den unge piges spørgsmål, hvem det var, blev der svaret: Jeg skal ind, hvem jeg er, kan jeg ikke sige nu, men jeg skal ind! Pigen lukkede så op, og manden, der havde banket, kom ind. Han havde store hornbriller på, vindjakke og store støvler og sagde til hende: Nu kan De gætte tre gange, hvem jeg er! Pigen kendte ham ikke, men gættede dog allerede første gang på grev Ahlefeldt. »Det var dog Sørensen, hvor kan De gætte det«, sagde han. Han gik rundt i stuerne og lyste med en meget stærk lommelygte, velsagtens for at se, om der var andre tilstede. De skal ikke være bange, trøstede han hende, hvis fru Madsen havde været her, ville jeg have fået lov til at gå omkring, som om jeg var hjemme. Den unge pige ville nu ringe efter fru Madsen og Holger ville også gerne tale med hende. I telefonen sagde han, hvem han var, — ingen kunne jo lytte på den strækning — og straks efter kl. 12 brød fru Holding Madsen og hendes mand op fra selskabet under påskud af, at der var nogle nat-samtaler, som den unge pige ikke kunne klare på egen hånd. Da fru Madsen

kom hjem, bemærkede han: Åh, De er ligeså glad, som De plejer at være! og spurgte hende, om hun kunne gå med til, at der blev anbragt en mand på centralen, når der skulle kastes våben ned i nærheden, og på hendes spørgsmål, hvad der ville ske, hvis hun nu ikke kunne gå med til det, svarede han, at så måtte han klippe ledningerne over. »Men det vil jeg nødtigt gøre, for jeg har altid holdt så meget af Dem, og De har været så sød mod mig, og jeg vil helst gøre det så blidt, som jeg kan. Men hvis De kan tie stille — og det ved jeg, De kan — så skal der ikke ske noget«. Der ville også kunne holdes flere våbenmodtagelser på stedet, hvis ledningerne ikke blev klippet over, hvilket jo ville vække opsigt.

Da fru Madsen og hendes mand gik fra kroen, var de i godt humør. De havde bl.a. fået champagne. Da de havde siddet og talt med Holger et stykke tid, hørte de, at der kom nogen og ville ind i huset. Hurtigt fik de Holger anbragt ovenpå i soveværelset. Det var fruens veninde fru Sørensen, der ville have dem med tilbage til selskabet. Fruen undskyldte sig, og fru Sørensen belavede sig på at gå, men pludselig fik hun den idé, at hun ville lave en eller anden halvløstreg med Madsens seng! Fru Madsen blev fuldstændig »ædru«, holdt på dørhåndtaget op til 1. sal og sagde: Det vil jeg sige Dem, hvis De gør noget ved min mands seng, så bliver De uvenner med ham for livstid, det *tåler* han ikke! — hvorpå fru Sørensen opgav forehavendet uden at have fattet mistanke. Holger morede sig meget over historien og sagde, at det jo også ville have set mærkeligt ud, hvis han var blevet antruffet i fru Madsens soveværelse!

Fruen hentede nu en flaske ægte Madeira (en sjældenhed på den tid, da man normalt kun kunne få »Pulimut«) og nogle småkager frem, og der blev drukket på det nye år. »Det er for galt, at de ofrer det på mig«, sagde han, hvortil hun svarede, at det bedste ikke var for godt. Han instruerede hende om, at man var bange for, at nogle folk fra Korinth skulle finde på at ringe til tyskerne, hvis de opdagede, at der fandt våbenmodtagelser sted. Derfor skulle hun sige til ham, hvis nogen ringede og bad om tysk nummer. Hvis det skete, skulle hun sige, at hun ikke kunne give nummeret, fordi hun blev »holdt op«. På hendes spørgsmål, om han nu også turde skyde dem, der eventuelt indfandt sig på centralen, svarede han: »om-m-m jeg tør«. Han havde en stor pistol og nogle håndgranater med og lagde den i sofaen, hvor han sad. Som et eksempel på hans hensynsfuldhed³⁵) nævner hun, at da hendes mand ville se pistolen og rakte hånden ud efter den, snappede Holger den først og tømte den for ammunition.

Holger var ret bevæget den aften navnlig ved tanken om sit hjem og sine forældre. Pigen fortalte, at da klokken var tolv, rejste han sig og sagde, at han i ånden kunne se sin mor og far stå med deres glas og tænke på deres dreng.

Klokken 2 skulle maskinen komme, fortalte han. Det slog også til, og da man kunne høre den i nærheden, tog han fruen i hånden og stormede med hende op ad trappen til et værelse ovenpå, hvorfra udsigten var bedre. De kunne derfra se lysene i maskinen, der kom ualmindelig lavt henover, og det så endda ud, som om den gik lavere ned, da den var over parken omkring Brahetrolleborg. »Åh, gid min lille mor kunne se det syn«, udbød han. »Det er det skønneste syn, man kan tænke sig, og jeg ved, hun ville fryde sig over det«. Holger blev hos dem til henad kl. 4. Han fik noget mad, for han *var* så sulten! Derimod var han holdt op med at ryge, og de sad og snakkede om alt muligt. Når krigen var forbi, ville de have et gilde, og til det skulle dr. Krogsgård og Ludvig Dittman med samt løjtnant Due fra Arreskov. Han var dybt rørt over, at de ville sidde oppe og underholde ham, og han beklagede også, at han sad og brugte deres lys og brændsel. Kl. 4 tog han afsted, idet han skulle ud på pladsen for at kontrollere, at intet var blevet efterladt. Det var noget, han altid skulle, sagde han. Ved afskeden sagde han, at det, de havde gjort for ham, ville han aldrig glemme, og det skulle de ikke komme til at fortryde. »Det blev alligevel en god nytårsaften«, sagde han, »må jeg komme igen en anden aften? Så banker jeg og siger: Holger, så skal I ikke være bange for at lukke op«.

Et stykke tid efter nytår ringede Holger fra Fåborg: »Det er Holger. Må jeg komme ud og se til Dem i aften?« Der var så modtagelse igen. Mærkeligt nok var der ingen opringninger de pågældende aftener. Eller rettere, der var en enkelt, som hendes mand ekspederede, og Holger fulgte ham i hælene ind til centralværelset, men det var jordemoderen, der var bud efter! En anden aften ringede han for at bede hende ringe op til dr. Krogsgård, at han var undervejs og kom om lidt.

Tredie gang der var modtagelse, kom Holger ind til dem og sagde, at der havde været noget i vejen sidste gang, så han turde ikke andet end at være med selv denne gang, og om de havde noget imod, at der kom en anden og sad hos dem den aften. Det havde de ikke, hvis det ellers var et pænt menneske. De skulle ikke lade sig mærke med, at de vidste, hvem Holger var. Der kom så en mand, der præsenterede sig som Aage Hansen. Forinden var Holger gået, idet han om verdenssituationen i almindelighed udtalte, at han syntes, det gik glimrende, aldeles glim-

rende. Nu varer det nok noget, inden jeg kommer igen, men De husker nok, hvad De har lovet, for den aften glæder jeg mig til. Jeg *skal* lige ind og sige godnat til centraldamen!

At det trods det behagelige ophold hos de flinke centralfolk ikke har moret Holger at have dette, omend betroede, så dog »tamme« arbejde, mens hans kammerater deltog i våbenmodtagelsen, fremgår af, at han til Henry Sørensen, der hentede ham, da modtagelsen var forbi, sagde: »Nu kan de prøve på at sætte mig til sådan et arbejde en gang til!«

EFTERSPIL TIL NYTÅRSAFTEN

Fåborg var det eneste sted på Fyn, hvor der blev modtaget våben nytårsnat. Oplysningen om modtagelsens gennemførelse nåede først Odense nogle dage senere og gav anledning til forskellig ravage. Bl.a. indbragte den Richard en reprimande fra fynsledelsen for at have handlet mod given ordre.³⁶⁾

Man har senere tilgivet ham.

Efter kapitulationen er den mærkelige fejltagelse, at der trods aftalen kom melding nytårsaften, blevet opklaret. Et par unge damer af de engelske flyvetropper var af ledelsen fra Odense inviteret over for at se de steder, hvor der var blevet modtaget. (Om sagen se i øvrigt: Hæstrup: Hilsen til Vera, side 52 f.f. Det nævnes her, at piloten havde rapporteret: fortræffelig modtagelse! (se s. 87). Modtagelseschefen, ingeniør Frandsen, kom ganske tilfældigt til at nævne fejltagelsen, og den ene af damerne tilstod rødmende, at det var hende, der var skyld i den. Hun havde haft den opgave at viderebefordre meldinger herovre fra til flyvepladsen, men af en eller anden grund havde hun ikke fået den del med, der omhandlede de frie aftener. Og da flyverne havde stående ordre til at flyve, når vejret var til det, så var de også startet nytårsaften, da vejret egnede sig. Hun var blevet degraderet på grund af fejlen og holdt derfor ikke af at omtale den. Der var samme aften startet maskiner til en del andre steder, men de var blevet sendt hjem.

1. nytårsdag skete der intet særligt. Forbindelserne var dog i orden: Besøg af Henry Sørensen og telefon fra tømreren. Den 2. januar ringede Thorsen kl. 21, at Isaksen ville tale med mig, og han ankom kort efter med en historie om, at godsejer Clausen fra Hvedholm var blevet holdt

op på Engvej. Jeg ringede til kunstneren, fordi jeg fandt, at det var bedst straks at lade nyheden gå videre, hvis tyskerne havde patruljer ude. Richard var der, og Isaksen og jeg tog derud, da historien ikke egnede sig til telefonisk gengivelse. Det viste sig, at det modtagne gods netop skulle på en transport, og Richard og kunstneren tog afsted for at køre i forvejen for transporten i en personvogn for at dække den. De var væk i en time, som Isaksen og jeg tilbragte i spændt venten, mens vi diskuterede Clausens habitus, som vi ikke var enige om. (Hans hold up blev vist aldrig opklaret).

Den 3. var Henry Sørensen på afskedsvisit, idet han skulle tilbage til studierne efter en indholdsrig ferie i Fåborg. Der faldt nogle lysbomber over sundet.

Den 5. januar kom Thorkild om morgenen til mig med en meddelelse i kode, som jeg skulle dechiffere. Det viste sig, at der hos købmand Spangtoft var en ny mand, der gerne ville i forbindelse med os. Han skulle være kommet fra en anden by på Fyn, og vi regnede med, at det var en ny aktiv deltager. Ras Jensen fik nogle dage senere til opgave at kontakte ham. Det viste sig, at han ikke var ansat hos Spangtoft. På hotel Færggården fandt Ras en lidt ældre tyk vognmand, der modtog ham med nogle bemærkninger om, at det nok gik lidt sløjt hernede, men nu skulle han nok få sat skik på det. Ras havde det indtryk, at manden hørte til hos Columbine, og at han snakkede rigeligt. Han fik ikke adgang til firmaet, men blev anbragt et sted på landet, hvor han af en eller anden grund fik udbetalt et månedligt beløb af os til livets ophold.

Den 5. kom Ras med besked om 2 grupper, der var oprettet, og om aftenen kom bogholderen (Spanget Larsen) med meddelelse om to gruppers oprettelse i Svanninge og ved Korsvejen. (Efter generalrapporten var der i øvrigt på dette tidspunkt oprettet grupper i Dyreborg, Horne, Bøjden, Falsled, Jordløse, Håstrup, Svanninge, Vester Hæsing, Korinth, Vester Åby og Diernæs).

Slagteren var hos mig om et terrænsportsløb, og gennem Ras fik jeg sagt besked herom til tømreren og Svend (Gunnar Larsen).

Om aftenen havde vi en lille ekspedition. Slagteren og jeg fulgtes ad til Wagner og Herbert, og fra Wagners bopæl, hvor vi efterlod en af hans folk, gik vi til Isaksens sommerhus (forbi Duus' hund, der gøede kraftigt af os) og vi fik her fordelt en del sten-guns i poser og fik dem transporteret væk.

Den 6. var jeg om aftenen hos Richard, der fortalte forskelligt, han havde erfaret i Odense, bl.a. også om nogle rivninger blandt de ledende

derinde. Wagner og direktør I ankom fra en ekspedition med »sagførerne«. De havde været ude at skræmme en eller anden, der snakkede for meget.

Den 8. januar fik jeg nyt logi, denne gang hos kalkværksejer Frandsen, til hvem Thorkild havde skaffet forbindelse, og den 9. om aftenen prøvede jeg at komme ind med den nøgle, Thorkild havde givet mig. Men jeg kunne ikke låse op med den, så jeg begav mig afsted til Richard for at finde Thorkild. Det var godt, der var mørklægning, for jeg havde min dyne uindpakket under armen, og det kunne jo se lidt mærkeligt ud. Hos Richard fandt jeg Thorkild og Høgh, og der blev truffet aftale om en våbenfordeling den 10. og om en ny våbenmodtagelse.

Den 10. blev så Ras sendt rundt til deltagerne i den planlagte fordeling, og til dem, der skulle holde sig parat til modtagelsen. Men om aftenen kom der besked fra Thorkild, at »slædeturen i aften er aflyst!«, hvorefter Ras påny måtte rundt med den besked til folkene. Selv var jeg en tur hos Svend for at tale med ham om nogle Columbine-folk. En af dem var han ikke glad for, idet manden var slem til at drikke, og navnlig ikke var ædru på fredage og lørdage.

Den 11. januar var jeg på cykletur hos Oscar Nielsen i V. Åby. Han havde tre mand. Den 12. januar havde vi familien Richard og Holger til middag (Holger havde foræret os fasaner), og senere på aftenen kom Thorkild, direktør I (Fischer) og Hans Mortensen på besøg.

FORDELING I MILLINGE

Den 13. foretog vi så den planlagte våbenfordeling. Ras Jensen havde underrettet deltagerne, men var selv forhindret, i hvilken anledning jeg var en tur hos Thorsen. Om aftenen cyklede jeg sammen med slagteren ud til kunstneren, og vi og de øvrige: Richard, Thorkild, Holger og Duus cyklede til Millinge, hvor våbnene var anbragt. Det var i en roekule på en bakke i nærheden af stationen, og kasserne var gravet ned i den med brædder og jord over. Det var en dejlig stjerneklar aften. Kasserne blev gravet fri og båret ned ad bakken til et udhus ved en gård, hvor der i forvejen var anbragt en del af godset i en udgravning under gulvet, dækket af brædder og halm. Kasserne var tunge, og vi var 2 mand om hver. Men Holger imponerede os ved at bære en kasse alene flere gange. I huset foretoges optælling og sortering, hvorefter

våbnene blev båret ned til jernbanelinjen i nærheden. Her hentede jeg nogle gruppeførere, der i forvejen var tilsagt til møde i nærheden, hvor en vej passerer jernbanen. De fik udleveret deres våben og forsvandt i natten. Udleveringen var ordnet på denne måde af forsigtighedsgrunde, for at kun den snævrere kreds kunne få indblik i, hvor våbnene havde været anbragt. Jeg anvendte ved denne lejlighed en maske, hvilket der blev grinet en del af, idet det påstodes, at man med lethed kunne genkende mig alligevel. Ikke desto mindre var princippet godt, og det havde været gavnligt, om det havde været anvendt noget oftere. Man har bagefter erfaret, hvor god en undskyldning det var overfor Gestapo at kunne hævde, at man ikke kendte de andre deltagere, fordi de alle gik med masker.

Mens vi ventede ved huset, skete der en lille ting, der et øjeblik forvirrede os. Det begyndte pludseligt at blinke voldsomt med et blåligt blinklys lige i nærheden. Nervøsiteten fik os straks til at tro, at nu var tyskerne der. Men det var blot et tog, der nærmede sig og signalerne ved landevejsoverførslen, der gik i gang.

Da grupperne var sendt afsted med deres våben, skulle vi have vore kasser reddet. De blev læsset på cykler og kørt til kunstnerens værksted, hvor de kom op på loftet. Jeg kørte med en af kasserne og måtte i dækning i grøften, mens nogle fremmede modkørende cykler passerede. Ved korsvejen så vi os godt for. Det var altid gavnligt og specielt her.

Aftenen efter var der spærret af en tysk patrulje, der kontrollerede al færdsel. Hos kunstneren fik vi — som så mange gange tidligere — kaffe.

Ved denne våbenfordeling skulle nok Høgh have været med. Men det glippede på grund af en fejl i arrangementet. Hans beretning meddeler, at han havde fået besked på at stille den 24. januar. Beretningen indføres her som et godt eksempel på, hvilke konsekvenser en lille fejl kunne få — og fordi den er et vidnesbyrd om pligttroskab og udholdenhed:

»Onsdag den 24. januar skulle jeg efter aftale med Richard stille på et sted, hvor en nærmere angivet markvej skærer jernbanelinjen ved Millinge ved 7,30-tiden for at hente et par stykker våben. Hvis ordren blev annulleret, skulle jeg have det at vide inden kl. 7, da jeg skulle hjemmefra ved den tid. Der kom imidlertid trods stærkt snefald den foregående nat, ingen aflysning, og jeg begav mig derfor afsted. Jeg havde på grund af den megen sne en meget vanskelig tur, kørte mange

gange ved siden af vejen. Jeg havde fået forklaret, at jeg kunne komme til stedet på 2 måder, og jeg prøvede først den, jeg på forhånd anså for den letteste, men det mislykkedes helt. Det var umuligt på grund af det uberørte snelag og mørket at skelne de steder, hvor småvejene gik fra. Jeg prøvede så den anden — kørte til Østerby og drejede mod Svanninge og håbede på, at det ville lykkes fra den side. Dynamoer virkede ikke på grund af sneen, så jeg måtte hele tiden sidde med en lommelygte og lyse ned mod vejkanterne. Efter nogen tids forløb fandt jeg en markvej, som godt kunne være den, jeg søgte, og jeg kørte ned ad den; men jeg fandt ingen jernbane, men nåede derimod en offentlig vej og måtte så på den igen, denne gang fra Svanningesiden. Nu da jeg havde begyndt fra begge ender af vejen mellem Svanninge og Østerby, og da jeg vidste, at markvejen måtte være midtvejs mellem de to byer, kunne jeg bedre orientere mig, og det lykkedes også denne gang at finde markvejen, som der overhovedet ikke var blevet kørt på siden snefaldet. Jeg var trods de mange vanskeligheder ved overskæringen til den aftalte tid, men fandt ingen personer. Stedet var karakteristisk, og jeg var, da jeg ankom, ikke i tvivl om, at det var det rigtige; men da jeg efterhånden havde ventet en halv time, uden at nogen viste sig på arenaen, begyndte jeg at tvivle. Nu var der så ikke andre muligheder end at følge jernbanelinjen til Millinge og så se, om der skulle være en anden overskæring der, for til den anden side kunne det ikke være. Med cyklen på nakken gik det så pr. bane efter Millinge, som jeg træt og skuffet nåede uden at finde det mindste, der lignede en overskæring. Så var der ikke andet at gøre end at vende snuden hjemad. Ærgerlig over ikke at have truffet nogen, sad jeg og filosoferede over, hvad der kunne være grunden. Var der taget en anden beslutning, eller havde jeg stået og sovet og fået forkert fat i ordren? Det synes jeg nu heller ikke, men på den anden side måtte man jo have givet mig besked, hvis der var taget en anden beslutning. Svedig og dødtræt nåede jeg hjem, ked af at det hele var mislykkedes, og jeg ikke havde fået våben, men mest bange for at jeg havde begået en fejl. (Udleveringen var blevet aflyst, men Richard havde ikke kunnet nå at ringe — altså jeg havde ikke fejlet). — Sur var jeg ikke, for turen havde på sin måde været meget charmerende.

ADMINISTRATION

Gennem delingsførerne, der stillede hos mig til »parole« en gang om ugen, var der i forbindelse med fordelingen givet besked om, at våbenene skulle holdes samlet gruppevis, at de behørigt skulle renses, og at der til stadighed skulle være klarhed over antallet og opbevaringsstedet. Endvidere at de tilhørte staten, at de ville blive eftersat og kontrolleret, og at de ikke måtte opbevares nedgravet i jorden. Dette skulle indpren-tes — gennem delingsførerne — hos alle deltagerne.

Næste dag, den 14. januar³⁷), var der bebudet et besøg af Leif Olsen. Holger og Richard var hos mig for at træffe nærmere aftale derom, og Holger tog afsted for at træffe Thorsen. Han var ikke hjemme, men lod senere meddele, at han fandt det bedst, at jeg talte med Olsen. Mødet afholdtes så om aftenen på mit gæsteværelse, hvor Leif, Ras Jensen og Holger deltog. Der blev truffet aftaler om afgrænsningen overfor Svendborg m.h.t. modtagelsespladser. Grænserne blev afsat nogenlunde svarende til retskredsgrænsen, idet der dog blev afgivet nogle af de skovrige områder omkring Hundstrup og Langeskov, hvor Svendborg distrikt vistnok derefter havde nogle modtagelser. Der blev tillige for-handlet om forbindelse med »Columbine«, der skulle komme gennem »Helge« og Ras Jensen, og om Svendborg kunne »låne« Holger. Endvidere blev der talt om en stikker i byen og om Clausen på Hvedholm og forskelligt andet.

I de følgende dage blev der »administreret«. Jeg var den 16. januar hos Richard, (der var syg). Det havde vist sig, at der kun var 5 mand i Korinth, medens Richard havde regnet med, at der var 10. Smeden (Duus) skulle beodres til at have ansvaret for undervisningen i byen i våbenbrug. Han skulle selv sørge for, at den kom i gang og blev gennemført til bunds i grupperne. Der skulle gives ordre til, at maskinpistoler og karabiner skulle være klar til den 1. februar, nu da de var udleverede. Endvidere til, at der ikke måtte bæres våben uden efter ordre, idet der kunne være risiko for undersøgelser. Ved våbenmodtagelser og -transporter måtte der ikke køre flere end 3 sammen.

I de følgende dage blev disse ordrer ekspederet videre. Der var enkelte frafald i rækkerne; i et tilfælde på grund af modstand fra konens side. Fra Bøjden kom der melding om, at gruppen var parat og gerne ønskede instruktion. Også fra Ringe (Nissen Hansen) var der anmodning om instruktørhjælp.

BENZIN

I disse dage gjorde man sig tillige umage for at få samling på lagrene af benzin, der var nødvendig til en del af den kørsel, der foregik. Der var truffet aftaler med forskellige vognere, og vognene, både person- og lastvogne, blev i al stilfærdighed og for firmaets regning, gjort køreklare. Benzinen skaffedes navnlig fra politiets lagre — politiet var jo væk — og fra luftværnet. Da Thorsen var luftværnsleder, var forbindelsen til luftværnet sikret. Politiet havde et lager ved Vestermølle, hvis eksistens vi fik opgivet af politimesteren. Det overvejedes at lade Falck »holde op« for at benytte deres pumpe, og falckfolkene var også villige hertil, men planen blev overgået af en bedre: der blev truffet aftale med C.B.U.-kolonnen på Sandholt, der derefter ganske simpelt ved højlys dag pumpede benzinen op i sin tankvogn, og kørte den hen, hvor vi havde vor private tank til den. En anden ekspedition, (det var efter dagbogen den 10. januar) efter benzin er beskrevet af Bielefeldt, der dengang var C.B.-betjent. Han fortæller:

»En aften efter fyraften gik jeg ud ad Østerbro sammen med en af vore læredrenge, da jeg mødte Holger. Han vendte om og kørte ved siden af os ud ad Priorens-gade, mens vi snakkede om vejr og vind. Jeg var godt klar over, at han havde noget på hjerte, og da han kørte over i den anden side af vejen, fulgte jeg med, og så sagde han: »Kan du møde i morgen tidlig i Grubbe Mølle gyden kl. 7,30 i C.B.-uniform, vi skal hen mellem Nyborg og Odense og hente noget«. Jeg svarede ja, så måtte jeg jo set at få fri af mester.

Da lærlingen og jeg kom op på værkstedet, sagde den anden lærling, at der havde været en og spørge efter mig. »Vi har lige mødt ham«, sagde den første lærling, »hvem var han?« »Det er bare en, jeg kender fra dengang, garnisonen lå her i Fåborg, da var han kornet«, forklarede jeg. »Han ligner akkurat en sabotør« blev første lærling ved, »en af dem, der ikke bestiller andet end at rejse rundt og lave sabotage«. Jeg fik dem efterhånden snakket fra den idé, og næste morgen stillede jeg oppe hos kunstneren, hvor Richard netop kom ud. Jeg fik nu at vide, at vi skulle hen i nærheden af Ringe og hente 1200 liter benzin. Det var meningen, at vi skulle have siddet bagpå en lastbil, men vi kom til at køre i Harrys bil, medens Harry og Jussi kørte med Justesens lastvogn med tønder gemt under en presenning. Holger hed den dag løjtnant Larsen, og var iført stadsingeniørens uniform. Kasketten var imidlertid

meget lille, så den sad kun lige på 5 hår. Den klarede Holger imidlertid nemt. »Jeg går bare ind og siger god morgen og skubber samtidig kasketten om i nakken, så er der ingen, der opdager, at det aldrig har været min«, sagde han.

Turen hen til købmanden i Måre, der måtte aflevere sin benzin til »C.B.U.-kolonnen«, forløb glat, bortset fra at Richard kørte en lille tobjulet mælkevogn ned i Ellested, så den kurede hen ad vejen; men da der ikke var sket noget, blev vi enige om, at vi hellere måtte se at komme afsted, inden vi vakte altfor megen opmærksomhed.

Da vi holdt udenfor købmanden, gik Holger ind og forklarede, at det jo var kedeligt, at han allerede skulle af med benzinen, men planerne var blevet ændret, og det var der ikke noget at gøre ved. Imens lukkede vi andre tanken op med en medbragt nøgle og begyndte at montere en pumpe, som vi ligeledes havde med. Da vi begyndte at pumpe, kom der imidlertid ikke noget benzin op, for pumpen sugede så kraftigt, at den haveslange, vi havde stukket ned i tanken, blev suget helt flad. Så var der ikke andet at gøre end at gå hen til smeden og få et jernrør skruet på pumpen, og det gjorde vi. Da vi endelig var klar til at pumpe, var klokken ved at være mange, så vi fik travlt. Hvergang han, der pumpe, blev træt i armen, måtte næste mand træde til. Men det var alligevel henimod middag, inden vi havde pumpet de 1400 liter op, som tanken indeholdt. De 200 liter var købmandens egne private, men hvis vi ville betale dem efter krigen, måtte vi godt tage dem med — og det gjorde vi.

Efter at vi var færdige, kørte vi hen på Ellested station, hvor Holger sendte en pakke vasketøj hjem. Han mente, at han var så langt mod nord, at der ikke kunne ske noget ved det. Bagefter mødtes vi med lastvognen ved Gislev kro, hvor vi var inde og spise flæskeæggekage med øl og snaps. Jussi var meget forkølet, så han fik snaps som medicin. Holger spurgte Jussi, om den hjalp, og da han svarede bekræftende, sagde Holger til serveringsdamen »en snaps til til den syge mand«.

For at det skulle se så sandsynligt ud som muligt, skulle vi jo titulere Holger med »De« og »løjtnant«; men der faldt vi gentagne gange ud af rollen. Vi må imidlertid have set temmelig naturtro ud, for vi kunne da høre folk rundt om ved de andre borde snakke om C.B.U.'erne fra Sandholt. Da vi var færdige med at spise, kørte Holger og Richard videre, mens vi andre kørte til Fåborg med benzinen«.

På hjemvejen fra denne ekspedition kom Holger og Richard under-

vejs ind til Sporon-Fiedler, der fortæller, at Holger var stolt over at være finere i grad end sin chef, Richard, hvis udklædning vist i øvrigt var ret mangelfuld.

S A B O T A G E

De masker, der tidligere var blevet syet af min kone, var blevet »administreret væk«, og hun måtte den 20. januar i gang med at sy nogle flere. (Hun var en stærk støtte i modstandsarbejdet, rolig og fuld af energi, hjælpsomhed og mod!) Maskerne kom i brug dagen efter, den 21. januar, som et lille led i en sabotagehandling. Aktionen var rettet mod en virksomhed, der arbejdede for tyskerne, og blev planlagt den 20. januar på et møde hos Thorsen, hvor deltagerne var: Richard, Høgh, Duus, Holger, direktøren og nogle flere.

Høgh fortæller:

»Søndag den 21. skulle vi møde ved akacietræet kl. 4. Vi skulle afprøve skydevåben, men dette måtte dog ændres, da der på det tidspunkt var et par stødryddere i nærheden, og vi gik derfor til Kongehøjen. På vejen dertil var Richard og jeg inde i Dyrehuset for at få et par stænger med til at bære »røvergods« på. Richard var gået lidt i forvejen, og idet han gik ind gennem porten, strøg en ugle, der havde siddet derinde, forbi hans hoved og bevirkede, at han blev ligbleg af skræk. Det var jo på det tidspunkt næsten mørkt. Efterhånden var hele ekspeditionen samlet ved foden af Kongehøjen; kun Holger lod vente lidt på sig. Men han kom også — tilsyneladende »gravid« — det var bomberne, han havde stoppet op under jakken. På selve bakkekammen blev maskinpistolerne og revolverne afprøvet, og det var helt festligt med lidt fyrværkeri i den snedækte skov lige i mørkningen.

Efterhånden kom der tilskuere, og vi måtte forlade valpladsen, men da var det hele også i orden, og med standset motor satte vi bilen i bevægelse ned ad Rødeledsbakken og sprang på i farten, og så var vi på vej ud i natten for at fut-futte for første gang, i hvert fald for mit vedkommende. — Lidt længere ude i skoven holdt vi stille for at blive stoppet under presenningen, dels for at blive skjult, men også for at blive skærmet mod kulden; det frøs temmelig godt. Styrken bestod af: Richard, Holger, direktørerne 1 og 2, smeden, Wagner, Harry og under-

tegnede, plus en eller 2 mere, som jeg ikke husker. En faldt fra i sidste øjeblik. Stemningen ombord var nærmest som blandt en flok skolebørn, der skal på skovtur. Selvfølgelig tænkte man af og til ved sig selv sådan noget som: mon du nu slipper godt fra dette her, og mon vi alle kommer hjem igen? — Det var dog tanker, som kun lige strejfede, og det, man mest filosoferede over, var, om vi dog for pokker ikke snart var hos værnemageren, ellers frøs vi ihjel alle som en.

Et par km fra stedet fik vi ordre til at ligge fuldstændig rolig, indtil vi nåede det. Der blev standset et par hundrede meter fra fabrikken, telefonledningen blev klippet, maskerne taget på, og vi bevægede os derefter i samlet flok hurtigt hen til virksomheden, der var oplyst og arbejdede for fuld kraft. Jeg var den første, der blev sat af, og havde til opgave at sørge for, at ingen slap bort fra stedet. Så stod jeg der ene og forladt, bare ventede på, hvad der ville ske, og om der i det hele taget ville ske andet, end hvad der var planlagt.

Jeg forsøgte at anbringe mig så godt jeg kunne med henblik på at dænge en dør til med kugler, gennem hvilken der var gode chancer for, at enkelte ville flygte. Mulighed for at dække mig selv, havde jeg ikke, men det tænkte jeg heller ikke så meget på, men mere på, at hvis der kom nogen, så skulle de sagemelemig få en varm modtagelse. Det eneste, jeg var lidt urolig for, var muligheden for, at der skulle komme biler kørende ud på virksomheden, for i så fald var jeg nærmest dårlig stillet, idet jeg så havde fjender på to sider. Gennem et vindue i kælderen så jeg Holger bevæge sig, og var da klar over, at alt var all right i hovedbygningen. Få minutter efter kom et pigebarn — dybt rystet — og to unge mænd gående, og de blev beordret ind i en garage. Kort efter kom direktør 1 og fortalte, at alt gik programmæssigt, og at arbejderne om kort tid ville blive ført ind i en garage til de tre, og at man var ved at afmontere dækkene på et par lastvogne. Han bød forøvrigt på en cigar til at gemme til aftenkaffen. Et skud i fabrikken gjorde os lidt urolige, men det betød ikke noget. Aktionen skred således videre: Arbejderne, der den aften kun udgjorde en halv snes stykker, blev »interneret«. Vores lastbil blev ført ned på fabrikken, og bilringene læsset på, og arbejdersnes cykler og tøj bragt i sikkerhed. Efter en lille times forløb var alt klar til sprængningen, og bilen og de folk, der var holdt op, ført bort fra virksomheden hen ad landevejen, ligesom nabovillaerne blev advaret og trafikanter holdt op en 3-400 m fra virksomheden, hvor bilen og folkene var standset. Nogle høje råb, der røbede stor nervøsitet fra Holger til de to andre, der var blevet tilbage for at antænde, fik os

til at fare sammen og være forberedt på det værste. Nå, der skete nu ikke noget alvorligt, og grunden til advarselsråbene var, at de tre havde misforstået hinanden. Eksplosionerne indtraf hurtigt efter hinanden, og efter den første steg mægtige dampskyer op mod nattehimmelen, og en mægtig syden og hvæsen forkyndte, at dampmaskinen var gået sig en tur. Det varede ikke ret længe, inden et rødt lys skær mellem bygningerne gjorde det klart for os, at der var gået ild i resterne. De tre kom roligt gående op til os, og vi gjorde os klar til at tage hjem. Det var også på tide, eftersom folk strømmede til, og enkelte kom med bemærkninger som denne: »Det var da godt, I endelig fik held til at ødelægge det stads«. Så kørte vi med et »hav det godt!« til dem, vi havde holdt op. På et højt punkt 3-4 km borte standsede vi for at komme under pressenningen og foretage forskellige nødvendige ting. Hele virksomheden stod nu i lys lue, og det så pragtfuldt, men også ubehageligt ud. Man tænkte på Baches maleri på Frederiksborg: De sammensvorne rider fra Finderup. Efter en endnu koldere køretur end da vi kørte dertil, nåede vi Holstenshuskøvene og fik bilringene bragt til Dyrehuset. Derefter fortsatte vi til Bøgely (Egelund), hvor bilen blev parkeret for natten, og vi skiltes. Jeg nåede hjem ved halvelve-tiden, havde ingen aftenmad fået, men til gengæld en stor oplevelse«.

Om skudet i fabrikken beretter Richard (22/4 1946): Der var én, der gik rundt med en maskinpistol inde i fabrikken, og af en eller anden grund tog Richard den fra ham. Et øjeblik efter snublede han over en sten, og derved gik et skud, da han ramte jorden med maskinpistolen!

Om de høje råb siger Richard: Ordren lød på, at Wagner skulle tænde bomberne på loftet, når han var klar. Når Richard hørte Wagner komme ned ad trappen, skulle han råbe: klar til direktør 1, der var i kælderen, og til Holger, der var i fyrrummet. Neldeberg havde til opgave at hjælpe Holger ved at stå i døren og se på Richard, når denne gav tegn.

Imidlertid — siger Richard — gav Neldeberg sig til at jukke rundt udenfor døren, hvorfor Richard råbte til ham: Se nu at komme på plads! Dette misforstod Neldeberg og sagde: tænd så Holger! Til alt held hørte Richard i det samme Wagner komme ned ad trappen, hvorfor han løb hen mod kælderen for at få fat i direktør 1. Samtidig kom Holger ud efter at have tændt sin bombe, og da han straks blev klar over fejltagelsen, råbte han to gange af sine lungers fulde kraft: Kom så ud for Hææææælvende! Så kom direktøren. De gik nu ud og lagde

sig bag en hæk ved vejen i ly bag en bygning for at afvente knaldet. I det samme kom der en cyklist, og Richard råbte til ham: Se at komme ned på maven! Cyklisten blev så forskrækket over denne pludselige tiltale, at han væltede — hvilket var meget heldigt. Skraldene kom nemlig. Hele fyret blev smidt op på loftet, hvilket så meget imponerende ud.

I dagbogen har jeg noteret, at Gestapo var i byen samme aften, som aktionen mod den forannævnte virksomhed fandt sted. De spurgte efter forskellige,³⁸⁾ men fandt ingen hjemme, hvilket de efter sigende var gnavne over.

En eftermiddag telefonerede Isaksen, at der havde været bud fra Odense efter noget vædske (formodentlig benzin) pistoler m.m. Der blev holdt møde med slagteren, (der havde en historie om »hvid slavehandel«, idet en mand i Horne skaffede piger til tyskerne i Ollerup) og med Svend og tømmeren, og der lyttedes om aftenen i radioen efter vores særmelding, der var aftalt som »hilsen til Allan«.

Den 26. januar var der »stenografiundervisning« i Korinth. Høgh beretter:

»Fredag den 26. januar på ski i Korinth i forrygende snestorm. Mødetes med Richard udenfor landbrugsskolen, og vi blev enige om at tage hver sin gruppe til undervisning i våben (karabin og maskinpistol). Sammen med Heie Petersen tog jeg så til Brabertrolleborg avlsgård, hvor gruppen opbevarede sine våben. Efter demonstrationen, der tog små to timer, og foregik i et lokale, der var opvarmet til omkr. 30° C., tog vi tilbage til landbrugsskolen, og derfra gik turen så hjemad i et vejr, der var om muligt endnu værre end på udturen, og skiføret var dårligt, så jeg nåede først hjem kl. 1«.

Den 27. januar var der møde hos mig om aftenen. Richard, Thorsen, Svend, Thorkild og Holger mødtes til drøftelse af hverve-problemerne. Af Herskind havde vi lånt et eksemplar af skattelisten — alvorligt illegalt! — og den gennemgik vi, idet jeg nævnte navnene, hvorefter de, der kendte den pågældende, sagde til. På den måde fik vi en liste med 76 emner, og det blev aftalt, hvem der skulle attackere de pågældende.

Den 28. var Gerhard Poulsen hos mig med en historie om, at en uvedkommende havde fået adgang til at overvære instruktionen i en gruppe. Om aftenen var Richard, Valborg og Holger til middag hos os, og der

blev talt om, hvad der var at gøre ved, at en havde snakket om, at der foregik illegalt arbejde i Isaksens sommerhus.

Den 29. januar gav direktør Brønner mig 400 kr. til arbejdet. Heraf gik 125 kr. til manden fra den anden fynske by og resten til Richard til videre foranstaltning. Richard var samme dag i Vester Åby, og Thorkild kom med 6 emner til hvervning.

Om aftenen den 30. januar ringede Holger til mig fra et sted på landet (Åstrup). Han skulle give en instruktionstime, men var uheldigvis ikke klar over, hvor han skulle henvende sig. Af hensyn til aflytningsmulighederne måtte samtalen foregå i tilslørede vendinger. Dette var Holger en mester i. Såvidt jeg husker, udgav han sig for frø-repræsentant, der ikke kunne få forbindelse med sin kunde. Han brugte mange blomstrende, men forblommede vendinger, og da jeg intet anede om hans ekspedition, måtte jeg nægte at hjælpe ham. Han troede, jeg var tungnem og forsøgte en anden forklaring. Vi enedes om, at han skulle ringe igen lidt senere. Jeg tog hen til Isaksen og til Richard, og telefonerede til kunstneren, men ingen vidste besked, så da Holger ringede igen, måtte jeg bedrøve ham med, at kunden vist måtte vente til en anden dag. Dagen efter fortalte Holger mig glad, at han selv havde fundet stedet. Han var på må og få gået lidt rundt derude, og da han kom forbi smedjen, havde han hørt nogle velkendte lyde fra geværlåse, der smækkede o.l. Så var han på sporet og fik forbindelse.

L Y S K A S T E R E N

Den 31. januar havde jeg forskellige forhandlinger med delingsførerne, og om aftenen flyttede Thorkild og jeg nogle pistoler og andet fra Isaksens hus — der jo nok var usikkert på grund af snakkeren — til pakhuset ved havnen. Vi regnede med, at tingene lå godt her, men næste dag kom et skib ind i havnen, og en mængde tyskere gik i land og spredtes i byen. De var iført læderkapper, og blev antaget for at være Gestapo-folk.

Om aftenen gik Richard og jeg en tur ad Chr. IX's vej, og medens jeg gik i forvejen, recognoscerede Richard terrænet omkring en lyskaster, der stod i en pakvogn på jernbanens terræn. Senere på aftenen var der komsammen i min lejlighed af Richard, Thorkild, Holger, Svend, slagteren, tømreren og direktør 1. På mødet blev en »snakker-

indes« forhold drøftet og et advarselsbrev til hende blev afsendt. Endnu senere på aftenen var Richard, Holger og nogle andre på en ekspedition til jernbaneterrænet, hvor lyskasteren blev sprængt i luften. (Det skete den 2. februar kl. 0,50).

Toftager fortæller herom:

Herbert kom en dag, da Richard boede hos Isaksen, op til ham og fortalte, at der stod en jernbanevogn på jernbaneterrænet med en masse tyske sager på. Noget senere samme dag fik Richard det bekræftet af Thorkild. Richard forhørte sig, om der var vagt derved, hvilket blev benægtet. Det var en lyskaster, og Richard forhørte sig nu om de hjul, der var på den, mon var af almindelig størrelse, hvilket også blev benægtet. (Det viste sig senere, at der var en vagt, og at hjulene var af almindelig standardstørrelse, brugbar til bil — men det er en anden historie).

Holger blev nu tilkaldt, og en bombe blev fabrikeret i Isaksens sommerhus. Om aftenen mødtes man ved søbadeanstalten — et dejligt af-sides sted ved vintertide. Holger og Richard kom dertil fra Isaksens sommerhus med bomben og de fornødne våben til styrken, der bestod af Wagner, de to direktører, Holger og Isaksen. Fra »Kærlighedsstien« gik man ind ved de to barakker på jernbanens terræn og hen til vognen, der stod umiddelbart foran stationen, vistnok på 4. spor og med en stor presenning over. Direktørerne blev anbragt ved nogle vogne for at holde udkig, mens Holger og Wagner gik i gang med at sætte bomberne fast. Da alt var klart, tog Richard våbnene til sig igen, direktørerne blev dirigeret hen til stationsbygningen for at advare eventuelle derværende jernbanefolk, hvorefter de, da der ingen var, gik videre ad sporet og bag ind hos direktør 2. Kun halvandet minut efter at de havde forladt stationen, skete eksplosionen. De øvrige deltagere stod på dette tidspunkt bag roklubbens hus og trak sig derefter tilbage ad Langelinie. Holger og Richard gik ud til Isaksens sommerhus, hvor våbnene blev anbragt og Holger fik anmodning om at gøre rent efter bombefabrikationen. — Efter fru Isaksens opfattelse et par dage senere, blev det dog ikke helt tilfredsstillende udført!

Næste dag hørte Thorkild af stationsforstanderen, at den tyske soldat, der havde skullet passe på lyskasteren, havde været ombord i det tyske skib. Han var grædefærdig, da den var røget. Han havde gennem lang tid fået for lidt søvn, og han havde ikke troet, den kunne komme noget til i så lille en by som Fåborg. Han skal have sagt: »Jetzt gibt es nur Ostfront!« Folkene på skibet, der lå lige i nærheden, var nervøse,

og havde foretaget en større afspærring uden om sig og truede med at skyde med skarpt, såfremt uønskede personer nærmede sig.

DOMMEREN I GESTAPOS BIL

Da klokken den 2. februar var ca. 12,30, og jeg var hjemme fra kontoret for at spise, kom Thorsen og en til pludselig anstigende og spurgte, hvad dommeren bestilte i en Gestapo-bil? Den holdt henne ved Falckstationen. Jeg kom i støvlerne i en fart og cyklede hen for at se, hvad der var på færde. Der sad minsandten dommeren i bagsædet. Jeg holdt øje med ham fra den anden side af Lagonis Minde. Lidt efter kørte bilen med ham uden om Mindet, forbi mig og ind ad byen til. Jeg fulgte efter den, så hurtigt jeg kunne, og nåede at se dem stige ud af bilen ved dommerkontoret. Mens jeg ventede på dommeren, blev jeg advaret af kriminalassistent Johansen, der var på vej ud af byen på grund af »Tantes« (d.v.s. Gestapos) nærværelse. Men mens jeg ventede udenfor købmand Vilmar, kom gestapoerne tilbage og kørte væk i bilen — uden dommeren. For en sikkerheds skyld bad jeg landsrettsagfører Knud Frederiksen, der kom forbi, om at undersøge situationen på dommerkontoret. Der var intet i vejen, men der kunne jo have været en gestapomand efterladt. Dommerens køretur har formentlig haft sammenhæng med et tysk krav over for ham om udlevering af en anholdt: Ove Emanuel Hansen, der var anholdt for røveri.⁴⁰⁾

Om aftenen kom den frue, der havde fået advarselsbrevet, ud til Ingrid for at beklage det skete. Hvordan hun fandt på at komme til os, ved jeg ikke, men det var jo i sig selv ikke så godt. Men måske var hun ikke klar over sammenhængen (?). Imidlertid beklagede hun i høj grad, hvad hun havde foretaget sig og lovede, at det ikke skulle ske mere.

Den 3. februar om aftenen kom Thorkild med en historie om, at Jørgen Kragh var blevet skygget, da han skulle hjem gennem Priorensgade, og jeg meldte den videre til Thorsen og Richard. Manden var fulgt ret tæt bag efter ham, men Kragh var smuttet fra ham ved omdrejningen til Østermøllevej. Sagen blev overgivet til Svend, der skulle arbejde med den.

Den 4. februar hentede jeg min pistol — den lå til daglig velindpakket i et stengærde ved en skov i nærheden. Da jeg ikke kunne finde ud

af et enkelt punkt ved parabellum'en, gik jeg med Nissen Hansen, der var på søndagsbesøg, ud til Thorkild, hvor vi fik sat skik på den. Han var våben-specialist. Nissen fik løfte om en sten-gun til demonstration i sin gruppe. Sten'en skulle hentes hos mig. Om aftenen ringede Richard, om jeg kunne finde Thorsen til ham, og jeg ledte forskellige steder i byen. Senere ringede han dog af sig selv. Der var en ven af Richard på besøg hos kunstneren, som gerne ville tale med ham. Det viste sig vist at være en virkelig ven fra gamle dage og ikke en illegal besked, som vi naturligvis troede.

Mandag den 5. havde jeg diverse samtaler, bl.a. med Richard om visse personer i byen, der var ret stortalende, og som man derfor ville hverve for at se, hvad de duede til. Der blev lavet en liste, og jeg fik tildelt to, som jeg skulle forsøge. Jeg prøvede dem nogle dage senere. Den ene ville tænke over det — og jeg hørte ikke mere, — den anden var heller ikke glad for situationen og lagde megen vægt på hensynet til familien. Heller ikke han meldte sig senere.

Den 7. februar hvervede jeg derimod politibetjent Niels Viggo Rasmussen, der på det tidspunkt gjorde voluntørtjeneste på dommerkontoret. Han gik ind i arbejdet med den største glæde.

Den 8. februar var jeg til møde om aftenen hos smeden (Duus) med en masse deltagere til undervisning og smørrebrød. Richard var ikke med, idet han havde besøg af sin svigerfar, og Thorsen gik ret hurtigt. Der blev holdt en almindelig palaver, om hvilke folk, der kunne tænkes at ville deltage. En tidligere korporal i garden havde afslået at være med. »Røde Orm«s gruppe var i orden, »Musketererne« ligeledes, og Bøg's gruppe var ved at være fuldtallig. Men — der førtes en almindelig og åben konversation om alle firmaets emner, et forhold, som jeg fandt galt ud fra det sædvanlige princip om kun at vide besked med så lidt som muligt. Men mit synspunkt vandt ingen genklang. »I denne kreds må vi kunne stole på hinanden« o.s.v. Ingen forståelse for de bærende forsigtighedsprincipper.

A L L A N

Den 9. februar²¹) kom der endelig igen bid i radioen: »Hilsen til Allan!« Jeg tog straks hen til Ras Jensen og fik ham alarmeret. Richard, Thorsen, Holger og Thorkild ankom, og Ras kom tilbage fra første om-

gang og blev sendt ud på anden. Sammen med Thorkild hentede jeg Heuricaen, og sammen med Ras var jeg en tur hos Wagner, hvorefter jeg sammen med Svend og Åderup, hvem jeg mødte efter aftale ved Alléskoven, cyklede til stillestedet, samme sted som sidst, altså ved Brændegård sø. Undervejs kørte vi forbi Høghs bopæl, men han var der ikke.

På stillepladsen var den ene lastbil kommet, og lidt efter kom en gruppe cyklende fra Korinth. De havde alle lys på cyklerne, hvilket var imod vore regler, hvorfor de fik en omgang. Der blev holdt mandtal, hvor folkene blev inddelt i bæregupper. Tidspunktet, hvor mandskabet skulle være på plads, blev aftalt, og da tiden nærmede sig, førte jeg dem ad skovstien om hjørnet ved det store grantræ og ville fortsætte ad den samme vej, som jeg benyttede første gang. Men det var betydeligt mørkere denne gang, og da det ikke var frostvejr, var terrænet meget fugtigt. Turen gik først gennem nogle tjørnebuske, og da jeg derefter opdagede, at jeg var på vej ud i søen, måtte planen ændres! Hele styrken gjorde omkring, tog hinanden i hænderne for at ingen skulle blive væk, og derefter gik det i løb og hurtiggang tilbage til cyklerne, hvorefter vi fortsatte på dem og nåede frem til det fastsatte tidspunkt. Undervejs blev vi overhalet af bilerne, mens vi gik i grøfterne for at lade dem passere på den smalle vej. Heldigvis havde jeg en terrænsportskyndig delingsfører bagest, som holdt sammen på bagtroppen. Da mandskabet var anbragt på stedet ved søen, hvor det lille fiskerhus lå, blev der en ventetid, under hvilken jeg sammen med Thorsen var oppe på pladsen for at se til lysgruppen. Lidt senere opstod der hos folkene det rygte, at der var en mand for meget med! En undersøgelse blev foranstaltet, og det viste sig, at Ole (Høgh) var kommet til senere.

Høgh beretter således:

»Der kom meddelelse kl. 7 om, at Richard havde en regning til mig på 11 kr., og at han ville hente pengene. Den sidste bemærkning bevirkede, at jeg troede, at han ville komme her forbi og tage mig med til mødestedet, som jeg ellers var blevet underrettet om i forvejen, og hvor jeg havde været ude og orientere mig. Det var imidlertid ikke hans mening, men han var godt senere blevet klar over det uheldige i bemærkningen. Da jeg havde mistanke om, at sidste del af ordren ikke havde nogen betydning, og Richard ikke var her præcis kl. 11, cyklede jeg efter Brahetrolleborg, så hurtigt jeg kunne, da jeg var klar over, at jeg ville komme for sent. Ved Rødeleds-huset mødte jeg en benzindrevet lastvogn, som kom fra Grønnerup. Den spurgte om vej til Avernak,

men jeg kendte ikke stikordet, og skønt jeg var ganske klar over, hvilket ærinde bilen var ude i, turde jeg ikke give mig til kende, men optrådte uforstående og måtte med sorg se bilen køre efter Korinth. I Brahetrolleborg skov passerede den mig igen, og vi nåede åstedet omtrent samtidig. Jeg stillede min cykel der og kørte med til flyvepladsen, hvor vi efter en del opstillinger begyndte at afsone ventetiden ved et skur ved søkanten. Efter en times forløb blev vi igen stillet op på række. Man skulle have fundet en mystisk cykle ved en personvogn, som var parkeret på det sted, hvor grupperne mødtes. Det var min cykle! — så igen tilbage til skuret».

Ventetiden gik videre, og efterhånden som tiden gik, uden at der skete noget, slappedes disciplinen, og en del lysten med lommelamper, der trods forbud herimod, var taget med, måtte stoppes. Der var ligeledes adskillige, som absolut ikke kunne styre den ulyksalige tobaksløst, og skønt det var dødsensfarligt, sås adskillige ulovlige blink.

En maskine hørtes i det fjerne. Alle lyttede, men det var ikke vores. Den hest, der var rekvireret, kom anstigende et stykke efter stilletid og — med lys på vognen! Det blev ret kraftigt betydet kuskene, at han skulle se at få slukket, hvilket han ikke optog helt nådigt. — Noget senere på aftenen blev hesten træt og måtte sendes hjem. Heste var under besættelsen fortræffelige kammerater, når der skulle arbejdes hårdt med at slæbe containere. Men de var rigtig dårlige til at vente om natten. De frøs og ville hjem i deres stald, og kuskene var nervøse for deres helbred.

Ved vagterne, der var opstillet samme steder som sidst, blev kun én mandt holdt op. Da der var gået fire timer, opgav vi foretagendet og tog hjem — dog først efter en del »administration«. På hjemvejen fulgte jeg med Svend og Thorsen. En del af det øvrige selskab var hjemme hos Brorsen, hvor der var høje snapse.

M E L L E M S P I L

Den 10. februar havde jeg en samtale med Ole Bager, der var blevet spurgt, om han ville være medlem af styrkerne. Han kunne imidlertid ikke, idet han som formand for lokalkomiteen under Frihedsrådet, var blevet anmodet om at fortsætte dette arbejde.

Den 11. februar hørte jeg om en begivenhed, der havde udspillet sig dagen før i Horne. Tyskerne fra Vænget havde indfundet sig på en gård (Ebberedholm), hvor der havde været kludder med mørkelægningen, hvilket tyskerne havde opfattet som signalering til engelske flyvere! De havde slået lysekronerne ned med geværkolber og havde taget gårdens ejer med op på loftet med en trusel om at skyde ham, hvorpå de øvrige gæster i selskabet havde hørt skud deroppefra. Det viste sig dog, at det kun var lysmåleren på loftet, der var skudt i stykker. Deltager i selskabet var bl.a. læge Gram-Hanssen.

Mandag den 12. februar havde jeg min første øvelse som leder af terrænsportsuddannelsen af folkene. Jeg havde arrangeret et ganske let natløb, idet grupperne skulle hente en »flagpost«, en seddel, der var anbragt i det sydøstlige hjørne af den lille skov, Bøjleredhave, nord for Pipstorn. Jeg var selv derude for at anbringe sedlen, dels for at vide, at den blev rigtig anbragt, dels for at konstatere, at der ikke var »ugler i mosen«. Det var et vanskeligt vejr, og der overgik mig den tort, at jeg gik forkert, da jeg i lige linje ville gå over en mark. Sedlen blev imidlertid anbragt, og noget senere startede Wagners og Kraghs grupper. De stillede ved pumpestationen ved Sundrenden — et behageligt afsides sted — og gruppeførerne meldte sig alene til mig lidt længere ude ad Sundstien. Dette skete af de sædvanlige forsigtighedsgrunde, idet folkene på denne måde kun havde forbindelse med gruppeføreren. Da grupperne var nået igennem, kunne jeg gå hjem.

Planen for løbet er opbevaret. Det fremgår af denne, at distancen var $7\frac{3}{4}$ km, at der deltog ialt 11 grupper og at nr. 1 gennemførte på 57 minutter, og nr. 11 på 1 time og 35 minutter.

Det anførtes bl.a. i planen: »Der løbes 2 og 3, aldrig 5 sammen. Lygter må *ikke* medbringes, dog må gruppeføreren have én lygte til at finde kontrolsedlen, men kun til dette og kun, når han er lige ved stedet. Der må kun løbes på ubeboede steder. Forbi huse og gårde og ved passage af udenforstående, skal der gås almindeligt.

Formålet med øvelsen: Træning, sammenhold i gruppen, stilfærdighed,, undvære lys, forbindelse mellem de to og tre«.

Ingrid havde været til selskab, og hun og Grete Thorsen kom forfærdede stormende op ad trappen: et par tyske soldater⁴¹⁾ var fulgt efter dem. Heldigvis kom de dog ikke længere. Senere var Holger og Richard til kaffe hos os, og også Thorkild kom til.

Den 13. februar var der besværligheder med en af delingsførerne, der ikke kom, som han skulle, skønt der var sendt bud til ham flere gange.

Hans grupper aftenløb måtte derfor udsættes, og der kom kludder i planen. Om aftenen var jeg hos Thorsen, der meddelte, at der var besked om en ny modtagelse. Han havde fået at vide, at der havde været »tyk luft« ved Allan-modtagelsen. I Middelfart var der på hjemvejen fra en modtagelse opstået ildkamp, idet styrkerne tidligere på aftenen havde givet signal til en flyver, som de troede var deres leverandør, men som viste sig at være en tysker. — Iøvrigt drøftedes nu planer om at holde 2 modtagelser samme aften.

Den 4. februar blev der ved et møde med delingsførerne hos mig kl. 15 givet besked til dem, der skulle deltage i modtagelserne, om som sædvanlig at holde sig hjemme om aftenen. Desuden blev der givet besked om nogle nye terrænsportsøvelser, jeg havde planlagt.

Direktørens deling fik en ny gruppe, så der nu var 3. Iøvrigt var styrken i midten af februar blevet delt i 2 kompagnier med henholdsvis Fischer og Ilum Christensen som chefer. Under hvert af kompagnierne skulle der efterhånden opstilles fire delinger. På dette tidspunkt var styrken oppe på ca. 140 mand.

I løbet af dagen skaffede jeg nyt logi til Richard. Fra min juleaften hos overlæge Christensen havde jeg den aftale, at jeg skulle ringe og høre, om jeg kunne hente en bog. Jeg ringede, og det gjorde ikke noget, at jeg bad Richard om at hente bogen!

Den 15. februar begyndte en del besvær, vi havde med en dame, der ikke ansås for at være helt pålidelig i national henseende. Sagen var uklar og rodet, og der blev snakket en del om den, og jeg var et sted henne med en advarsel fra os om ikke at snakke for meget. Sagens realiteter blev vist aldrig opklaret, — selvom damen blev anholdt efter befrielsen.

Om morgenen havde der været en fremmed bil i byen. Man havde spurgt efter Kildetoften. Da jeg havde været et stykke af dagen på kredskontoret i Kildetoften, fik jeg at vide, at Gestapo havde været der om morgenen for at spørge politimesteren om dennes søn Carsten Rafael, der havde haft sin affære i Nyborg (hvor han løslod en del politiske fanger og derefter selv forsvandt.⁴²) Jeg følte mig noget utryk, — men de var jo væk igen.

Fredag den 16. var der om aftenen møde hos smeden, hvor Richard, Thorsen, Thorkild, delingsførerne og jeg var tilstede. Der blev givet besked om fordelingen af folkene til de to modtagelser. Tømrerens deling havde et terrænløb, og det var formentlig også den aften, vi fik instruktion i håndgranatens indretning. Navnlig Holger var interesseret.

Han demonstrerede og underviste med stor iver og gjorde grin med mig, da jeg fik min granat anbragt forkert, så fjederen ville være sprunget ind i maven på mig.

I disse dage opstod der i øvrigt en mindre uoverensstemmelse mellem Thorsen og Richard på den ene side og Holger på den anden. Anledningen var, at Holger havde rekvireret købmand Vilmars bil. Jeg var medlemmand ved forsoningen, der ikke lod længe vente på sig.

Det var også i disse dage, Thorkild mødte op med store hudafskrabninger i ansigtet. Han havde været på Sønderhjørne for at flytte ammunition, og de havde fået smørrebrød og mange snapse, så på hjemvejen var han væltet med cyklen. Til andre blev det imidlertid fortalt, at han var faldet ned ad skrænten ved Sønderhjørne.

Sten kom en af disse dage med et forslag om at lade vandrelauget være dækorganisation over terrænsportsarbejdet. Jeg lovede at overveje sagen, men der blev ikke brug for det gode tilbud.

GESTAPO-AKTIONEN I HORNE

Den 18. februar — søndag — fik jeg telefonisk meddelelse fra kunstneren, at der havde været »gæster« — d.v.s. Gestapo i Horne. De havde eftersøgt Rud, der ikke var hjemme, hvorefter de havde taget kommunkassereren, Jens Holm, med.

Jens Holm har lige efter befrielsen skrevet en beretning om sine oplevelser, og jeg citerer herfra:

»Lørdag den 17. februar 1945 kørte der en stor bil, nærmest som statsbanernes rutebiler, med plads til ca. 30 mand fra Odense mod Bøjden. Den kørte gennem Horne by og lidt udenfor byen spurgtes om vej til sognerådsformand Ruds ejendom. Bilen var tildels fyldt med tyskere (Gestapo). Den unge mand, de spurgte om vej, tillod sig en bemærkning om, at med den bil kunne de ikke køre lige til gården, da det kun er en smal, ret dårlig vej dertil, men Gestapo var nær røget i flint over en så uforskammet udtalelse. Det var noget, de nok selv skulle passe. Han fortalte dem imidlertid, at de skulle længere mod Bøjden. De kørte så videre, og selvfølgelig kørte de for langt, heldigvis, for de nåede helt ud til købmand Dahl, før de atter spurgte om vej.

Hos købmand Dahl var man straks klar over, hvad det gjaldt. Ikke

så snart havde tyskerne taget plads i bilen igen for at vende den og køre tilbage, før man ringede til Gunni Rud for at fortælle ham, hvorledes det forholdt sig. Gunni Rud, som på det tidspunkt lå og sov i hjemmet, forsvandt øjeblikkelig, og da de netop havde en dame på besøg, kom hun straks ind i Ruds seng i soveværelset, for at Gestapo ikke skulle finde Ruds seng uredt og varm, hvis de kom.

Dette varede heller ikke længe, men da var Rud forsvundet ud over markerne, hvorfra han så, da de atter kørte derfra.

Da Rud havde set Gestapo-bilens lyskegle blive borte i Horne, løb han over til naboen, kommunekasserer Jens Holm, idet han var klar over, at det for fremtiden var for risikabelt for ham at være hjemme, og der var forskellige ting, som han ville drøfte med Jens Holm, før han gik »under jorden«.

Han fik også Jens Holm vækket, og var lige kommet ind i bryggeret, hvor de to stod og snakkede sammen i mørket, da Jens Holms kone åbnede sovekammerdøren og sagde, at der holdt en bil udenfor. Rud for straks afsted gennem værkstedet og ud gennem kostalden, men da man altid i en sådan situation kan være sikker på, at ejendommen er omringet næsten ligeså hurtigt, som bilen er stoppet, så turde Rud ikke forlade ejendommen, men kravlede ned i roekælderen og gemte sig der. Jens Holm gik atter ind i soveværelset og på dette tidspunkt stod Gestapo allerede udenfor vinduerne og lyste med deres stærke lommelygter bag de nedrullede gardiner. De bankede på vinduerne, men for at give Rud tid, svarede der ikke indefra. De forstærkede deres banken, men med samme resultat. Først da der blev stukket en bøssekolbe ind gennem den ene rude, så beboerne sig nødt til at »vågne« og tænde lys. Der lød en arrig brummen udefra: »Nå, det var da godt«. Der blev sagt, at det var den tyske værnemagt, og at der skulle lukkes op. Jens Holm, der ønskede at trække tiden ud så længe som muligt, begyndte at klæde sig på, men Gestapo krævede højlydt, at det skulle ske hurtigt. Nå, Jens Holm lukkede så bagdøren op, og Gestapo kom ind og undersøgte forresten kun ret løseligt huset. De spurgte, om han havde nøglerne til kommunekontoret og til boxen, samt om han kendte smedemester Nielsen, Bjerne, hvilket han bejaede. De befalede ham så at klæde sig på, og tage nøglerne og følge med for at vise vej til smed Nielsen. Gestapo gav sig god tid til at gå og se på sagerne, men grundige i deres undersøgelse var de nu aldeles ikke. De spurgte, hvornår han sidst havde set Rud, og dertil svarede han, at det var lørdag aften, da de gik fra kontoret kl. ca. 16. De spurgte også efter, hvor han havde gemt våbnene. Han

svarede, at han ingen våben havde, og ikke kendte til nogen våben. Efter en kort afhøring blev han befalet ud i bilen, og da Gestapo var samlede, kørtes der til smed Nielsen. Han var tilfældigvis og heldigvis ikke hjemme, da han var til møde på Ærø. Der kørtes så tilbage til kommunekontoret, hvor der var samlet en 3-4 stykker, som Gestapo havde anholdt i mellemtiden. Efter at have gennemført lokaler og pengeskab fik de personer, der var samlede, lov til at gå, kun Jens Holm tog de med til Odense, hvor de kørte ud til Husmandsskolen«.

Om den modtagelse, nyheden fik i Horne, fortæller cigarhandler Stoffer Hansen:

»Den 17. februar kom Gestapo fra Odense i stor udrykning til Horne med arrestordre på Gunni Rud og smed Nielsen, men traf ingen af de herrer, og tog i stedet kommunekasserer Holm. Jeg hørte det tidligt næste morgen, og tog straks over til snedker Chr. Jørgensen. Der var samlet en del: Johs. Greve, Valdemar Lund og Johs. Petersen. Gunni Rud var selvfølgelig omgående gået under jorden. Vi kunne ikke rigtigt forstå det, der var sket. Hvis det var modstandsbevægelsen i Horne, Gestapo var ude efter, hvorfor havde de da arrestordre på smeden, han var på det tidspunkt ikke med. Han var vagtværnschef, og vi var enige om, at det måtte være derfor. En fortalte, at en sognerådsformand et eller andet sted var blevet arresteret af tyskerne, og Jens Holm, ja, ham havde de vel taget for dog at have en fangst med hjem. Sådan ræsonnerede vi, og dermed slog vi os til tåls. Men vi blev klogere« .

Jeg vender tilbage til krigsdagbogen. Den 18. februar, søndag, fik jeg som foran nævnt, meddelelse om Jens Holms anholdelse. Kunstneren telefonerede igen noget senere, at der var uro om den foran nævnte dame, som man befrygtede var stikker. Jeg brugte en del af dagen til at prøve at skaffe oplysninger, og talte med forskellige derom. — I løbet af dagen var Wagner hos mig for at få instrukser om en øvelse for sin deling, og for at finde skjulesteder til gruppens geværer, samt om alarmering. Wagner havde forslag om en ny mand, der blev godkendt. Direktør 1 fik samme instrukser om øvelsen, og jeg var et vend hos Svend, der fik tildelt hele Columbine-gruppen. Herbert fik tildelt en ny deling, bl.a. med gruppen »de trætte« fra Svanninge (kaldet således, fordi de skulle gå den lange vej opad bakken).

Mandag den 19. februar havde jeg i dagens løb forhandlinger med delingsførererne. Svend havde fået forbindelse med Columbinerne, og

havde forslag om to nye mand til optagelse i firmaet. Bogholderen (Spanget Larsen) kom kl. 17,30 og en gruppedannelse i Diernæs drøftedes.

Stillingen i delingerne var nu iøvrigt den, at slagteren (kontorist Andersen) manglede to mand, tømrreren (Mortensen) 1 mand, direktør 1 (Fischer) 3 à 4 mand, medens Svends deling var fuldtallig. Fra Herbert manglede der endnu melding. I løbet af dagen blev jeg vaccineret hos dr. Rise mod forskellige sygdomme, tyfus, paratyfus og dysenteri, som man kunne vente at blive udsat for i en koncentrationslejr; bedst at være forberedt.

Den 20. februar var Ras Jensen hos mig kl. 13 og meddelte bl.a., at det for en del af folkene kneb med at lægge fodtøj til ved terrænsportsuddannelsen, der jo også var ret krævende i den retning. Om eftermiddagen var jeg hos tømrreren. Der var mange, der ikke kunne stille til hans terrænløb om aftenen, og der blev snakket en del i byen om stillestedet, pumpestationen på sundstien.

Iøvrigt var det efter generalrapporten på denne dag, den 19. februar, at »Torben fra Odense« kom sammen med en københavner for at arrangere losning af et skib, der kom fra Sverige med ammunition til Husquarna maskinpistoler. Det blev aftalt, at vi skulle modtage dem i Fåborg havn eller på en af øerne. Skibets navn var »Ingeborg«, men det kom aldrig. — Alligevel spillede denne aftale en vis rolle i Horneaktionen, som vi senere skal se.

MATHILDE

Den 21. februar kom vores særmelding:

Hilsen til Mathilde.

Jeg tog hen til Ras Jensen, der derefter alarmerede slagteren, tømrreren og direktør 1. Holger var med, og Thorsen og Thorkild ankom. Thorkild nåede at få sig en lur i vores lænestol. Jeg lavede oversigten over de veje, grupperne skulle følge til mødestedet. Duus havde meddelt, at han havde vanskeligheder med at få lavet en spilleklubaften om, men Holger tog ud til ham og hjalp ham med omberammelsen.

På stillestedet, der var det samme som nytårsaften, altså ved Brændegård sø, blev der administreret på sædvanlig måde. Folkene blev opstillet på stribe, og vognene ankom, den ene forsinket. Da vagtgrupperne

skulle udtages, kom det til en beklagelig episode. En gruppe blev udtaget til »almindeligt arbejde«. Men gruppeføreren hævdede, at han havde fået tilsagn sidste gang om, at hans gruppe skulle være vagtgruppe denne gang. Hele gruppen stimlede sammen bag ham, da han talte med Thorsen, og en diskussion udartede så meget, at gruppen truede med at gå hjem! Thorsen rettede sig efter gruppen ud fra en betragtning om, at gruppen kunne blive farlig ved utilfredshed og snakkeri bagefter. Det er muligt, men jeg ville have foretrukket, at gruppen var blevet »sat på plads« og havde lært at lystre en ordre. — Senere på aftenen lød der iøvrigt to skud, hvilket kunne tyde på, at gruppen ikke var alt for godt uddannet i våbenbrug.

Da modtagelsestiden nærmede sig, førte jeg mandskabet på cykler til det samme sted som sidst, nord for søen.

Svend og Ilum Christensen var med udenfor grupperne »for at se på«. Ligeledes var Bent og Aksel med (Bent Friis Hansen og grev Aksel Ahlefeldt, som jeg her så for første gang. Holger fortalte mig, at det var hans bror, ellers havde jeg ikke vidst det).

I løbet af ventetiden kom der to maskiner hen over pladsen, men først den tredie smed faldskærmene til os. Folkene var opstillet lige ved vejen, og da skærmene viste sig, gik det i løb op over bakken og opsamlingen begyndte. Flyveren havde denne gang ikke været heldig. Han var kommet med vinden i ryggen, og skærmene med containerne var spredt over et ret stort areal; en del af dem var faldet i pløjjord temmelig langt — ca. 500 meter fra lygterne og nogle af dem endda bag ved et højt stengærde, som de med besvær måtte løftes op over. De to vogne med tre heste gjorde god gavn, men opsamlingen af de 24 containere tog lang tid. Der var begået den fejl, at alle delingsførerne var taget fra til andre opgaver, så der var lidt besvær med at holde samlet kommando over mandskabet.

Jeg tog hjem fra modtagelsen sammen med Herbert. Lastvognen med det modtagne gods gik denne gang mod syd og endte i et hus ved Nakkebølle.

Om denne modtagelse ved Brændegård fortæller Høgh i sin beretning:

»Denne aften var jeg til gymnastik i Diernæs, og ved omklædningen kom Ras Jensen med ordren. Jeg blev inviteret med Keld hjem til aftenkaffe, og på vejen hjem blev jeg opfordret til at gå ind i modstandsstyrkerne. Jeg afslog opfordringen, men da jeg var klar over, at han havde forbindelse med en Fåborg-gruppe, fortalte jeg ham grunden.

Jeg kom til Brændegård sø ved 23,30-tiden, og da var hele styrken ankommet. Jeg fik ikke nogen bestemt opgave, men skulle bare holde mig klar sammen med den øvrige del af styrken, og det var på samme sted som sidst.

Så begyndte ventetiden igen. Mændene står samlede i grupper — enkelte taler sammen, men de fleste er dog tavse, og det er en mærkelig stemning, der hersker på stedet. Det er stille, klart måneskin, og vejret er mildt; alt i naturen er stille — nu og da høres dog trækfugle, men ikke en eneste mekanisk lyd røber, at der er mennesker i nærheden.

Efter kort tids forløb høres i det fjerne en flyvemaskine, og der bliver liv i mændene. Maskinen nærmer sig hurtigt, passerer pladsen ret lavt, og forsvinder i modsat retning. Efter et kvarters forløb passerer maskinen igen, uden at der sker noget, og går mod England, den har altså været et andet sted. Så trækker vi os igen i skjul, spændingen er udløst, men efter blot en halv snes minutters venten høres igen motorlarm, og styrken kommer igen frem, parat til at storme pladsen, hvis der sker noget. Kort efter nærmer den store sorte maskine sig, og alles øjne følger den i spænding. Man synes, den bevæger sig med sneglefart, men det er blot, fordi man hvert øjeblik venter, at den skal »droppe«. Men så sker det — den ene skærm efter den anden folder sig ud, og i samme sekund, som det går op for skaren, styrter den ud over markerne — et ejendommeligt skuespil, der leder tanken hen på en eller anden krigsfilm.

Containerne faldt temmelig langt fra den offentlige vej, på pløjemark, der var meget opblødt på grund af tøvej; men et hestekøretøj afbødede denne hindring. Det var dog en gødningsvogn, hvilket Richard måtte bekræfte, da han satte sig op i den og fik bagdelen smurt ind.

Svend og jeg samlede skærme sammen og bar en kasse med »juricaen« ned til bilerne, hvorefter jeg var ude og »samle« vagtposter ind. Jeg skulle med transporten og kom med samme bil som Holger, Svend, Brorsen og direktør 1. Det varede noget, inden der blev givet afgangssignal, efter at alt var læsset; af hvad grund ved jeg ikke. Men Brorsen blev efterhånden utålmodig, og endelig kom vi da afsted sydpå. Gennem Brahetrolleborgskovene kørte vi mod Vester Åby og videre mod Fjellebroen og drejede fra efter Nakkebølle, hvor det skulle aflæsses på et husmandssted i skovkanten.

Vejen derop var ret sumpet, og den sidste af bilerne, der førtes af Neldeberg, kørte fast. Det voldte en del besvær at få den på ret køl igen. Næsten hele lasten måtte læsses over i den første bil, der forinden

var befriet for sin. Ellers gik det ret hurtigt, og uden at der skete noget mistænkeligt, og vi var allerede hjemme ved 2-tiden».

RAZZIA IGEN I HORNE

Samme aften som Mathilde-modtagelsen foregik, kom der to mænd⁴³) til Horne. Begge var midt i tyverne, og havde ikke anden bagage end en skuldertaske. De prøvede at få nattelogi forskellige steder, men blev afvist.

Vi vender tilbage til Stoffer Hansens beretning:

»De kom også hos købmand Bild, og her fremviste de politiskilte og fortalte, at de var betjente og kom fra Gelsted, hvor der dagen før havde været razzia. Gestapo havde skudt forstander Steffensen på Gelsted ungdomshjem og arresteret gæstgiveren på Gelsted kro. De opholdt sig vist nok det meste af natten i snedker N.P. Larsens lysthus, og om morgenen søgte de hen på afholdskaféen. Fru hovmester Larsen, der boede overfor Bild, havde af fru Bild fået alt dette at vide, og hun kom tidligt om morgenen og fortalte os det passerede. Hvis de to var rigtige nok, skulle de hjælpes, og jeg ringede til maler H. P. Hansen. Han kom op på formiddagen og satte sig i forbindelse med snedker Jørgensen og Johs. Greve, der dog mente, at det kunne være farligt at røre ved. —

Senere kom han i tanker om, at han kunne få overbetjent Gunnar Larsen til at komme her. Denne mente, at det var bedst at gå hen på kaféen og holde dem op og visitere dem, men så kom han i tanker om, at han kunne gå derhen og købe en kop kaffe og se de to fyre an. Det var imidlertid blevet over middag. Maleren og vi andre ventede i spænding. Overbetjenten kom til det resultat, at de var ægte nok, og for at tale mere ugenert med dem, tog han dem med her hen, og de og maleren kom ind i vores lille stue. Jeg opholdt mig på værkstedet. Hans Peter (maleren) kom engang imellem ud til mig og fortalte, at de kunne legitimere sig ved at fortælle ting, som kun overbetjenten og Richard, alias Toftager-Hansen, bylederens i Fåborg, vidste. De to herrer fortalte, at de var kommet til Gelsted for at få ordre hos kromanden der, og derfra tage til Horne, og sætte sig i forbindelse med modstandsbevægelsen; det var angående nogle svenske våben, der skulle komme med et skib til Fåborg havn, og de skulle bringes videre af en vognmand, Harry

Andersen. På grund af Gestapos arrestation af kromanden, havde de ikke fået den endelige besked. Dette med de svenske våben var rigtigt nok, men på hele Syd-fyn var der kun overbetjenten og Richard, der vidste det, og de havde fået parolen, at afvente nærmere ordre. Alt tydede på, at det var disse to mænd, der skulle have bragt denne ordre. Under samtalen viste det sig, at de og overbetjenten havde flere fælles bekendte indenfor politiet, og at de havde hørt, at vi havde en læge, vi skulle tage os iagt for. H. P. Hansen ringede forskellige steder hen, og ville tale med Richard, men kunne ikke finde ham. Han satte sig i forbindelse med folk, der vidste, at der havde været tyskere i Gelsted, og det var foregået, som de to herrer fortalte.⁴⁴)

Efter at de alle havde fået kaffe, gik de. Aftalen blev, at de to skulle opholde sig på caféen til det blev mørkt, så skulle de blive hentet i bil til Fåborg. Mens de var her, havde jeg ikke været i stue med dem; jeg havde kun passeret dem, da G. Larsen kom med dem, og de så meget undersøgende på mig. Vi spiste til aften ved sædvanlig tid ved sekstiden, og da jeg ved halvsyv-tiden står i køkkenet og tager et eksemplar ud af en pakke illegale blade, som maleren var kommet med, banker det på bagdøren. Jeg satte i en fart pakken ned ved siden af køkkenskabet. Det var den ene af de to, der stod udenfor og spurgte, om det var her, cigarhandleren boede, om det var mig, og om jeg vidste, hvorfor maleren ikke kom og hentede dem. Jeg svarede, at det kendte jeg ikke noget til. Ti minutter efter at han var gået, kom snedker Jørgensen for at høre, hvordan det gik. Jeg fortalte ham det hele og sagde, at jeg ville hen til centralen og ringe til Hans Peter, og så gik vi begge ud af fordøren, låsede og tog nøglen med. Mens snedkeren ventede udenfor, gik jeg ind og ringede til Hans Peter. Han fortalte, at han havde haft forbindelse med Richard, og det så ud til, at de to herrer var rigtige nok, de stod lige og skulle op og hente dem. Skønt det var den 22. februar, var det temmelig lyst, og da jeg kom ud, stod snedkeren og ventede på mig og ville høre, hvad Hans Peter sagde. Da ser vi pludselig 4 mand stå henne på min trappesten, og vi kunne tydeligt skelne dem med den klare nattehimmel til baggrund. Da var det, som om vi anede noget galt, vi forsøgte at komme ind gennem Martine Madsens forgård, men der var låst. Vi gik ud på landevejen igen, og to af de fire kom hen imod os. Vi slentrede hen mod korsvejen, og der fik vores anelser vished. Ved bryggeriet stod en soldat i uniform og sigtede efter Bilds privatindgang, og i lyset fra den oplukkede gangdør, så vi flere mænd med maskinpistoler i skudstilling. Ved Glasdam stod der flere

store biler, så vi drejede instinktmæssigt ind på Mejerivejen. De to, der var bagefter os, var på det tidspunkt lige bag os, og pludselig lød der raslen af maskinpistoler og: »Der bliver skudt ved mindste bevægelse — fortsæt!« Snedkeren og jeg fortsatte. Det næste, der blev sagt, var nærmest henvendt til snedkeren: »Vis os, hvor cigarhandleren bor«. Snedkeren svarede meget roligt, at han ikke var kendt på denne vej. Da vi nåede min havelåge, gik vi forbi, men ikke uden en 3-4 skridt, så lød det: »Holdt, det er her; march, op ad havegangen«. Da optøget standsede ved min bagdør, gav den ene af mændene mig håndjern på (de havde åbenbart kun det ene sæt), mens den anden buldrede på døren, og min kone lukkede op og forfærdet så snedkeren stå med hænderne i vejret og mig i en underlig stilling med hænderne på ryggen og de to fremmede med skudklare maskinpistoler, som hun genkendte som dem, der havde været der om eftermiddagen. Den ene spurgte i en bøs tone min kone »Er cigarhandleren hjemme?« og hun svarede »nej, han er gået for lidt siden«. Snedkeren og jeg blev sat ind i stuen, og de spurgte stadig efter cigarhandleren, og pludselig peger den ene på mig og siger »De er jo cigarhandleren«. Jeg var klar over, at det ikke kunne nytte at nægte, så jeg svarede »ja, det er mig«. Da jeg havde min gadedørsnøgle, blev jeg klar over, at de havde dirket gadedøren op, for pludselig vrimlede det med Gestapo-folk, og mens en ældre overordnet, men meget flink tysker passede på os, blev huset endevendt fra kælder til loft og selve Birkedal-Hansen (det blev vi senere klar over) spurgte mig flere gange, om der var nogen våben i huset, og hvor vi gemte dem o.s.v. Gamle Martine Madsen kom som sædvanlig med avisen og trods hendes protester (hun skulle til møde i forsamlingshuset), blev hun sat ind til os andre. Johs. Greve, der tidligere på dagen havde hørt om de to betjente, kom intetanende ind ad bagdøren og blev straks holdt op og sat ind til os. På spørgsmålet om, hvad han skulle, svarede han, at han ville købe cigaretter. Snedkerens søn, Peter, kom også og blev beordret ind til os. Så kom Birkedal-Hansen endnu engang og spurgte arrigt, om vi ikke havde våben i huset. Jeg svarede benægtende, og så holdt han en ældre 9mm salonbøsse frem, som de havde fundet oppe på et loftsværelse og sagde: »hvad kalder De da dette?« Jeg svarede i en ironisk tone: »Åh, det gamle lig«, hvortil jeg fik et dundrende »Hold kæft!« — Bøssen satte han ved siden af komfuret, og der stod den, da min kone kom hjem.

Jeg stod hele tiden meget ubekvemt, da jeg havde hænderne lænket sammen på ryggen, jeg kunne ikke røre mig, uden de skar i håndled-

dene. Det havde den flinke tysker lagt mærke til, for pludselig gav han tegn til, at jeg skulle rejse mig, og så skiftede han dem, så jeg fik dem foran.

Pludselig lyder der ude på vejen maskinpistolsalver, og senere fik vi at vide, hvad der var sket. Det var Svend Jensen, der kom kørende fra Nørreballe med postbud Henrik B. Larsen og hustru. Da de drejede op på landevejen, råbte tyskerne »Halt«, og da Svend ikke reagerede øjeblikkelig, skød de efter bilen, og det var et under, at ingen af dem blev ramt, da flere kugler gik igennem den. Bilen blev kørt ind til siden, og Svend og hans passagerer blev ført ind til købmand Bild. Der var også efterhånden samlet en del mennesker, som tyskerne fandt mistænkelige. De spurgte posten, hvor han skulle hen. Efter det, de havde været ude for, svarede de omgående, at de ville hjem, og da postens kone ikke kunne gå så godt, kørte en tysker dem hjem!

Lige efter at jeg havde talt med maleren i telefonen, var han blevet ringet op af en mand, der fortalte ham, at der var tyskerbiler på vej til Horne, han satte sig med det samme på cyklen og kørte til Horne, hvor han slap gennem tyskernes afspærring og kom op på Mejerivejen og til vor havelåge. Der blev han klar over, at han var kommet for sent til at advare os. Han slap hjem igen, fik en del mennesker advaret, og rejste med kone og barn og gamle forældre ud af sit hjem, som han ikke skulle gense mere!

Da tyskerne havde rumsteret i huset i ca. 3 timer, fik vi ordre til at gøre os klar til at følge med, og med Birkedal-Hansen i hælene, gik jeg op i soveværelset for at tage noget tøj på. Da jeg tænder lyset, ser jeg, at vinduet står åbent, og gardinet ikke rullet ned, og jeg går rask hen for at lukke. Et rasende »Holdt« og raslen af pistolen får mig til at dreje rundt, og det går op for mig, at han troede, jeg ville springe ud af vinduet. Jeg svarede »Bare rolig, vi skal have mørkelagt«, hvilket fik ham til at hvæse et »Hold kæft!«

Snedkeren var gået over til os uden overtøj og med træsko på, og omsider var vi klar til at tage afsted. Snedkeren, Johs. Greve og jeg blev lænket sammen med håndjernene, og det sidste, jeg så af huset, var pakken med de illegale blade, der stod i krogen ved køkkenbordet. Det lettede svært på mig. De, der blev tilbage, fik ordre til at blive der den første time. Vi tre sammenlængede blev sat ind på bageste sæde i en bil henne ved korsvejen, og min kone på sædet foran. En dansk Gestapo holdt vagt; vi måtte ikke tale sammen.

Da vi havde siddet der lidt, kom en og spurgte, hvad det var for bil-

dæk, der stod i et gæsteværelse. Jeg svarede, at de hørte til bilen, der stod i garagen, og jeg måtte forklare, hvor den var. Vi fandt det mærkeligt, at de havde undersøgt huset i tre timer, og hverken fundet pakken med bladene eller garagen.

Tyskerne havde tvunget fru Bild til at vise dem, hvor Harry Andersen boede, og da de lidt efter kom kørende med hans lastbil, fik vi tre sammenlængede ordre til at kravle op på ladet. Det var meget besværligt og fremkaldte adskillige smertensudbrud fra os. Købmand Bild kom også derop. Bilen var halvt læsset med generatorbrænde og to store tromler med illegal benzin. Vi lagde os ned i brændet, og prøvede på at gøre os det så bekvemt som muligt. Der lå heldigvis en gammel presening, vi fik trukket over os. En Gestapo med maskinpistol sad i det ene hjørne.

Ved ca. 11-tiden forlod vi Horne, og mens vi lå og funderede over den triste skæbne, der var blevet os til del, prøvede vi, når bilen lavede størst spektakel, at føre en hviskende samtale, som dog ikke førte til større resultat, da vi ikke vidste, hvad tyskerne ville spørge om. Johs. Greve havde i sin tegnebog en seddel med en del telefonnumre på, som han skulle ringe til i tilfælde af hilsen fra Vera. Da han kun havde venstre hånd fri, var det noget af et kunststykke at få pungen op af lommen, få den åbnet, og få papiret frem og nogenlunde revet i stykker, før det blev kastet overbord. Der gik sikkert også nogle pengesedler med i købet.

Ved Brobyværk havde tyskerne mas med lastbilen, og efter mange forsøg opgav de gassen og prøvede at fylde benzin på tanken, men det kunne de heller ikke få til at virke. Så blev droschebilen, som tyskerne havde tvunget Svend til at føre, spændt for (i den kørte de tre koner, Anna Bild, Ellen Andersen og min kone og et par tyskere). Det gik ikke så længe, så kunne den heller ikke gå. Så blev personbilen spændt fra og fortsatte ene. Lige hvor vi holdt, lå der et hus, og tyskerne buldrede på døren og sagde på dansk: »Det er tysk sikkerhedspoliti, vi vil låne telefonen«. Efter et stykke tid kom der en tysker med salatfadet inde fra husmandsskolen. Det blev spændt for, men rebet kunne ikke holde. Det sprang mange gange, inden vi nåede bestemmelsesstedet; tyskerne bandede, og vi grinede indvendigt«.

Stoffers beretning fortsætter med hans oplevelser på husmandsskolen. Fangerne blev anbragt i celler, og blev hårdt mishandlede — ikke blot med knyttnævseslag og slag af knipler, men også med dårlig kost, mang-

lende tilsyn og urenlighed. I forhørene ville tyskerne have oplysninger om de engelske våben, og spurgte ham ud om Richard. En overgang mente de, at det var ham, der var Richard, og det kostede ham en svær omgang slag af en gummiknippel.

Efter en tid på husmandsskolen kom Stoffer og nogle af de andre til Albanigades arrest og senere til Frøslev.

Jeg vender nu tilbage til »krigsdagbogen«. Razziaen i Horne blev hurtigt kendt i Fåborg. Alligevel tilbragtes den 22. februar, altså dagen efter »Mathilde« i relativ ro. Smeden fortalte mig, hvordan den ene lastbil med godset fra »Mathilde« var kørt fast. Wagner var på besøg med forslag om to nye folk.

ARBEJDE I NAKKEBØLLE

Den 23. februar var jeg om formiddagen på dommerkontoret som sædvanlig. Ved frokosttid kom Thorsen på besøg på min bopæl: Der var arbejde. Da Harry nu var taget, og da han kendte stedet, hvor godset var anbragt, måtte det flyttes. Jeg ringede til dommerkontoret og kreds-kontoret, at jeg ikke kom i eftermiddag. Sammen med Ras Jensen cyklede jeg ud ad Svendborg landevej. Ved Skelbanke traf vi Thorkild, og sammen cyklede vi til skoven ved Nakkebølle sanatorium, hvor Mathilde-godset havde ligget i husmandsstedet siden modtagelsen den 21. Vi ventede et stykke tid i skoven, hvor bl.a. også Svend, Wagner med sine folk og Jørgen Kragh var tilstede. Da Holger, der var den, der vidste besked med arbejdets formål, ankom, gik vi bag ind i huset til manden, Rasmus Pedersen, der blev overrasket, idet han havde ventet os fra forsiden. Nogen tid efter, da vi havde arbejdet med udpakningen, kom en 4 tons lastvogn med Neldeberg som chauffør, og vi fik den pakket fuld. Der blev til stadighed holdt udkig (bl.a. af mig) fra et vindue i ejendommen mod vejen fra Fjellebroen, hvorfra tyskerne mest sandsynligt ville komme. Der skete imidlertid intet. Da vognen var færdiglæst, var det mørkt, og vi fulgte den i nogen afstand på vore cykler. Forrest kørte Richard og Thorsen i en personbil, derefter kom lastvognen og til sidst folkene; der var ialt ca. 20 mand med cykler og bevæbnet med maskinpistoler med i udrykningen. Af og til holdt lastvognen stille, mens personvognen recognoscerede, og en tid lang holdt vi stille i Åstrup, hvor vejen fra Nakkebølle går i et skarpt knæk forbi to træer ved nedkørslen til herregården.

Lastbilen havde undervejs givet et højt knald fra sig, og da vi nu efter at have fået besked om vejen, var kørt videre og drejede op ad en indkørselsvej til et husmandssted (tilhørende Jens Hammerdam), gav den påny et vældigt knald fra sig, og gik istå! Det viste sig, at den ene ring var eksploderet, så vognen ikke kunne køre længere.

Mens der nu blev arbejdet med at få containerne læsset af og over på en hestevogn fra husmandsstedet, bad Richard mig om med tre mand at tage tilbage til huset ved sanatoriet for at flytte kasserne ud af huset og ned til vejen. Jeg fik fat i Ras Jensen, Duus og Kragh, og vi cyklede tilbage. Jo længere tid, der gik efter Harrys anholdelse, jo større var chancen for, at tyskerne havde fundet ud af, hvor vore sager var anbragt, så vi så os godt for under vejs.

Vi stillede cyklerne i skoven og gik hen til huset. Det var ubeboet ved nattetid, idet manden havde fået besked på at sove ude, og vi gik igang med arbejdet. Der var mange kasser, og nogle af dem var temmelig tunge, så vi sled godt i det. Der stod en lille trækvogn, som vi læssede en del kasser på, men da læsset var fuldt, knækkede vognen sammen på midten, så vi måtte læsse af igen.

Vi arbejdede i adskillige timer. Engang imellem kom der cyklister forbi på vejen fra sanatoriet til Fjellebroen, så vi måtte gå i dækning i granskoven, hvor vi stablede kasserne op. Noget senere fik vi øje på et konstant lys i retning af sanatoriet. Vi kunne ikke regne ud, hvad det var, hvorfor jeg gennem granskoven så sagte som muligt gik ned til vejen, for at finde ud af det. Det viste sig at være et lys langt borte, muligvis et fyr eller lignende, så vi fortsatte beroligede arbejdet. Noget senere igen kom Thorsen og meddelte, at kasserne først ville blive hentet ved daggry. Vi gav os derefter i gang med at dække dem med gran, så de kunne stå i granskoven i nærheden af vejen, uden at forbipasserende kunne se dem ved nattetide, hvorefter vi cyklede tilbage til stedet ved Åstrup. De andre var imidlertid taget hjem, hvorfor vi gjorde det samme.

Da Neldeberg og Thorkild denne nat sammen med Christian Madsen var på vej hjem mod Vester Hæsing, hvor Neldeberg boede, og kom kørende i Neldebergs lastvogn, der havde været i arbejde ved Nakkebølle, faldt de i et tyskerbaghold. Der var etableret en »sluse«, således, at da der pludselig dukkede tyskere op på vejen forude, var der var samtidig tyskere bagved dem, så de ikke kunne vende om og stikke af den vej. Neldeberg, Madsen og Thorkild sprang — under be-

skydning — ud af vognen og slap ind i et lille trekantet skovstykke, der begrænses af landevejen og de to veje ned til Trentemølle.

Tyskerne turde ikke forfølge dem ind i skoven, men patruljerede udenom skovstykket. Alligevel lykkedes det dem at komme over den ene af vejene og at komme væk.

De vandrede det meste af natten og var ret forkomne, navnlig da de blev afvist et sted, hvor de søgte hjælp. Det blev Trentemølleren, der skaffede dem husly og mad.

Lastbilen tog tyskerne.

R A Z Z I A I G E N

Det var nu lørdag den 24. februar. Jeg havde i den tid logi hos kalkværksejer Frandsen i Klostergade, hvortil jeg ankom kl. ca. 4 og straks gik i seng. Men kun to timer senere blev jeg vækket af værten: jeg måtte hellere passe på, for Gestapo gik rundt i gaderne og havde lige stået på hjørnet! Jeg kom hurtigt i tøjet. Værtsfolkene var lidt nervøse. Jeg gik ind i deres soveværelse, for at se ud på pladsen (Lagonis minde). Der var ingen at se, men netop da jeg kiggede ud ad det åbne vindue, hørte jeg en rude blive knaldet i nærheden, og omtrent samtidig ringede telefonen hos vagtværnet, der havde til huse i Falck-stationen lige overfor. Jeg tænkte mig muligheden af, at det var Fionas ruder, der gik, og var noget nervøs for Ingrid, der boede hjemme endnu. Jeg kiggede på bagudgangen fra huset, men da der ikke var nogen at se på gaden, foretrak jeg at forlade huset fra hoveddøren ud til Klostergade, idet jeg derfra lettere kunne komme ud på Sundet og ad den vej væk fra byen. Der var fremdeles ingen på gaden, og jeg gik mig en tur på Sundet for at få tiden til at gå til det blev så lyst, at jeg kunne få forbindelse med de andre uden at vække opmærksomhed. Klokkeren 7-7,30 gik jeg ind til min ven Hammer Hansen på Parkvej, hvorfra jeg ringede til Ingrid. Heldigvis lød hendes melding på, at alt var roligt, hvorfor jeg sagde til hende, at jeg kom hjem. Da jeg imidlertid gik ud af huset, mødte jeg tilfældigt Herbert, der meddelte mig, at den var gal, for Gestapo var i øjeblikket hos Thorkild og havde været hos Isaksen! Jeg gik ind til Hammer Hansen og ringede påny til Ingrid. Vores unge pige, Ella, tog telefonen, og meddelte mig i en ret nervøs tone, at min kone var gået ud for at lede efter mig, og jeg måtte ikke komme hjem! Jeg bad nu Hammer Hansen om at gå hen til Ingrid for at få at vide, hvad der

nærmere var på færde, og samtidig få skaffet forbindelse til Ras Jensen. Herefter opholdt jeg mig dagen igennem hos Hammer Hansen i den stue, der vendte mod gaden. Den var kold, men havde telefonen og ud-sigten til, hvad der kom på gaden.

Ved 19-tiden kom Ingrid, og i mørket gik vi hen i Klostergade, hvor vi traf fru Jacobsen hos sine forældre, og hvor jeg tillige fik forbindelse med Richard, Thorsen, direktør 1 og Holger. Derefter fik Ingrid og jeg dejlig middagsmad hos dr. Rise, hvorefter jeg fik anden rate af vaccinationen og tredie med i lommen til senere brug. Efter at have set os godt for i porten, cyklede vi ud til fru Bohn-Jespersen i Gaaeis Have, hvor Ingrid blev installeret i et gæsteværelse. Jeg havde ikke fået forbindelse med Ras Jensen, men efter aftale med Richard cyklede jeg tilbage til Klostergade, hvor han boede hos lærerinde frøken Christiansen.

I løbet af dagen havde vi fået klarhed over, hvad der var sket.⁴⁵⁾

Tyskerne havde fra om morgenen den 24. februar spærret alle udfaldsveje fra Fåborg, og der var foretaget razzia i byen, hvorved direktør Brønner, lagerarbejder Laurids Petersen og boghandler Brandrup Sørensen blev anholdt. De havde alle haft forbindelse med modstandsbevægelsen. Gestapo foretog henvendelser i hjemmet hos Isaksen; det var hans rude, der var blevet knaldet, mens jeg hørte på det i huset overfor, og fru Isaksen (og fru Rasch, der var på besøg), der ringede efter vagtværnet. (Ved rudeknusningen sårede Birkedal Hansen hånden, og Ingrid Isaksen tilbød ganske uimponeret at forbinde den, hvad hun derefter gjorde. Det forårsagede en betydelig forbedring af hans optræden!) Gestapo havde tillige været på husbesøg hos overbetjent Larsen og maler H. P. Hansen, Korsvejen, men mændene var ikke hjemme. Derimod anholdt de Thorkilds søn, Jon Jacobsen, og vognmand Justesen og hans søn, hvis bil vi havde lånt til modtagelser.

Det kom også frem, hvordan det var gået Holger. Han var kommet til byen for at få fat i en lastbil og noget benzin. Om benzinen var han gået ind på Falck-stationen, men her hørte han, at Gestapo var i byen og at de i og for sig kunne ventes på Falck-stationen hvert øjeblik. Han gik derfor ud i haven bag Falck-stationen og for ikke at blive set, lagde han sig ned. Ganske kort tid efter bemærkede han, at haven blev omringet. Han besluttede derfor at tage chancen og sprang i fuldt fir-spring over havestakittet og forlod byen i hurtigløb over markedspladsen og Sundet. Han tog vistnok ud til Riis (lærer Larsen), men senere på dagen vendte han tilbage på cykle. Snavset og forrevet i tøjet, som han var efter våbenmodtagelsen m.v. passerede han på Gåsetorvet en tysk

vagtpost, slentrede senere over torvet som om intet var sket (fru Waldorff så ham!) — og kom påny ind på Falck-stationen. Da han berettede om morgenens hændelse, opklaredes det — under grinen — at det var Falck-folkene, der var gået ud i haven for at være væk, hvis Gestapo skulle komme. De havde nok set en person komme farende ud af haven og forsvinde over pladsen, og havde ikke kunnet regne ud, hvem det var. Om aftenen turde han ikke længere bo hos Waldorff, da den anholdte Jon Jacobsen vidste, hvem han var og hvor han boede.

Om en af anholdelserne — af Jon Jacobsen, søn af Thorkild, og på det tidspunkt gymnasiast — har denne skrevet en beretning. Den er ikke dateret, men skrevet i dagene umiddelbart før han kom ind som soldat, d.v.s. i 1946.

Han fortæller:

»Jeg hørte en bil bremse udenfor. »Nå, det er nok den gamle, der kommer hjem«, tænkte jeg, mens jeg klædte mig på. Det var den 24. februar 1945. Jeg var nået til strømperne, da døren pludselig åbnedes af en prøjser, der stak hovedet ind og hilste. »Død og kritte, der er vist ugler i mosen«, sagde jeg, for at berolige mig selv. Det kunne sikkert ikke være mig, men far de var ude efter. Instinktivt vidste jeg, at han ikke var hjemme, selvom han plejede at være hjemme ved denne tid. Klokkeren var 6,30.

Da jeg havde ræsonneret så vidt, stak jeg hænderne i lommen og gik ud af værelset. Ude i gangen stod der en civilist med en engelsk maskinpistol. Havde jeg vidst, at det var en af Danmarks største terrorister, Ib Birkedal Hansen, havde jeg nok ikke været så rolig og så fræk. »God morgen«, sagde jeg, som om det hele ikke ragede mig. Han svarede ikke på min hilsen, men gjorde mig opmærksom på det utilladelige i, at jeg gik med hænderne i lommen. Da jeg ikke reagerede heroverfor, men tværtimod gav mig til at overfuse ham, greb han til den drastiske forholdsregel at spænde hanen på stenen, hvilket gjorde mig lidt spagere i mælet, og jeg trak omend nødtvunget hænderne op, og hver gang jeg senere af gammel vane stak dem i lommen, fik jeg et rap af ham. Jeg slentrede ind i stuen, skarpt forfulgt af Birkedal. Her stod min mor og underholdt tyskerne. Enden på snakken blev, at tyskerne undersøgte huset alle vegne. Jeg måtte skaffe værktøj til at smadre fars skrivebord med, og hvor jeg grinede indvendig, da de bare fandt en granat fra en flyvemaskine. Nå, selskabet begyndte at kede mig, og jeg spurgte, om jeg måtte gå, fordi jeg skulle i skole. »Jaeh, kras bare af«, sagde de, og

jeg begyndte at gå; men da jeg på vejen ud tillod mig at sige om tyskerne, hvad jeg mente, kaldte de mig alligevel tilbage og tildelte mig nogle slag. Jeg blev stillet hen i skammekrogen, og en tysker blev sat til at passe på, at jeg ikke skulle flytte mig, mens undersøgelsen fortsatte. De fandt en radio og en skrivemaskine, og så gik de. Jeg fik dog lov til at tage kærlig afsked med min mor; jeg benyttede lejligheden til at hviske til hende, at hun skulle hilse far og sige, at han ikke måtte melde sig. Så blev jeg stablet ind i en bil, hvor der sad en meget skummel herre, som jeg først troede var en stikker; men så så jeg, at han havde håndjern på. — Det sidste, jeg så til min mor, var, at hun stod midt på vejen med armene i vejret, som om hun anråbte den Almægtige om hjælp. Da græd jeg.

Jons beretning fortæller videre, at han sammen med Harry (det var ham med håndjernene) ved Færggården blev ført over i et »Salatfad«, hvor Brandrup-Sørensen sad — med håndjern på, og hvor der var en masse tyskere og danskere. Man kørte derfra til Holsten Carisiusgade, hvor vognmand Justesen — far og søn — blev taget med, og derefter kørte man til Horne.

I Horne blev fangerne ført ind på kommunekontoret, hvor de blev stillet op ad en væg. Jon lod, som om han var syg, og fik adgang dels til at gå på toilettet — under bevogtning — dels til at ryge pipe. — Hen på eftermiddagen eller aftenen kom de til husmandsskolen i Odense. — Under de påfølgende forhør blev han blandt andet spurgt, om han havde været med sin far på natlige udflugter til Brændegård. Nogen tid senere kom han til Albanigades arrest, hvor han af tyskerne blev underrettet om sprængningen af forældrenes hus, og den 6. marts kom han til Frøslev.

Ved razziaen var, som foran nævnt — også Isaksen i farezonen. Tyskerne omringede hans forretningsejendom, der lå i Østergade med bagsiden ud mod Tårnstræde. Her havde Isaksen et lager i en lille privat udseende ejendom på den modsatte side af gaden, og for at undgå razziaen hjemme, sov han her netop den nat.

Han vågnede halvvejs op ved spektaklet fra gaden, og da han netop den nat ventede, at Richard og Thorsen ville overnatte i huset, stod han op, og iført skjorte og underbukser lukkede han gadedøren op for at se, hvad der var på færde. Her stod en tyskerhåndlanger på vagt — åbenbart uden at vide, hvem han var på jagt efter.

Der udspandt sig følgende samtale:

Tyskerhåndlangeren: Hvad vil du?

Isaksen: øh —

T.: Hvad hedder du?

I.: Isaksen.

T.: Er du jøde?

I.: Næh!

T.: Så skrup af!

Det gjorde Isaksen — der nu var vågnet helt op! — Han har selv fortalt mig historien.

Kort tid efter forlod han byen, idet han blandt andet ude på strækningen i nærheden af Korinth standsede et tog — til forbavselse for alle Fåborg-passagererne — og kørte videre med det. Nogen tid senere kom han velbeholden til Sverige, hvorfra han vendte hjem med Brigaden.

ARBEJDE I ÅSTRUP

Formiddagen, søndag den 25. februar, tilbragte jeg i selskab med Ingrid og fru kredslæge Bohn-Jespersen. Ras Jensen var på besøg, og senere kom Thorsen: der var arbejde om eftermiddagen. Kl. 13,30 tog jeg afsted på cykle ud ad Svendborgvejen. Ved Sjællændergården traf jeg Maansson (Jørgen Aaderup), og fik af ham besked om, at det foregik ovre ved Hammerdams husmandssted på den anden side af landevejen, hvor der pakkedes ud. Jeg cyklede over til stedet, og bemærkede under kørslen ned ad vejen, at der var stillet vagtposter ud.

Udpakningen viste sig at være omtrent afsluttet. Der var ialt 16 mand i arbejde, og den overflødige arbejdskraft opholdt sig dels i den varme kostald, og dels sovende på høløftet, hvor jeg også fik mig en lille skrabber. Nogle af folkene blev sendt afsted efter mad — først overvejedes det at gå til Bjørnemosgård — men alligevel valgtes Sjællændergården, og kl. 18 kom de ad omveje over markerne tilbage med dejligt smørrebrød til alle 16 mand. Kl. 18,30 hørte jeg efter i husmandens radio, om der var særmelding til os, idet der allerede dagen efter den sidste modtagelse var bestilt 2 nye modtagelser. Meldingen var dog negativ.

Udefra var der intet usædvanligt at bemærke ved stedet, men vagter med maskinpistoler var på post. Indenfor var der, da maden var spist, livlig gang i arbejdet, og et antal karabiner og maskinpistoler med til-

strækkelige magasiner lå parat til øjeblikkelig anvendelse. Ole skovtrold (Høgh) ankom med et hestekøretøj,⁴⁶⁾ og vi forlader et øjeblik husmandsstedet for at høre hans beretning om, hvordan han kom frem:

Høgh fortæller:

»Søndag den 25. ringede Riis (lærer Larsen) mig op, og bad mig komme og hente en bog. Vi skulle ud til en ejendom ved Svendborgvejen og hente et læs kontrabande, som Riis havde fået lov til at anbringe hos Orla (Keld Sørensen). Køretøjet skulle vi have hos Sofus Kristoffersen. Vi startede kl. 8 uden at møde en sjæl i Diernæs, men på vejen efter Katterød løb et pigebarn efter vognen en overgang, da vi kørte i skridtgang, men hun blev hurtigt rystet af. Ved Rismosetorn passerede vi et andet hestekøretøj, hvor Holger var med, og vi fik nærmere besked på, hvor vi skulle hen.

Da der var fest i Katterød forsamlingshus, måtte vi køre gennem Pipstorn for ikke at træffe kendte folk; men da vi kom ud på landevejen, havde vi det uheld at træffe en flok kåde unge mennesker, som kom fra festen og som generede os ret kraftigt ved at standse hestene og stadig animere dem til at stå stille, så situationen var ved at blive kriminel for os, men endelig lykkedes det os at slippe fri.

Så meldte der sig imidlertid nye vanskeligheder, for vi kunne nemlig ikke finde åstedet. Efter forgæves at have udspejdet de steder, vi kunne tænke os var gerningsstedet, uden at finde noget, kørte vi tilbage til Katterød og videre efter Pejrup for at »angribe« fra en anden side. Vi kørte ad markveje, kom igennem gårde og nåede efter lang tids kørsel Åstrup, uden at vi havde fundet noget, så vi var ved at opgive håbet. Der var nu ikke andet at gøre end at fortsætte ad landevejen til Fåborg, og så undersøge hver eneste gård på vejen. Dette gav også resultat, og det viste sig, at vi ikke første gang havde været langt nok ude«.

Høgh fik nu læsset sin vogn, og de fik en mand med til at køre i forvejen. Høghs beretning fortsætter:

»Derimod havde vi ikke et eneste skydevåben, så vi var prisgivet, såfremt vi mødte Hunner. — Turen hjem gik udenom Katterød, gennem Pipstorn, via Holstenshus og Finstrup gennem Dyrehaven til Kongehøjen — uden uheld. Men smeden, der kom cyklende, havde nær gjort os nervøse ved at holde sig en tid bag vognen uden at give sig tilkende. — Last og vogn blev afleveret i god behold.

Aftenen efter (altså den 26. februar) blev ammunitionen nedgravet i

Nørreskov. Jeg mødte Riis ved kirken, hvor vi begge tilfældigvis traf Holger, som skulle ud og sende flyvere hjem. — I forvejen havde jeg gravet et hul, og alt var i orden. Vi begyndte transporten til fods, hvilket vi dog hurtigt blev klar over ville blive for besværligt, så vi fik fat i et par cykler. Vi måtte køre omkring en halv snes gange, inden vi blev færdige, og vi var så dødtrætte, at vi var ved at segne. Klokkeren var da 3«.

Vi vender tilbage til den 25. om aftenen i husmandsstedet i Åstrup. Arbejdet stod tilbage at skaffe os af med de nu tomme containere. Det blev gjort i en tørvegrav i nærheden (måske 2-300 meter fra bygningerne), og hele den nu resterende del af folkene blev sat i arbejde. Turen gik fra gården over nogle marker og over et temmelig højt stengærde. Efter at have båret nogle gange, fungerede Wagner og jeg som »drukne-mestre«, idet vi tog imod containerne og puttede dem i vandet, hvilket skulle ske langsomt, for at de kunne fyldes med vand og synke på det dybeste sted. En af dem, en heldigvis temmelig lille rund tingest slap fra os og flød henover vandet. Under udsmidningen var jeg en gang meget nær ved selv at falde i vandet.

Efter denne drukningsproces ventedes der igen i husmandens stald — en ko stod og slikkede på os, hvergang vi passerede den. Hen på aftenen tog vi hjem.

Jeg fik anmodning om at tage ind til en adresse på Parkvej — og jeg vækkede den pågældende klokken lidt før 1 — for at meddele, at Richard og Thorsen ville sove et andet sted den nat. Derefter gik jeg i seng i fru Bohn-Jespersens hus.

I Thorsens beretning siges det, at læsset fra Brændegård blev kørt til Nakkebølle. Holger var med på læsset, Neldeberg var chauffør, og vognen kørte fast ved opkørslen til huset. Søndag eftermiddag var vi der-nede, og Holger blev sendt til Diernæs for at hente et hestekøretøj med 2 heste. Da det var ankommet, var han med Ras Jensen med et læs, der skulle lægges i skivehuset ved skydebanen. Undervejs hertil var hestene nær løbet løbsk, idet en af stængerne knækkede. Våbnene måtte derfor bæres et langt stykke. Holger kom derefter tilbage til Åstrup, og Diernæs fik et læs. Holger og Ras kørte derefter med et læs til spejderhytten ved Øresøen, og da han kom tilbage herfra, gik turen med nogle faldskærme og maskingeværer til Nab strand, hvor tingene blev anbragt i et badehus og i lærer Würden Pedersens hus.

På grund af den megen opmærksomhed, tyskerne bærede os med i disse dage, blev der nu beordret ferie fra arbejdet, og jeg fik for mit vedkommende anmodning om at gå helt under jorden. Hidtil havde jeg passet mit civile arbejde om dagen, og kun boet andre steder om natten. — Jeg måtte altså nu dels tale med dommeren, dels se at skaffe logi til Ingrid og børnene.

Den 26. februar stod jeg op kl. 8,30 og snakkede med Ingrid og fru Bohn-Jespersen, og Ingrid var adskillige gange i byen.

Om formiddagen kom Holger på besøg. Han blev modtaget af silkepudlen Søren. Den ville fare i benene på ham, men jeg nåede at få lukket døren til midt på den. Der sad den i klemme højt gøende, til Holgers store fornøjelse. Holger havde ved en tidligere lejlighed, da han en aften sad hos os på Fiona, sagt, at vi ville være velkomne på Lehnshus. Der var intet, hans mor ville være gledere for, end at hjælpe folk fra modstandsbevægelsen, og han viste mig på kortet, hvor Lehnshus ligger. Jeg mindede ham nu om tilbudet, og han var straks i høj grad villig til at hjælpe mig. Jeg bad ham om et brev til forældrene som introduktion, når jeg kom, og han satte sig straks ved fru Bohn-Jespersens skrivebord og skrev et — yderst formfuldendt — brev, hvori han anmodede greven og grevinden om at ville modtage fru Elisabeth Winge, gift med en af hans venner, og hendes 2 drenge i alderen 7 og 5 år (Hans og Erik. Svend, den yngste, var blevet anbragt af Egmosse Hansen). Brevet undertegnede Holger med navnet: Elisabeth Fenger, hans dæknavn i forhold til forældrene.

Om eftermiddagen gik jeg — gennem Voigts minde — ind på dommerkontoret og meddelte dommer Waage Jensen, at jeg for en tid måtte forsvinde. Dommeren havde hørt om razziaen, men var inde på, at det denne gang ikke drejede sig om terrænsportsfolk, men om en våbenaffære, og han spurgte mig, om jeg var impliceret i den? Det ville jeg helst ikke svare på, og da jeg heller ikke var opsat på at efterkomme en anmodning fra dommeren om at ringe til en eller anden (jeg husker ikke, hvem det var), blev han klar over, at det var alvorligere fat, end han først havde tænkt sig. Fuldmægtig Nielsen, min kollega, lovede at tale med landsretssagfører Waldorff om mine private affærer. Mens vi snakkede, kom Ingrid anstigende og meddelte, at der var tyskere i byen, og at de kørte rundt i byen og sprængte huse i luften. Den grå vogn var lige passeret forbi på Østerbrogade på vej udad. Vi tog derfor hurtigt afsked og gik — igennem Voigts minde — tilbage til fru Bohn-Jespersen.

Klokken 16,40 hørte vi braget fra en sprængning, og fik at vide, at det var Thorkilds hus — altså lige i nærheden — det var gået ud over. Først klokken 17 så vi brandbilen på vej derud. Kl. 18 spiste vi, og kort efter var jeg klar til at starte. I mellemtiden havde Ingrid været afsted efter noget tøj til mig, og kl. 19,30 kørte jeg afsted på en nysmurt cykle.

LEHNSHUS

På vejen ud af byen passerede jeg Thorkilds ødelagte hus. Det flød med glasskår på vejen, og der var en mængde tilskuere. Jeg bar derfor hurtigt cyklen forbi uden at snakke med nogen. — Ad biveje kørte jeg over Hundstrup, Mynderup, Stågerup og Skjoldemose. Det sidste stykke, hvor jeg ikke havde været før, var lidt vanskeligt at finde, idet skovvejen ikke var afsat på mit kort. Imidlertid nåede jeg frem til savværket ved Kirkeby station og så en plakat, hvorpå man frabad sig uvedkommende kørsel. Så var jeg klar over, at jeg var på ret vej, og til min lettelse dukkede kort efter Lehnshus op foran mig i sort profil. Klokken var blevet omkring 22, det var mørkt, og ingen lukkede op, da jeg ringede på. Jeg gik en runde om huset, og så en lyssprække og prøvede at ringe på igen. Jeg hørte trin på trappen, et ansigt, der kiggede ud, kunne skimtes, men alt var tavst — indtil et vindue på første sal blev åbnet, og en bøs mandsstemme spurgte, hvem jeg var, og hvad jeg ville. Jeg forklarede, at mit navn var Anders Jensen og bad undskylde, at jeg kom så sent, men jeg ville gerne tale med greven. »Jeg taler ikke med fremmede på denne tid af døgnet!« Jeg svarede hertil, at jeg ikke var nogen fremmed, for jeg kom med en hilsen fra Elisabeth Fenger. — Det var trylleordet. — Der førtes nu en hviskende samtale indenfor, af hvilken jeg opfangede replikken fra greven: Han er god nok — hvorefter jeg blev indladt og opnåede at se tjeneren fjerne sig med en gummi-knippel i hånden. — Man var forberedt!

Jeg fik nu en meget hjertelig modtagelse af greven og grevinden og blev bedt indenfor, mens de læste Holgers brev. Jeg afslog at ryge med den bemærkning, at hverken Holger eller jeg røg. Dette tog grevinden som et bevis på, at jeg var »rigtig nok«, idet hun vidste, at Holger var holdt op med at ryge. De bekymrede sig ikke om mit rigtige navn og var parat til at modtage fru Winge i morgen!

Jeg fik tilbudt smørrebrød, hvilket jeg afslog (og senere fortrød, da jeg var undervejs videre) og jeg fik en æske tændstikker mærket Lehnshus, som jeg i lange tider gemte som et minde om modtagelsen.

Med nøje besked om vejen gennem skoven (grå sten på venstre hånd og hvid på højre) fortsatte jeg min cykletur og kom uden vanskeligheder til Oure — efter på denne noget utraditionelle måde at have gjort det bekendskab med den Ahlefeldtske familie, som også i de kommende dage og år var mig og mine nærmeste til så uhyre megen hjælp og glæde. Ingrid og drengene fandt der et overordentligt gæstfrit og venligt hjem lige til kapitulationsdagene, og Ingrid prøvede efter evne at støtte greveparret i den meget strenge tid, det var for dem, da Holger så skændigt blev henrettet af tyskerne.

Det var egentlig min mening at være fortsat direkte til Hesselagergård, men da det var blevet så sent, og da jeg heller ikke havde været der før, foretrak jeg at tage ind til Richards tante i Oure. Jeg smed småsten på soveværelsesvinduet. Fruen dukkede frem, og da jeg kunne hilse fra Alf (Toftager), kunne hun kende mig fra det tidligere besøg. Jeg blev vel modtaget, fik mad og øl og natteleje på sofaen.

Som afslutning på disse temmelig hektiske dage, kom der netop mandag den 26. ny særmelding: Hilsener til både Anna og Torben. Modtagelserne skulle være henholdsvis ved Holstenshus og ved Stensgård, men på grund af den megen ståhej, var det vanskeligt for os at være tilstede, og Jernkæben, der var kommet til Fåborg i anledning af razziaen, beordrede forestillingen aflyst. Denne gang var der ingen modstand herimod, og flyverne skulle på begge pladserne⁴⁷⁾ have hjemrejsesignal af henholdsvis Holger ved Holstenshus (jfr. side 130) og, formentlig Thorsen og Richard, ved Stensgård. Der var imidlertid tåge fra klokken ca. 2, og de hørte kun lyden af maskinerne i det fjerne.

Holger deltog i endnu en aflevering af noget af godset fra Nab til Svendborg. Derefter fik også han orlov og tog afsted.

Næste formiddag tilbragte jeg indendørs hos den flinke familie Jørgensen — bl.a. med at se på en hest, der blev mønstret i gården — og fik efter flere forgæves opringninger fat i min fætter, Ib Winge, inspektør på Hesselagergård, med hvem jeg under angivelse af navnet Anders Jensen aftalte et møde ved Tanggården. Ib kendte straks min stemme, og vi mødtes på det aftalte sted.

Jeg tilbragte nu nogle dejlige dage på ferie hos Ib. Lige til den 5.

marts. En af dagene cyklede jeg til Lehnshus og besøgte Ingrid og drenge — der optrådte meget stilfuldt og sad artige og fromme ved kaminen. Mens Ingrid og jeg var ovenpå, blev det meddelt, at der lige var kørt tre »grønne« forbi. Det blev tilbudt, at jeg kunne bo der om natten, men på den anden side var de ikke helt sikre mod razziaer, og jeg foretrak at cykle hjem igen.

En aften var vi, jeg under navnet Anders Jensen, på »hovedbygningen« — det dejlige gamle Hesselagergård, hvor vi spillede kort. En anden dag var jeg med Ib på »Strandgården«. Her traf jeg forvalteren, løjnant Due, Holgers bekendt, der tidligere havde været på Arreskov, hvor jeg havde været som foged i anledning af en forretning, han havde begæret. Jeg holdt mig derfor i baggrunden, men det viste sig efter krigen, at han ikke havde genkendt mig.

Den 5. marts ringede Richard, at ferien var forbi, og vi cyklede om aftenen mod Fåborg. Vi kørte over Tved og Heldager og drejede op ad landevejen Svendborg-Odense. Det var blevet mørkt, vi havde tændt lygterne, og jeg kørte et lille stykke foran Richard, da jeg på toppen af bakken, lige ved indkørslen til Lehnshus, fik øje på en del mennesker, der stod i en klynge. Vi slukkede lygterne og kørte så nær, at vi kunne høre, at der blev talt tysk! de snakkede heldigvis som alle tyskere højt, så vi vendte cyklerne og kørte den anden vej. Da der straks efter kom nogle cyklister bagfra, gik vi i dækning ved et boelssted. Cyklisterne var imidlertid danske, og vi hørte dem snakke om, at de havde været standset af tyskerne deroppe. Vi var nu klar over, at vi ikke kunne komme frem ad denne vej, og kørte derefter forsøgsvis ad den første vej til venstre. Men den førte kun lige op i Heldagergård, og da nu tiden var blevet fremrykket, blev vi enige om at tage til Oure igen. Det var ikke så langt, og vi havde ikke noget fast mål i Fåborg. Vi var lettede over at have undgået vejspærringen.

Næste dag drak vi the på Lehnshus og cyklede videre først til Oscar Nielsen i V. Åby og derefter til skovrider Bistrup, hvor Richard mente, jeg kunne komme til at bo. Vi kom i skumringen og skovrideren genkendte mig, men blev hurtigt klar over, at det ikke var værd at nævne navne. Jeg fik løfte om logi. Vi kørte nu videre til Korinth kro, hvor vi spiste og forsøgte at få en bil til at køre os til Fåborg, da vi var ved at være trætte. Den chauffør, som Richard kendte, var imidlertid ikke hjemme, så vi cyklede videre til Fåborg. Her besøgte vi først overlæge

Christensen, hvor vi fik en meget gæstfri modtagelse og løfte om logi. Senere på aftenen var vi hos sekretær Herskind, hvor Thorsen boede, og hvor vi fik en overstrømmende modtagelse. Dog faldt det ikke i helt god jord, at jeg tog min cykel med ind i stuen. Men der var ikke plads i gården eller entréen og jeg ville nødigt have den stjålet, aldeles uundværlig som den var.

Den 7. marts opholdt jeg mig hos overlæge Christensen, og om aftenen holdtes der et almindeligt møde af »bestyrelsen«, delingsførere og andre af firmaet. Det var først meningen, at det skulle holdes i købmand Aaderups sommerhus, men da vi kom derud, viste det sig at være omberammet til kælderens under Sydfyns Discontobank. Deltagerne var: Direktør 1, smeden (Duus), Carl (tidl. Thorkild), tømreren, slagteren, Christian (tidl. Tom, d.v.s. Thorsen), Martin (tidl. Richard), Ilum Christensen og jeg. Der blev af mig optaget et særskilt referat af mødet.

Referatet lyder således:

1. Firmaet fungerer videre.
2. Mane til ro og orden, også i vanskelige tider.
3. Alarmberedskabet vedvarer (m.h.t. razziaer).
4. Delingsførerne skaffer oplysning, om der er mistet værktøj.
5. Delingsførerne meddeler snarest, hvor mange stk. tungt værktøj, der er i delingen.
6. Delingen må selv udfylde huller i rækkerne (personer).
7. 2. og 3. deling: klar til gemmesteder for ammunition.
8. Alle delingerne do. do. for et tungt våben i hver deling.
9. Samlingssted for delingsførerne ved razzia: Næsselottet (1968: formentlig »Klinten«).
10. Do. for ledelsen:
11. Dlf. skal holde forbindelse nedad. NB.
12. Indskærpe mandskabet, ikke at røre ved værktøj i depot. Stole på!
13. Organisationen kan aldrig gå i stykker.
14. Forklare mandskabet, at vigtigt, at den øverste ledelse får ro til at dække sig i vanskelige tider.
15. Folk under jorden skal have ro på deres bopæl.
16. Benyt dæknavne (person og sted).
17. Dækadresse.
18. Huske at aldrig travlt!
19. Dlf. må ikke tro, at vi får meddelelse om, når der kommer razzia.

20. Dlf. må advare gruppeførerne, hvis fare på færde, da dlf. bedre kan se, hvem i farezone end ledelsen.

21. Ikke snak, når der er udenforstående tilstede.

Fra mødet cyklede Richard og jeg sammen og kom hen langs havnen og færgelejet, netop da der var udbrudt en ildebrand i en jernbanevogn, der stod på terrænet. Nogle tilskuere troede åbenbart, at det var os, der havde foranstaltet branden, for de kom med bemærkninger, da vi kørte forbi som: hils Churchill — eller noget i den retning. Der blev nu luftalarm i byen, og der var temmelig stærk overflyvning. Senere hørte vi, at tyskerne noget efter var blevet alarmeret i anledning af branden og var kommet tilstede hujende og skydende. — Så var det meget rart at være væk.

Hvem der havde påsat branden, ved jeg ikke, men det var vist ikke nogen fra firmaet. Vognen indeholdt efter sigende materiale til tyske barakker, og det var muligvis Ras Christoffersen, der havde været på spil.

HOLGERS ANHOLDELSE

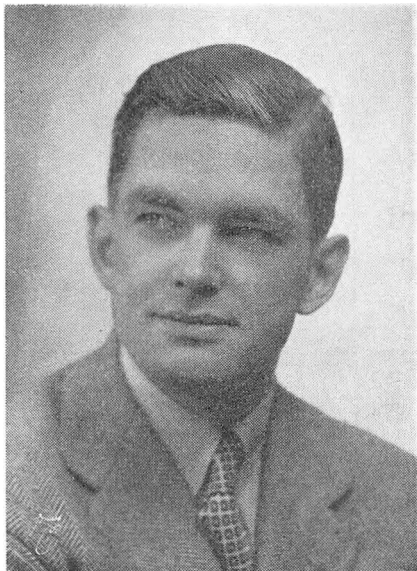
Det var i denne nat — mellem 7. og 8. marts, at Holger blev taget af Gestapo.

Holger var taget til Odense, og om aftenen indlogerede han sig på Det ny missionshotel på Østre Stationsvej. Af en eller anden grund indskrev han sig under sin brors navn: grev Axel. Om natten kom der en tysk razzia, og på grund af navnet blev han anholdt og taget med til husmandsskolen.

Der var på denne tid fra dansk side etableret en telefonaflytning⁴³⁾ af alle telefonsamtaler til og fra husmandsskolen, et overordentlig nytigt foretagende. Efter krigen har jeg fået en afskrift af den telefonaflyttingsrapport, der omhandler Holgers anholdelse. Den giver i al sin korthed et skarpt og uhyggeligt situationsbillede af den tjenstivrige tyskerhåndlanger, der står på spring til at gøre sit skæbnesvangre kup: »Telefonaflytning.

Torsdag den 8. marts 1945 kl. 4,12.

10169 fra? Herre til telefonvagten: Her er Hansen, lad mig komme til at tale med Dohse.⁴³⁾ — Moment. — Dohse. — Her er Hansen. Søger vi en grev Axel Laurids Hvidkilde? — Ja, hit med ham. — Godt, jeg kommer. Han bor nemlig på missionshotellet.«

Lennart Greve Ahlefeldt-Laurvig-Lehn.
4-5-1916 — 28-3-1945.

Af en anden rapport fra tiden efter krigen fremgår det, at »Hansen« nok har været en af de berygtede Birkedal Hansen brødre. Det var ifølge denne rapport Ib og Uffe Birkedal Hansen, der foretog anholdelsen.

Overfor tyskerne tilstod Holger, at han havde deltaget i våbenmodtagelser og sabotager. Men han røbede ingen af sine kammerater.

Et par dage efter anholdelsen blev han i bil ført ud til påvisning forskellige steder. Høgh hørte Gestapo-bilerne køre forbi sin bopæl om morgenen tidligt den 10. marts. Spejderhytten blev brændt af ved 7-tiden om morgenen. Han var også ført til stranden ved Nab, hvor et sommerhus — førstelærer Würden Pedersens, blev brændt eller sprængt. Om dette strandbesøg fortæller afdelingslæge Sigurd Petersen, der var blevet anholdt samme dag som Holger, den 10. marts, og som sad i husmandsskolen samtidig med Holger: »Der er . . ingen tvivl om, at tyskerne på sin vis var imponerede af hans rolige og friske optræden. Jeg erindrer især en historie, som følger: Greven havde været til påvisning ved stranden af et sted, hvor der var kastet våben ned. Et stykke ude i strandkanten flød en flaske. Tyskerne prøvede med deres pistoler at ramme den, men kunne ikke, hvorpå de gav greven en pistol, og bad

ham forsøge. Flasken splintredes straks ved et velrettet skud, hvilket naturligvis også imponerede germanerne«.

I en politirapport af 11. januar 1946, afhøres et medlem af Ib Birkedal Hansen gruppen — hans navn er udeladt i rapporten. Han forklarer, at han under et ophold på husmandsskolen vistnok først i marts 1945 af Ib Birkedal Hansen fik ordre til at holde sig klar den næste morgen kl. ca. 7,00, idet de skulle ud at køre; hvad det drejede sig om, fik arrestanten ikke at vide. Da arrestanten mødte næste morgen, fik han af Ib Birkedal Hansen at vide, at de skulle til påvisning med en anholdt. I denne påvisning deltog foruden arrestanten: Ib og Uffe Birkedal Hansen og tyskerne: Jens Frederik Hermann Rode, Hermann Sieh og en tredje tysker. — Der blev ikke fundet våben eller sprængstof på de steder, som blev påvist. Arrestanten, der ikke er kendt på Fyn, kan ikke sige, hvor de forskellige påvisninger fandt sted, udover at det var på Sydfyn, og at det ene sted var i nærheden af havet. — Da de kom tilbage til husmandsskolen, fik arrestanten af Uffe Birkedal Hansen at vide, at det var en greve fra »Hvidkilde« ved Ollerup, som han og Ib Birkedal Hansen havde anholdt nogle dage forinden på et af byens hoteller.

Jeg overnattede 7.-8. marts hos skovrideren, og næste dag, den 8. marts havde jeg aftalt møder ved Kongehøjen med Høgh og med Ras, men ingen af dem kom. Om aftenen cyklede jeg over Diernæs, hvor jeg talte med Riis, derefter til Fåborg, men det var mig ikke muligt at skaffe forbindelse nogen steder. Duus var ikke hjemme. Waldorff var ikke hjemme, Thorsen ej heller. Jeg traf kun N.N., en ellers flink mand, der viste en ringe forståelse af situationen. Bl.a. ville han nok sige en besked til Thorsen, men kun hvis han tilfældigvis traf ham. Han stillede urimelige krav til mig, krav som under normale forhold let kunne fyldestgøres, men ikke af en mand, der var gået under jorden. Jeg prøvede at finde Thorsen, og gik ind på Rasmussens hotel, hvor der havde været møde i Sct. Georgsgildet (som jeg var gildemester for), men der var ingen. Derefter tog jeg temmelig mismodig ud til Herbert. Han var hjemme, og lovede at skaffe forbindelse med Ras Jensen, hvorefter hans kone serverede mig et dejligt måltid mad. Det satte humøret op igen, men der var ikke mere at nå den aften, så jeg cyklede hjem igen til skovridergården.

Holgers anholdelse gav anledning til travl aktivitet med flytning af de lagre, han kendte. Man nåede bl.a. at få reddet, hvad der var anbragt i spejderhuset.

Høgh fortæller, at han den 9. marts om eftermiddagen var i Fåborg, hvor han traf Duus hos en barber. Duus bad ham komme over i forretningen, når han var færdig, og her fik Høgh så at vide, at Holger var taget. Derefter fik Høgh besked på at hjælpe en gruppe fra Fåborg med flytning af depotet i spejderhytten. Ras Jensen — den utrættelige Henrik — skulle hente Høgh kl. 8, og forinden sende gruppen til spejderhytten, hvorfra godset skulle bæres ud til et sted, hvorfra det kunne køres væk med en vogn.

Nu skulle så Høgh have fat i en vogn. Høgh og Ras Jensen tog til Finstrup, men der var stort selskab, så det ville være for risikabelt at køre derfra med vognen. De overvejede så at tage en vogn et andet sted (Søhuset), men det ville isåfald være nødvendigt at lave et "hold-up". De tog derfor ud til hytten, hvor gruppen omtrent var færdig med arbejdet.

Efter Høghs anvisning blev ammunitionen så anbragt i en granbevoksning i nærheden, mens våbnene blev anbragt i et brændeskur ved Holstenshus.

5 timer senere blev spejderhytten brændt ned af Gestapo. Høgh lå og sov, som foran nævnt, da han blev vækket af bilerne, der kørte forbi. Han nåede ud af køjen og så dem. Senere blev han klar over, at Holger var i en af dem.

Den 12. marts blev derefter ammunitionen fra granbevoksningen fjernet af Ras med et par Fåborg-grupper.

Også fra de andre depoter nåede man at flytte godset, før tyskerne kom. Men de sprængte som nævnt førstelærer Würden Pedersens hus ved Nab strand.

SKOVHØJS ANHOLDELSE

Samme dag, den 9. marts, blev gårdejer Skovhøj anholdt af Gestapo.

I sin beretning fortæller han, at han var ude i marken for at sprede kunstgødning, da der kom tre mænd gående, uden at han havde lagt mærke til det. De trådte frem, da han var i nærheden af nogle stakke, der stod på marken, og han kunne ikke undgå at tale med dem, selvom

han straks var klar over, at der var ugler i mosen. De bad ham komme hen til dem, hvortil han svarede, at de godt kunne sige, hvad de ville, for det gjorde ikke noget, at karlen, der var med, hørte det. Nej, de ville have, at han skulle stå ned af vognen. Han vægrede sig, men de sagde, at det drejede sig om hemmeligheder. Da han var gået hen til dem, sagde de, at de havde noget, der skulle flyttes, og om han ikke kunne gøre det for dem? Det kunne jeg måske godt, svarede Skovhøj, men jeg har ikke tid nu. For muligvis at få dem væk, bemærkede han, at den vognmand derhenne, — der holdt en lastvogn i nærheden — måske kunne køre for dem. Det havde imidlertid ingen interesse for dem. De var gået under jorden, og det var illegal transport, han skulle hjælpe med. Den ene af dem forklarede, at han var politibetjent i København, og trak et politiskilt frem. »Det giver jeg ikke meget for«, sagde Skovhøj, »for sådan et kan alle og enhver komme med for tiden«.

De tre fremmede⁴³⁾ kastede nu masken, alle trak en revolver frem. »Et eneste ord til, så skyder vi«, blev der sagt, hvortil Skovhøj roligt bemærkede: »Ja, værsgo', skyd bare«.

Man kom nu hjem til gården, hvor Skovhøj fik lov til at samle nogle ting sammen. Karlen blev beordret til at køre for dem.

Skovhøj siger, at de tre Gestapo-mænd var: Uffe Birkedal, »Suomi« og Prehn. Da de var kommet hjem til gården, sad Skovhøj og »Suomi« en tid inde i stuen. Mens de sad der, sagde »Suomi«: Hvorfor blev du ikke væk? Skovhøj svarede: Jamen, jeg har ikke været væk! »Suomi«: Jo, du har, for der blev ringet i går til husmandsskolen, at du kom hjem kl. 4.

Der har åbenbart været en stikker i nærheden; hvem det har været, er mig ukendt og er ikke blevet opklaret. Dette, at han havde været væk, var rigtigt nok, men Skovhøj benægtede det overfor Suomi. Denne havde været nervøs, og sagt noget om, at han var ked af denne tilværelse. Han blev senere likvideret. — De tre var kommet kørende til Grønnerup i læge Ejlers bil,⁴³⁾ men den var gået i stykker i Agermose, hvorefter de tre var gået til Grønnerup. De havde benyttet stien ved »Klapløkkelågen«, forbi akacietræet, (en sti, vi var velkendt med fra terrænsportsøvelserne). Dette sluttede Skovhøj deraf, at da han blev kørt tilbage af dem, — i sin egen jumbe — sagde en af dem, at en fasan, der havde ligget der, nu var væk.

Da de kom til vejen, ville karlen dreje til venstre, men Prehn ville ikke køre forbi avlsgården, og beordrede ham til at køre gennem Holstenshus park. Da karlen gjorde opmærksom på, at det var forbudt,

svarede Prehn, der optrådte meget frækt, at enhver, der stillede sig i vejen for dem, ville blive skudt ned.

Turen gik til smedjen ved Agermose, hvor der holdt nogle biler (hvoraf den ene som nævnt foran, var læge Ejlers's, nr. 414, som de havde stjålet). Med den anden bil var der to mænd og en kvinde, Nina Danielsen, og hele selskabet huserede slemt i smedjen. En ældre kone i huset var meget forskræmt. Blandt andet generede kvinden hende ved at sidde og lege med en revolver.

Konen var blevet ved med at snakke, efter at de havde sagt, at hun skulle tie stille. Det resulterede i, at Nina Danielsen truede hende med revolveren, og med at huset skulle sprænges i luften, mens hun var derinde i det. En gårdejer fra nabolaget (gårdejer Peter Jessen) blev hentet ind, og en arbejdsmand, der kiggede ind i en af bilerne, fik tærsk, og blev sat til at pudse deres støvler, hvilket han derefter fik 5 kr. for. Et af deres numre var, at de førte nogle af de tilstedeværende udenfor »for at skyde dem«. De, der sad indenfor, hørte skud udenfor, når vedkommende var bragt ud.

Efter opholdet i smedjen gik turen til husmandsskolen. Skovhøj sad ved siden af kvinden og en mand ved navn Ringsted, mens Birkedal kørte.

Ved ankomsten til skolen skulle han vistnok have været i forhør, for han blev ført ind i et stort rum. Men manden, der sad der, var stærkt beruset, og spurgte blot om hans navn, hvorefter han sendte ham ud. Han blev visiteret og sat ind i celle nr. 3, hvor der i forvejen var 11 fanger, der kunne sove på gulvet. Klokkeren var da omkring 17.

Klokkeren ca. halv tolv blev en af de andre trukket ud til forhør, og blev senere bragt bevidstløs tilbage efter at være mishandlet og gennempryglet.

Dagen efter blev der foretaget navneopråb, og Skovhøj hørte navnet Holger Petersen. Han tænkte straks, om det skulle være grev Ahlefeldt, som han kendte dels fra tiden på Trolleborg, og dels fra modtagelserne, hvor han havde talt med ham. Holger havde på sin side hørt Skovhøjs navn blive råbt op, og da celledørene herunder stod åbne, kom Holger, skønt det var forbudt, ud af sin celle ved siden af Skovhøjs, og de snakkede et øjeblik sammen om, hvordan de var blevet taget. Imidlertid opdagede en tysker, at de talte sammen og greb et kosteskaf, der stod i nærheden og slog dem dermed over nakken, så Skovhøj for sit vedkommende havde ondt af det lige til han kom til Frøslev.

Den 11. skete der intet særligt, men den 12. kom Skovhøj i forhør ca.

kl. 9,15 på 1. sal. Som tolk fungerede en mand ved navn Rasmussen fra Svendborg. Da forhøret havde været i ca. 10 minutter, skete der en voldsom eksplosion et eller andet sted i byen. Skovhøj kunne ikke blot høre det, men også se den derefter følgende ildebrand gennem vinduerne. Tyskerne fik nu travlt med at komme afsted og efterlod Skovhøj alene i forhørslokalet efter at have låst dørene.

Da han havde siddet lidt, hængte han sin hat over nøglehullet i døren og tilbragte derefter 2½ time alene med forhørsprotokollen, som han fik kigget godt igennem. — Alle Fåborg-folkenes forklaringer — bl.a. Brandrup Sørensens og Brønners — stod i den, og Horne-folkenes ligeledes. De havde ikke opgivet andre navne, end navnene på dem, der var taget i forvejen. Der stod ialtfald intet om andre. Bagi bogen var der en fortegnelse over eftersøgte personer, deriblandt en del fra Vissenbjerg og følgende: Richard (Toftager Hansen), Albert, Jens Møller (Isaksen), fisker Christensen, Lorenzen, politibetjent Gunnar Larsen og Thorkild, alle fra Fåborg. De vidste også, at der havde været modtagelse ved Holstenshus og nytårsaften, men ikke mere.

Da tyskerne kom tilbage, fortsatte forhøret. Man spurgte ham om alle de foran anførte navne, og om han kendte noget til dem. Han måtte indrømme, at han kendte lidt til Toftager Hansen, og at han var kommet i Isaksens butik, men de andre kendte han ikke, for de havde alle haft halvmaske på. Han blev stærkt opfordret til at sige sandheden, og han blev spurgt, hvor våbnene var. Skovhøj forklarede imidlertid kun det, han havde set i protokollen, idet han sørgede for engang imellem at gøre nogle pauser »for at tænke sig om«.

Tyskerne tog nu tre legitimationskort frem og spurgte, om Skovhøj kendte dem? Skovhøj kendte ikke den pågældende straks, men kunne se, at det var forfalskede legitimationskort og benægtede at kende den pågældende. Først lidt efter gik det op for ham, at det var grev Ahlefeldt. Tyskerne trak nu et større billede frem af Holger i husaruniform, og Skovhøj måtte indrømme, at han kendte ham. Er han formand for styrkerne i Fåborg? blev der spurgt — hvilket Skovhøj bestemt benægtede, ligesom han benægtede at vide, hvem der var leder.

(Skovhøj mener, at Holgers søster senere har fortalt ham, at det kunne tænkes, at Birkedal har kendt Holger, da de var officersaspiranter, og at han måske der har fået billedet).

Under forhøret blev der lagt fem revolvere frem på bordet foran ham, og man spurgte ham, om han kendte dem, hvilket han benægtede. Tolken forklarede ham omstændigt, hvad hver enkelt type brugtes til.

Den lille var f.eks. »den, de brugte til at værge sig med« o.s.v. Den store derimod, »det var den, de her sabotører og krigsforbrydere bruger til at skyde kvinder og børn ned med på restaurationer!«

Til slut blev der, mens alle pistolerne blev ladet, stillet ham det spørgsmål, hvilken en af dem, han helst ville skydes med? — Hertil svarede Skovhøj uden betænkning: »Den store«. Som afslutning på forhøret blev Skovhøj spurgt, om der ofte var overflyvninger og om det både var enkelte maskiner og mange, det drejede sig om. Tyskeren opfordrede ham påny til at sige sandheden, idet han bemærkede, at det troede han iøvrigt, at han gjorde, for det han hidtil havde forklaret, stemte med det, de andre havde sagt (!!). Da nu Skovhøj på spørgsmålet om, hvornår han sidst havde hørt overflyvninger, svarede, at det havde han i går middags (altså mens han sad i cellen) opgav tyskerne ham med bemærkningen: Dit dumme svin. Du er s'gu ikke rigtig i hovedet. Ned med ham i cellen!

Psykiateren, læge Sigurd Petersen, der var ført op til forhør, og havde hørt den sidste salut, sagde bagefter til ham, at han gerne ville have givet ham attest for at være rigtig i hovedet, og de andre attest for det modsatte. Skovhøj skrev nu under på sin forklaring og blev ført ned i cellen igen.

Om eftermiddagen samme dag fik Skovhøj påny lejlighed til at tale med Holger. Ved 5-tiden blev de alle kaldt ud på gangen, og tyskerne sagde ikke noget til, at de nu søgte sammen og talte med hinanden. Holger fortalte, at han havde fået sig en biltur den dag, for han havde været til påvisning i Nab og i Damsbo (såvidt Skovhøj husker, var det Damsbo, han sagde; derimod sagde han ikke noget om spejderhytten). Han var kommet gennem Grønnerup, og fortalte, at Skovhøjs gård da stod endnu. »Men jeg er ikke så glad for situationen, for jeg var oppe for en halv time siden, og da sagde de til mig, at jeg skulle skydes«. Skovhøj trøstede ham med, at de jo alle blev truet på livet, og at der slet ikke kunne afsiges dødsdomme her. »Ja, men jeg tror nu alligevel, at det her kommer til at slå til«, svarede Holger, »men du vil nok, hvis du kommer først hjem, hilse alle dem, vi kender i modstandsstyrkerne i Fåborg. — Og så gå lige ned på Lehnshus, og hils mine forældre fra mig og sig endelig til dem, at de ikke skal være kede af det, at jeg bliver skudt, for jeg er selv stolt af det, jeg har været med til«.

Han tog derefter Skovhøjs hånd og sagde: »Du vil nok give dem et håndtryk fra mig, for det bliver sikkert det sidste, de kan få fra mig«.

De snakkede derefter om ligegyldige ting; Skovhøj og de andre kom

til Albanigades arrest, og Holger kom ind i cellen igen. Det var, såvidt Skovhøj ved, sammen med læge Sigurd Petersen — der senere har fortalt Skovhøj, at Holgers humør ikke fejlede noget. Holger havde også siddet sammen med murerarbejdsmand Aksel Nielsen, Odense, hvem Skovhøj traf i Albanigade-arresten.

Efter besættelsens ophør var jeg tilstede på Lehnshus, da Skovhøj afgav sin beretning om Holger. Det var et gribende og dybt alvorligt øjeblik, da Skovhøj afleverede Holgers håndtryk til forældrene.

Jeg vender tilbage til krigsdagbogen.

Den 9. marts traf jeg efter aftale Ras Jensen ved Kongehøjen, og da jeg var konstitueret som Richards stedfortræder under en rejse, han gjorde til København, gav jeg besked om sortering af nogle våben om eftermiddagen og uddeling om aftenen.

Dette møde foregik nøjagtig samtidig med, at Gestapo ca. 2 km derfra var i færd med at anholde gårdejer Skovhøj. Dette fremgår af Skovhøjs søn, Morten Skovhøjs beretning. Han fortæller:

Da han den 9. marts var på vej til sit arbejde i Fåborg (han var ansat på Peters fabrik, Fåborg jernstøberi og maskinfabrik), mødte han på vejen udenfor faderens gård 3 mænd, der spurgte, om faderen var hjemme. Skovhøj svarede, at det vidste han ikke, men da de spurgte, hvor han boede, syntes han ikke, han kunne undslå sig for at vise dem det. Han kørte derefter videre, og da han kørte gennem skoven, mødte han nedenfor Kongehøjen, hvor vejen går fra til Finstrup kro, Ras Jensen og Hvass, der stod og snakkede sammen. Han mente derfor, at det måtte være nogle af vore egne folk, der havde spurgt efter faderen.

Om aftenen cyklede jeg til Vester Åby hos Oscar Nielsen, hvor jeg blev mødt med den uhyggelige besked, at Holger var taget af tyskerne! Ole Bager havde meddelt ham, at han, Holger, — der på det tidspunkt hed Peter Larsen — »var meget syg«.

Jeg havde aftalt med Thorkild at mødes med ham kl. 20,30 ved foden af Skelbanke. Han var der ikke, og det opklaredes først senere, at han under misforståelse af aftalen havde været der en time før.

Trods advarsler fra Oscar Nielsen tog jeg ud til Waldorff for at tale med ham. Holger havde boet en del hos dem, og det kunne derfor tænkes, at Waldorff var i farezonen. Waldorff var godt ærgerlig over, at Holger havde været uforsigtig og var taget ind på hotel.

Waldorff hjalp mig med at love at sige til dommeren, at jeg ikke kom tilbage, og ved at ville bortskaffe nogle billeder og om muligt

hjælpe min kollega fuldmægtig Nielsen med arbejdet på kontoret. Derefter var jeg påny i Vester Åby hos Håkon (Oscar Nielsen), der af sikkerhedsmæssige grunde var beroliget ved, at Holger var taget i Odense og af en tilfældig årsag, så der ikke var udsigt til all-round oprulning af firmaet.

Den 10. marts havde jeg et møde med Ras Jensen ved Skarntyde mølle. Han havde i går været med i arkitekt Bohn-Jespersens sommerhus og optalt nogle våben, der var gemt der, og om aftenen var lageret blevet udleveret til Bielefeldt og huset tømt. Jeg aftalte med ham, at der skulle sættes en ny hængelås på huset, og at nøglen skulle lægges i Bohn-Jespersens postkasse i Fåborg.

Om aftenen havde Ras Jensen tillige været med til at tømme spejderhytten ved Øresøen, hvor der også havde været et lager, som Holger kendte. Jeg fik Ras til at hjælpe mig med at finde skattelisterne i vores lejlighed, at skaffe skrivemaskinen af vejen, og at skaffe indberetninger fra delingsførerne om antallet i hver deling af mandskab og våben. Endvidere ville han skaffe mig et par briller og en kasket. — Om aftenen var jeg hos Riis, og hørte her, at tyskerne havde været ved Øresøen, og havde sprængt spejderhytten i luften. — Endvidere havde jeg en forhandling med Thorsen om våbenfordeling. Kunstneren kom derimod ikke.

Sammen med Thorsen tog jeg derefter til Prices have, hvor vi traf Thorkild, og fik opklaring på, at han havde ventet kl. 7,30 forleden aften. Han ville gerne have et logi i nærheden af Hesselager. Efter at have været med Thorsen ved havnen efter nogle kort, tog jeg påny hjem til skovrideren.

Søndag den 11. marts mødtes jeg kl. 10 påny med Ras Jensen, der fik instruktion om en flytning. Han var noget betænkelig ved, om det kunne lade sig gøre en søndag, da det var vanskeligt at skaffe folk til det. Han havde fået afleveret bøgerne og skaffet skrivemaskinen af vejen. Fru Larsen, min nabo, hr. Knippels husbestyrerinde, havde været lidt betænkelig ved at overlade ham nøglen til lejligheden, men havde dog indvilget deri.

Jeg tog derefter hjem til skovridergården, og da jeg sad her og spiste, kom pludselig Ingrid anstigende. Hun var med bil, ført af skovrider Abells søn. Fru Bistrup havde hørt bilen komme, og var gået ud for at tage imod den, mens vi andre intet havde hørt, så det var en overraskelse. Ingrid vidste ellers ikke, hvor jeg boede, men jeg havde hele

tiden holdt Ras Jensen underrettet om, hvor jeg var, og Ingrid vidste, at han havde min adresse. Hun havde derfor — efter at have været på Valdemarsslot, hvor greve og grevinde Ahlefeldt opholdt sig — opsøgt Ras og kom nu for at meddele, at der var opnået forbindelse med husmandsskolen, hvor Holger holdtes fangen. Forbindelsen var etableret af to damer, der begge havde været på husmandsskolen og talt med tyskerne.

Holger blev behandlet fint (som greve), og det hele var i grunden ret optimistisk. Holger havde været til påvisning af nogle huse, men meldingen fra husmandsskolen lød på, at han ikke havde røbet nogen af sine kammerater. På Lehnshus havde der, som naturligt var, været megen opstandelse over det passerede.

Denne optimisme var desværre ikke begrundet. Der foreligger beretninger om, hvordan Holger blev behandlet på skolen, og de taler gennemgående et andet sprog, jfr. nedenfor.

Efter vor samtale tog Ingrid ind til Fåborg hos Egmosen Hansens, mens jeg cyklede til Korinth. Efter at Abell havde sat Ingrid af, hentede han så mig i Korinth, og kørte mig over Krarup og Kværndrup til Dongs Højrup, hvor jeg blev sat af og cyklede til Hesselagergård.

Der var ikke noget i vejen for, at Thorkild kunne bo der et stykke tid, og jeg regnede så med, at han kunne finde et andet sted, når han havde fået en basis etableret. Om aftenen var baronessen fra Hesselagergård på besøg, og der spillede kort.

Næste dag hentede jeg en cykle hos fru Jørgensen, Richards moster, og tog tilbage til skovrideren. Om aftenen var jeg i Fåborg, hvor jeg fik meddelt Thorkild, at han fra på onsdag kunne bo på Hesselagergård. Han fik pålagt den yderste forsigtighed, for at vort gode opholdssted ikke skulle blive røbet. Jeg tog derefter ud til Egmosen Hansens for at besøge Ingrid. Ved døren kunne jeg høre Ingrid indenfor, hvorfor jeg bankede på døren på den måde, jeg plejede at gøre det derhjemme. »Det lyder fuldstændig som om det var Jørgen«, sagde hun indenfor. Gensynsglæde.

Senere på aftenen cyklede jeg så hjem igen til skovrideren, forsynet bl.a. med rent tøj.

Den 13. marts foretog jeg en cykletur til Ringe for at tale med Nissen Hansen. Han manglede endnu en mand i sin gruppe og havde to våben. Om aftenen havde jeg aftalt et møde med Thorsen hos Riis, men Ras Jensen kom med bud om, at han ikke kom.

Ras afgav beretning om fordelingen af lageret fra spejderhytten til

slagteren, Herbert, tømreren og direktøren. En af delingsførerne blev kritiseret, idet Ras ikke havde kunnet få ham i arbejde — om søndagen på grund af kæresten — og om mandagen på grund af en fødselsdag! Der manglede endvidere instruktion af en del folk. Laurits fra pakhuset var kommet til Frøslev. — Jeg aftalte næste møde med Ras, og efter at have fået rigtig the og dito franskbrød, tog jeg tilbage til skovridergården.

Den 14. marts tog jeg om aftenen ind til overlægen, hvor jeg havde fået lov til at bo. Derefter var jeg til møde hos Ras, hvor tillige slagteren, direktøren og Thorsen var tilstede. Der blev stillet anmodning om en indberetning inden den 19.

Den 15. marts opholdt jeg mig hos overlægen, renskrev dagbog og læste. Om aftenen var jeg til møde med Richard og Thorsen hos Poul Krosgård (tandlægen), idet Richard nu var kommet hjem fra København.

Den 16. marts fik vi aftalt med overlægen, at han skulle være behjælpelig med at skaffe forbindelse med kunstneren, og overlægen drog af med et brev til postmesteren, som denne skulle give til fru Hansen, der var ansat på postkontoret.

Om eftermiddagen havde Thorsen og Richard aftalt en tur i bil. Richard skulle gå ud ad vejen mod Dyreborg, og Thorsen skulle indhente ham der — for at mødet kunne ske, uden at bopælene blev kompromitteret. — Imidlertid var der ikke tilstrækkelig klarhed over aftalen, og fra et gavlvindue kunne jeg se dem begge, der ikke kunne se hinanden, bevæge sig søgende i terrænet. Jeg gjorde tegn til dem begge og resultatet var, at de omsider mødtes — i fuld offentlighed, udenfor vores hemmelige bopæl!

Her ender min »oversættelse« af den »krigsdagbog«, jeg førte. Selve dagbogen eksisterer, men den er, som allerede nævnt, skrevet i en så kortfattet og kodeagtig form, at den nu så mange år efter, ikke kan lade sig tyde i detaljer. Kun de punkter, som jeg endnu kan huske — og meget er gået i glemmebogen — eller som er umiddelbart forståelige, kan rekonstrueres.

Jeg kan således endnu huske, at jeg den 17. marts — datoen er fra dagbogen — overnattede hos skovrider Bistrup. Da jeg havde sovet et stykke tid, blev jeg kl. 2 vækket af skovrideren. Der blev ringet på hoveddøren! Det var i sig selv ganske usædvanligt, og vi fandt det særdeles foruroligende. Der var set 2 mand og hørt samtale mellem dem.

Vi troede, det var Gestapo, og jeg klædte mig hurtigt på og brændte nogle papirer, jeg netop havde fået af Richard, mens skovrideren tog afsked med sin kone. De pågældende blev derefter råbt an ud af et vindue, men der var ikke mere nogen. Vi var imidlertid blevet skræmte, og jeg forlod huset gennem et vindue mod havesiden, hvorfra jeg med frygten for at blive beskudt, løb over græsplænen, og derfra forsvandt udover markerne. — Jeg gik rundt i to timer — bl.a. så jeg den smukke ådal ved »Pilegården« i Vester Åby, og da det blev lyst, gik jeg ind til Oscar Nielsen, hvorfra jeg telefonisk erkyndigede mig om, hvorvidt skovriderfamilien fremdeles var levende. Det var den, og de bad mig komme tilbage — mens Oscar i al velvilje håned mig en del!

Den 21. marts blev jeg vaccineret for tredje og sidste gang hos læge Brandt, Hesselager, som Ib Winge havde henvist mig til. Richard var også blevet vaccineret og blev noget sløj af det, så vi var glade for at kunne tage situationen med ro hos Ib.

I den følgende tid boede jeg en længere tid hos Riis (førstelærer Erik Larsen) i Diernæs, hvor også Toftager og de andre kom meget.

Om hvad der ellers passerede, fortæller Høgh:

»Fredag den 23.-3. blev en del af den ammunition, vi havde nedgravet, kørt til Egelund sammen med bazookaen fra brændeskuret. Vi havde firspandet (Sofus Kristoffersens to følhopper!), og Riis og Orla var med. På Egelund traf vi Hvass, og da vor ladning var losset, blev Orla og jeg sendt ud på en rundrejse efter mere kontrabande, mens Riis blev tilbage for at holde vagt. Vi kørte til Bjørnemosgård, hvor vi skulle træffe et par mænd ved et digehjørne (stikord: Spiller I kort? — Ja, vi spiller Skærvinsel!) Derfra gik turen over Pejrup til Bøgebjerg, hvor vi skulle have næste ladning, hvilket imidlertid blev forandret, og vi kørte videre til Vester Åby, hvor vi på broen over jernbanen — et sted, som sådan en måneklar nat kunne ses på meget lang afstand — traf Hvass sammen med gruppen fra Vester Åby, og vi fik lidt mere på vognen og rullede så ad landevejen mod Pejrup. Kort forinden vi nåede denne by, kørte til vor foruroligelse en cyklist op på siden af vognen uden at sige noget, men tilsyneladende meget interesseret i os. Nå, han kom dog ret hurtigt med stikordet og havde en pose »æg« (d.v.s. håndgranater) som bidrag til vor indsamlings. Efter at have kørt en omvej over Lindebjerg på Orlas opfordring, nåede vi Egelund, hvor Riis havde gjort sig det hyggeligt inde i halmen. Vi fik hurtigt læsset af, men til vor forundring var Hvass ikke kommet, så vi blev noget urolige for

ham. Da vi efter at have ventet en tid på ham, blev enige om at køre hjem, kom han i samme øjeblik. Han havde stået og ventet på manden, der gav os en pose æg — de havde taget fejl af hinanden.

Jeg havde på Sofus Kristoffersens forespørgsel sagt, at vi nok kom hjem ved 1-tiden, men at han endelig ikke måtte blive oppe og vente på os. Vi kom kl. 2, og da havde han gået frem og tilbage på vejen ned til sin gård og ventet på os i en time.

Der lå nu en del gode sager på den bekvemt afsides beliggende og ubeboede skovridergård Egelund. Men der var en vis risiko ved sagen:

»En morgen, da skovfoged Jensen kom derud for at se til nogle skovarbejdere, der skulle fylde agern på sække, gik de og legede røvere og soldater med maskinpistoler og karabiner. De blev dog enige om at holde deres bøsse — hvilket de gjorde«. (Høgh).

Den 23. marts var derefter Richard, Høgh og Keld Sørensen derude og læssede faldskærmene ind i en personbil, mens nogle kasser med faldskærmssnore blev båret op i en nærliggende douglasbevoksning. Richard kørte derefter personbilen med faldskærmene til Hesselagergård. Undervejs måtte han passere en kolonne tyske soldater, men han blev heldigvis ikke standset. Fra landevejen kørte han om aftenen — vist ved 22-tiden — ind over Hesselagergårds marker, hvor Ib Winge og jeg tog imod skærmene og fik dem anbragt efter Ibs anvisning i et afsides og godt beliggende pumpehus. (Efter befrielsen kom faldskærmene frem og fordeltes som klenodier. De var i alle farver: blå, røde, gule, brune, og enkelte hvide var af silke. De forvandlede i de tøjknappe tider til gardiner og skjorter m.v. Vores lille datter, Ida, blev døbt i en dåbskjole, der var syet af en af de hvide silkeskærme).

På hjemvejen dagen efter kørte Richard og jeg i bilen. I nærheden af Pejrup løb den tør for benzin, og blev stillet ind i en gård med den besked, at den tilhørte luftværnet og ville blive hentet en af dagene.

Om borttransporten fra Egelund fortæller Høgh:

»Lørdag den 24. På Egelund var der efterhånden samlet et parti sammen, som skulle sendes til Odense, og dette parti var om lørdagen blevet pakket i trækasser. Tidligt om morgenen havde de, der pakkede, fået besøg af et par skovarbejdere, så det blev bestemt, at kasserne skulle køres væk fra huset samme aften, da det ville være for risikabelt at lade dem blive der. Riis og jeg mødtes ved Finstrup kl. 9 for at hente »gyngehesten«. Først måtte vi fjerne en halv snes ægkasser fra vognen, inden den blev brugbar, så det varede noget, inden vi kunne få spændt

for. Denne gang kørte vi bag om gården og over markerne til Profitgyden. På Egelund traf vi Richard, direktør 1, Hvass, Ras Jensen og Kragh, og vi gik straks i gang med at køre kasserne ud til en douglas-kultur, hvor de blev gemt. Imens holdt direktøren vagt ved Egelund, mens Hvass stod ved Kjeldbohus og passede på en sending, som samtidig kom fra Svanninge, og som jeg skulle hente, når lageret på Egelund var kørt ud. Da vi var færdige med udkørslen og havde hentet Hvass' lille lager, kørte vi en del ammunition ud til Pejrupvejen, hvorfra Hvass og Richard transporterede det til Skyttehuset, og så gik det hjemad for os. Lageret, der den aften blev flyttet, blev forøvrigt på grund af forfølgelse, flyttet mange gange, inden det nåede Odense«.

I dagene omkring den 24. marts traf jeg aftale med grev Knuth på Flintholm om, at jeg kunne bo der. Det kamoufleredes på den måde, at greven averterede efter en huslærer til sine små døtre. Jeg skulle så lægge billet ind og have en god chance for at få stillingen! Men uden at jeg husker hvorfor, blev der ikke noget ud af det.

Den 1. april opholdt jeg mig hos overlægen. Her fik jeg meddelelsen — den forfærdende meddelelse — at Holger var blevet skudt af tyskerne.

EIN GUTER FANGST

Anden påskedag var jeg om formiddagen ved Lehnshus og talte med Ingrid. Samme dag, den 2. april, kom den næste særmelding: hilsen til Elias, og vi havde vores 4. våbenmodtagelse. Da meldingen kom, sad jeg hos Håkon (Oscar Nielsen) i Vester Åby. Jeg husker, at han med sikkerhed mente, at han ville kunne se på mit ansigt, om der var melding til os, så han så på mig, mens jeg sad med hovedet omtrent inde i apparatet for at høre trods de tyske støjsendere. Meldingen kom, men jeg holdt masken.

Jeg fik nu telefoneret til Svenskeren — skovfoged Larsen, der kom til Vester Åby og fik instruktioner. Derefter tog jeg ind til Riis i Dier-næs, og senere til overlægehuset, hvor jeg havde ventet at finde Toft-ager. Han var imidlertid taget afsted. Jeg ventede til kl. 22,30, mødtes atter med Riis, og vi cyklede så til Stensgård. Mødestedet var ved den store staklade, og modtagelsen gennemførtes uden besværligheder, dog

med rygter om at fjenden var i nærheden. Givet er det, at tyskerne var ude efter os, hvilket vi fik sikkerhed for dagen efter. Selve aftenen blev det nedkastede gods anbragt i et udhus ved skovrider Brosens ejendom i Knabelbjerg skoven, og vi tog hjem.

Om modtagelsen fortælles der i Ras' beretning:

Ras forestod alarmeringen af bygrupperne på egen hånd, og der skulle stilles ved stakladen sydvest for Hanneslund. Ras måtte også alarmere Thorsen, der ikke havde hørt meldingen. Ras, Thorsen og Richard mødtes hos Herskind. Det viste sig, at der manglede en chauffør, idet den chauffør, der skulle have kørt (vistnok Nielsen fra Adelgade) var taget på påskeferie. Ras tog derfor sin svoger, Clausen, med, og man benyttede Spøhrs benzinvogn, der stod i garage hos Gottwald i Nørregade, og som forøvrigt ikke var i orden. I garagen afleverede forskellige grupper efter ordre deres våben til brug for vagtposterne, hvorefter Clausen, Ras og Ilum Christensen først kørte til Sjællændergården for at hente en presenning, og derefter ud til stakladen, hvor posterne af Thorsen og Ras fik udleveret deres våben. Også Hvass fik udleveret en tromlepistol med ammunition. Der var to vogne tilstede, og den anden var vistnok garveriets; det var en generatorvogn. For ikke at lave for meget spektakel, blev vognene skubbet fra stakladen ned til modtagepladsen, der lå lidt sydligere, øst for jernbanen.

Høgh fortæller i sin beretning:

»Mandag den 2. april — anden påskedag. — Modtagelse af våben på flyvepladsen ved Stensgård. Jeg var inviteret i byen, og havde en del besvær med at undskylde mig, da jeg først havde sagt ja til invitationen. Kl. 8,30 kørte jeg til Orla, der også måtte sige nej til et selskab, og begge kørte vi til Orehuset for at få »Peter« med, hvilket dog mislykkedes, da omstændighederne ikke tillod ham at tage hjemmefra. — Kl. 10 mødtes vi med Riis lidt vest for Diernæs, og kørte med ham tilbage til skolen, da hele aktionen var blevet udsat en time. — Vi kørte så kl. 11 og fulgtes med Hvass en del af vejen. Mellem Millinge og flyvepladsen måtte vi en tur bag et dige på grund af biltrafik. Ved flyvepladsen blev vi »indkvarteret« i en staklade. Efter at have ligget og småblundet en halv times tid, blev jeg sendt ud til pladsen og sat til at passe et af landingslysene. Vejret var typisk flyvevejr — stille og klart, men temmelig køligt. Ventetiden blev ret lang, idet der gik et par timer, inden maskinen viste sig og passerede i lav højde i retningen nord-syd. Kort efter kom den tilbage, drejede i en bue nord om pladsen og kom

lige ind over og droppede containerne, som faldt meget dårligt, idet de fleste faldt udenfor pladsen på et stykke pløjemark. Da man gav flyveren lyset, var det, som om man var i direkte kontakt med mandskabet i maskinen, og bagefter havde man følelsen af, at man havde hilst på mændene og talt med dem. — Selve skuespillet, der udfoldede sig, da skærmene faldt, var ikke så storslået som ved tidligere modtagelser, da de denne gang faldt mere spredt, og vejret knap var så klart. Selve opsamlingen var også meget besværlig. Der var nemlig ikke noget hestekøretøj, og containerne skulle således bæres hele den lange vej gennem den bløde pløjjord. Under forestillingen lød der et skud — det var en af vagtposterne, der var uheldig. — Efter læsningen kørte Riis, Orla og jeg hjem og var i Diernæs ved 4-tiden. Under hele hjemturen kunne vi i den stille nat høre bilerne i det fjerne».

Efter at våbnene var modtaget og læsset på bilerne, kørte Ras med vognen sammen med Gunnar Larsen, Richard og Brorsen. Da de nåede til Hanneslund, var vognen løbet tør for vand; Richard henvendte sig på Hanneslund og fik 3-4 spande vand, hvorefter der fortsattes uden uheld. Undervejs passerede man en post, hvis melding gik ud på, at der ikke var nogen fare på færde. Man kørte over Østerby, Svanninge over Kistrup skole-vejvinklen, forbi Sollerup til Knabelbjerg skoven, hvor læssene blev anbragt i Brorsens lade. — Da arbejdet var tilendebragt, tog mandskabet hjem og Ras og svogeren fulgtes ad.

Vi forlader nu et øjeblik Ras' beretning.

Richard og jeg tog hjem til Riis, hvor vi kom i seng kl. 6.

Vi var trætte og sov længe om morgenen. Vi kunne gøre det med god samvittighed, da godset jo var vel modtaget og anbragt til vores senere disposition.

Men om formiddagen begyndte situationen at udvikle sig for os. Thorsen ringede kl. ca. 10,30: Ras Jensen var ikke kommet hjem fra modtagelsen! Noget senere kom Thorsen op til os: Ras var set på Engvej »i selskab med« 4 tyskere!

Det viste os, at der var noget galt — uden at vi endnu var klar over, hvor galt det var. — Vi bestemte os til at få de modtagne containere pakket ud.

Thorsen tog til Fåborg for at skaffe en vogn, og Richard og jeg cyklede til gården Høbbet. Vi ankom kl. 12,15 og traf Brorsen samt Fischer og Thorkild.

Under det korte ophold så vi toppen af en politibil, der passerede på landevejen. Efter godt et kvarter gik Richard, Thorkild, Fischer og jeg over mod Brorsens beboelsejendom på den anden side af vejen. Den ligger ca. 1 km inde i skoven, og efter mit råd benyttede vi ikke vejen, men gik et stykke inde i skoven parallelt med vejen, Richard på den ene — den vestlige side, og vi andre tre på den østlige side. Da vi var nået nogle hundrede meter frem, kunne vi se to mand ved huset, og vi hørte en bildør smække, og et øjeblik efter kom der en stor politibil kørende langsomt frem ad vejen. Vi gik skyndsomst i dækning på maven bag nogle små grantræer, mens bilen kørte forbi os, og et øjeblik efter var vi på vej ud ad skoven mod øst, heldigvis uden at blive bemærket eller forfulgt.

Anderledes gik det Richard på den anden side af vejen. Han var ligeledes faldet ned, men da vognen var udfor ham, standsede den, og folkene i den stod ud og begyndte at gå frem mod ham. Han blev hurtigt klar over, at det var bedre at komme væk, og stak af i løb. Forinden havde han dog (meddelt mig i 1968 af Richard) smøget sin sweater over hovedet — han forudså, det ville blive varmt — og gemt sin tegnebog og sit legitimationskort under noget mos ved træet hvor han lå. Trøjen tog tyskerne, det øvrige hentede han selv senere.

Tyskerne forfulgte ham, men skød ikke. Da han nærmede sig et vildt-hegn, overvejede han, hvordan han bedst skulle passere det, og han forcerede derefter det og et par følgende kulturhegn med flyvespring. (Ikke for ingenting var han gymnastiklærer). Han kom herved foran og undløb. — Anstrengelserne var dog så stærke, at han kort tid efter fik en lungebetændelse og måtte ligge syg en tid. Da han var kommet tilstrækkelig på afstand af tyskerne, ville han have sendt bud til Høbbet for at advare. Han mødte en mand, han kendte, og bad ham gå op til Høbbet med besked. Manden svarede: Jeg kender Dem ikke! Toftager præsenterede sig nu og nævnte, at han underviste mandens datter i skolen i Fåborg. Hertil svarede manden: Jeg vil s'gu ikke ha' med jer at gøre!

Richard fortsatte derfor selv at komme til op til Høbbet. Undervejs traf han imidlertid nogle telefonarbejdere, der med glæde påtog sig hvervet.

Høgh fortæller, at han mødte Toftager og Riis i skoven samme eftermiddag (den 3. april) ved 5-tiden. Richard så meget medtaget ud, ligbleg og fuldstændig udkørt, og hans påklædning forbedrede ikke indtrykket af ham, men det var heller ikke så underligt efter den kur, han

lige havde gennemgået. Han var nok stærkt præget af den sindsoprivende oplevelse, men hans tanker var dog mest optaget af, at Ras Jensen var blevet taget, og at tyskerne havde taget hele sidste nats høst.

Richards tilføjelse fra 1968 fortsætter: Han tog nu op til Riis. Her var en del af de andre forsamlede, og de troede, at Richard var taget af tyskerne. Det var interessant, siger Richard, at se deres ansigter, »da jeg tren ind«.

Vi andre tre — Fischer, Thorkild og jeg forlod skoven mod øst, og mens de to ventede i en bevoksning ved et vandhul på marken, henvendte jeg mig i den nærmeste gård, hvor jeg lånte telefonen, og under ivrig lytten fra gårdfolkenes side fik jeg kl. 14,15 fortalt Riis, at skovturen var aflyst, og at Richard var syg, samt at Christian (Thorsen) ikke skulle komme med nogen vogn. Heldigvis nåede meldingen igennem, så vi undgik at få flere ud til stedet. — Senere hørte vi, at Kragh i forvejen havde været på vej til stedet, og at han fra den modsatte side af Brorsens hus skjult havde overværet, at tyskerne kom tilstede.

Jeg vender nu tilbage til Ras' beertning. Vi slap ham, da han sammen med svogeren var på vej hjemad fra våbenudpakningen ved Brorsens hus.⁴⁸) Han fortæller:

De cyklede uden lygter på, og skønt de var instruerede om kun at benytte bivejene, kørte de alligevel ad hovedvejen. Da de kom til det sted, hvor Rallebækgyden danner korsvej med landevejen, diskuterede de, om de skulle dreje om ad Svanningehusevejen. Men de var trætte og fortsatte ad landevejen.

Da de nåede korsvejen mellem Odense landevejen og Bøjden landevejen, blev de pludselig råbt an. HALT! og der blev lyst på dem af nogle tyskere, der stod i selve vejkrydset. Der var ikke andet at gøre end at standse. Tyskerne, 6 ialt i lysegrønne uniformer, stod med geværer og pistoler skudklare. De undersøgte de to, og ville se deres legitimationskort. Ras havde kun sit eget og måtte af med det. Ved visitationen af Ras fandt tyskerne hans pistol, og det i forbindelse med hans støvler og tøj, der var stærkt snavset af nattens arbejde, bevirkede, at tyskerne straks var klar over, at de havde gjort et godt kup. De skældte de to ud — bl.a. med ordene »barbaren« og »bolschevismus« og anbragte dem ved et lille ishus, der lå i haven til den lille villa på hjørnet. Ras blev berøvet sin bukserem og skilt fra svogeren, men skønt der til staidighed stod en mand bag ham med geværet parat, nåede han dog at få hvisket til svogeren, at de overhovedet ikke kendte hinanden.

Her stod de nu i den stærke kulde i ca. 3-4 timer til det blev lyst. Alle, der kom forbi, blev stoppet og undersøgt, og der kom en del, som Ras kendte. Selv blev han dog ikke genkendt, da han stod på den anden side af huset. Derimod blev svogeren genkendt af en del af de forbi-passerende.

Hen på morgenstunden ankom der østfra en udrykningsvogn (stor lastbil med presenning over), hvori der befandt sig 6 af de lysegrønne. Blandt disse var en løjtnant, der ved synet af Ras udbrød: Ach, ein guter fangst!

Ras og svogeren blev smidt ind i vognen, og patruljen, der havde taget dem, kom også med, hvorpå man kørte ad landevejen over Korinth til Espe, hvortil Ras kendte vejen, selv om han sad langt tilbage i vognen uden at kunne se noget videre ud. Ved alle de større vejkryds blev der taget flere folk på, hver gang 4 à 6 mand, og inden vognen nåede Odense, var der 30 mand i den. Endvidere var der en vogn til af samme størrelse, også fuld af folk og en mindre vogn.

I Odense kørte man ind på politikasernen i skolen bag Frimurerstiftelsen i Munkemose, og de to fanger blev ført ind i et almindeligt vagtlokale med telefonvagter, og der skete intet i et kvarters tid. — Men så ankom en civil tysker og en »dansk« ung fyr i grøn Gestapo-uniform (tyskeren optrådte senere også i Gestapo-uniform), og der blev spurgt efter navn og legitimationskort. (Ras bemærker her, at han aldrig havde fået noget falsk legitimationskort, skønt han havde afleveret billede til rette vedkommende).

Tyskeren blev ret hurtigt færdig med svogeren. Da denne kun havde kørt i bil, var han ret pæn i tøjet, og han fik dem med på en historie om, at hans moster i Korinth havde bedt ham ordne noget ved en pumpe, hvilket arbejde, da pumpen *skulle* laves, var trukket ud. Historien bestyrkedes af noget værktøj, han havde i lommen og af, at han opgav sin adresse til Nørregade, hvor han arbejdede, og ikke til Grønne-gade, hvor han boede privat samme sted som Ras, samt af at tyskerne ikke opdagede, at de kendte hinanden.

Turen kom derefter til Ras, der blev spurgt om, hvad han skulle med de våben, og hvor han havde været henne? Jo, det var da våben, han havde fået til opbevaring et stykke tid, og som derefter skulle afleveres til andre.

Pludselig gav »danskeren« ham nogle kraftige slag i hovedet med knyttede hænder. Det ene slag ramte ham foran på halsen. »Vi skal nok få dig til at rykke ud med sproget«. Derefter fik han håndjern på,⁴³⁾ og

i en lille Gestapo-vogn blev han, siddende mellem to tyskere og med svogeren på skødet, kørt ud til husmandsskolen, hvor svogeren blev ført ind i et værelse, medens Ras selv kom op i et forhørslokale i øverste etage. Her blev han — stadig med håndjern på — smidt om på gulvet, hvorefter de to tyskere og »danskeren« skiftedes til at banke løs på ham dels med en gummiknippel og dels med en hundepisk. Slagene ramte mest i hovedet, på ryggen og bagpå. Senere kom der endnu en mand til, og også han deltog i mishandlingen. Tyskerne var klar over, at der var kommet en våbensending ned, og ind imellem blev han spurgt om, hvor den var kommet hen. Hvordan de var blevet klar over våbnenes ankomst, ved han ikke. De kom derefter med et kort og pegede på terrænet omkring Knabelbjerg og sagde, at det måtte være deromkring.

Ras var efterhånden blevet så mør, at han måtte gå ind på at sige dem, hvor det var.

Allerede på dette tidspunkt var tyskerne klar til at rykke ud, idet der i gården foran hovedbygningen holdt en politiidrykningsvogn (»salatfadet« fra Odense) og et par af de store vogne med presenninger over.

I salatfadet befandt sig en kaptajn, den øverstkommanderende på skolen, og i det blev Ras anbragt. Man kørte derefter over korsvejen til Høbbet, og klokken var på dette tidspunkt antagelig over 12.

Ved ankomsten til skovriderboligen sprang tyskerne, der var meget ivrige, først hen til laden og gav sig derefter til at undersøge Brorsens hus. Her fandt de den anden vogn, der var blevet anbragt i garagen.

Ras sad til at begynde med inde i vognen, men han kom senere ud sammen med vagten og var også sammen med dem inde i Brorsens hus, hvor vagten og de andre tyskere stak forskellige småting til sig og brækkede skabe og skuffer op. — De folk, der kom gående op ad vejen, blev alle holdt op og ført hen i garagen, bl.a. et par skovarbejdere og et postbud og hans svigermoder, der fik et chock.

Ras kunne på beretningens tidspunkt ikke huske, om man under bortkørslen standsede, eller om der var nogen, der løb efter Richard. Der var kun eet salatfad, men det kan have kørt en tur, medens han var inde i Brorsens hus. — Da han kom ud igen, var godset fra modtagelsen blevet læsset på en tysk lastvogn med presenning over, og man kørte tilbage til Odense.

Lige inden man nåede husmandsskolen, kom der luftalarm, hvilket varede ca. 1/2 time, i hvilken tyskerne ikke turde køre ind på skolen.

Da det var overstået, blev Ras smidt ind i en celle i kælderen. Der var cementgulv og en træbriks til at slå ned, og det eneste inventar i øvrigt var en konserverdåse til natpotte og et halvt, snavset tæppe. Han havde stadig håndjernene på, så hænderne sad tæt sammen, og han havde intet fået at spise, siden han tog hjemmefra dagen i forvejen. Lige ovenover var vagtlokalet med et ondartet spektakel og bulder, og mørbanket som han tillige var, sov han overhovedet ikke hele natten, men lå og spekulerede på, hvad han skulle sige i forhøret næste dag.

Om morgenen fik han en halv humpel rugbrød og en kop vand, ellers intet og kom i forhør ved 8-tiden. Det var den samme tysker, som var der dagen i forvejen, og tolken var også den samme, hvorimod »danskere« ikke var tilstede. Endvidere var der en ny officer, der skrev på maskine. Ras talte ikke tysk, men forstod det meste af, hvad der blev sagt (»han har aldrig lært så meget tysk, som i de dage, han var på husmandsskolen!«) og derved vandt han tid til at svare på spørgsmålene. Tyskerne kom med en masse maskinskrevne ark og bladede rundt i dem. De troede, at hans legitimationskort var falskt, og han fik en del bank for det. Men da de omsider fandt navnet Ras Jensen, udbrød tyskeren: Ach, Ras Jensen, rigtig, rigtig. Han spurgte derefter om en lang række navne, deriblandt Jørgen Kragh, Toftager (den Toftacker), Michelsen og Albert Hvass, og også om dem, der var sat fast, bl.a. Brandrup Sørensen og Skovhøj. Hver gang Ras havde sagt noget, slog de op i det maskinskrevne for at se efter. De var klar over, at den Toftacker var »den kopf«. »Wo ist er«? Ras vidste det ikke. Derefter spurgte de: Ach (det ord brugtes meget) bist du Jude? oder Kommunist? og forhørte ham om hans politiske indstilling. Han måtte gøre rede for, hvor han var født, hvor han havde gået i skole o.s.v. Endvidere blev han spurgt om våbenmodtagelserne, og da han samtidig blev pryglet igen, fortalte han dem om de modtagelser, han havde været med til, og som de i forvejen havde i deres bog. Han forklarede, at han kun havde været med til at læsse på. Pistolerne skulle han bruge til at skyde advarselsskud med, hvis tyskerne kom, hvorefter han skulle stikke af. Dernæst ville de vide, hvordan han var kommet med. Jo, det var ved nytårstid, og det var Toftager, der havde fået ham med ind ved en gymnastikaften.

Derpå var de interesseret i, hvordan der blev alarmeret til modtagelserne, og Ras forklarede, at der blev telefoneret besked om, at han skulle møde der og der, og så mødte han. På spørgsmål om han var i forbindelse med Toftager, Kragh og Hvass, svarede han, at de boede ikke i byen, og de kom altid til ham eller gav besked pr. telefon om, at

der skulle mødes i skoven et eller andet sted. De var også interesserede i Thorkild Jacobsen og spurgte, hvor man traf ham? Til modtagelserne regnede de med, at der mindst måtte være 50 mand, og da Ras hertil bemærkede, at der kun var en snes stykker, replicerede de, at så måtte han jo kende dem. Nej, de havde alle masker på og brugte kun dæknavne, når de var ude. Hvor er da din maske? Jo, han brugte sit hals-tørklæde. De nævnte en del dæknavne: Smeden, Jesper, Albert og snedkeren, og Ras gav dem selv nogle, som han fabrikerede på stående fod. Desuden spurgte de både om Tom og Thorsen uden at være klar over, at det var den samme. Også direktøren blev efterspurgt. Svogeren spurgte de ham også om, og han forstod af deres tysk, at de var klar over, at de ikke kendte hinanden. Et stadig tilbagevendende spørgsmål var, om han vidste flere våbenskjulesteder?

Alle disse spørgsmål varede det to dages forhør at komme igenem. — Midt i det hele kom han ind i en celle sammen med en ung mand, der intet kunne sanse, men kun lå og jamrede sig. Han var blå og ophovnet i ansigtet, på hænderne og over det hele. Ras har senere bragt i erfaring, at det var ham, der havde gjort indbrud i Isaksens sommerhus og stjålet en af vore maskinpistoler, hvorefter han var blevet taget. Senere blev han skudt af tyskerne og begravet ved Seden strand.

Forhørene blev af og til afbrudt af sort-børs-folk, der forhandlede snaps, civilt tøj og tobak.

Da to dage var gået, måtte Ras vedgå, at han kendte et sted, hvor der lå våben. Han vidste, at de våben, der lå ved Egelund, skulle til Odense om tirsdagen, og han fortalte da, at der lå noget ved Egelund. Sammen med de 3 forhørsfolk førtes han derefter til Fåborg. De kørte over Engvej, men var ikke ude, og over Katterød til Egelund, hvor Ras viste dem op i granplantagen. Det viste sig, at der endnu stod nogle kasser, men de var tomme, kun een af dem indeholdt faldskærmsnøre. Tyskerne var meget opbragte herover, navnlig da de kunne se af mærkerne i skovbunden, at der havde stået tunge kasser. Ras fik dog ikke tæv ved denne lejlighed. De undersøgte ikke Egelund, da Ras sagde, at der ikke var noget der. De tog derefter til Ollerup og fik fat i en lastbil, der tog kasserne med.

Ved begyndelsen af forhøret sagde tyskerne, at Holger sad dernede, og at Ras blot skulle holde sig til sandheden, for han havde jo sagt det hele! Ras vidste jo imidlertid på dette tidspunkt, at Holger var død.

Hver gang en rapport var afsluttet, skulle Ras skrive den under,

hvilket forhørsfolkene også gjorde. »Det var ikke nødvendigt, at han læste, hvad der var skrevet«. Når der blev blæst luftalarm, blev fangerne sat i cellerne, hvorefter tyskerne skyndsomst forlod skolen.

Da der var overfyldt på husmandsskolen, blev Ras ført til Albanigades arrest, hvor han sad sammen med 3 andre i nogle dage. En tidlig morgenstund, den 16. april, blev han sendt afsted for at komme til Frø-slev-lejren. Men bilen gik i stykker og blev slæbt tilbage til husmandsskolen. Ras kom først afsted næste dag.

Tre timer senere blev husmandsskolen⁴⁹⁾ bombet af englænderne!

FERIE OG ARBEJDE

Jeg vender nu tilbage til afslutningen af affæren ved Brorsens ejendom. Fischer, Thorkild og jeg var gået vores vej, og efter mine telefonopringninger vandrede vi gennem Gærup skoven sydpå. Mærkværdig nok traf vi her på — formodentlig det eneste menneske, der færdedes i skoven — Brorsen. Med ham fulgtes vi til skovrider Bistrups skovridergård, hvor vi fik mad, øl og varme, hvad vi altsammen trængte hårdt til. Oscar Nielsen og svenskeren (skovfoged Larsen) kom til og blev formentlig sat igang med at skabe kontakter igen. Senere på aftenen kom i alt fald Oscar Nielsen igen med besked om, at der var arbejde for Fischer og mig. De to andre blev af svenskeren anbragt i natlogis hos hans kollega (vist i Frydenborg?). Fischer og jeg tog til Diernæs hos Riis, hvor Richard og Thorsen befandt sig. Richard havde efter sin løbetur væk fra tyskerne, som foran nævnt, truffet Høgh og havde aftalt med ham, at også han skulle komme ud til Riis om aftenen. Her blev det bestemt, at depotet i brændehuset måtte flyttes, idet man kunne risikere, at Ras Jensen blev nødt til at opgive det til tyskerne.

Keld Sørensen, Riis og Høgh kørte det derefter om aftenen ved 10-tiden på cykler til Holstenschus, hvor det blev anbragt på frøloftet over stalden langs med taget bag panelerne. Det drejede sig om ca. 15 karabiner og 15 stens. Stedet var fint, men det var vanskeligt at komme dertil uden at blive opdaget.

Det bestemtes endvidere, at depotet på Egelund, som Ras også kendte, måtte flyttes, og vi andre tog afsted. Men undervejs kom der melding om, at Egelund var »fuldt oplyst«. Derfor tog vi tilbage til Riis' hjem, hvor også Riis og Høgh kom tilbage. Også smeden og Stig var tilstede.

Der blev nu beordret »ferie«. Fischer og Stig tog til byen, og Oscar Nielsen og jeg tog gennem skoven til Vester Åby, hvor vi overnattede.

Richard siger 1968: Det var to mand, der kom tilbage med meldingen, at Egelund var »fuldt oplyst«. Der aftaltes et møde mellem dem og Richard den næste dag ved en halmstak nord for Pipstorn. Derefter gik de, og Richard, der var træt, gik i seng. Men lidt efter sagde han til Riis: Vi må ned og se efter, hvad det var. — Det viste sig, at det var månelyst, der oplyste alle vinduerne!

Næste morgen mødtes man ved halmstakken, og Richard blev belært om, hvad man *kunne* have gjort i forskellige tilfælde og bl.a. om, at man kunne have skudt på de tyskere, der kørte med Holger til påvisning. Han bestemte sig til at prøve deres mod lidt og sagde: Vi skal ned til Egelund for at se, hvad der er sket, når der var fuldt oplyst dernede. Hvem melder sig frivilligt? — Ingen af dem meldte sig. Så gik Richard selv.

Næste morgen cyklede jeg på Svenskerens cykle til hans kollega i Frydenborg, hvorefter Thorkild, Brorsen og jeg vandrede en dejlig tur under skovrider Bistrups ledelse ad de ensomste stier i Brahetrolleborgskovene. Derfra fortsatte vi over Stenstrup og Lunde og endte hos Brorsens kollega, skovejer Mogens Fogh i Gudbjerg skov, hvor vi fik en overordentlig venlig modtagelse og overnattede.

Næste morgen tog Brorsen videre på cykle, og Thorkild og jeg vandrede, forsynet med madpakke som til flere dage, til Hesselagergård.

Ferien varede til 9. april. Den var behagelig. Den 8. kom Richard på besøg og overnattede. Han havde nye opgaver til mig, og der arbejdedes i den følgende tid med en ny fordeling⁵⁰) af alle de indsamlede våben, hvoraf de fleste af en eller anden grund skulle til Odense. Det førte mig rundt til en del mennesker i omegnen af Fåborg, og det var nok tillige start af flere grupper, det drejede sig om, selvom jeg ikke nu husker nærmere derom.

Jeg var først på Lehnshus, der naturligt nok stod i sorgens tegn, derefter i Svendborg, på Rødkilde og i Ollerup. Den 11. var jeg i Ringe hos Nissen Hansen og i Vester Åby hos Oscar Nielsen, og den 12. var jeg i Falsled, hvor jeg spiste hos gårdejer Storm, da et stort optog af Gestapoer i lysegrønne uniformer og med mange biler — endog med en mindre kanon — drog forbi.

Hele omegnen var således impliceret, og der var en del utilfredshed, fordi man nu efter at have fået våben ihænde, og have fået dem godt anbragt i skjulesteder, igen skulle af med dem. Dagbogen har bemærk-

ninger om forskellige vanskeligheder, men jeg husker ikke meget om det. Kun et enkelt sted erindrer jeg: Der var en aflevering i en skov et sted, efter dagbogen var det den 17. april, og en af grupperne kom med deres våben kamoufleret som hindbærplanter: Sække fornedet ved »rødderne« og hindbærgrene strittende ud foroven. En anden gruppe kom som håndværkere med tasker og kasser, hvor våbnene var skjult. Et andet sted, husker jeg, blev nogle kasser eller poser med våben eller ammunition anbragt på et hestekøretøj under et læs grus.

Men Høgh omtaler sagen udførligere i sin beretning:

»Søndag aften den 15. april skulle vi aflevere det meste af de våben og den ammunition, vi opbevarede i Holstenschusskovene — det skulle via Svendborg til Odense. Om formiddagen var jeg hos Arthur Christoffersen, for om muligt at få ham til at køre, hvilket dog mistlykkes, da han skulle have selskab om aftenen. Jeg prøvede så Otto Nielsen, og der var ikke noget i vejen. Vi aftalte, at han skulle være ved mælkestedet kl. 22,30, hvor Orla skulle hente ham. Riis havde samtidig aftalt med »firspandet« om at køre, og det blev ordnet således, at Orla og Willy skulle tage med Otto Nielsen, mens jeg skulle køre firspandet sammen med Riis — Sofus Christoffersen tog dog selv med. — Vi samledes hos Orla, hvor vi drøftede nattens arbejde. Orla skulle tage sig af depoterne i Nørreskov og Dyrehuset, mens jeg skulle tage mig af det i Nyhave. Om eftermiddagen havde vi kørt ruten igennem, så Orla kendte stedet, hvor godset skulle afleveres. Kl. 22 skiltes vi for at tage fat på arbejdet. Da jeg havde fået fat på køretøjet og passerede Orlas hus, kom hans kone, Ellen, ud på trappen og kaldte på mig. Hun var noget urolig og bad mig endelig komme og meddele, hvis der skete Orla noget, og jeg var i stand til til at meddele det. — Ved indkørslen til Nyhave traf vi Riis og en gruppe fra Fåborg, som skulle hjælpe os. Det var meget mørkt inde i skoven, men det gik dog forholdsvis let at få kasserne båret ud og læsset. En del sprængstof, som skulle til Brændehuset, blev tilbage, og smeden blev sammen med et par andre og holdt vagt ved det.

Da vi var kommet ud af skoven, opdagede vi et bål i retning af Dyrehaven. Det viste sig at være en skorstensbrand, som godt kunne have voldt os kvaler ved at kalde folk til, men heldigvis skete det ikke. Lige før vi nåede den offentlige vej (ved Keglholme), traf vi Orla, der kom cyklende. Det havde været ham umuligt at finde det nedgravede depot, og han var derfor kørt ned til os, for at få nærmere oplysninger

hos mig. Grunden til at han ikke kunne finde det, skønt han selv engang havde været med til at hente noget deroppe, var den, at han ikke havde lagt mærke til, at der (af Høgh) var anbragt en halvanden meter høj ædelgran ovenpå stedet!

Vi passerede et hestekøretøj, men ellers var alt roligt.

Da vi var kommet på Korinth-V. Åby vejen og skulle dreje fra ad vejen til vort bestemmelsessted, opdagede jeg noget mørkt et stykke henne i siden af vejen. Vor forløber, som vi skulle følge efter, havde ikke bemærket noget, men jeg gik derhen for at undersøge, hvad det var. Mistanken var berettiget, for der var tre mand. Efter at jeg havde stillet et par forespørgsler, kom de med stikordet, og det viste sig at være en gruppe, som pr. cykle skulle aflevere våben. De sluttede op i selskabet, og til min store forbløffelse, præsenterede den ene sig for mig og fortalte, hvem de andre var. Det var meget forkert gjort.

Kort efter nåede vi målet, fik læsset af og vendte næsen hjemefter. I Nyhave fik vi sprængstoffet med til brændehuset, hvor det blev læsset af, hvorefter Sofus kørte hjem. Da vi var færdige med at bringe stoffet på plads, kom Orla og meddelte, at deres tur var forløbet udmærket.

I løbet af et par dage blev vi klar over, at vi havde været meget nær ved at komme i konflikt med tyskerne. En mand fra egnen var blevet holdt op ved Kongehøjen, og det i det tidsrum, vi havde kørt strækningen Keglholme-Nyhave-Kongehøjen; en cyklende gruppe havde kun undgået at blive taget af en tysk patrulje, fordi de havde en civil forløber.

MOMMARK - FÆRGEN

Den 19. april blev der gjort et forsøg på at standse Mommark-færgen. Det mislykkedes. Kl. lidt før 12 ringede Thorsen til mig hos Riis, om Fischer var der, og da det ikke var tilfældet, om jeg kunne skaffe fat på ham. Det lykkedes at få ham i telefonen og sagt, at han skulle komme op til Riis. Han kom, da kl. var 13,15 og fik besked på at sprænge færgen! Da den skulle sejle kl. 13,45, var der for lidt tid. Fischer var temmelig nervøs, men han og Kragh tog afsted, efter at vi havde forfærdiget nogle ansigtsmasker.

Kl. 14,45 hørte vi to knald fra Fåborg-kanten, og vi spekulerede hos Riis på, om det kunne være fra Fischer? Kl. 15,30 telefonerede Riis fra

byen — han var taget afsted for at høre nyt — at kødet kunne ikke fås.

Om aftenen var jeg sammen med Fischer hos svenskeren. Fischer var ked af det. Han følte sig blameret og fandt, at affæren var dårligt forberedt. De var kommet til færgen, men der var tyske soldater ombord, intet sprængstof, og man havde løbet an på at kunne finde en forhammer på skibet til at ødelægge et eller andet med, men der var ingen. Og folk var opmærksomme på, at de fyre ville foretage sig et eller andet. — Der var god grund til hans kritik. Men den 21. april lykkedes det at ødelægge generatoren på Mommark-færgen, og den måtte standse i længere tid. To (tre?) mand, Kragh og sømanden (Milan Thamsborg) gik ombord i den og meddelte folk, at der var lagt bomber, der ville springe om et øjeblik. Folk styrtede afsted, hvorefter de anbragte bomberne og antændte dem.⁵¹⁾

JERNBANESABOTAGE

Enten den 20. april eller umiddelbart før, var der kommet besked fra Odense om at banerne fra Fåborg til Odense skulle afbrydes. Planerne for sprængningen havde været forberedt siden efteråret 1944. Det lykkedes os at standse banen i tre døgn, i hvilke kun enkelte tog kom igennem.

Høgh har beskrevet sin andel i sabotagerne:

»Natten mellem den 19. og 20. april vågnede jeg ved, at der blev kastet småsten mod vinduet. Efter et par sekunders forvirring blev jeg klar over, at der var nogen, der ville have fat i mig. Udenfor stod Riis og Thorsen, og jeg fik den besked, at jeg så hurtigt som muligt skulle komme op til ammunitionsdepotet. Nå, så var der vel folk fra Fåborg deroppe, som skulle have noget stof, var min tanke, da det oprindeligt ikke var meningen, at vi skulle beholde det ret længe. Så lydløst som muligt kom jeg afsted, og efter et kvarters tid nåede jeg derop, og fandt de to herrer i færd med at hive sække med stof frem. Jeg blev hurtigt klar over situationen: kl. 11 var ordren: »Stor jernbanesabotage« kommet til Fåborg. Thorsen havde ikke kunnet få fat i direktør 1 med flere, og var derfor taget op til Riis, der igen havde sat sig i forbindelse med Orla. Vi fire skulle så deles i to grupper, hvoraf den ene skulle tage sig af banen mellem Fåborg og Katterød, mens de andre skulle »ordne«

Nr. Broby banen. Da vi efter en del søgen havde fået fat i alt, hvad vi skulle bruge, tog vi til Diernæs skole, hvor vi i spisestuen begyndte fabrikationen af bomberne. Det var en herlig forestilling: rundt omkring på borde og stole flød det med sprængstof, Cortex, tasker, sække og forskellige småting til brug ved den forestående aktion, og humøret var højt. Nu kom endelig belønningen for den sidste tids puklearbejde ved transporterne. Da vi var oppe ved depotet, kunne vi af og til i det fjerne høre detonationer, og da følte man det, som om man fik hilsen fra ukendte kammerater.

Arbejdet blev fordelt således, at Thorsen-Orla skulle tage banen ved Katterød, mens Riis og jeg skulle køre til Stensgård. Da jeg ikke havde regnet med at skulle længere væk, havde jeg ladet min cykle blive hjemme, og måtte derfor låne fru Riis'. Bomberne (vi havde to dobbelte) transporterede vi i en torvetaske, d.v.s. Riis havde dem det meste af tiden, da jeg kørte ca. 100 m foran for at »gøre vejen fri«. Efter en god halv times kørsel nåede vi stedet, hvor sprængningen skulle foretages, anbragte cyklerne inde i skoven og gik ud på linjen, for at undersøge mulighederne. Vi blev enige om at anbringe bomberne i en kurve og således, at hver bombe tog to skinnestykker. Vi antændte hver sin bombe; jeg gav signal, og så skete det. Hele forestillingen ved antændelsen lignede nærmest starten til et sprinterløb. Vi havde ca. 100 m at løbe til et dige, bag hvilket vi havde aftalt at lægge os under sprængningen. Dette nåede vi i løbet af utrolig kort tid, og da vi havde brugt over 1 m lang fængstråd, følte ventetiden uhyre lang, ja, vi var lige ved at tro, at sprængningen ville mislykkes; men så kom detonationen, men også kun én. Vi tog afsted med det samme og fik således ikke konstateret, om begge bomberne var gået samtidig, eller den ene lunte var gået ud. — Det blev en herlig køretur hjem i den lyse forårmorgen, og bevidstheden om at have gjort et godt stykke arbejde, gjorde den jo ikke mindre skøn. Vi nåede Diernæs kl. 6 uden større oplevelser, kun en enkelt mand traf vi ved Millinge. Mens vi arbejdede ved sprængningsstedet, hørte vi drønet fra Orlas og Thorsens bomber i Pipstorn.

20.-4. Natten efter eller rettere samme aften mødtes Riis, Orla og jeg med en del delingsførere ved Egelund kl. ca. 10. På et loftsværelse ved skæret fra et stearinlys blev bomberne lavet ved fælles hjælp, mens nogle stykker holdt vagt ved hoveddøren. Sprængningerne skulle foretages de samme steder som forrige aften og med to bomber samme sted. Denne aften blev vi præsenteret for en ung mand, som blev kaldt »sømanden«. Sammen med Orla, Riis, Thorsen og Duus kom jeg denne

aften til Katterød, hvor vi sprængte sporskifterne. Smeden (Duus) og jeg tændte hver sin bombe, men smedens gik desværre ikke. — Også denne aften fik vi »hilsener« fra sabotører ved Odense og Svendborg.

21.-4. Lørdag havde vi fri, mens Kragh, direktør 1 og Hvass sprængte ved Grønderup. Samme dag ødelagde Kragh og sømanden Mommark-færgeren.

22.-4. Søndag eftermiddag var jeg til selskab hos Orla. Mens vi sad ved aftensbordet, kom Riis med besked. Orla så ham, da han gik forbi vinduet, og gik ud og tog imod ham, så ingen af gæsterne så ham. Vi skulle tidligt afsted, så Orla kaldte skovfoged Jensen ud og forklarede ham, at vi skulle ud senere på aftenen, så han måtte tage initiativet til at bryde op. — Vi mødte også denne aften på Egelund sammen med nogle Fåborg-folk og igen en ny mand, som var fra Ålborg. Han brugte en forfærdelig mund og havde nær vækket hele omegnen, da vi var ved at anbringe bomberne ved Katterød. Denne aften lavede vi tre dobbelt-bomber og sprængte igen sporskifterne. Det var meningen, at de nye folk skulle tænde bomberne, og mens vi var beskæftiget med at lave dem, lod især den nye (ham fra Ålborg) til at være begejstret for dette hverv. Men da det skulle til at gå for sig, svandt modet, og han bad sig fritaget. Vi var 7-8 mand ialt dernede og havde et farligt mas med at passe på hinanden, og vi var klar over, at det var meget forkert med så mange folk. Det var jo også kun, fordi de nye folk skulle prøve det, at vi var så mange. Det blev Kragh, Keld Sørensen og mig, som tændte, og bomberne gik fint og næsten på én gang. Ih, hvor det regnede med sprængstykker om ørerne på os. — Da bomberne var gået, skulle vi hen for at se virkningen, men da vi var nået omtrent derhen, lød der varsels-råb fra en af de bageste, og vi opdagede da ca. 100 m fra banelinjen og parallelt med denne en række lys. Lysene bevægede sig, og det så ganske bestemt ud, som om det var mennesker, der kom løbende med lygter i hænderne. »Det er tyskerne«, var der en, der råbte, og vi besluttede at tage flugten. Jeg troede nu ikke, det var tyskerne; det var jo en besynderlig måde at komme på. Men på den anden side kunne jeg heller ikke regne ud, hvad det var. Vi skiltes ved skoven. Manden fra Ålborg var stadig noget nervøs, men det var heller ikke så underligt, da han ikke var lokalkendt. Jeg kom bort fra de andre og kørte via Holstenshus-Finstrup til mejeriet, hvor Orla ventede. — Dagen efter fik vi forklaringen: Det var højspændingsledningen, der var ramt af sprængstykker og faldet ned på jorden, og det var altså kortslutninger, vi havde set! —

Som nævnt af Høgh var jeg den 23. om natten med til en banesprængning ved Grønnerup. Sprængstoffet blev forberedt hos svenskeren, hvis hus lugtede dejligt af marcipan! Bomberne blev om natten ved halv tolv-tiden anbragt på skinnelegemet ved stationen i Grønnerup. Det var de to andre, der anbragte dem. Før sprængningen advarede vi en familie, der boede i et hus lige op til banelegemet, og de gik i dækning efter forskellige indvendinger. Jeg var vagtpost mod nord og tilbragte en halv timestid liggende med en U.S.-carabin i dækning bag en stentromle. Da eksplosionen kom, regnede det ned med grus og sten. Vi forlod stedet over markerne mod øst, hvor vi måtte undgå en flok heste, der forskrækkede over knaldet kom galopperende over marken. Vi troede naturligtvis først, at det var tyskerne. Hestene var heldigvis ikke kommet noget til. Jeg overnattede i mit logi hos skovrider Bistrup, ikke så langt derfra.

Det rygtedes dagen efter — jeg hørte det iflg. dagbogen af svenskerens kone — at en tysker, der havde deltaget i undersøgelsen efter sabotagen, havde udtalt, at det var det fineste stykke arbejde, han længe havde set. Ros fra fjenden!

CLAUS

Dagen før, altså den 22. april, var planlægningen og ledelsen af næste våbenmodtagelse blevet overdraget til Brorsen og mig i forening. Vi havde en del tilrettelæggelsesmøder og aftaler, bl.a. med Høgh og svenskeren. Meldingen kom den 26. april: hilsen til Claus. Men det var også det eneste, der kom. Vi ventede adskillige timer på Holstenshus-pladsen, og måtte så aflyse foretagendet. Vi havde ved denne lejlighed bestemt os til kun at benytte hestekøretøjer. Tyskerne patruljerede så stærkt på vejene, at det var umuligt at køre længere strækninger.

Høgh har en beretning om denne modtagelse også:

»23.-4. Om middagen fik jeg at vide, at sabotagen skulle indstilles. Mellem kl. 13 og 14 var jeg til møde i Diernæs skole med Anders (Hvass) og konsulent Borch (Brorsen). Kl. 10 i kalvefolden på Høbbet med Borch og bestyreren på Høbbet — om aftenen Korinth landbrugs-skole og garveriet. Alt var led i forberedelsen til en modtagelse.

24.-4. Hentede »Onkel Toms hytte« på Høbbet. Den blev anbragt 300 m syd for Orehuset.

26.-4. kom meldingen. Kl. 19 ved hovedkvarteret (skolen) for at få instrukser, kl. 20 i Korinth, derfra til Orehuset og igen til hovedkvarteret. — Kl. 22 mødtes Borch, Peter og jeg i kalvefolden for at få fat i køretøjet. Det gik meget let med at fange hestene og få spændt for. Forbi Sortesøen kørte vi tværs gennem Gærup skov, og ad Ravnevejen gik turen til Holstenshus. Det var en herlig tur i den stille forårsnat. Ved Nyhave blev folkene placeret 100 m inde i skoven, og de to hestevogne i kanten af skoven, udenfor skovdiget. Jeg fik ordre til at tage en mand med op til Holstenshus og sørge for at telefonledningerne blev afbrudt, så snart flyveren havde kastet sin last. Vi anbragte os bagved stengærdet ved tjenerboligen, hvor vi snart småsov og hundefrøs. Flere gange hørte vi i det fjerne lyden af biler, som vi senere fik at vide var tyskerne. — Da vi havde ventet til kl. 3, uden at der var sket noget, cyklede vi tilbage til flyvepladsen, hvor man også havde opgivet håbet om, at der ville ske noget den nat, og man diskuterede ivotrigt, hvad der kunne være hændt flyvemaskinen — Brorsen og Oscar Nielsen hyggede sig med en pipe tobak, til Hvass' store forargelse. Kl. 4 var alle folkene hjemsendt. Jeg fulgtes med vognen tilbage til Høbbet. Direktøren (Fischer) og Stig (Jørgen Kragh) var nær blevet taget af en tysk patrulje på hjemvejen, men undgik det ved at gemme sig i grøften«.

DE SIDSTE DAGE

I de følgende dage blev der administreret med fordeling af våben og ammunition, men der skete ikke større begivenheder. — Dog fortjener Høghs beretning igen at blive citeret:

»St. Bededag den 27. april blev der flyttet en del — vistnok 4 maskingeværer fra Fåborg til et sted i Brabertrolleborgskovene. Krølle og jeg havde sidste etape Egelund-Svenskeren. Det skete om formiddagen og gik temmelig let, bortset fra, at vi på grund af Fåborg-folkenes smøleri var blevet noget forsinket. Turen viste, at det var mindst ligeså sikkert at transportere illegale ting om dagen som om natten. De få folk, vi mødte, ikke så meget som studsede over de ellers ret kompromitterende store pakker, vi kørte med«.

Endnu en beretning fra Høgh må med:

»Korinth-gruppen, som jeg havde en del forbindelse med, havde væ-

ret så uheldig at miste sine våben. Disse var anbragt i en ubeboet jagt-hytte i skovene ved Korinth, og her var nogle tyveknægte brudt ind, formodentlig for at skaffe sig tobak og vin; de havde imidlertid opda-get våbenlageret og fjernet det. Meget karakteristisk for den slags folk, kunne de ikke holde bønne med dette interessante bytte. Under en poli-tisk diskussion på garveriet, hvor en af tyvene arbejdede, havde denne overfor en chauffør, der var medlem af en gruppe, prælet med, at han kunne skaffe våben. Chaufføren, der havde kendskab til tyveriet, med-delte dette til gruppeføreren (Heie Pedersen). Efter nogle undersøgelser blev man klar over, at det var deres våben, banditterne var i besiddelse af, men man ville ikke overfor dem røbe, at man havde noget at gøre med modstandsbevægelsen. Jeg blev da en aften ringet op af gruppe-føreren og inviteret på aftenkaffe. Da jeg ved 9,30-tiden nåede over til ham, blev jeg hurtigt sat ind i sagerne, og vi blev enige om, at jeg skulle sætte mig i forbindelse med hovedmanden, en ung mand, der boede hos sin far på en lille gård i nærheden. Vi kørte derud kl. 10, men Heie Pedersen fulgte dog kun med til ca. 100 m fra gården. Det var da næ-sten mørkt. I en stald var en ældre mand ved at fodre hestene. Jeg fik fat i ham og fik oplyst, at det var rigtigt nok, at den unge mand boede der — det var forøvrigt mandens søn — og til mit store held var han hjemme og blev på min opfordring hentet ud. Han viste sig at være en ualmindelig utiltalende fyr, som man kunne tiltænke alt, og min første tanke var, da jeg så ham: »Her kan du vist godt risikere at få en om-gang klø«. Jeg fortalte ham kort og klart, hvad jeg vidste om ham og hans bande, og pålagde ham at skaffe tyvekosterne tilbage inden den følgende morgen kl. 6. — Han nægtede i begyndelsen, men blev hurtigt klar over, at det ikke nyttede noget, ja, gik da over til den modsatte yderlighed, idet han ynkeligt bad om udsættelse m.h.t. tidspunktet for afleveringen. Jeg gik dog ikke med til noget kompromis, men roligt og overlegent — så jeg bagefter var helt imponeret af mig selv, og næsten ikke kunne lade være med at le af den bøse måde, jeg havde optrådt på — truede jeg ham med alle mulige ulykker, hvis han ikke parerede ordre. Det var det sidste, han hørte af mig. Dagen efter var det meste af lageret bragt tilbage, men den sidste del kom først næste nat — det havde altså alligevel været umuligt for manden at få det hele tilbage første nat«.

Høgh fortsætter sin beretning om de følgende dage:

»Så ventede vi påny på en sending og fik fortalt, at flyveren, som vi

havde ventet forgæves på den 26., var styrtet ned på Sydfyn. Dette rygte fik vi dog aldrig bekræftet. — En aften havde vi en fornøjelig sammenkomst hos Orla med rengøring af våben. I denne deltog de to nye mænd, som gjorde Diernæs-gruppen fuldtallig, nemlig Møller og Willy. Willy var blevet optaget først i april og Møller omkring den 15.

Det trak imidlertid ud med meddelelsen fra England, om at den nye sending var undervejs — denne ville forøvrigt blive af normal størrelse, og der var derfor kommet endnu en vogn til vor vognpark på Høbbet mark. Da meddelelser i radioen tydede på, at krigen nærmede sig Danmarks grænser, havde vi fået ordre til at pakke forskellige udrustningsgenstande ned, så vi var forberedt på det værste, og da der også var kommet lister med kendingsmærkerne på tyske motorkøretøjer m.m., der skulle læres af mandskabet, så besluttede vi at holde en øvelsesskydning i Dyrehaven«. (Den afholdtes den 4. maj!)

I de følgende dage tog fredsrygterne fart, så Thorkild besluttede sig til at finde vore armbind frem. De lå i ruinerne af hans hus, under det sted, hvor skrivebordet havde stået. Eftersøgningen var vistnok vanskelig, men lykkedes.

I dagene indtil den 4. maj blev der administreret med fordeling af våben og ammunition, men der skete ikke større begivenheder.

Den 4. maj om aftenen var jeg hos Riis, hvor jeg hørte fredsbudskabet i den engelske radio.

Jeg tog straks ind til Fåborg, og husker hvor ejendommelig en fornemmelse det var at kunne gøre det ganske åbenlyst. Der var ikke længere noget i vejen for at lade sig se.

Der var stort selskab hos Rasch, hvor Richard i nogen tid havde logeret — og som overalt stor og overvældende glæde.

Vi affattede en resolution til oplæsning næste morgen. Klokkeren 22,30 var folkene alarmeret, og der stillede 150 mand under våben på Klinnten. Klokkeren 4 om morgenen den 5. maj besatte vi rådhuset og udfaldsvejene fra Fåborg. I den tidlige morgenstund kørte jeg rundt i Fåborgs gader i en radiobil og oplæste dels vort eget fredsbudskab, dels et, vi havde fået fra Frihedsrådet i Odense. — Vores eget var det bedste!

Hvad der skete efter den 5. maj skal jeg ikke komme ind på her. Det er — i modsætning til hvad der gik forud — kendt af alle. De lykkeligste dage i Danmarks historie.

Det kunne være en fristende opgave at supplere de foranstående be-

retninger med f.eks., hvad der blev oplyst efter befrielsen under forhørene i de mange retssager. (Brunvang-sagen m.fl.), men det må andre eventuelt tage sig af.

Hvad jeg har villet, er at kaste et lys over Fåborg-arbejdet i tiden forud for den 5. maj, og at vise noget af, hvad der dog kunne foregå i den lille by. Tiden før den 4.-5. maj, mens tyskerne huserede i landet, mens den allierede invasion hang over vore hoveder, idet man ventede, at landet skulle blive krigsskueplads, inden krigen sluttede, og vi selv blive aktive deltagere — det var den egentlige tid for modstandsbevægelsen. Vi forberedte os efter evne på den aktive og afsluttende kamp. Alt det, der foregik, og som er beskrevet i det foregående, var i virkeligheden bipunkter, små led i forberedelsen til løsningen af modstandsbevægelsens hovedopgave: den ganske enkle, men overvældende store opgave: at få tyskerne smidt ud af landet.

Men kampen fik en anden afslutning end den, vi havde ventet — og Gud ske lov for det.

KILDER TIL ARBEJDET

Mine kilder til det foranstående opregnes nedenfor. De har næsten alle den fordel, at de er nogenlunde samtidige med begivenhederne. „Krigsdagbogen“ blev ført højst nogle få dage efter det, der skete, og de fleste af de beretninger, der er lagt til grund, er fremkommet i 1945 og tildels i 1946, og er altså skrevne medens erindringen endnu var frisk. En del af rapporterne m. v. modtog jeg, da jeg samlede stof til en beretning om Lennart Ahlefeldt.

1) Dagbogen. Den førtes efter anmodning af Toftager, da han overtog ledelsen, og skønt det ellers var forbudt at opnotere noget – og farligt – fik jeg det gjort regelmæssigt i tiden fra 3. september 1944 til 4. maj 1945. Men for at notaterne ikke skulle være for lette at tyde for eventuelle tyske læsere, blev de skrevet i en udtryksmåde, der kun var ment som støtte for hukommelsen. Kort tid efter besættelsens ophør gik jeg derfor i gang med at renskrive dagbogen. Men jeg nåede ikke længere end til 16. marts 1945, og nu så mange år efter er erindringen så sløret, at arbejdet ikke kan fuldføres med sikkerhed.

Dagbogen giver den fordel, at der er orden i kronologien: Datoer og rækkefølgen af begivenhederne er korrekt, og det har i adskillige tilfælde efter krigen været til nytte. Den blev skrevet på maskine, for at håndskriften ikke skulle røbe forfatteren, og efterhånden som et blad blev skrevet fuldt, blev det gemt på et sted, der ikke skulle kunne røbe dets ophavsmand. En tid lå det således i et hulrum i kældernedgangen til Hammer Hansens forretning i Strandgade, en anden tid under en hanebjælke på et loft til et af de værelser, vi boede på.

2) „Generalrapporten“. Den blev forfattet af Toftager og mig, navnlig på grundlag af dagbogen og blev afgivet den 25. oktober 1945 til Fynsledelsen efter dennes anmodning.

3) Junkers beretning indeholdes i et brev til mig af 19.-2.-1946.

4) Skatteseekretær Larsens beretning. Indeholdes dels i en række notater, jeg gjorde under et foredrag, han holdt i Sct. Georgsgildet i Faaborg den 20.-9.-1945 om sine oplevelser i modstandsarbejdet og under sit ophold i Sverige, dels i et par lommebøger, kaldet „Anteckningar“, I og II i hvilken han under sit Sverigesophold har nedskrevet sine oplevelser og som han har lånt mig med tilladelse til gengivelse.

5a) Peters (fabrikant Paulsens) beretning. Skrevet under hans ophold i Sverige under og straks efter befrielsen. Beretningen tilhører Gerda Paulsen. En afskrift er i min besiddelse med tilladelse til gengivelse.

5b) Paulsens beretning om Lennart Ahlefeldt. Indeholdes i et brev til mig af 15.-4.-1946.

(6) Bladet Sct. Georg, 8. årgang, nr. 11, november 1941. (Artikel af kaptajn G. B. Mackeprang om terrænsport.

7) Politirapport af april 1946 vedrørende Gestapos eftersøgning af en dommerfuldmægtig i Faaborg. Afskrevet af mig i maj 1946 efter originalen, der blev forevist mig af kriminalpolitiet i Faaborg. Eftersøgningen blev først kendt efter befrielsen.

9) Rapport af 16.-8.-1945 fra Københavns opdagelsespoliti om sabotage mod Faaborg Jernstøberi og maskinfabrik. Genpart i min besiddelse.

10) Dyrslæge Rothes rapport. Han var på dommerkontoret i Faaborg i anden anledning den 29.-12.-1945, og jeg optog rapporten, der er i min besiddelse.

11) Frøken Marie Kristiansens beretning om Lennart Ahlefeldts ankomst til Aalegaarden i Sallingelunde. Indeholdes i en skrivelse til mig, modtaget den 15.-9.-1945.

12) Stoffer Hansens beretning. Skrevet af cigarhandler Christoffer Hansen, Horne, i 1947. En afskrift i min besiddelse med tilladelse til gengivelse.

13) Jens Holms beretning. Skrevet af kommunekasserer Jens Holm, Horne, før den 27.-4.-1946.

14) Jens Holms beretning nr. II. Skrevet noget senere og uden dato.

15) Ras Jensens beretning. Noteret af mig efter hans beretning, den 5.-3.-1946.

16) Henry Sørensens beretning. Skrevet efter min opfordring og modtaget den 18.-4.-1946.

17) Samtale med Niels Isaksen, 24.-4.-1947. Nogle få notater.

18) Notat af fru Walldorff. Desværre udateret, men fra ca. 1946.

19) Brev til mig fra afdelingslæge Sigurd Petersen, Sindsygehospitalet i Middelfart, 4.-4.-1946.

20) Ebbes beretning. Skrivelse til mig af 13.-4.-1946 fra Ib Bielefeldt.

21) Beretning fra fagforeningsformand H. Malling Mikkelsen, Svendborg, af 21.-4.-1946.

22) J. Heie Pedersens beretning af 18.-4.-1946.

23) Gårdejer Hans H. Storms beretning af 14.-4.-1946.

24) Fabrikant Valdemar Lorensens beretning af 6.-4.-1946.

25) Centralbestyrer fru Helsing Madsens beretning af 14.-4.-1946. Rapport, optaget af mig under en samtale med fru.

26) Skovfoged O. Mengels beretning. Brev fra ham modtaget af mig den 13.-4.-1946.

27) Notat fra samtale med skovejer Ivar Sporon Fiedler, den 5.-4.-1946.

28) Forstander Th. Rosenstands mindeartikel om Lennart Ahlefeldt, Korinth Elever, Årsskiftet 1945. Side 43. Her står „Holgers“ afskedsbreve aftrykt.

29) Fru Christoffersens beretning, modtaget af mig den 9.-4.-1946.

30) Michelsens beretning om Lennart Ahlefeldt, af 9.-4.-1946.

31) Brev fra Ib Winge, 3.-4.-1946.

32) Notater fra en samtale med grevinde Lenna Ahlefeldt, januar 1946.

33) Beretning fra Riis, lærer Erik Larsen, Diernisse af 18.-4.-1946.

34) Aksel E. Høghs beretning, marts 1946.

35) Udskrift af retsbogen for straffesager for Faaborg Købstad m. v. vedrørende retsmøde den 3. februar 1945 (vedrørende det tyske politis fjernelse af arrestanten Ove Emanuel Hansen).

36) Afskrift af rapport fra kriminalpolitiet vedrørende telefonaflytning den 8. marts 1945 (Lennart Ahlefeldts anholdelse.)

- 37) Afskrift af rapport af 11. januar 1946 fra politiet i Odense (pbtj. K. Krogh Jensen) vedrørende Lennart Ahlefeldts anholdelse.
- 38) Notater fra en samtale med Thorsen den 27.-4.-1946.
- 39) Manuskript til en tale, jeg holdt den 4. maj 1946 om modstandsstyrkerne i Faaborg og omegn.
- 40) Manuskript til en tale jeg holdt den 26. november 1954 (Vera 10 år).
- 41) Manuskript til en tale, jeg holdt for telefondamerne i Faaborg ved vor sammenkomst den 27.-8.-1945.
- 42) Gårdejer Skovhøjs beretning, skrevet af fru Madsen, Grønnerup den 30.-12.-1945 efter Skovhøjs fortælling.
- 43) Sammes beretning, afgivet til mig ved nærværelse på hans bopæl den 31.-12.-1945.
- 44) Supplement hertil afgivet til mig af Skovhøj den 28.-3.-1947.
- 45) Rapport af 21.-11.-1944 om drabet i „Vænget“ den 19.-11.-1944. Optaget af mig i min egenskab af leder af Kredskontoret.
- 46) Rapport om samme begivenhed, afgivet til Kredskontoret, formentlig af sognefogeden i Horne.
47. Jon Jacobsens beretning. Skrevet i et kollegiehæfte i 1946.
- 48) Manuskript til en tale, jeg holdt ved afsløringen af mindestenen i Jernstøberiet den 30.-12.-1946.
- 49) Notater fra en udskrift af vidnebogen for retten i Esbjerg købstad m. v. Vidneforklaring bl. a. af forpagter Rasmus Petersen, Nakkebølle.
- 50) Et manuskript på 6 blade om terrænsporsafdelingens historie. Udarbejdet af mig i dagene fra 24.-10.-1945 til 10.-11.-1945.
- 51) Kladder til et brev fra mig af 16.-4.-1947 til statsadvokat Dines Kirk, Sønderborg i anledning af en forespørgsel om „Brunvang-sagen“.
- 52) Notater, jeg har foretaget efter en udskrift af retsmøde i retten i Esbjerg i „Brunvang-sagen“.
- 53) Et brev af 17.-9.-1946 fra mig til Thorsen i anledning af en forespørgsel til ham fra det kongelige bibliotek om Lennart Ahlefeldt.
- 54) Et interview med Toftager, optaget af mig den 22.-4.-1946.
- 55) Udskrift af dommen i „Brunvang-sagen“.
- 56) Modstandsbevægelsens Fyns Ledelse (Region IV) 's arkiv, der under „arkiver fra besættelsestiden“ beror i Rigsarkivet.

Som anført i forordet foretages nedenfor en PRÆSENTATION

af de personer, der omhandles i den foranstående tekst. Kun enkelte navne, der f. eks. mangler tilknytning, enten til den lokale modstandsbevægelse eller til Faaborg, er udeladt. Det er forekommet mig rigtigt at medtage forskellige oplysninger af personlig karakter – fødselsdatoer m. m. – i det omfang, det har været mig muligt at fremskaffe dem, for at personalhistorikere, der måtte få brug for det, derved lettere kan identificere de pågældende. Oplysningerne er dog ikke verificerede f. eks. ved eftersyn af kirkebøger, men stammer fortrinsvis fra vedkommende folkeregister eller fra den pågældende selv.

Forkortelser: f = født, F = Faaborg, g. m. = gift med.

En fortegnelse over modstandsstyrkens medlemmer, optaget straks *efter* 5. maj 1945, opbevares i Faaborg Byhistoriske arkiv.

Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Aksel. Greve, Lehnshus pr. Kirkeby, f. 14.-8.-1910, på Hvidkilde. Nu: Kammerherre, hofjægermester, godsejer, Hvidkilde.

Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Christian, forstkandidat, kammerherre, hofjægermester, f. 6.-9.-1878, Kjærsgaard, Brenderup sogn, død 7.-2.-1959. Lehnshus pr. Kirkeby.

Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Lennart (Walther, Holger Petersen), greve, forvalter på Brahetrolleborg, f. 4.-5.-1916, Egense, henrettet af tyskerne den 28.-3.-1945.

Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Sophie Magdalene (Lenna) g.m. greve Christian A.-L.-L., f. baronesse Reedtz Thott, f. 6.-9.-1884, død 14.-3.-1951.

Albert: Dæknavn, se Hvass, F. J.

Allan: Særmelding.

Anders: Dæknavn, se Hvass, F. J.

Andersen, Anders Jacob, (Herbert), kontorist hos kriminalpolitiet i F, f. 25.-5.-1916 i Odense, Svendborgvej 17, Faaborg, nu overpolitibetjent, førreprøvesagkyndig, Hyrdehøj 16, F.

Andersen, Arne, (Slagteren), kontorist på slagteriet, løjtnant, Østerbrogade 19, f. 10.-6.-1920 i Skjern.

Andersen, Carluf Sigvard Bernhard, overofficiant, f. 23.-1.-1902, Grønneg. 26, F.

Andersen, Ellen, g. m. Harry Andersen. Husmoder, f. 19.-1.-1909 i Horne.

Andersen, Erling. Data ukendte.

Andersen, Harry Christian Raymond, vognmand, Horne, f. 4.-12.-1911 i Chicago, USA, nu Svanninge.

Andersen, Jørgen, kommis, Priorens-gade, senere farvehandler, Ringsted, f. 27.-2.-1932, F.

Andersen, Niels Frederik, adjunkt, Odense, f. 27.-1.-1908 i Taulov, senere lektor, Sct. Klemens.

Andersen, Wilhelm Anders. (Arthur Hansen), bankbogholder, senere kontorchef, Kildetoften 37, F. f. 24.-3.-1896, død 29.-8.-1964.

Anna: Særmelding.

Arthur: Dæknavn, se Andersen, Wilhelm Anders.

Auntie: Se Rasmussen, Ane Kathrine.

Bager, Ole, boghandler, Østergade 16, F. f. 4.-11.-1904 i F., nu biblioteksmedhjælper, Klintevej 5, F.

Bang, Henrik, f. 23.-11.-1907, forpagter „Fagstedgaard“ pr. Korinth. 1947 flyttet til Stokkemærke.

Bartholdy, Carl Georg, Kaptajn i hæren, f. 6.-3.-1895 i Seest ved Kolding. Nu fhv. oberst, Munke mølle pr. Rinkeæs.

Bassø, Kai Holck, afdelingsbestyrer i det danske gødningskompagni A/S, Odense, f. 31.-3.-1900 i Stubbekøbing.

Bejerholm, Rejnhard, stationsleder ved Falck, f. 20.-9.-1905 i F.

Bielefeldt, Ernst Richard, cand. pharm. Svendborgvej, F., f. 16.-6.-1894 i Frederikshavn. Senere apoteker i Gudumholm. Død 13.-6.-1963.

Bielefeldt, Ib Ernst, (Ebbe), tømrersvend, Svendborgvej 76, senere tømrermester, Parkvej 11, F., f. 18.-11.-1921.

Bild, Anna Kathrine, husmoder, Horne, f. 3.-3.-1907 i Skærbæk.

Bild, Johannes, købmand, Landevejen, Horne, f. 16.-8.-1904 i Ulbølle. Nu Bytoften, Horne.

Bille-Brahe-Selby, Ella Jeronika, komtesse, f. 30.-6.-1904, Stensgård, Svanninge, Hanneslund, Svanninge. Senere påny Stensgaard.

Bistrup, Erik, skovrider, Ditlevsløst, f. 22.-11.-1886 på Frydendal, nu Pileallé 19A, København.

Bluhme, oberleutnant, tysker, data ubekendte.

Bogholderen, dæknavn, se Larsen, Aksel Spanget.

Bohn-Jespersen, Hilma, Jensine Frederikke, Gaaeshave 5, f. Jacobsen, f. 17.-10.-1873 i Bavelse, død 26.-5.-1960.

Bohn-Jespersen, Johan Magnus, arkitekt M.A.A. f. 29.-1.-1904 i Tornemark, Furendal sogn.

Bothilsen Nielsen, Kaj Henning, tyskerhåndlanger.

Brandrup Sørensen, Kaj, boghandler, Østergade 2, F., nu: Kaj Brandrup, f. 2.-7.-1914 i F.

Brorsen, Kaj (Kratluskeren, Stubkær, Dohse, Pateren, bogholder Johannes Jensen, konsulent Karl Borch) f. 22.-5.-1899 i Nakskov, død 11.-1.-1962. Skovrider, Knabelbjerg pr. Korinth.

Brønner, Hother Lorens, f. 13.-2.-1900 i F., direktør for tapetfabrikken „Fiona“, bopæl: Svanninge Bakker.

Buch, Harald Martin Gjølbj, f. 6.-4.-1893, kaptajn, nu oberstløjtnant, militærleder for Fyns Regionen.

Bøgh, Carl Henry, f. 2.-2.-1920, assistent, F.

Carl, dæknavn, se Jacobsen, Jacob Einar Thorkild.

Carlsen, Frits Eigil, f. 6.-11.-1925 i Odense, kontorelev, Grønnegade 59, F., senere ekspedient. 1967 i Grønland.

Carlsen, Peter, major (se Hæstrups arbejder, bl. a. Hilsen til Vera).
 Carstensen, Kristen Pauli, f. 26.-12.-1871 i Thisted, død 30.-4.-1954, ingeniør, Kildetoften 8, F.
 Cementkogeren, dæknavn, se Lorenzen, Valdemar Aksel.
 Christensen, Anton Peter, fisker, Dyreborg, f. 19.-1.-1901 i Horne, død 19.-7.-1963.
 Se Hæstrup: Hemmelig alliance 2, side 112, (Petsen, Petter).
 Christensen, Christen Ilum, f. 26.-12.-1908 i Saltum, officiant, Adelgade 6, F. dæknavn: Øen (opkaldt efter Illumø).
 Christensen, Henning, dæknavn, se Pontoppidan.
 Christensen, Karen, dæknavn, se Paulsen, Gerda.
 Christensen, Peter, dæknavn, se Paulsen, Hans Jørgen, ikke at forveksle med Peter Christensen, fisker på Dyreborg.
 Christensen, Rasmus Erik, overlæge, Lindevej, f. i F. 9.-6.-1878, død 1.-2.-1957.
 Christiansen, Axel, bankdirektør, Gaaeis Have, F., f. i USA 29.-3.-1892.
 Christiansen, Charles, f. 23.-5.-1902, arbejdsmand.
 Christiansen, Karen Margrethe, f. 11.-3.-1892 i F. Lærerinde, Klostergade 38, F. (Stjane).
 Christian, dæknavn, se Poulsen, C. Bent.
 Christoffersen, Arthur, f. 4.-3.-1911 i Magleby, skovarbejder (Holstenshus) Skyttehuset, Nyhave, Pejrup.
 Christoffersen, Erik, forsikringsinspektør, Lindevej 3, F., f. 18.-1.-1899 i Odense. Senere Nørrellé, Strib. (Eigil Christensen).
 Christoffersen, Johanne Louise, født Lyng, f. 11.-1.-1900 i Odense, husmoder, Lindeallé 3, nu Strib.
 Christoffersen, Rasmus Jørgen, elev, f. 25.-5.-1928 i Odense, Lindevej 3, F., død.
 Christoffersen, Sofus, f. 12.-11.-1902 i Aastrup, gårdejer, Stougaard, Diernæs. 1968: Thunøvej 2, Herning.
 Christophersen, Johannes Gerhard Rasmus, overlærer, senere stadsskoleinspektør, f. 22.-7.-1883 i Svendborg, død 12.-9.-1962, Østergade, F.
 Clausen, Ejner Marius, f. 6.-5.-1895 i Ønslev, godsejer, Hvedholm, senere (1953) Lerchenfeld ved Kalundborg. Død 24.-11.-1967.
 Clausen, Lars Peter Julius, Grubbemøllegdyden, f. 10.-7.-1887 i Diernæs, død 22.-3.-1960.
 Claus, særmelding.
 Columbine, dæknavn for kommunisterne.
 Clausen, Gunnar, f. 14.-9.-1907 i Aunslev, mekaniker, Grønnegade 2, F. (svoger til Ras Jensen).
 Crone, von, tysker, data ukendte.
 Dahl, Georg Johannes, købmand, Bøjden Landevej, Horne, f. 21.-6.-1874 i Aalborg, død 11.-9.-1947.
 Dam, Knud Valdemar, f. 9.-5.-1907 i Aarhus, kommandør i søværnet, jagtkaptajn hos Hans Majestæt Kongen.
 Danielsen, Nina Methea, tysk medhjælper, data ukendte.
 Daubjerg, Knud Svejdahl, lærer, f. 1.-1.-1903 i Ulfborg, Kildetoften 36, F., senere viceinspektør.
 Direktør I, dæknavn, se Fischer, Erik.
 Direktør II, dæknavn, se Jørgensen, Peder Arne.

Direktørerne var begge lærere og blev af mnemotekniske grunde opkaldt efter direktør Fischer Jørgensen, Sparekassen.

Dittmann, Ludvig Edvard, garvemester, f. 6.-2.-1920 i Brahetrolleborg, senere driftsbestyrer, Vantinge destruktionsanstalt.

Dohse, Friederich Wilhelm Heinrich. Chef for Gestapo i Odense fra 22.-1.-1945 til kapitulationen. Data iøvrigt ikke mig bekendte.

Dohse, dæknavn, se Brorsen, Kaj.

Due, forvalter, løjtnant, Arreskov, senere Strandgaarden, Hesselager.

Duus, Axel Adolf, f. 24.-1.-1905 i Tyskland, død 16.-11.-1964, (Smeden), guldsmedemester, Klintevej 13, F., forretning i Mellemgade.

Dyreborg, Esther, f. 22.-7.-1908 i Aarhus, tandlæge, g. m. R. J. Dyreborg, se denne.

Dyreborg, Rasmus Johannes, dommerfuldmægtig i Odense, senere dommer i Slagelse, f. 9.-11.-1907 i Marslev.

Ebbe, dæknavn, se Bielefeldt, Ib.

Egmose-Hansen, Hother, sygehusinspektør, Faaborg sygehus, f. 26.-2.-1897, Stege senere Hillerød.

Egmose-Hansen, Jørgen, f. 31.-12.-1924, tømrersvend, sygehuset, Faaborg, senere arkitekt, Sverige.

Egmose-Hansen, Sarah Magdalene, (Moster), f. 5.-4.-1896 i Høver, død 23.-3.-1959, g. m. H. Egmose-Hansen.

Evans, allieret flyver.

Elias, særmelding.

Fabricius, Lorenz Peter, dr. theol., Maglemosevej 34, Charlottenlund.

Fischer, Erik Holger, (direktør I.), lærer, løjtnant r. f. 1.-7.-1916, i Odense, død 25.-3.-1953, til F. 2.-9.-1944, Østerbrogade 55.

Fog, Mogens, skovejer, Gudbjerg, f. 12.-6.-1907 i Horsens.

Frandsen, Erik, ingeniør, modtageleder på Fyn. Se Hæstrups arbejder.
Nu Lundegårdsvej 29, Bloustrød pr. Allerød.

Frandsen, Laurits Thorvald, kalkværksejer, Klostergade 71, F., f. 2.-2.-1888 i Aarslev. Nu Gaaeis Have.

Frederiksen, Ejnar Arnold, politibetjent, f. 15.-1.-1916 i Odense. Priorens-gade 49, nu kriminalassistent, Fredericia.

Frederiksen, Ernst Børge, ingeniør, Svendborgvej 80, f. 14.-3.-1907 i København. I 1950 flyttet til Valby.

Frederiksen, Knud, landsretssagfører, Klintevej 11, F., f. 1.-12.-1903 i F., død 31.-8.-1954.

Frederiksen, Willy Eicke, f. 4.-3.-1925 i Ringe, mejerist, Diernæs mejeri.

Fredtoft, se Jensen, Peter Fredtoft.

Faaborg, Jens, dæknavn, se Vett-Larsen.

Gerda, se Paulsen, Gerda.

Glasdam, Søren, postbud, Nørreballe, Horne, f. 8.-10.-1914 i Brahetrolleborg, nu Falsled pr. Millinge.

Greve, Søren Johannes, gårdejer, Rørmosegaard, Horne, f. 10.-4.-1900, nu Landevejen, Horne.

Grog, gravhund hos lagerforvalter Jacobsen.

Hammerdam, Jens Peter, husmand, Aastrup mark, nu Vester Aaby, f. 21.-9.-1893 i Vester Aaby.

- Hansen, Anders Christian, se Trentel-Hansen.
- Hansen, Arthur, dæknavn, se Andersen, Wilhelm.
- Hansen, Niels Rasmus Ib Birkedal, tyskerhåndlanger, højesteretsdom 26.-6.-1950, ømt til døden, fuldbyrdet (avisnotits) 20.-7.-1950.
- Hansen, Christoffer, cigarhandler, Horne, f. 6.-5.-1898 i Horne, Landevejen, Horne.
- Hansen, Christian Carl Valdemar, fiskehandler, Kirkestræde 6, f. 24.-4.-1920, Avernakø, død 14.-5.-1945.
- Hansen, Erik Nissen, (Trolle), isenkræmmerkommis, Torvegade, Ringe, f. 16.-7.-1920 i Kolding, nu premierløjtnant, Skibhusvej 154, Odense.
- Hansen, Gerner Hammer, grosserer, Sydfyns Papirforretning, Strandgade, privat bopæl: Parkvej nr. 12, f. 14.-12.-1904 i F., død 27.-12.-1966.
- Hansen, Hans Peter (Kunstneren, Karl Marius Bruun), Assens Korsvej pr. F., f. 17.-3.-1905 i Millinge.
- Hansen, Hans Rasmus Anders, lærer i Katterød, f. 7.-11.-1896 i Frørup, død 24.-4.-1956.
- Hansen, Johannes, civilingeniør, formand for Dansk Terrænsports-forbund til 1953, f. 14.-1.-1872, død 27.-9.-1960. København.
- Hansen, Rigmor, husmoder, Horne, f. 2.-1.-1898 i Diernæs, Landevejen, Horne, g. m. Stoffer Hansen.
- Hansen, Thyge, f. 31.-7.-1918, Maegaard, Ryslinge, død 19.-6.-1961. Elev på Korinth landbrugsskole 1942, fodermester på skolen fra efteråret 1943 til 1945, senere gårdejer, Brundby, Samsø.
- Hansen, Toftager, se Toftager, A.
- Hansen, Torben, premierløjtnant, f. 2.-11.-1917 i København, til F. 12.-11.-1942, slagteriet, Havnen. Nu oberst, chef for I. Reg., København.
- Hansen, Uffe Birkedal, tyskerhåndlanger.
- Hasselmann, Carl Edvard Theodor, motorsagkyndig, Faaborg, f. 16.-8.-1874, død 27.-6.-1946. Grønnegade 20, F.
- Hasselmann, Kaj Ferdinand, adjunkt, f. 5.-5.-1904 i F., senere lektor, Baggers allé, Odense.
- Hastrup, Aage, journalist, Faaborg Avis, senere lønnings- og pensions- samt boligminister, f. 22.-11.-1919, Frederikssund. Odensevej 3, flyttet 1942 til Frederiksberg.
- Haugwitz-Hardenberg Reventlow, Curt Ludvig, greve, Korinth, f. 24.-9.-1885, død 22.-9.-1956.
- Have, Aage Wulff, oberst, senere general, f. 30.-12.-1887 i Aarhus, til F. i november 1942, Torvet, F., død i november 1967.
- Hecht-Johansen, Johan Erik, f. 30.-3.-1920, cand. jur. Palsgaard, pr. Juelsminde, se Hæstrups arbejder.
- Hecht-Johansen, (Jette) Ellen Margrethe Stampe, født Jensen, f. 8.-12.-1921 i Rønninge, landsretssagfører, København.
- Henning, dæknavn, se Pontoppidan.
- Henrik, dæknavn, se Jensen, Ras.
- Henriksen, Kristian Peter, tømrermester, Odensevej 7, Faaborg, f. 5.8.1906 i F. død 23.-3.-1950.
- Herbert, dæknavn, se Andersen, Anders J.
- Herskind, Paul Julius Carl, kommunesekretær, Havnegade 8, f. 24.-3.-1908 i København, død 3.-11.-1965.

Hermansen, Alfred, kommis hos købmand Isaksen, senere manufakturhandler i Korinth, f. 23.-8.-1914 i Marstal. Holsten Carisiusgade 8, F.

Holm, Jens, kommunekasserer, husmand, Horne, f. 1.-3.-1885 i Horne, Landevejen, Horne.

Holm, Sofie, husmoder, g. m. Jens Holm, f. 14.-11.-1883 i Brahetrolleborg, død 26.-6.-1958.

Hvass, Erik Christian, f. 28.-5.-1939, F, nu stud med., Aarhus.

Hvass, Frants Jørgen. dommerfuldmægtig, Dosseringen 7, senere „Fiona“, (Albert, Anders Jensen, Winge, Johannes Henriksen), f. 6.-10.-1908 i Roskilde. Nu retsassessor i Nyborg.

Hvass ,Ingrid, husmoder, g. m. F. J. Hvass, f. 2.-5.-1914, København.

Hvass, Svend Michael, f. 26.-5.-1944 i F., nu arkitektstuderende i København.

Hvass, Hans Henrik, f. 17.-5.-1937 i Nørresundby. Nu rejseleder, Canariske øer.

Hvass, Ida Elisabeth, f. 31.-1.-1946, død 14.-7.-1948.

Høgh, Aksel Ellermann, Ole Hansen, Ole Skovtold), skovfogedaspirant, Munkelbo, Holstenschus, senere major i hæren, f. 10.-8.-1917 i Hammel, død 7.-8.-1964.

Haakon, dæknavn, se Nielsen, Oscar.

Illum Christensen, se Christensen Illum.

Ingeniøren, dæknavn, se Jensen, E. H.

Ingrid, se Hvass, Ingrid.

Isaksen, Ingrid Julie Marie, g. m. Niels Isaksen, f. 3.-10.-1908 i Fodby.

Isaksen, Niels Møller, (Jens Møller), købmand, f. 12.-12.-1900 i Bogense. Parkvej 6, fra 1.-1.-1945: Lagonis Minde 11, F.

Iversen, Johannes Valter Zehngraff, løjtnant (R) i F. i 1942, f. 20.-3.-1914 i Nykøbing Sj.

Jacobsen, Helmer Egil, premierløjtnant, F., f. 30.-8.-1913. Kirkestræde 2.

Jacobsen, Jacob Ejner Thorkild, (Thorkild, Carl Lauritzen), lagerforvalter, Fiona, Svendborgvej 74, F., f. 11.-11.-1895 i Viborg, død 14.-11.-1959.

Jacobsen, Jens Raun, gårdejer, Sønderhjørne, Bøjden, f. 26.-9.-1893, død 17.-11.-1964.

Jacobsen, Johannes Christian, landmand, Sønderhjørne, f. 6.-6.-1916.

Jacobsen, Jon Milling, stud. art., Svendborgvej 74, f. 19.-8.-1926 i F., nu Jon Milling, civilingeniør, Præstegaarden, Snostrup, Frederikssund.

Jacobsen, Martine Olivia, kl. Musse, født Milling, husmoder, g. m. Thorkild, f. 13.-10.-1895 i Ulbølle, navneændring til Jacobsen Milling.

Jakobsen, Anders Bering, fodermester, Horne Egsmark, f. 16.-11.-1890, Landet, Taasinge, nu: Hårby alderdomshjem.

Jensen, Anders, dæknavn, se Hvass F. J.

Jensen, Ernst Frederik, smedesvend, Landevejen, Horne, f. 9.-3.-1915 i Horne.

Jensen, Helmuth Anker, politibetjent, Torvegade 25, senere overpolitibetjent, Svaninge, f. 16.-4.-1915 i Korsør.

Jensen, Ernst Henry, kaptajn, bilinspektør, Svendb., (Ingeniøren, Jernkæben. Om dæknavnet: Det fortaltes, at en hest havde sparket ham på kæben. Hesten brækkede sit ben). Hæstrup: Hilsen til Vera, side 54. Død 5.-11.-1968.

Jensen, Jens Mikkelsen, isenkræmmer, Mellemgade, F., f. 21.-6.-1885 i Foldby, Århus amt, død 12.-4.-1951. Grønnegade 2.

Jensen, John Ras, (Henrik), handelsmedhjælper, senere isenkræmmer, hj. af Mellemgade og Grønnegade, f. 30.-7.-1919 i F.

Jensen, Peter Fredtoft, fodermester på Brahetrolleborg, senere kioskejer i Toftlund. f. 5.-10.-1911 i Oxbøl.

Jensen, Poul, gårdejer, Horne Egsmark, f. 27.-11.-1879 i Horne, død 7.-11.-1966.

Jensen, Svend Valdemar, smedesvend, Horne, f. 20.-5.-1916 i Horne.

Jernkæben, dæknavn, se Jensen, E. H.

Jerris, Tage Verner, dommerfuldmægtig, Assens, f. 23.-10.-1906, død 9.-10.-1963.

Jette, dæknavn, se Hecht-Johansen.

Jesper, dæknavn, se Wagner, A. E.

Johansen, Viggo, (Viktor Jensen), kriminalassistent, Torvegade 25, f. 29.-6.-1895 i Brædstrup, nu Fredericia.

Johan, tyskerhåndlanger, data ubekendte.

Junker, Rolf Holm, gymnastiklærer ved hovedskolen, Bøjestræde 8, F., (Thomas), f. 12.-11.-1908, Leeds, Yorkshire, England. Nu school master, Huisn's Grammar school, Taunton Somerset, England.

Jussi, se Nielsen, Johannes Hørkild.

Justesen, Ole Bernhard Grill, premierløjtnant, (Ole), nu oberstløjtnant, Odense.

Justesen, Erik Bender, vognmand, Priorensgade 11, F., f. 16.-5.-1913 i F.

Justesen, Just, vognmand, Priorensgade 11, F., f. 5.-9.-1883 i Vebbestrup, død 27.-11.-1967.

Jørgensen, Anna, husmoder, Oure, f. 30.-3.-1892 i Oure, nu Tårup pr. Frørup.

Jørgensen, Arne, lærer, se Jørgensen, Peder Arne.

Jørgensen, Christian, snedkermester, Horne, f. 13.-4.-1901 i Horne.

Jørgensen, Erik Mauritius Klindt, forpagter, Brændegaard, f. 22.-9.-1901, Kalørgaarden, Ubberud.

Jørgensen, Hans, kreaturhandler, Oure, f. 30.-11.-1886 i Oure, nu Tårup pr. Frørup.

Jørgensen, Jørgen Peter Andreas, f. 29.-5.-1922 i Svendborg. Bjernevej 2, Svaninge, lærervikar, F., senere skoleinspektør, Annettevej 5A, Charlottenlund.

Jørgensen, Peder Arne, lærer, Svendborgvej 24, F., (Direktør II.), f. 15.-10.-1912, Lyø, nu stadsskoleinspektør i Rudkøbing.

Jørgensen, Peter Kej, skoleelev, Horne, f. 17.-9.-1929, død 9.-3.-1964.

Karen, dæknavn, se Paulsen, Gerda.

Karla, dæknavn, se Ravn, Marna.

Keld, se Sørensen, Keld, mejeribestyrer.

Klausen, Uffe, prokurist, Ringe, (Ulrik Knudsen), f. 2.-6.-1916, Frederiksberg, nu fabrikant, Svendborgvej 16, Ringe.

Klintorp, Henry, (tidligere Henry Sørensen), (Ole), stud. polyt., KFUM, København, (Nørregade 6, F.), f. 31.-5.-1924 i F., nu civilingeniør, Nørrevang 36, Ll. Værløse.

Knudsen, Poul, ekspedient, Priorensgade 44, F., (Svend), f. 9.-7.-1919 i F., nu købmand, Priorensgade 45, F.

Kolling, John, tyskerhåndlanger, Højesteretsdom 19.-5.-1950, dømt til døden, men (avisudklip) benådet til fængsel på livstid.

Kolumbine, dæknavn for kommunistgruppen.

- Kragh, Jørgen Viggo, kontorist, Øster Møllevvej 29, F., (Stig), f. 11.-7.-1924, nu tricotage-grossist, Hejmdalsvej 29, Herning.
(opkaldt mnemoteknisk efter Rolf Krake, en stige).
- Kristiansen, Frederik, f. 28.-7.-1886, død 26.-4.-1945, gårdejer, Aalegaarden, Sallingelunde.
- Kristiansen, Johanne, frue, Sallingelunde, f. 15.-4.-1898, død 1.-6.-1945.
- Kristiansen, Marie Kathrine, Aalegaarden, f. 30.-3.-1924, Sallingelunde, gift Nielsen, Baaring Mark pr. Asperup.
- Kristoffersen, Sofus, se Christoffersen.
- Krogsgaard, Poul Valdemar, f. 29.-6.-1898 i Skaarup, tandlæge, Torvegade 25, F., død 23.-2.-1959.
- Krogsgaard, Svend Christian, læge, Korinth, f. 27.-9.-1896 i Skaarup.
- Kruse, Christian Valdemar, forkarl på Korinth landbrugsskole, f. 9.-7.-1920, Saugstrup, Voldby sogn, nu gårdejer, „Højmark“, Grenaa.
- Krølle, dæknavn, se Møller, Ejnar.
- Kunstneren, dæknavn, se Hansen, H. P.
- Langballe, Børge, lærling, f. 30.-7.-1926, Skyttehuset, Pejrup.
- Langballe, Carl Christian, (Skjalden), f. 28.-12.-1890 i København. Foredragsholder, forfatter, Skyttehuset, Pejrup.
- Lange, den lange, dæknavn for en tyskerhåndlanger, data ubekendt.
- Larsen, Aksel Spanget, bogholder, Bjernevej, Svanninge, (dæknavn: Bogholderen), f. 11.-10.-1917, Sct Hans landsogn, Odense, nu direktør, Møbeletablissemnetet A/S, Randers.
- Larsen, Anna Marie, husmoder, Landevejen, Horne, f. 10.-9.-1904, fra 1946: København.
- Larsen, Edmund, skattesekretær, Parkvej 27, F., (Skatte-Larsen, Robert), f. 15.-10.-1907 i Odense, nu amtsligningsinspektør, Hjørring.
- Larsen, Erik, førstelærer, Diernæs, (Riis), f. 25.-1.-1908 i Baaring, Asperup sogn. Til Diernæs den 1.-9.-1944, nu overlærer ved Seminariets øvelsesskole, Brorsonsvej 32, Tønder.
- Larsen, Herluf Harry, postbud, Kirkestræde 2, F., f. 5.-2.-1914 i Haarby, nu overpostbud, Fritsdalsvej, Svanninge.
- Larsen, Henrik Bønneland, landpostbud, Horne, f. 31.-7.-1889, død 4.-4.-1962.
- Larsen, Jørgen Helge Knud, skovfoged, f. 28.-3.-1913, Bremerhave pr. Korinth, (Svenskeren).
- Larsen, Knud, se Carlsen, Peter.
- Larsen, Leif Aage, stud. arck., Grundskolen, F., f. 24.-5.-1921 i F., nu arkitekt.
- Larsen, Maren Cathrine, født Jørgensen, f. 14.-4.-1904 i Jordløse, husbesyrerinde, Lagonis Minde 20, nu rentrice, Klintevej 12.
- Larsen, Niels Peter, snedkersvend, Horne, f. 5.-1.-1883, Horne.
- Larsen, Svend Gunnar, politibetjent, CHR. IX vej, F., (dæknavn: Svend), f. 14.-3.-1903 i Vissenbjerg, senere overpolitibetjent, død 19.-5.-1963.
- Launtoft, Ludvig, f. 6.-4.-1901 i Aastrup, smedemester, Aastrup.
- Lensing, tysker eller tyskerhåndlanger.
- Lind, Gabriel, sognepræst, Svanninge, f. 17.-5.-1892 i Rynkeby.
- Lorenzen, Martha Kirstine, husmoder, Dyreborg, g. m. Valdemar Axel Lorenzen, f. 30.-11.-1900 i Horne sogn.

- Lorenzen, Valdemar Axel, margarinefabrikant, Dyreborg, (Marmelademanden, Cementkogerer), f. 26.-9.-1901 i Kolding, død 12.-6.-1968.
- Lund, Valdemar, gårdejer, Horne, f. 26.-11.-1896 i Horne.
- Mackeprang, kaptajn, sekretær i Terrænsportsrådet, Vintervej 3, Charlottenlund. dræbt af tyskere den 4.-3.-1944.
- Mads, dæknavn, se Toftager.
- Madsen, Jenny Holding, centralbestyrerinde, Korinth, f. 23.-10.-1898 i Fangel, død 10.-11.-1966.
- Madsen, K. Verner Holding, savskærer, Korinth, f. 10.-10.-1902 i Brahetrolleborg, nu centralbestyrer, Korinth.
- Madsen, Kristian Laurits, støberiarbejder, Østerbro 38, F., f. 3.-8.-1901 i F., nu Ringparken 4, F.
- Madsen, Martine, rentrice, Horne, f. 15.-9.-1865, Horne, død 4.-12.-1951.
- Madsen, Mathias Peder, f. 26.-9.-1876 i Vissenbjerg, provst, Priorens-gade 49, død nov. 1959.
- Marmelademanden, dæknavn, se Lorenzen, Valdemar Axel.
- Mathilde, særmelding.
- Michelsen, Poul Arne, dommerfuldmægtig, Egelund, Diernæs, f. 11.-3.-1900 i Helsingør, nu dommer i Helsingør.
- Mortensen, Hans Christian, (Tømterer), f. 23.-8.-1917 i F., nu tømtermester, Priorens-gade 55, F.
- Mortensen, Holger, mejeribestyrer, Brændelydinge mejeri, f. 12.-9.-1907 i Ryslinge, nu ansat på „Gammel Mosegaard“, Sandbjerg pr. Hørsholm.
- Mortensen, Niels Juel, frisør, Kapellanstræde 3, F., f. 21.-5.-1920 i F., nu Frits Sybergsvej 15, F.
- Moster, se Eg-mose-Hansen, Sarah.
- Mourier, Erik, bestyrer, Brahetrolleborg, f. 13.-8.-1908 i Hørve, nu godsejer, hof-jægermester, Brahetrolleborg.
- Munck, Hans Erik, tyskerhåndlanger, f. 9.-8.-1915. Se højesteretsdom, Ugeskrift for retsvæsen 1948, side 693.
- Møller, Carl August, sagfører, F., Torvet 1, f. 11.-12.-1875 i Nysted, død 24.-1.-1948.
- Møller, Ejnar, (Krølle), f. 19.-1.-1923 i Brudager, kommis i Diernæs brugsfor-ening.
- Møller, Jens, dæknavn, se Isaksen, Niels.
- Månsson, dæknavn, se Aaderup, Jørgen.
- Neldeberg, Svend Victor Larsen, vognmand, Vester Håsinge, f. 3.-11.-1905, nu Ommel, Ærø.
- Nielsen, Carl Christian, smedemester, Horne, f. 24.-9.-1896 i Horne.
- Nielsen, Ebbe, postbud, Svendborgvej 17, F., f. 15.-6.-1914 i F., nu overpostbud, Svendborgvej 44, F., (gruffefører for gruppen „de røde“, opkaldt efter unifor-men).
- Nielsen, Hans Emun, overofficiant, f. 5.-7.-1906 i Fanefjord, senere assurandør, Sct. Hansgade 12, F.
- Nielsen, Ingvar, dommerfuldmægtig, F., f. 25.-9.-1909 i Kollund, til F. 12.-4.-1944. Boede Egelund skovridergaard, senere i F., nu retsassessor, Ribe.
- Nielsen, Johannes Hørkild, smedemester, Bjernemark, f. 13.-3.-1909 i Horne sogn.

- Nielsen, Johannes, (Sjællænderen), kontorist på kommunekontoret, F., f. 22.-12.-1923 i Aastrup, nu fuldmægtig på kommunkontoret i F.
- Nielsen, Laurids, f. 18.-10.-1886, stationsforstander, Korinth. Død 28.-1.-1962 i Nyborg.
- Nielsen, Oscar, førstelærer i Vester Aaby, (Haakon), f. 20.-9.-1906 i Lunde, Ribe amt, nu Esbjerg.
- Nielsen, Otto Valdemar, f. 11.-9.-1898 i Brahetrolleborg kommune, skovarbejder, Ørhuset, Grønnerup pr. Pejrup. 1968: Helsnet pr. Humble.
- Nielsen, Svend Arthur Schjødt, ekspedient, Assensvej, F., f. 1.-7.-1922 i F., nu chauffør, Fruens Løkke 4.
- Nymark Larsen, (navneforandring til Nymarsk), ekspedient, Vestergade 1, F., f. 29.-1.-1919 i Ringsted, nu farvehandler, Vestergade 1.
- Nøsted, Inger, hjemmesygeplejerske i F., senere i Harndrup, f. 10.-8.-1915 i København, nu g. m. digteren Verner A. G. Andersen, Jægersborggade 45, Kbhv. Ole, dæknavn, se 1) Høgh, Aksel Ellermann, 2) Klintorp, Henry 3) Justesen.
- Olsen, Leif, dæknavn, se Petersen, Svend Aage.
- Olsen, Otto, kaptajn i hæren, f. 12.-12.-1894 i Tystrup v. Fuglebjerg, nu pens. oberst, Hasselvej 7, Stige v. Odense.
- Orla, dæknavn, se Sørensen, Keld.
- Oscar, dæknavn, se Westergaard, Georg Hansen.
- Paulsen, Anton Kildeberg, f. 1.-3.-1936, Park Side 11, Millhill, London, nu disponent ved Faaborg Jernstøberi og Maskinfabrik.
- Paulsen, Gerda Magdalene, født Kildeberg, (Karen Christensen), f. 23.-6.-1910 i Odense, g. m. fabrikant Hans Jørgen Paulsen, nu fabrik ejer, Faaborg Jernstøberi og Maskinfabrik.
- Paulsen, Grethe Kildeberg, f. 20.-6.-1934, Limes avenue 4, Millhill, London, nu g. m. læge Christian Mouritzen, Ildervej 5, Højbjerg, Aarhus.
- Paulsen, Hans Jørgen, (Peter) f. 12.-4.-1899 i Grønnebæk sogn, til F. 15.-2.-1939, død 5. maj 1962. Ejer af Faaborg Jernstøberi og Maskinfabrik.
- Paulsen, Svend Kildeberg, f. 30.-4.-1939 i F., nu disponent i Faaborg Jernstøberi og Maskinfabrik, Ravnebjerg 1, F.
- Paustian, Poul, f. 8.-1.-1927 i København, skibstømrerlærling, Engvej 38, flyttet til Svendborg 1948.
- Pedersen, Christian, dæknavn, se Poulsen, Christian Bent.
- Pedersen, Jørgen Heie, landbrugslærer, Korinth, f. 6.-12.-1911 i Sverkildstrup.
- Perle, tysker eller tyskerhåndlanger.
- Peter, dæknavn, se Paulsen, Hans Jørgen.
- Petersen, Ejnar Kresten Bach, gestapomedhjælper, f. 6.-8.-1904.
- Petersen, Emanuel Johannes Christlieb, snedkermester, f. 13.-8.-1888 i Dalby, Vejle amt, Østergade 14, 1954 flyttet til Charlottenlund, død.
- Pedersen, Hans Peter, gårdejer, Geskemosegaard, Vænget, Horne, f. 25.-9.-1889.
- Petersen, Ingeborg Juliane Elisabeth, husmoder, rengøringsdame, f. 17.-1.-1893, død 13.-5.-1965. Grønnegade 21, F., g. m. fiskehandler Andreas Petersen, f. 28.-3.-1890 i Rudkøbing.
- Pedersen, Johannes, karetmagerv., Horne, f. 3.-6.-1922, nu tømrermester, Horne.
- Petersen, Laurits, f. 4.-10.-1895, pakhusformand, DFDS, Priorens-gade 141.
- Petersen, Niels Jørgen Clemens, f. 20.-3.-1907, Odense, politiassistent, senere Kgs. Lyngby.

Pedersen, Niels Karl, landbrugsmedhjælper, Geskemosegaard, f. 19.-8.-1929 i Horne, død 19.-11.-1944.

Pedersen, Rasmus Marius, f. 5.-4.-1901 i Ørbæk, Ore sogn, forpagter, Nakkebølle, nu Solhøj, Aarby pr. Kalundborg.

Petersen,, Rasmus Verner, handelslærling, Øster Hæsinge, hos købmand Holger Andersen, f. 7.-5.-1925 i Horne, nu gårdejer, Geskemosegaard.

Petersen, Svend Aage Johannes, (Leif Olsen), f. 11.-8.-1910 i Silkeborg, Engvej 33, F., fra nov. 1945: Ollerup.

Pedersen, Viggo Laurits van Würden, førstelærer, Aastrup, f. 14.-6.-1893 i Udby. Pianisten, dæknavn, se Rasmussen, Frits Thormann.

Pontoppidan, Erik, automobilhandler, Vestergade 12, F., (Henning), f. 6.-12.-1915 i København. Til F. 1942, senere i Lyngby.

Poulsen, Christian Bent, sagfører i Svendborg, (Christian Pedersen), f. 10.-7.-1912 i Svendborg, nu landsretssagfører, Svdbg.

Poulsen, Gerhardt Ingvald, (Sten), stenhugger, Østerbro 21, F., senere garveriarbejder, Hedemarken 14, F., f. 26.-2.-1917.

Prehn, Finn, tyskerhåndlanger, Højesteretsdom 19.-5.-1950, dømt til døden, men benådet til fængsel på livstid.

Rafael, Axel Carsten, vicefængselsinspektør i Nyborg, f. 7.-7.-1912 i Viborg, død 1967 som fængselsinspektør i Nyborg.

Rafael, Axel Valdemar, politimester i F., f. 9.-1.-1877 i Aarhus, død 2.-4.-1947.

Ramming, Bjørn Aage Birck, kaptajn i hæren, frugtavlser, f. 10.-1.-1890 i Aarhus. „Bjørnshøj“, Svanninge, død 9.-5.-1968.

Rasch, Fritz Arnold, slagteridirektør, Havnegade, F., f. 30.-8.-1905 i Esbjerg, død 1.-11.-1960.

Rasmussen, Fritz Thormann, (Pianisten), boghandler, Kildetoften 10, F., nu kasserer, slagteriet, Svendborgvej 148, F.

Rasmussen, Johannes, førstelærer, Svanninge, f. 19.-2.-1884. Frørup, død 10.-2.-1959.

Rasmussen, Ane Kathrine, (Auntie), født Kildeberg, f. 19.-12.-1873 i Tommerup, død 28.-1.-1956. Tietgensallé, Odense.

Rasmussen, Hans, f. 30.-10.-1914, agronom, Forrest Lawn, Alta, Canada.

Rasmussen, Karen Elisabeth, husmoder, g. m. Niels Anders Rasmussen, f. 12.-5.-1908 i Brabrand, død 4.-7.-1945.

Rasmussen, Niels Anders, direktør, Nørregade 9, senere Herning, (Anders), f. 5.-4.-1904 i Herning, død 14.-12.-1965.

Rasmussen, Niels Viggo, politibetjent, Kapellanstræde 12, F., f. 21.-12.-1916, nu overpolitibetjent, Fredericia, Gothersgade 28B 2.

Rasmussen, P. D. , kriminalkommissær, Odense.

Rasmussen, Poul Leo, godsforvalter, Brahetrolleborg, f. 11.-12.-1903 i Hillerslev.

Ravn, Jacob Christian, prokurist, f. 19.-6.-1906 i Haderslev, Tværvej 4, Mølholm, Vejle.

Ravn, Marna Margrethe, g. m. foranst., f. 30.-8.-1913 i Vejle.

Richard, dæknavn, se Toftager.

Riis, dæknavn, se Larsen, Erik.

Robert, dæknavn, se Larsen, Edmund.

Rothe, August, dyrlæge, Korinth, f. 27.-6.-1914 i Dalum.
 Rud, Gunni Busch, sognerådsformand i Horne, gårdejer, f. 17.-3.-1902.
 Sanct Georgsgildet, forening af gamle spejdere.
 Schilling, tysker, data ubekendte.
 Serritzlev-Petersen, politifuldmægtig, F., f. 24.-3.-1910 i Stege, Jernbaneplassen,
 F., nu auditor, Haderslev.
 Sjællænderen, dæknavn, se Nielsen, Johannes.
 Skands, Helge, landsretssagfører, Østerled, F., f. 28.-9.-1908 i København, død
 13.-5.-1945.
 Skatte-Larsen, se Larsen, Edmund.
 Skjalden, dæknavn, se Langballe, C. C.
 Skov, Jens Christian, trikotagehandler, Hospitalsstræde, (Store Lund), f. 7.-1.-1898
 i Sinding, Hammerum Herred, nu Grønnegade 33, F.
 Skovhøj, Jørgen Jensen, gårdejer, Grønnerup, f. 6.-5.-1898 i Horne, nu fhv. Falck-
 redder, Lagonis Minde 5.
 Skovhøj, Morten Bild, maskinlærling, f. 14.-5.-1927 i Brahetrolleborg, nu juster-
 mester, Agtrupvej 137, Kolding.
 Skovlund, Hans Christian, murersvend, Odensevej 4, F., f. 22.-5.-1920 i F., nu mu-
 rermester smstds.
 Slagteren, dæknavn, se Andersen, Arne.
 Smeden, dæknavn, se Duus, Axel.
 Spanget Larsen, se Larsen, Aksel, Spanget.
 Spangtoft, Anders Christian Kai, købmand, Vestergade 7, f. 10.-7.-1905 i Odense,
 flyttet til Dalum 1949.
 Sporon-Fiedler, Ivar Christian Frederik, godsejer, f. 28.-7.-1899, Damsbo Skov pr.
 Jordløse, død 3.-6.-1955.
 Söhnlein, Wolfgang Heinrich Paulus, tysker, f. 25.-9.-1913 i Amsterdam, fra 1.-2.-
 1944 leder af den tyske „Sikkerhedstjeneste“ på Fyn.
 Spøhr, Johannes Schytt, læge, Stenstrup, f. 26.-7.-1897 i Aarup.
 Sten, dæknavn, se Poulsen, Gerhard.
 Stjane, se Christiansen, Karen Margrethe.
 Store Lund, dæknavn, se Skov, Jens Christian.
 Storm, Hans Harald, (Jørgen), f. 25.-1.-1908, gårdejer, Falsled.
 Suomi, tyskerhåndlanger, data ubekendte.
 Svend, se Larsen, Gunnar, Knudsen, Poul og Hecht-Johansen.
 Svenskeren, dæknavn, se Larsen, Helge. Navnet givet efter bopælen: Ditlevslust,
 Gjellebrede, hvor nogle svenskere blev dræbt 1658, se Rasmussen Søkilde, Gamle
 og nye minder om Brahetrolleborg og omegn, København 1870.
 Sømanden, dæknavn, se Thamsborg, S. E. M.
 Søren, silkepuddel hos fru kredslæge Bohn-Jespersen.
 Sørensen, Agnes, Korinth, g. m. daværende mejeribestyrer Aksel Sørensen, Korinth
 mejeri.
 Sørensen, Ellen Kirstine, f. 1.-9.-1920. Gjerslev, g. m. Kjeld Sørensen.
 Sørensen, Ejner, fabriksarbejder, Grønnegade 26, F., f. 29.-7.-1916 i Svanninge,
 nu Lindevej 13, Svanninge.
 Sørensen, Henry, se Klinton, Henry.
 Sørensen, Kjeld, førstemejerist, f. 1.-7.-1914 i Diernæs, nu mejeribestyrer, Aastrup.

Sørensen, Knud, stadsingeniør, Vestergade 8, F., f. 24.-6.-1902 i Maribo, død 23.-4.-1963.

Thamsborg, Søren Elmer Milan, (Poul Holm, Sømanden), f. 23.-1.-1922. Til F. „engang, vist i november eller december 1944“. Boede dels på hotel dels hos løjtnant V. Larsen, Svendborgvej, nu orlogskaptajn, addelingschef ved Søkort-Arkivet, Sorgenfrivænget 37, Sorgenfri.

Thomas, dæknavn, se Junker, R. H.

Thorkild, særmelding.

Thorkild, dæknavn, se Jacobsen, Jacob Einar Thorkild.

Thorsen, Grethe, Klostergade 12, husmoder, g. m. Otto Thorsen, f. 12.-2.-1915 i Aalestrup, til F. nov. 1942, nu oberstinde, Rendsborg.

Thorsen, Peter Otto Werner, premierløjtnant, Klostergade 12, (Ole Thomsen, Tom Christensen, Kristian Knudsen), f. 30.-8.-1917 i Tønder, til F. i nov. 1942, nu oberst, Rendsborg.

Toftager, Alf, tidligere Toftager Hansen, lærer, sekundløjtnant, Vestergade 5, F., f. 17.-3.-1911 i Vindum sogn, Viborg amt. Til F. 12.-8.-1939. (Richardt Hansen, Martin Nielsen, Peder Laursen, Mads Eriksen), nu overlærer, oberstløjtnant, borgmester, Svendborgvej 108, F.

Toftager, Bente, f. 4.-2.-1943 i F., nu laborant, husmoder, g. m. driftsleder Henning Rasmussen, St. Bavnegaard.

Toftager, Valborg Jensen, husmoder, Vestergade 1, F., f. 1.-5.-1918 i Nykøbing Sj., g. m. Alf Toftager.

Trentel-Hansen, Anders Christian, (kl. Trentemølleren), møller, fabrikant, f. 15.-2.-1899 i Køng sogn, Trentemølle, død 16.-12.-1964.

Trente-mølleren, se Trentel-Hansen.

Tømreren, dæknavn, se Mortensen, Hans Christian.

Trolle, dæknavn, se Hansen, Erik Nissen.

Wagner, August Edwin, (Jesper), støbemester, Faaborg Jernstøberi, f. 18.-8.-1915 i Vindeby. Østerbrogade 86.

Waldorff, Knud, landsretssagfører, Østerled, F., f. 18.-8.-1903, Frederiksberg, død 15.-11.-1956.

Walther, dæknavn, se Ahlefeldt, Lennart.

Wedel, købmand. (?)

Vera, særmelding.

Westergaard, Georg Hansen, førstelærer, Ny Stenderup, (Oscar), f. 22.-9.-1902 i Sandager, Gislev sogn, nu viceinspektør, Grundskolen, F., Svendborgvej 55.

Vett-Larsen, Knud Aage Preben, nu: Vett, kriminalbetjent, Princes-Havevej, F., (Jens Faaborg), nu kriminaloverbetjent, f. 28.-7.-1908.

Wilmar, Alfred Johannes, købmand, Østerbrogade 30, F., f. 11.-7.-1886 i Øster Flakkebjerg, nu Stokkemarke.

Waage Jensen, Otto, dommer i F., Østerbrogade 48, f. 25.-11.-1879 i Odense, død den 12.-5.-1952 i Lyngby.

Winge, Ib Ditlevsen, f. 1.-7.-1908, inspektør, Hesselagergaard, nu Gisselfeld.

Würden Pedersen, se Pedersen, V. L.

Åaderup, Jørgen, ekspedient, Mellemgade 1, F., (Månsson), f. 24.-6.-1923, nu prokurist, Kildetoften 33, F.

NOTER

1) Fynsregionens arkiv, generalrapport om våbenmodtagelser, side 9: „På grund af den meget „blandede“ sammensætning af mandskabet, viste det sig . . . at være vanskeligt at finde den rette form i instrukserne. Det var nødvendigt at finde et passende kompromis mellem militær og civil formulering, for at alle parter kunne forstå og finde hinanden. – Den form, der fandtes bedst egnet, var den fra terrænsportsarbejdet kendte, „populære“.

Altså også rent sprogligt var terrænsportsarbejdet normgivende!

2) Om *Fynsledelsens* opståen oplyser Fynsregionens arkiv (rapport om dannelsen af den første faldskærmsgruppe i Odense afgivet af major Peter Carlsen, bestyrer Aage Willumsen og landsretssagfører Rud), at daværende løjtnant i Special forces, Jens Peter Carlsen kom til Odense i maj 1943, sendt af chefen for Special forces i Danmark, Flemming Muus, for at foretage en opbygning af modstandsorganisationen på Fyn. Han optog forbindelse med Rud, grosserer Busk-Rasmussen, ingeniør Erik Frandsen, afdelingsleder Kaj Bassøe og premierløjtnant Bak Andersen m. fl. Denne gruppe er kaldt „Faldskærmsgruppen“, og det må have været den, der planlagde hjælpen til flyverne. Den senere Fynsledelse blev dannet i februar 1944. Det hedder i Fynsledelsens arkiv, (pakke III, „rapport om Fynsledelsens arbejde, 62 sider“):

„Den første Fynsledelse blev oprettet omkring 1. februar 1944 og bestod af faldskærmsmanden Peter Carlsen (Knud Larsen) bestyrer Aage Willumsen (Finn), grosserer Jens Frederik Busk Rasmussen (Holger), grosserer Hans Muus (Torben, Preben, Valdemar) alle fra faldskærmsorganisationen, samt læge Ejnar Kruse fra kommunisterne. Fynsledelsen opdelte Fyn i 4 afsnit med en afsnitsleder i byerne Odense, Middelfart, Svendborg og Nyborg, idet Middelfart tillige omfattede byerne Bogense og Assens, Svendborg omfattede Faaborg, og Nyborg omfattede Kerteminde. Indenfor Fynsledelsen skulle Kruse i særlig grad tage sig af Nyborg, Muus af Middelfart og Busk-Rasmussen af Svendborg og Odense“.

„Sideløbende med at de aktive modstandsgrupper således blev organiseret under en fast ledelse og undergivet Frihedsrådets ledelse, udførte nogle officerer fra hæren en opbygning af modstandsgrupper med rent politimæssige opgaver ved krigsafslutningen for øje. Dette arbejde, der var en del af et landsomfattende organisationsarbejde, forestodes for Fyn af kaptajn Buch, til hvem Fynsledelsen indirekte havde kontakt allerede fra dens dannelse, forsåvidt som Peter Carlsen fra efteråret 1943 havde været orienteret om Buchs arbejde og i efteråret havde haft et møde med Buch og dennes næstkmd., Chr. Bro (Boysen, Svend Poulsen), hvor muligheden for et samarbejde var blevet drøftet. Et samarbejde havde dog på dette tidspunkt vist sig ikke at være muligt, idet Buch fastholdt at måtte tage sine ordrer fra general Gørtz, mens Peter Carlsen forlangte at de dannede grupper

måtte tage ordrer fra ham. Carlsen lovede dog at være behjælpelig med råd og instruktion samt i givet fald at levere sprængstoffer, såfremt dette måtte ønskes og en løsere kontakt mellem Carlsen og Buch vedblev da også at bestå. Denne kontakt blev ikke uden betydning, da arbejdet med organiseringen af de væbnede styrker under Frihedsrådets kommando begyndte“.

3) Dateringen 26. februar stammer fra Junker, der skriver, at han husker datoen fordi flyveren (der var radioperatør og hed Evans) netop blev 32 år den dag. Men datoen var antagelig den 20. februar.

4) Eller ville ikke?

5) Uddrag af en tale for damerne, som jeg holdt på „Vera's“ 10 års fødselsdag, altså den 26.-11.-1954.

„... Når vi tænker tilbage på de dage for 10 år siden, da den første Vera fest blev afholdt, er det nærliggende at tænke på den måde hvorpå vort selskab blev samlet. Udvælgelsen af mandskabet ved den lejlighed foregik jo derved, at man overvejede, om den pågældende var „god nok“ i national henseende, om han var i stand til at holde ud til de fysiske anstrengelser, og om han var i stand til at tie stille med, hvad han oplevede, så det ikke kom direkte til tyskerne. Men en meget væsentlig del af bedømmelsen bestod deri, at man spurgte: Hvordan er hans kone? Kan man stole på, at hun ikke sladrer ved det første kaffeselskab om hvad hun finder ud af? Kan man regne med at hun har de gode nerver, der skal til for at tåle det pres, der bliver lagt på dem? Kan man regne med at hun lader manden få lov til at gå, når der kaldes på ham fra „firmaets“ side, eller er hun sådan, at hun prøver at holde ham tilbage, så vi andre ikke kan regne med ham, når det gælder?

Disse spørgsmål stillede man sig, og faldt besvarelsen dårligt ud, kom den pågældende ganske simpelt ikke med. – Jeg tror, jeg kan sige, at vores lille firma var et solidt firma, hvad konerne angik. Der var ingen, der faldt igennem, og jeg erindrer kun enkelte tilfælde i det hele taget, hvor det var nødvendigt at tage affære, fordi nogle damer havde snakket over sig. – Og det var *ikke* vore koner. .“

6) Tyskerne havde på dette tidspunkt en sårbar telefonledning fra deres post i Svanninge bakker. „Jens Faaborg“ beskriver i sin rapport af 29.-11.-1944 (Fynsledelsens arkiv, pakke 2) denne post således: Observationspost i Svanninge bakker. Der er opført en træbarak, hvor der for tiden er 6–7 folk fra flyvetropperne, alle midaldrende. De er under kommando af en underofficer. Ved siden af barakken er der et 10 m højt tårn, opført af træ, hvilket tårn benyttes som observationspost. Fra barakken er der direkte telefonforbindelse med den tyske værnemagt i Odense. Bevæbningen består kun af lette våben.

7) *Isaksen* fik på et tidligt, men ikke nærmere angivet tidspunkt, besøg af *Willumsen* (fra Fynsledelsen), som han kendte privat, og som bad ham være behjælpelig med fremskaffelse af logi til folk, der gik under jorden. Senere introducerede *Willumsen* „*Knud Larsen*“ hos *Isaksen*, og de kom jævnligt hos ham, hvilket også gjaldt faldskærmsmanden *Geisler*. Noget senere kom „*Knud*“ med „*Svend og Jette*“, der bl. a. købte et sommerhus på *Bjørnø*. Dette hus anvendtes derefter som rekreatsionssted og som gennemgangssted for folk til *Sverige*. Afgangen til huset gik altid fra *Isaksens* sommerhus, og der roedes derover i en jolle. Huset figurerede efter krigen som aktiv på *S.O.E.'s* status – mod flere millioner på passivside! *Svend og Jette* havde engang 2.000 kr. med, og beløbet gik via *Skatte-*

Larsen til Hans Paulsen. Iøvrigt kom der i en periode regelmæssigt hver torsdag en fast kurer til Isaksen. Det var „en stor jyde“, og han fik en kollektion med af trævarer som skalkeskjul. Også Lok. Lindblad, jvf. note 19, passerede Isaksens hjem på vej til Sverige. Han blev ekviperet hos Isaksen og spiste til aften, hvorefter de sammen med Skatte-Larsen tog til Dyreborg, til Peter Christensen.

Jette: Fynsledelsens arkiv: Som kurer fungerede ofte Ellen Margrethe Stampe Jensen, kaldet „Jette“, der desuden var en overordentlig værdifuld hjælp som en slags altnuligmand for Fynsledelsen og især for faldskærmsmanden Hecht-Johansen, som hvis sekretær hun arbejdede. Hecht-Johansen havde afløst Peter Carlsen, der i maj 1944 tog tilbage til England. Jette og Hecht-Johansen blev senere gift ved et „underjordisk“ bryllup.

8) Ifølge værket: Niels Søndergaard: „I tyske lænker“, skrevet i 1945, skete det den 11. august 1944, altså – modsat, hvad Peter skriver – allerede onsdag morgen.

9) Værktøj: Formentlig våben. Drikkevarer: Formentlig benzin. Rottegift: Formentlig sprængstof. Ammerup: ? Ad pkt. 6: Det kan her erindres (jvf. note 2), at Faaborg efter Fynsledelsens inddeling hørte under Svendborg, hvorfra Bent Poulsen havde forbindelse til Michelsen og senere til Hans Paulsen. Alligevel førte der andre forbindelser til Faaborg – udenom Svendborg: Skatte-Larsen havde forskellige implicerede venner i Odense, Peter Christensen, Dyreborg havde forbindelse, jvf. note 19, og Isaksen var anløbssted for Fynsledelsens folk, jvf. note 7.

10) Det var min yngste søn, Svend Michael Hvass, der blev døbt. Jeg var stolt over at have de to modstandsledere, Michelsen og Paulsen blandt festdeltagerne. Men sikken en ravage, der *kunne* være sket.

11) Ad side 18. Hvad der menes med „højden“, ved jeg ikke.

12) Mødet på pkt. 89 blev nok holdt den 20. august 1944. Ifølge en seddel i Fyns Regionens arkiv har Toftager meddelt, at tyskerne under et forhør over bestyrer Mourier på Brahetrolleborg den 15.–16. okt. 1944, viste sig at være klar over, at der var holdt et møde i Faaborg den 20.-8. Toftager skriver: „Mødet må være det møde, der blev holdt med gruppeførerne, da Peter rejste“. (jvf. note 17).

Man må undre sig over, hvor tyskerne allerede i oktober havde fået det at vide.

13) Fra Fynsledelsens Generalrapport, side 7: „Ved sin oprettelse havde Fynsledelsen meget hurtigt fået kontakt med folk fra „Fyns kommunale Telefonselskab“, og gennem dem fik man fuldstændige planer for telefonnettet på Fyn, ligesom det fra maj-juni 1944 lykkedes at få etableret en systematisk *aflytning* af Gestapos *telefoner*. Forud for denne systematiske aflytning havde der nu og da navnlig i augustdagene 1943 fundet en periodisk aflytning af tyskernes telefoner sted, og Fynsledelsen fik allerede tidligt på foråret etableret en aflytning af Gestapos telefon på Husmandsskolen. Denne aflytning fandt første gang sted fra Peter Carlsens lejlighed på Drewsensvej, men man kunne på grund af mangel på mandskab ikke etablere dagvagt før i maj-juni 1944, hvor en sønderjysk jernbanesabotør, Heinrich Petersen fra Tønder på grund af eftersøgning flyttede til Odense, og af Fynsledelsen blev sat til udelukkende at varetage dette arbejde.

Mange arrestationer er ved denne aflytning blevet forhindret, ligesom organisationen på denne måde blev holdt orienteret om Gestapos planer mod og viden om organisationen. Som et enkelt eksempel kan nævnes, at Fynsledelsen gennem telefonaflytningen erfarede Gestapos planer om at arrestere ledende personer

indenfor terrænsportsforeninger over hele øen. Disse blev alle advaret, og aktionen fra Gestapos side mislykkedes totalt“.

14) Efter Fynsledelsens arkiv blev kaptajn Ramming løsladt den 22.-11.-1944.

15) I Fyns Regionens arkiv, pakke I, „Hejmdal omslag“ mrk. Faaborg, findes en beretning om Holgers aktion. Den er skrevet i jeg form, og må derfor hidrøre enten fra Holger selv eller fra et interview med ham.

16) Datoen må vist bero på en fejlhuskning.

17) På fire små sedler i Fyns Regionens arkiv har Toftager nævnt, at der lørdag og søndag den 15.-16. oktober 1944 blev holdt forhør på Husmandsskolen over bestyrer Mourier. Toftager anfører: „1. Tyskerne troede, at bestyrer M. var en af hovedmændene i vort arbejde. 2. At der var et lager på Brahetrolleborg. 3. De havde en mængde anklager mod forvalteren (Grev Walther). 4. De ville have oplysninger om undertegnede. (Det stemmer med tilfældet, da de havde lærer Daubjerg til forhør i september måned)“. Jvf. note 12 om mødet den 20.-8.-1944.

18) Fynsarkivet, Generalrapport: På et hængende hår havde razziaen i Odense fået yderligere konsekvenser for Faaborg afsnittet, idet Toftager Hansen var taget til Odense for at opnå kontakt med Fynsledelsen, netop i de dage, da Gestapo opholdt sig i kaptajn Buchs lejlighed. Han indfandt sig på Fynsledelsens anløbssted hos bestyrer Fabricius Jørgensen, Bennets rejsebureau. På grund af Busk-Rasmussens arrestation havde Fabricius Jørgensen været til afhøring hos Gestapo, og anløbsstedet var derfor annulleret, hvorfor Toftager Hansen ikke modtog de rigtige svar på kontaktkoden. Han tog derfor, stik imod alle regler, til kaptajn Buchs private adresse, hvor han traf Gestapo, men mærkelig nok ikke blev arresteret“.

19) Om *Peter Christensen* har Hæstrup skrevet en artikel i Berl. Tid. for 4. maj 1955, hvori han beskriver Peters vågne deltagelse i alt forefaldende modstandsarbejde. Han skriver: „Peter Anton Christensen er fisker. Udvalgt her, ikke fordi han er fynbo, ikke fordi han er fisker, ikke fordi han blev sabotør, modtage-mand, våbenfordeler, transportleder, M-gruppemand, amatørspion eller fordi Gestapo tvang ham fra hus og hjem, men simpelthen fordi besættelsestiden gik igennem hans hjem, som den gik igennem tusinder af danske hjem, og fordi hans hjemms historie samtidig blev Danmarkshistorien, projiceret på den enkelte“.

Peter var også med ved flyvereftersøgningen: „Da en engelsk flyver styrtede ned i omegnen og en stiltfærdig men energisk eftersøgning efter piloten blev sat i gang, var det en selvfølgelig sag, at man lod oplysningen gå til Peter, der tilbragte en lang dag på Sydfyns landeveje, indtil flyveren meldtes opsamlet på vejen til Nyborg“.

I et brev til mig af 17.-4.-1968 fortæller han om Peter: (Gengives med Hæstrups tilladelse). „Jeg kan om Peter Christensen tilføje, – at Peter Carlsen i efteråret 1943 ønskede etableret en udenom-Storebælt-kontakt med Sjælland. Peter Christensen erklærede sig villig til at sejle folk til Skelskør, hvor kontakten igen blev knyttet med Falck (Zonen) i Slagelse, der hentede folkene. På Carlsens anmodning (?) drøftede jeg dette arrangement med Peter Christensen, og første transport gennemførtes i december 1943 med en politimand, Malmbach, fra Aarhus, der på det tidspunkt var på flugt og „anløb“ mit hjem i Odense. Efter konference med Busk Rasmussen/Carlsen bragte jeg næste dag Malmbach til Dyreborg, og omvejstransporten blev foretaget som den første af denne art. Senere gik andre samme vej, bl. a. Muus's næstkommanderende, Lok Linblad, der

efter midlertidig arrestation i Hvidsten var undsluppet tyskerne i Randers. (Se Hemmelig alliance, hvor sagen er skildret). Også andre gik denne vej, bl. a. en flyver, men hvor mange, det kom til at dreje sig om, ved jeg ikke“.

Peter Christensen, sædvanligt kaldet Petter, var altså på et tidligt tidspunkt et vigtigt led i den fynske modstandsbevægelse med sin egen direkte forbindelse til Fynsledelsen. Han var en mand med lune, og han var modig, Hæstrup fortæller:

På et vist tidspunkt ville Gestapo have fat i Petter. Han fik det at vide – en centraldame nåede at ringe enten til ham eller Lorenzen: De er der! – og gik „under jorden“ på den måde, at han roede ud på fjorden i sin jolle, mod Bjørnø. Derfra så han dem foretage razziaen i hjemmet. Han boede en dag på Bjørnø, men kedede sig og tog hjem til Dyreborg igen, hvor han fik logi hos gode venner. Han kukkelurede en dag på et loftsværelse, men kedede sig endnu mere. Så tog han hjem igen.

Men få dage efter var Gestapo der påny. Denne gang bestemte Petter sig til at se affæren på nærmere hold. På parkeringspladsen overfor hans hus (hotellets plads) lå der nogle granstammer og en hoben grankvas, og her krøb han ind.

Gestapoerne gennemrodede hans hus, men da de intet fandt, gik de op til enden af vejen, hvor de skød til måls efter mågerne. – I den anden ende af byen sagde folk til hinanden – med dystre miner: Nu skyder Petter på dem!

Da G. var blevet trætte af denne spas, gik de tilbage for at tage hjem. Men forinden måtte nødvendige ærinder forrettes. Og hvilken plads var nærmere eller bedre egnet end parkeringspladsen med granbunken? De tog opstilling og fuldførte ceremonien.

Petter blev våd, men var iøvrigt uskadt.

20) Af Fynsledelsens arkiv, (pakke I, omslag E.F.T) rapporter af 29.-11.-1944 og 28.-2.-1945 fra „Jens Faaborg“ fremgår det, „at den såkaldte forsøgsstation på Horneland synes at være en ganske almindelig opladestation for U-både“. Der var opført 3 belægningsbarakker af træ, et blokhus og en vaskebarak. En stor træbro var ført ud til 6 meters vanddybde, og der var til hver side af brohovedet opstillet 3 svære duc'd alber, så selv meget lange fartøjer kunne få støtte ved brohovedet. Der var ført kabler ud til dette. Stationen betegnedes som II og skal være underafdeling af en lignende, der ligger på nordsiden af Als og betegnes som nr I. Mandskabet bestod af 10–12 marinekystartillerister, dels unge, dels midaldrende, kun med lette våben. Chefen var en obermath. Barakkerne mentes at være til brug for u-bådsbesætninger under ophold ved stationen, et forhold, der skulle være almindeligt ved u-bådsstationer. Stationen havde været brugt af enkelte u-både og en til hjælpefartøj ombygget passagerdamper, der tilførte forsyninger fra Marineverwaltung Kiel, der p. t. var flyttet til Sønderborg.

21) Fra Fynsledelsens arkiv. Generalrapport om våbenmodtagelser, Region IV. Side 1: Der var tre våbenmodtagelser på Fyn i juni 1943 (noget dårligt organiseret) samt én i august 1943 og én i maj 1944, hvorefter denne virksomhed var indstillet til eftersommeren 1944. Man oprettede derefter en modtagecentral i Odense, og i hver by udpegedes en modtageleder, hvis opgave det blev at opstille en lokal organisation, der efter direktiver fra modtagecentralen selv kunne udpege modtagepladser og effektuere modtagelserne.

Modtagecentralen stod i direkte telegrafisk korrespondance med hovedkvarteret i England med hensyn til alle modtage-tekniske forhold.

Da denne organisation stod klar, begyndte i oktober-november 1944 modtagelserne for alvor at tage fart.

Samtidig intensiveredes fjendens modforanstaltninger føleligt. Fjendens radar og lyttestationer arbejdede effektivt, og en livlig fjendtlig patruljering udviklede sig over vejnettet dag og nat. Patruljerne var udsendt fra de tyske garnisoner i Odense, Nyborg, Svendborg og Middelfart, og dette i forbindelse med opretholdelse af spærrezone ved bygrænserne og razzia skabte meget vanskelige vilkår.

I januar måned 1945 indtraf en usædvanlig dårlig vejrperiode. Snestorme fulgte slag i slag, og disse meget dårlige betingelser vedvarede næsten uafbrudt til hen i begyndelsen af marts.

Alligevel var der udrykninger.

Som et af de typiske eksempler på en sådan uhyggelig nat, der – som en mand bemærkede – ikke gav så meget som en enkelt patron og samtidig medførte tab af et fly, – skal nævnes natten den 9.-2.-1945.

Denne nat indløb der særmelding for 7 modtagepladser, og alle 7 hold rykkede ud. Intet fly nåede imidlertid frem på grund af et frygteligt uvejr, der begyndte tidligt på aftenen. Et fly gik tabt, én fik maskinskade og måtte vende om, og de fem resterende opgav at nå frem.

Ialt 3 (Odense og Middelfart) af de i denne nat opererende lastbiler havde været nødsaget til at skyde sig igennem fjendtlige patruljer på landevejene.

22) Formentlig efter først at have hørt bekræftelsen i radioen kl. 21. Reglen var den, at modtagelsen ikke blev til noget, såfremt særmeldingsnavnet ikke blev gentaget her.

23) Fynsledelsens arkiv, generalrapport om våbenmodtagelser, side 14: Lygterne var afblændet, så de ikke kunne ses fra det omliggende terræn, når de var opadrettede. – Opstillingen var 2 hvide og en rød lygte i ret linje i vindretningen med en afstand af 100 meter mellem hver. Den røde lygte anbragtes i læsiden (down-wind); 4 meter ved siden af den røde og vinkelret på 3. lygte – linjen anbragtes en hvid signallygte.

Dette system indførtes omkring midten af dec. 1944 og afløste det tidligere anvendte, hvorefter de tre linjelygter alle var røde, medens signallygten var hvid“.

24) Med en vistnok noget barskere formuleret sproganvendelse!

25) Rapport om modtagelse den 26. novbr. Fyns Regionens arkiv. „Faaborg: Mandskabet havde ikke været i aktion før. Tilstede som iagttagere: Lederen af modtagelsesafdelingen.

Alarmeringen var forløbet planmæssigt, og bortset fra mindre begyndervanskeligheder fungerede apparatet udmærket.

Opgaven viste sig at være ret vanskelig, da pladsen dagen før modtagelsen var blevet opløjet.

Maskinen afleverede perfekt 24 beh. og 1 pakke.

Vagten holdt op 8 mennesker og en hestevogn. Personernes navne blev noteret, og man appellerede i en lille tale til velvilje for sagen i form af „tæthed“.

Maskinen ankom til pladsen kl. 23,30“.

26) Kriminalpolitiet. Fynsledelsens arkiv, Frandsens rapport, side 12: Det viste sig temmelig vanskeligt at få en mand til at påtage sig ledelsen af kriminalpolitiet. Omsider fik man opsporet, at kriminalassistent P. D. Rasmussen, der var velkendt med fynske forhold, opholdt sig „under jorden“ i København. Han indvilligede

i at lede kriminalpolitiets arbejde på Fyn, og gik straks i gang med at oprette Fynsregistraturen og at knytte forbindelse med de „underjordiske“ kriminalfolk øen over.

27) Fynsledelsens arkiv, Frandsens rapport, side 15: I oktober måned kom en forbindelsesofficer fra general Eisenhowers hovedkvarter til øen og han tilsluttedes straks Fynsledelsen. Dette var kaptajnløjtnant *E. H. Jensen* (Morris, ingeniør Jørgensen, ing. Johansen). Hans opgave var at bringe nærmere kontakt mellem hovedkvarteret i London og Fynsledelsen, ligesom han skulle instruere styrkerne i de nye panserbrydende raketvåben, som nu blev modtaget, og instruere modtagelsesafdelingerne i brugen af „Eurekas“, hvormed det var muligt at pejle transportmaskinerne frem til modtagelsespladserne.

28) Fynsledelsens arkiv, Generalrapport om våbenmodtagelser, side 11: *Eureka*-udstyret på jorden, som flyverne benyttede til pejling under de sidste ca. 100 miles indflyvning, bestod af en let transportabel kombineret trådløs ultrahøjfrekvens sender og modtager, akkumulatorbatteri, vibratoromformer og sammenskydelig antennemast, ca. 3 meter lang med en lille påbegyndt Dipol-antenne. Senderen var automatisk blokeret, så længe der ikke indløber den til apparaturet bestemte signaltype. I det øjeblik, feltstyrken fra flyets sender når en vis styrke ved Eurekaens antenne (flyet tilstrækkeligt nær), etableres kontakten automatisk. Apparatet træder i funktion.

29) Jens Faaborg, 20.-12.-1944, i Fynsledelsens arkiv: Omkring 16.-12.-1944 blev 4 spil, der havde været monteret på fornævnte pontoner, og som var blevet henstillet ved kajen i Faaborg, om natten af ukendte personer væltet i havnen.

30) Rapport, Fynsledelsens arkiv, ang. pontonerne: – Sprængningen forløb planmæssigt. Tilbagetoget gik knap så godt, da to mand viste uforsigtighed ved at gå over torvet. De blev set, men ikke genkendt. Skaden dér skulde dog nu være udbedret.

31) Det er således ikke rigtigt, når Hæstrup i „Hilsen til Vera“ side 54 skriver, at det var premierløjtnant E. H. Jensen, der „fik samlet folk sammen“. Det ordnede vi selv.

32) Ifølge en rapport (Fynsledelsens arkiv, pakke II, omslag mrk. Modtagelse og fordeling) blev der nytårsaften af Faaborg modtaget: 8 stk. Bren, (maskingeværer) 135 karabiner, 18 eller 22 „Sten“ (maskinpistoler), 20 tromlepistoler, 17 stk. 9 mm magasiner, 400 stk. håndgranater, 444 detonatorer, 40 håndbomber, 16 kg sprængstof, 4 bazooka, 40 magasiner til Bren, 15 karabiner var splintret ved nedkastningen, nogle kan repareres.

33) Fynsledelsens arkiv, Generalrapport om våbenmodtagelse Region IV, side 4: Disse regelmæssige modtagelser afvikledes relativt hurtigt – som regel i løbet af 10–15 minutter fra det øjeblik, flyet udløste beholderne, og til det øjeblik, modtagelederen som sidste mand forlod pladsen. Rekorden for afviklingen af en ladning på 24 beholdere blev sat af Faaborg afsnittet med 9 minutter.

34) Ad side 55: Historien er nok rigtig, men ikke dateringen! – Den dag, da han gik under jorden, havde han travlt!

35) Eller våbenkyndig forsigtighed!

36) Det kan i denne forbindelse nævnes, at i Bogense var mandskabet parat til at rykke ud nytårsaften trods Odense-ordren, og at det kun forhindredes af at vognene var til reparation. (Fra Fynsledelsens arkiv).

37) Fynsledelsens arkiv: Indberetning af 24.-1.-1945: For ca. 10 dage siden indfandt 8 mand fra det tyske sikkerhedspoliti sig på Brahetrolleborg, hvor de trængte ind hos bestyrer Mourier under foregivelse af at lede efter forvalter Ahlefeldt Laurvig, der i efteråret 1944 var gået i dæk efter at det tyske politi dengang havde søgt efter ham. Da eftersøgningen var forgæves, forsvandt det tyske politi igen.

38) Af Fynsledelsens arkiv fremgår det, at Gestapo den 22. januar 1945 var i Faaborg og eftersøgte arbejdsmand Svend Petersen, Engvej, handelsmand Schroll, Vestergade og ekstraarbejder Damgaard Jensen samt premierløjtnant Jacobsen. De spurgte, hvor overbetjent Gunnar Larsen og premierløjtnant Thorsen boede. De pågældende var dog ikke på deres bopæle.

39) Richard indberetter til Fyns Regionen: Lyskasteren var ankommet fra Mommark den 1.-2. og skulle dagen efter sendes over Svendborg til Ærø. Der fulgte en soldat med som vagt. Arbejdet blev udført af fire mand, hvoraf de to var bevæbnet med stener. To mand afspærrede banegårdsterrænet, medens to mand anbragte 3 ladninger af 2 gange 200 gram og en på 100 gram. Ladningen blev anbragt på styringsmaskinen og projektøren. Der blev benyttet sort lunte på eet minut. Sprængningen forløb planmæssigt. Sabotagen var yderst vellykket, da hele indmaden røg ud af projektøren, og kamhjulet på styremaskinen blev ødelagt. Sprængningen fandt sted præcis kl. 0,30. Det bemærkes, at sabotagevagten opholdt sig på et skib i havnen. Ovennævnte skib, motorskibet Loboey benyttes af Nachrichtenversuchskommando, der for tiden holder til ved den tyske forsøgsstation ved Bøjden (Dured Skanse). Det kan iøvrigt oplyses, at der til stadighed opholder sig u-både ved broen, op til 3 stk. Desuden værktøjsskibet.

40) Jens Faaborgs rapport af 7.-2.-1945 (Fyns Regionens arkiv): Den 2.-2. har tysk politi fra Faaborg arresteret afhentet den 23 årige Ove Emanuel Hansen, der nogle dage forinden var blevet anholdt af vagtværnet for røveri overfor en droske chauffør i Aastrup ved Faaborg. Ved røveriet havde han benyttet en skræmpepistol. Det tyske politi havde udtalt, at han skulle føres til København. Se også Faaborg dommerembedes retsbog for straffesager, 3.-2.-1945, sag nr. 71/45.

41) Fynsledelsens arkiv: Den 12.-2.-1945 foretog berusede tyske soldater eftersyn på gaderne i Faaborg af folks legitimationskort og havde under forskellige trinnet affyret flere skud i luften.

42) Affæren på Nyborg Statsfængsel er ret udførligt beskrevet i Fyns Regionens arkiv (pakke II, rødt omslag).

43) *Dohse*. Fra Fynsledelsens arkiv: Lige efter nytår blev den hidtidige chef for Gestapo på Fyn, hauptsturmführer Gutman, degraderet og forflyttet, og i hans sted kom untersturmführer Dohse. „Nye koste fejer bedst“, og Dohse begyndte en meget energisk kamp mod modstandsbevægelsen. Mandskabet ved Husmandsskolen blev udvidet, og der blev truffet aftale med værnemagten om støtte i større aktioner. Flere steder på øen blev der stationeret afdelinger af Hipo og endelig begyndte Gestapo at betjene sig af en ny slags meddelere, som kaldtes E T Leute. Disse viste sig overordentlig vanskelige at gardere sig imod, idet de ikke, som de lokale stikkere var mere eller mindre kendt af befolkningen. De arbejdede efter illegale metoder, forandrede hyppigt påklædning og søgte iøvrigt at skifte udseende, hvilket vanskeliggjorde signalementet. Deres køretøjer stjal de fra læger, dyrlæger etc., således at deres vogne heller ikke kunne genkendes.

Det første sted, de fik alvorligt fat, var i Faaborg. (Herefter følger beskrivelse af aktionen i Horne, der indledtes af de to ET-folk, der udgav sig for danske politibetjente).

Om ET-folkene siges det videre i Fynsledelsens arkiv: Når tilstrækkelige oplysninger foreligger, tilkaldes Gestapo, der møder med udrykning på 100 mand eller mere og som forfølger sagen med største voldsomhed, idet de anvender forhørsmetoder, der i brutalitet og umenneskelighed overgår alt, hvad der tidligere er forekommet, og som bringer arrestanten til at tale så hurtigt, at Gestapo kan være hos kammeraterne og på våbenlageret en time eller to efter en arrestation. – Det er gået hårdt ud over organisationerne i Assens, Faaborg og Nyborg.

44) Maler H.-P. Hansen, har den 3. oktober 1945 i retten i Faaborg under en civil sag (B.S. 370/45) forklaret som vidne, at det var to tyske stikkere fra Shell-huset, der udgav sig som medlemmer af modstandsbevægelsen. De gik under navnene Magnus og Suomi. Det var H. P. Hansens bestemte indtryk, at de før udsendelsen var blevet forsynet med oplysninger om forskellige personer på Horne-land, for at de ved at benytte disse oplysninger under samtaler kunne gøre et tilforladeligt indtryk. De omtalte forskellige personer som værende „gode nok“ og som virkelig var medlemmer af modstandsbevægelsen.

Overbetjent Sven Gunnar Larsen, Faaborg, har samme dag i retten i Faaborg under samme sag forklaret som vidne, at han den 22.-2.-1945 af H. P. Hansen blev tilkaldt i anledning af, at et par ubekendte mandspersoner havde introduceret sig hos modstandsbevægelsen i Horne, foregivende, at de var danske politibetjente, der var gået under jorden. Det viste sig, at de pågældende var påfaldende godt underrettet om modstandsbevægelsen i Horne, og de nævnte i samtalens løb navnene på en del personer, til hvem man trygt kunne henvende sig, såsom Gunni Rud, Harry Andersen og købmand Bild. De angav, at deres egentlige opgave var at sikre modtagelsen af en sending våben fra søen. Deres udtalelse stemte så godt med de virkelige forhold, at vidnet lod sig dupere, men resultatet blev, at Gestapo i nattens løb anholdt adskillige medlemmer af modstandsgruppen.

45) I anklageskriftet af 12.-2.-1947, citeret i dommen i Brunvang-sagen, hedder det: „At Gestapo i Odense i samarbejde med Ib Birkedal Hansens terrorgruppe foretog aktioner i Horne og Faaborg m. v. den 17., 22. og 24. februar 1945 og herunder eftersøgte ca. 30 personer, bl. a. sognerådsformand Gunni Rud, smedemester C. Nielsen og fisker Christensen, hvem det alle lykkedes at unddrage sig anholdelse, medens følgende af de eftersøgte anholdtes og til dels underkastedes mishandlinger under forhørene, som nedenfor nærmere angivet:

- 1) Kommunekasserer Jens Holm, anholdt fra den 17. februar til kapitulationen, blev slået med knytnæveslag i ansigtet.
- 2) Cigarhandler Stoffer Hansen, anholdt fra den 22. februar til kapitulationen, blev slået med knytnæveslag i ansigtet og slået med gummistav over skulderen og i hovedet, hvor han fik tre slag, hvorved hovedhuden flækkede, ligesom vielsesringen blev slået flad, hvorved et led på lillefingeren blev læderet.
- 3) Fornævntes hustru, fru Rigmor Hansen, anholdt fra 22. februar 1945 til 28. februar 1945.
- 4) Snedkermester Christian Jørgensen, anholdt fra 22. februar 1945 til kapitulationen, blev slået med knytnæveslag i ansigtet og sparket, hvorhos billedøren

ved anholdelsen blev smækket i på 3 fingre på venstre hånd, hvorved neglene blev revet løse.

- 5) Gårdejer Johannes Greve, anholdt fra 22. februar 1945 til kapitulationen, blev slået med knytnæveslag i ansigtet og pryglet med gummiknippel.
- 6) Købmand Johannes Bild, anholdt fra 22. februar 1945 til 28. februar 1945.
- 7) Fornævntes hustru, fru Anna Katrine Bild, anholdt fra 22. februar 1945 til 28. februar 1945.
- 8) Vognmand Harry Andersen, anholdt fra 22. februar 1945 til kapitulationen, blev slået med knytnæveslag og lussinger i ansigtet og pryglet med stokke.
- 9) Fornævntes hustru, fru Ellen Andersen, anholdt fra 22. februar 1945 til 28. februar 1945.
- 10) Smedesvend Carl Frederik Jensen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 11) Direktør Hother Brønner, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 12) Vognmand Just Justesen, anholdt fra d. 24. februar 1945 til 27. februar 1945.
- 13) Fornævntes søn, vognmand Erik Justesen, anholdt fra 24. februar 1945 til 27. februar 1945.
- 14) Postbud Søren Glasdam, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 15) Smedemester Johannes Hørkild Nielsen, anholdt fra 24. februar til kapitulationen.
- 16) Gårdejer Jens Jacobsen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 17) Fornævntes søn, Jens Jacobsen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen, og pådrog sig under fængslingen en alvorlig leversygdom, der stadig ikke er helbredt.
- 18)
- 19) Boghandler Kaj Brandrup Sørensen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 20) Jon Milling Jacobsen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen, pryglet med gummiknippel og tildelt lussinger .
- 21) Pakhusformand Laurits Petersen, anholdt fra 24. februar 1945 til kapitulationen.
- 22) Forpagter Rasmus Petersen, anholdt fra den 24. februar til kapitulationen, blev ved anholdelsen pryglet over hele kroppen ca. 1/2 time med et kosteskaf, hvorved nyterne blev slået løse, og han blev slået halvt bevidstløs.

ligesom nedennævnte ejendomme efter aktionerne som terrorforanstaltninger blev sprængt i luften, hvorved der forvoldtes skade til en samlet værdi af 303.649 kr., nemlig:

- 1) Stuehus tilhørende gårdejer Jens Jacobsen, skade kr. 74.269,00.
- 2) Ejendom tilhørende vognmand Harry Andersen, skade kr. 28.300,00.
- 3) Ejendom tilhørende malermester Hans Peter Hansen, der selv unddrog sig anholdelse ved at gå under jorden, skade kr. 78.416,00.
- 4) Garage tilhørende direktør Hother Brønner, skade kr. 1.000,00.
- 5) Ejendom tilhørende forpagter Rasmus Petersen, skade kr. 14.496,00.
- 6) Ejendom tilhørende lagerforvalter Jacob Jacobsen, der selv unddrog sig anholdelse ved at gå under jorden, medens hans søn, nævnt under nr. 20, blev anholdt, skade kr. 52.351,00.

7) Ejendom tilhørende vognmand Victor Neldeberg, der selv unddrog sig anholdelse ved at gå under jorden, skade kr. 54.817,00, hvorhos der ved aktionerne blev-beslaglagt en betydelig mængde våben og ammunition tilhørende modstandsbevægelsen“.

46) Til fordeling af godset skulle der bruges hestekøretøjer, og Holger var sat på den opgave at skaffe dem frem. Han henvendte sig bl. a. til Riis, der (1968) fortæller, at Holger kom til ham, da han om søndagen sad ved orglet i kirken og skulle til at prælude. Kirkegængerne var allerede ved at indfinde sig, da Holger – med store støvler – kom op til ham og fik ham med udenfor. Her fik han så anmodning om at skaffe et hestekøretøj til om aftenen. Riis nåede tilbage til sit orgel i rette tid. Men hvad kirkegængerne har tænkt ved dette besøg, melder historien ikke noget om.

47) Af Fynsledelsens arkiv fremgår det, at man for at uddanne nogle Assens-folk havde sat dem på en plads sammen med Faaborg. Det var meningen, at Assens skulle stille med 15 mand og 2 lastvogne. Det viste sig imidlertid, at Assens ikke formåede at stille vognene. – Den 26. februar annonceredes modtagelse til Faaborg. „De to pladser var grundet affæren dernede annulleret efter samtale med Faaborg-ledelsen. Det viste sig, at lederen af Assens-holdet var taget, og han kendte kode og plads. Telegrammet er kommet for sent op. – Den ene Faaborg-plads blev klaret med et improviseret hold fra Odense, idet jeg ikke mente, at vi på nuværende tidspunkt kunne lade nogen chance gå fra os, selvom det var et meget risikabelt foretagende, da Faaborg distriktet var kraftigt afpatuljeret af tysk militær. – Ca. en time „før time“ blev det meget fåget, og maskinerne udeblev. Alt mandskab og biler vendte hjem i god behold“.

Til pladsen Torben (Stensgaard) var der derimod ingen udrykning, men også her udeblev flyveren.

48) Det bemærkes her, at Hæstrup (på grundlag af Erik Frandsens rapport i Fynsledelsens arkiv) i „Hilsen til Vera“ side 59 og 67 med noterne 106 og 130, omtaler Ras Jensens tilfangetagelse, men at det ikke, som dér nævnt, var modtagelsen den 21.-2. ved Brændegaardsø, det drejede sig om, men, som foran nævnt, modtagelsen den 2.-4. i Millinge.

Ras Jensen var forøvrigt den eneste på Fyn, blandt ca. 2500 enkeltmandsudrykninger, der blev taget af tyskerne.

49) Modstandsbevægelsens enkelte led på Fyn havde gennem en lang periode stærkt ønsket at få Husmandsskolen ødelagt. I en skrivelse (i Fynsledelsens arkiv) af 8.-11.-1944 hedder det således: På grund af Gestapos efterhånden uhyggelige kendskab til arbejdet på Fyn, beder vi indtrængende om at foranledige luftbombardement af Fyns Stifts Husmandsskole, og det haster, hvis vi skal undgå op-rulning.

Bombardementet kom den 17. april 1945. I en rapport om tiden 15.-4. til 21.-4.-1945 (i Fynsledelsens arkiv, pakke 2 mrk.: rapporter til 5.) hedder det: Husmandsskolen blev den 17. ds. bombarderet af allierede maskiner, 7 ialt, kl. 16,10. Skolen med alt tilhører nedbrændte til grunden. Vagtposten ved indgangen blev dræbt ved angrebet, om andre tyskere er omkommet, vides ikke endnu. 4 tyske automobiler brændte også. Desværre dræbtes 9 danske og 18 såredes udenfor skolens område. 8 danske villaer fik bombetræffere og ødelagdes fuldstændig. Ca. 90 danske villaer beskadigedes mere eller mindre. Tyskerne var meget nervøse. Det

syntes som om der fandt angreb sted på tyskerne efter bombardementet, men dette kan godt vær udslag af nervøsitet fra tyskerne side. Tyskerne arresterede – efter „angreb“ på dem – ca. 30 beboere fra det villaområde, hvorfra der skulle være skudt. Det drejede sig om ca. 18 mænd og drenge og ca. 12 kvinder og piger. Den mindste var 1 år og sad på sin mors arm. Med opstrakte hænder førtes de til skolens brandtomt, hvor de visiteredes. Kvinder og børn førtes derpå under stærk bevogtning (maskinpistoler) antagelig til villaområdet. Mændene blev ført bort i en lukket lastvogn, hvorhen vides ikke. –

50) Fra Fyns Regionens arkiv, omslag: Modtagelse og fordeling (pakke 2), en seddel med min, J. Hvass's håndskrift:

Afleveret til Assens og Odense den 20.-4.-1945:

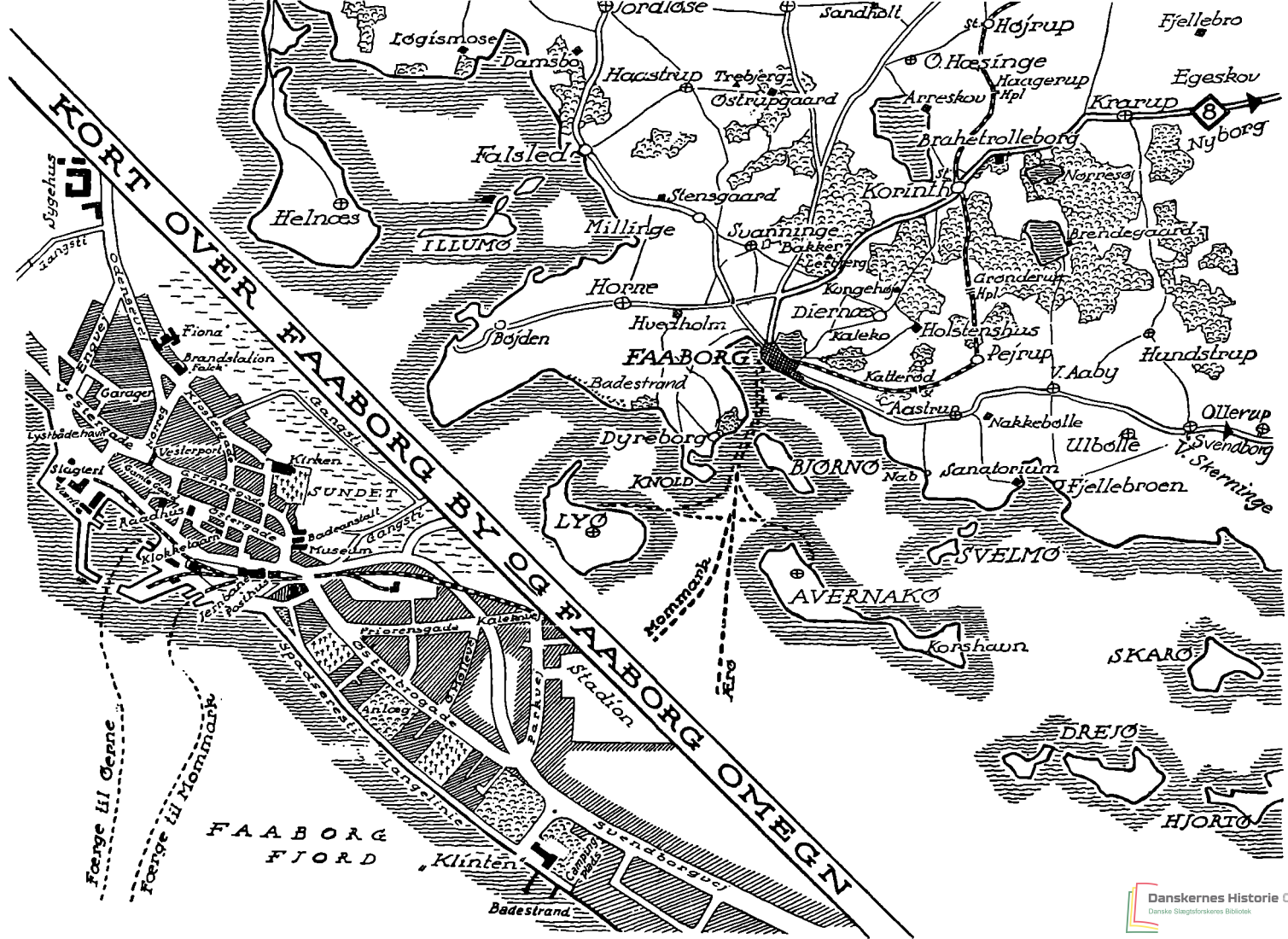
Odense:

56 karabiner
5.600 karabinammunition
55 karabinremme
55 olieflasker til karabiner
5 maskinpistoler, „Sten“
20 magasiner til do.
9.250 stk. ammunition til do.
20 håndgranater med detonatorer
4 bazookaer
54 do. ammunition.

Assens:

45 karabiner
1 tromlerevolver
180 karabinmagasiner
11.250 stk. karabinammunition
41 karabinremme
6 maskinpistoler „Sten“
24 magasiner til do.
1.500 stk. ammunition til do.
1 maskingevær, Brenner
8 magasiner til do.
900 stk. ammunition til do.
60 håndgranater med detonatorer
1 Bazooka med 14 stk. ammunition.

51) Lørdag den 21. (april 1945) kl. 9,30, elektriske dynamoer på Mommark færgen sprængt (1/2 kg til hver). Færgen hermed sat ud af drift indtil videre. Aktionen udførtes af tre mand. (Rapport 30.-4.-1945 fra Richard og Tom, Fyns ledelsens arkiv).

INDHOLD

Forord	5	Pontonerne	79
Indledning	7	Våbentransporter	81
Terrænsport	9	Sprængningen af Jernstøberiet ...	83
Illegale blade	13	Nytårsaften	84
Hjælp til flyvere	13	Holgers nytårsaften	88
Hjælp til jøder	18	Efterspil til nytårsaften	91
Det egentlige modstandsarbejde ...	19	Fordeling i Millinge	93
I. Afsnit: Under Michelsens		Administration	96
ledelse	19	Benzin	97
II. Afsnit: Under Paulsens		Sabotage	99
ledelse	21	Lyskasteren	103
Praktiske øvelser	26	Dommeren i Gestapos bil	105
Hennings ekspedition	28	Allan	106
Peter i farezonen... ..	30	Mellemspil	108
En lille grå Y-vogn	33	Gestapo-aktionen i Horne... ..	111
Gerdas beretning	36	Mathilde	114
III. Afsnit: Under Toftagers		Razzia igen i Horne	117
ledelse	40	Arbejde i Nakkebølle	122
Razzia i september	40	Razzia igen	124
Da Walther gik under jorden ...	45	Arbejde i Aastrup	128
På tyvetogt	49	Lehnshus	132
Richard præsenterer sig for		Holgers anholdelse	136
Gestapo	50	Skovhøjs anholdelse	139
Tildragelse på Dyreborg	50	Ein guter fangst	150
Stenografiundervisning... ..	51	Ferie og arbejde	159
Vasketøj	54	Mommark færgen	162
Den go'e strikketrøje	55	Jernbanesabotage	163
Drabet i Vænget	61	Claus	166
Den syge mand	63	De sidste dage	167
Hilsen til Vera	64	Kilder til arbejdet	171
Dagene efter Vera	70	Præsentation (personoversigt) ...	174
Jens Faaborg	73	Noter	187
Møde den 10. december	76	Kort over Faaborg og omegn... ..	199
Hvem ringede klokken for?	77		